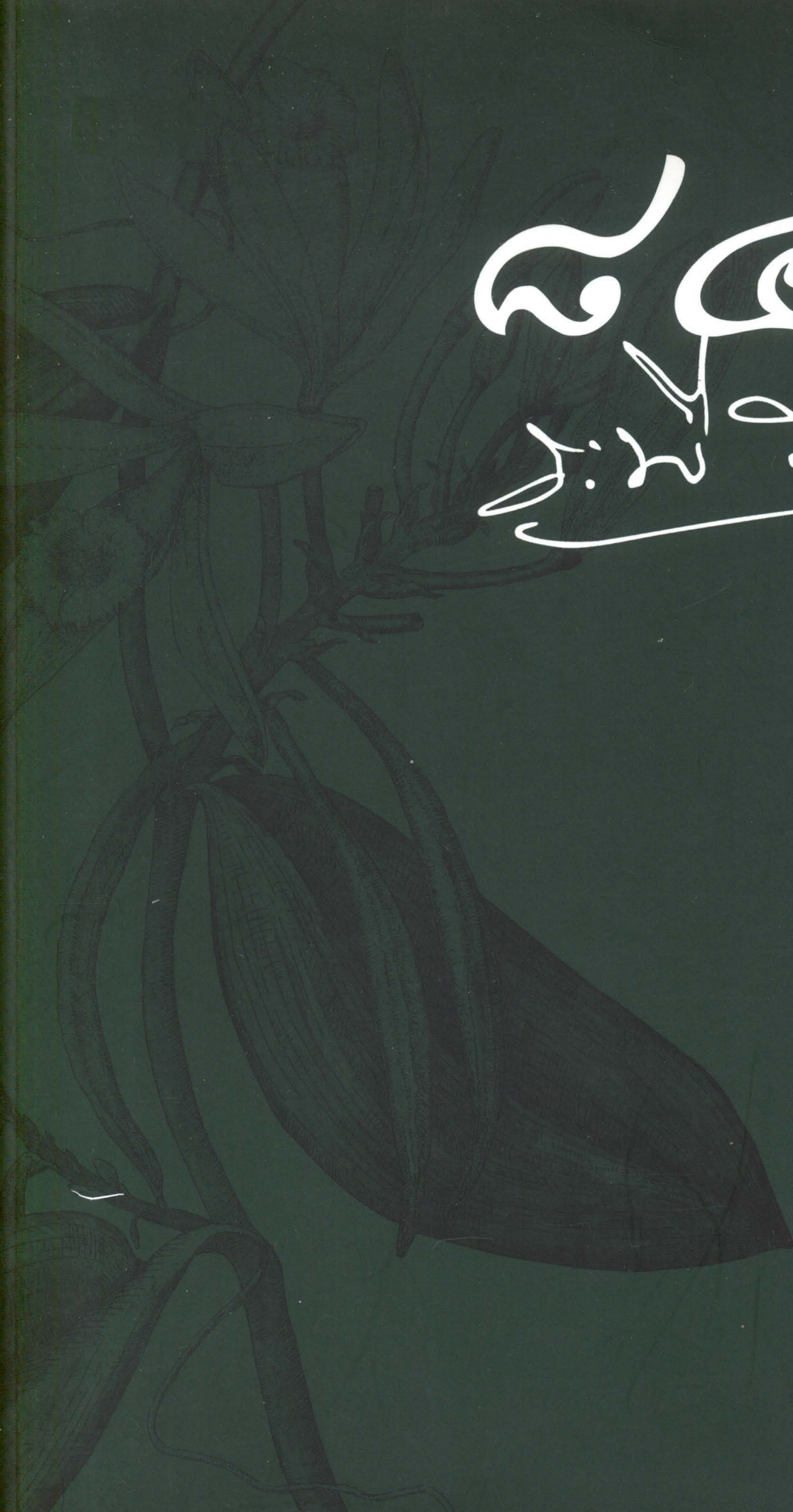
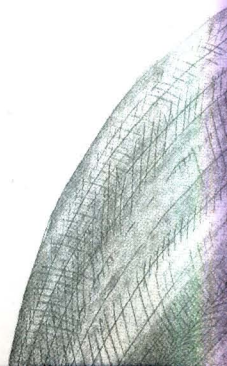
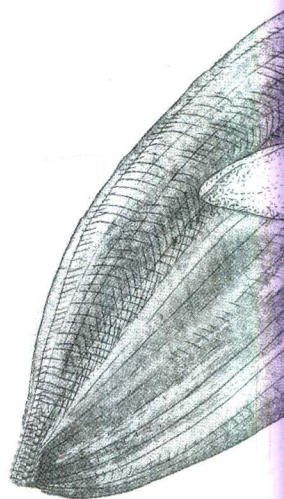
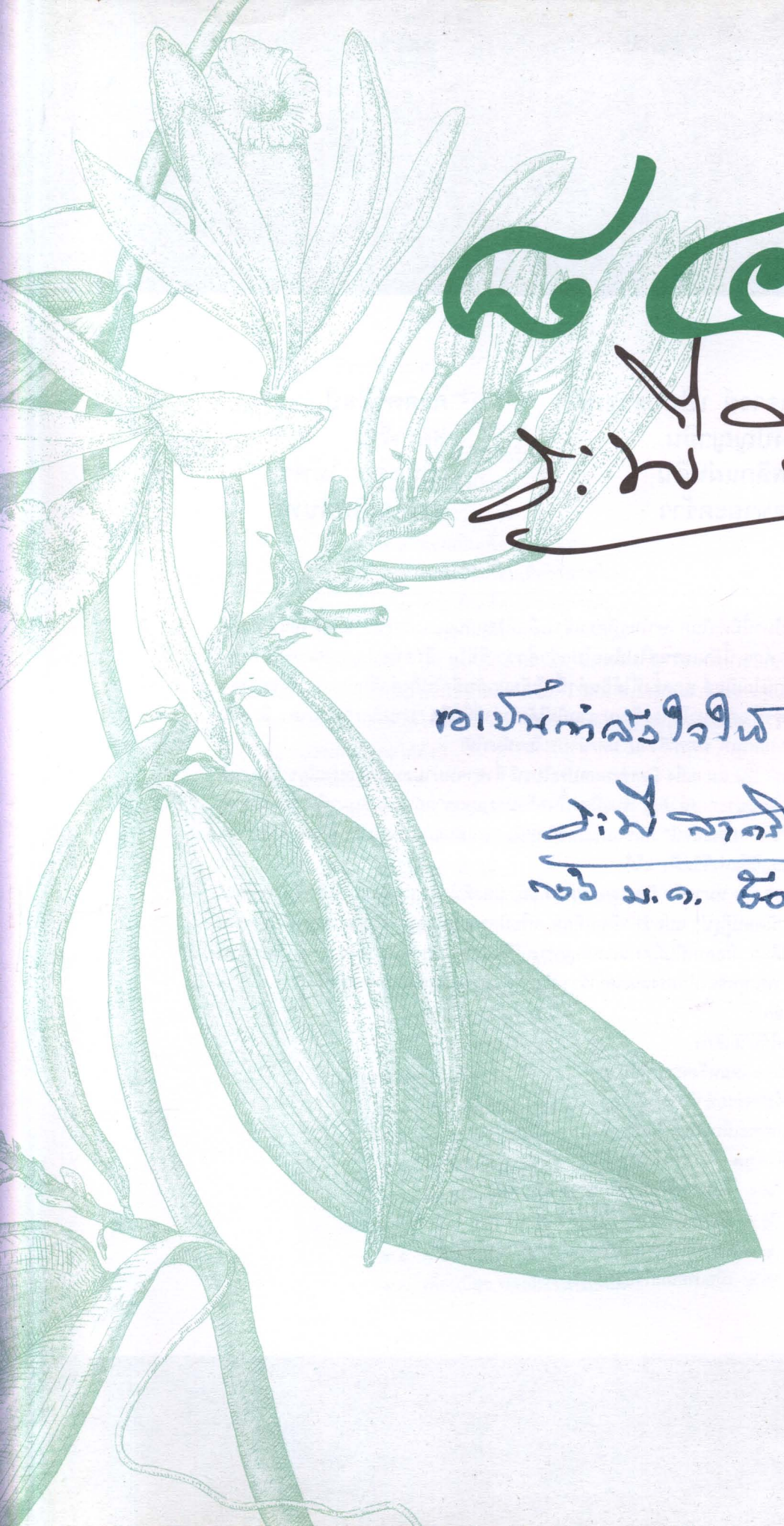

جہانگیر
۱۶۵۷ء

ଜଣେ

ପ୍ର: ଶ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ

ରାଧାନାଥପୁରୀ

ପ୍ର: ଶ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ
ପ୍ର: ଶ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ

อาจารย์ เป็นปราชญ์ซึ่ง
ระพี แห่งปัญญาธิ
สาคริก พลิกแผ่นดิน
ฝากชื่อลือชาอะคร้าว

ศาสตร์ศิลป์
สยบด้าว
เป็นดอก ไม้พ้อ
อะเคื้อคูโกสินทร์.

สองสามปีมานี้มีคำในภาษาไทยที่ค่อนข้างเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายอยู่คำหนึ่ง นั่นคือ คำว่า “พณมิตร” คำๆ นี้อินทเรนต์ไม่น้อยไปกว่าคำว่า ซีอีโอ เวอร์คชีป บุรณาการ เอฟทีเอ ยุทธศาสตร์ และทักษิโณมิกส์ ทุกครั้งที่ได้ยินคำนี้ ผู้เขียนกลับนึกไปถึงคำอีกสองคำ ซึ่งอยากจะแนะนำให้คนไทยได้รู้จัก แต่ยังไม่หาโอกาสที่เหมาะสมไม่ได้ คำว่าที่นั่นก็คือ “ปาปมิตร” (มิตรเลว, มิตรชั่ว) และ “กัลยาณมิตร” (มิตรแท้, มิตรที่ดีงาม, มิตรนำประโยชน์มาให้)

“พณมิตร” นั้น หมายถึง มิตรร่วมผลประโยชน์ ซึ่งอาจหมายถึงผลประโยชน์ในทางดีก็ได้ ทางร้ายก็ได้ด้วย และประการสำคัญ พณมิตรนั้นพร้อมจะแตกจากกันและหันมาทำร้ายกันได้ทุกเมื่อถ้าหากว่าเกิด “ขัดผลประโยชน์” กันขึ้นมา ในชีวิตหนึ่งการมีพณมิตรจึงยังไม่เพียงพอที่จะนำพาชีวิตของเราให้ก้าวขึ้นสู่วิถีแห่งชีวิตที่ดีงามได้

“ปาปมิตร” นั้น หมายถึง มิตรเลว, มิตรเทียม, มิตรที่นำความเสื่อมมาสู่ชีวิต บางทีพระไตรปิฎกก็ใช้คำว่า “มิตตปฏิรูป” แปลว่า “มิตรเทียม, หรือมิตรจอมปลอม” ลักษณะของปาปมิตรนั้น หากจะสรุปสั้นๆ ก็ได้แก่ เมื่อคบเป็นมิตรแล้วพลอยทำให้ชีวิตแย่ลงยิ่งกว่าเดิม แต่หากจะถามหาสูตรสำเร็จของปาปมิตร พระพุทธองค์ก็ทรงแนะเอาไว้ว่า ปาปมิตรมีลักษณะที่น่าสังเกตดังนี้

๑. มิตรปกปิด :

- ๑.๑ คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
- ๑.๒ ยอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
- ๑.๓ ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
- ๑.๓ คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์

๒. มิตรดีแต่พูด

- ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่จบไปแล้วมาปราศรัย
- ๒.๒ ดีแต่อ้างเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้นมาปราศรัย
- ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งซึ่งหาประโยชน์อันใดมิได้
- ๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างเหตุขัดข้อง

๓. มิตรหัวประจบ

- ๓.๑ จะทำชั่วก็เออออ
- ๓.๒ จะทำดีก็เออออ
- ๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ
- ๓.๔ ลับหลังนินทา

๔. มิตรชวนฉิบหาย

- ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
- ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการละเล่น
- ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

“กัลยาณมิตร” นั้น หมายถึง มิตรแท้, มิตรที่ดีงาม, มิตรนำประโยชน์มาให้ สรุปสั้นๆ ก็คือ มิตรที่เมื่อคบเป็นเพื่อนแล้วทำให้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม พระพุทธเจ้าทรงวางคุณลักษณะของมิตรแท้เอาไว้ให้สังเกตไว้ในหลายแห่งด้วยกัน เช่น ในทิส ๖ พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า กัลยาณมิตรนั้น ควรมีคุณลักษณะอันพึงสังเกตได้ดังนี้

๑. มิตรมีอุปการะ

- ๑.๑ เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน
- ๑.๒ เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
- ๑.๓ เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้
- ๑.๔ มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

- ๒.๑ บอกความลับแก่เพื่อน
- ๒.๒ ปิดความลับของเพื่อน
- ๒.๓ มีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง
- ๒.๔ แม้ชีวิตก็สละให้ได้

๓. มิตรแนะนำประโยชน์

- ๓.๑ จะทำชั่วเสียหายนคอยห้ามปรามไว้
- ๓.๒ คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- ๓.๓ ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
- ๓.๔ บอกทางสุขทางสวรรค์ให้

๔. มิตรมีน้ำใจ

- ๔.๑ เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ
- ๔.๒ เพื่อนมีสุข พลอยชื่นยินดี

๔.๓ เขาเตือนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข

๔.๔ เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

คุณลักษณะของเพื่อนแท้ดังกล่าวมานี้ เป็นคุณสมบัติของเพื่อนอย่างสามัญที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไป แต่คำว่า “กัลยาณมิตร” ยังมีความหมายสูงกว่ำนั้นอีกมาก เช่น ถ้าจะเอาตามความหมายเดิมแท้ กัลยาณมิตร หมายถึง “เพื่อนทางจิตวิญญาณ” อย่างที่พระป่าสายวิปัสสนากรรมฐานท่านใช้คำว่า “พ่อแม่ครูอาจารย์” เวลาเอ่ยถึงหลวงปู่มั่น หลวงปู่ดุลย์ หลวงปู่ชา เป็นต้น ในพระไตรปิฎกเมื่อกล่าวถึงกัลยาณมิตร พระอรรถกถาจารย์จะยกตัวอย่างมาตรฐานสูงสุดของกัลยาณมิตรว่า ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระอริยสาวก ตลอดจนมาจนถึงกัลยาณุปุถุชน แต่ในความหมายที่ผ่อนคลายลงมา กัลยาณมิตร ย่อมได้แก่ ครูบาอาจารย์ อีกด้วย

ผู้ที่จะเป็น “กัลยาณมิตร” ตามความหมายอย่างทีกล่าวมานี้ ต้องมี “กัลยาณมิตรธรรม” กล่าวคือ

น่ารัก (ปิโย)	ด้วยมีเมตตาชวนให้อยากปรึกษาซักถาม
น่าเคารพ (ครุ)	ด้วยความประพฤติเป็นหลักหนักแน่น
น่ายกย่อง (ภาวนีโย)	ด้วยเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง
ฉลาดในการพูด (วตฺตา)	ด้วยการรู้จักจังหวะเวลา, เนื้อหา, ศิลปะการสื่อสารที่ดี
อดทนต่อการซักไซ้ไล่เลียง,	สอບถາມ, ວິພາກຂີວາຈາຣ໌ (ວຈນກຸໝ)
แถลงเรื่องลึกซึ้งให้ง่าย (คัมภีรญฺจ กถิ กตฺตา)	
ไม่ชักนำในทางเสียหาย (โน จฺจູຮູຮາເນ ນິໂຍໝເຍ)	

ใครก็ตามที่ได้คบกับกัลยาณมิตรผู้สมบูรณ์ด้วยกัลยาณมิตรธรรมชีวิตย่อมจะมีแต่ความรุ่งโรจน์ก้าวหน้า เปี่ยมคุณค่า และเท่ากับว่ากำลังดำเนินอยู่บนเส้นทางแห่งความดีงาม สอดคล้องกับที่พระพุทธองค์ทรงย้ำว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตอันใด ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอริยมรรคมีองค์แปดแก่ภิกษุ อันนั้น”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโรคภัย ก็พ้นจากโรคภัย ผู้มีภัยพิบัติ ก็พ้นจากภัยพิบัติ”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ (ยังต้องศึกษา) เหมือนความมีกัลยาณมิตร ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

เมื่อพิจารณามิตรทั้งสามประเภทโดยตลอดแล้ว ผู้เขียนก็สามารถสรุปได้อย่างไม่ลังเลแม้แต่น้อยว่าท่านอาจารย์ระพี สาคริก ราชภานุวโรโส ผู้เป็นรัตตัญญูบุคคล ของสังคมไทยนั้น ต้องนับว่าเป็น “กัลยาณมิตร” เต็มตามความหมายทุกแง่ทุกมุมอย่างแท้จริง

ผู้เขียนโชคดีที่ได้รู้จักกับท่านอาจารย์ระพี สาคริก มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ความจริงนั้นได้รู้จักภูมิปัญญาของอาจารย์ผ่านงานเขียนมานานแล้ว ครั้นเมื่อได้รู้จักตัวจริงในต่างกรรมต่างวาระก็ยิ่งรู้สึกว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตที่ได้มีโอกาสรับความเมตตาจากมหาบัณฑิตอย่างท่านอาจารย์

ที่ผู้เขียนกล่าวว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตนั้นก็เพราะว่า ไม่เพียงแต่ผู้เขียนจะได้มีโอกาสพูดคุยเพื่อขอเรียนรู้ภูมิธรรมภูมิปัญญาจากอาจารย์โดยตรงเท่านั้น ทว่าหลายปีมานี้จนกระทั่งเดี๋ยวนี้เอง ทุกครั้งที่อาจารย์เสียสละเวลาเขียนบทความเพื่อส่งไปตีพิมพ์ยังหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ใดๆ ก็ตาม อาจารย์มักจะถ่ายเอกสารต้นฉบับบทความเหล่านั้นส่งมาเป็น “วิทยาทาน” ให้กับผู้เขียนด้วยเสมอไป

ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่เมตตาต่อผู้น้อยถึงเพียงนี้ ไม่บอกว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตก็ไม่รู้จะพูดอย่างไรแล้ว

ความเป็นกัลยาณมิตรของอาจารย์ระพี สาคริก นั้น เป็นส่วนผสมที่ขาดไม่ได้ในชีวิตของปัจเจกบุคคล เช่นเดียวกับที่เป็นองค์ประกอบซึ่งขาดไม่ได้อย่างยิ่งสำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในห้วงเวลาที่กำลังเดินทางผ่านมาถึงจุดเปลี่ยนอย่างที่เราเห็นและเป็นอยู่ในทุกวันนี้

สิ่งหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังทางปัญญาและจริยธรรมของกัลยาณมิตร ว่าสำคัญแค่ไหนและเพียงไรนั้น ก็สังเกตได้จากการที่อาจารย์ระพี สาคริก ออกมาแสดงความเห็นต่อการเตรียมงานพิธีสวนโลกว่ามีความไม่โปร่งใส แม้เสียงของอาจารย์ระพีจะเป็นเพียง “เสียงเดียว” ที่ก้องสะท้อนสวนทางกับอีกนับพันนับหมื่นเสียงในสังคมไทย แต่เพราะเจ้าของเสียงเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วย “กัลยาณมิตรธรรม” เสียงเดียวกลับเป็นเสียงที่ก้องกังวานและทรงพลังอย่างลึกซึ้งต่อผู้ต้องการเสาะหาข่าวสารข้อมูลที่วางรากฐานอยู่บนข้อเท็จจริง

เสียงของกัลยาณมิตร จึงเป็นทั้งเสียงแห่งความเป็นสิริมงคลยามที่สังคมต้องการความหวังและกำลังใจ ขณะเดียวกันก็เป็นเสียงกู่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ชอบมาพากลที่น่าสำเหนียกอย่างยิ่งในยามวิกฤตโกลาหลของประเทศชาติ

ชีวิตของอาจารย์ระพี สาคริก เท่าที่ผ่านมาและกำลังดำเนินไปอยู่นั้น กาลเวลาและผลงานมากมายได้วินิจฉัยแล้วว่า เป็น “อุดมชีวิต” ที่คนรุ่นหลังสามารถเลื่อมตามองแล้วพร้อมจะเดินตามอย่างภาคภูมิใจในฐานะที่ท่านเป็นทั้งครู เป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือมหากัลยาณมิตร ของสังคมไทยพร้อมๆ กันนั้น ก็เป็นชีวิตที่ได้ให้แก่สังคมไทยอย่างล้นเหลือและยาวนาน

สำคัญก็แต่ว่า เมื่อสังคมไทยรับเอาภูมิรู้ภูมิธรรมชั้นยอดมากมายมาจากอาจารย์แล้ว สังคมไทยของเราจะอย่างไรต่อไป ในอันที่จะก่อให้เกิดมหากัลยาณมิตรเช่นนั้นกระจายอยู่ทั่วไปเต็มทุกพื้นที่บนผืนแผ่นดินไทย เพราะหากเราไม่เล็งเห็นคุณค่าของกัลยาณมิตรเท่าที่มีอยู่ และไม่เร่งสร้างสรรค์กัลยาณมิตรใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาอีก ใครละจะรับประกันได้ว่า กระบวนการปฏิวัติรัฐประหารซึ่งเป็นอุปสรรคของประชาธิปไตย และทักษิณานิวัตน์ (TAKSINIZATION) ที่เป็นตัวเร่งให้สังคมไทยเสื่อมทรุดครบวงจรจะไม่กลับมาหลอกหลอนคนไทยซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีกในอนาคตอันใกล้นี้?

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า สังคมไทยต้องการ “กัลยาณมิตร” มากกว่าต้องการอัศวินม้าขาวทางการเมืองและมหาครูจากโลกตะวันตก!

๘๔ ปี อาจารย์ระพี สาคริก

โลกนี้สอนความจริงของชีวิต หากคนเราเกิดมาบนโลกนี้ แล้วมิได้แสวงหาและเข้าถึงความจริงของชีวิต การได้อัตภาพชีวิตบนโลกก็เป็นการสูญเปล่า

โลกนี้เป็นเรื่องของเงื่อนไข กฎเกณฑ์ และการสมมติบุคคลที่อยู่ในโลกโดยรู้จักกฎเกณฑ์ แต่ไม่ติดในสมมตินั้น ก็สามารถให้โลกสร้างงานได้โดยไม่มีความทุกข์

แต่โลกเป็นสถานที่ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งใดในโลก ก็จะมีภาวะตรงกันข้ามแทรกอยู่เสมอ คนที่มองเห็นความไม่สมบูรณ์ของโลกเป็นของธรรมดา ย่อมจะอยู่ในโลกนี้อย่างมีความสุข

หากชีวิตบุคคลหนึ่งๆ เป็นจุดดำรายการดำเนินชีวิตบนโลก ชีวิตของศาสตราจารย์ระพี สาคริก หรือที่ข้าพเจ้าและลูกศิษย์ทั้งหลายเรียกท่านด้วยความนับถือว่า “คุณพ่อ” ก็เป็นจุดดำรายการที่มีค่ายิ่ง สำหรับชี้แนะให้ผู้ใกล้ชิดท่าน น้อมนำคุณธรรมของท่านมาเป็นแนวทางการดำเนินอันสะอาดบริสุทธิ์

ท่านเข้าถึงความจริงของชีวิต รู้กฎเกณฑ์โลก และสามารถให้โลกนี้สร้างงานยิ่งใหญ่ได้โดยไม่ติดสมมตินั้น ทั้งยังมองเห็นความไม่สมบูรณ์ของโลกเป็นธรรมดา และปล่อยวางสิ่งต่างๆ อันซับซ้อนไว้ เมื่อได้ทำหน้าที่ของท่านอย่างสุดความสามารถแล้ว

๘๔ ปีในชีวิตของ “คุณพ่อ” เต็มไปด้วยคุณค่า คุณพ่อระพีและคุณแม่กัลยา คือคู่ชีวิตที่เป็นตัวอย่างแก่นุชนถึงความรัก ความเสียสละอันยิ่งใหญ่ นั่นคือความรักในประเทศชาติ และคุณธรรมความจริง ยิ่งกว่าตัวของตนเอง

ขออนุญาตทุกประการที่ข้าพเจ้าได้กระทำ จงเป็นพรให้คุณพ่อระพีและคุณแม่กัลยา มีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรง มีความสุขกายสบายใจอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และขอกุศลที่ท่านได้พากเพียรกระทำไว้แก่ส่วนรวม จงดลบันดาลประทานสิ่งดีงาม ดุจความดีงามที่ท่านกระทำไว้แก่โลกนี้อย่างไม่สิ้นสุดด้วยกัน

ขอท่านอาจารย์ทั้งสอง จงสถิตเป็นมิ่งขวัญในใจของลูกศิษย์ทั้งหลายสืบไปเทอญ

จากวันนั้นถึงวันนี้

ดิฉันได้รู้จักคุณระพีเมื่อประมาณ เดือนมิถุนายน ๒๕๔๘ ซึ่งขณะนั้น ดิฉันกำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๒ เย็นวันหนึ่งดิฉัน ยืนเล่นแอ็กคอร์เดียนอยู่ที่เฉลียงหน้าบ้าน สายตาก็มองไปเห็นชายหนุ่ม ๒ คน เดินผ่านประตูเข้ามาในบ้านด้วยความแปลกใจ จึงรีบลงมาดูว่ามาธุระอะไร

บ้านคุณพ่อคุณแม่ของดิฉันอยู่ริมถนนพหลโยธิน ใกล้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งคุณระพีเป็นนิสิตเรียนอยู่ชั้นปีที่ ๓ ตอนเย็นๆ จะมีนิสิตออกมาเดินเล่นกันเป็นกลุ่มๆ คุณระพีบอกว่ามหาวิทยาลัยกำลังจะมีงานรับน้องใหม่ และมีการแสดงดนตรี แต่ยังขาดเครื่องดนตรี เมื่อเดินผ่านหน้าบ้านได้ยินเสียงแอ็กคอร์เดียน จึงเดินเข้ามาเพื่อขอยืมไปเล่นสัก ๒-๓ วัน แล้วจะเอากลับมาคืน

เป็นเหตุบังเอิญที่คุณแม่ของคุณระพีแล้วรู้สึกว่หน้าตาเหมือนใครคนหนึ่งที่เคยรู้จัก จึงถามขึ้นว่าเป็นลูกใคร จริงๆ แล้วก็ถือเป็นลูกของเพื่อนคุณแม่ของดิฉันเอง ท่านก็เลยให้ยืมไป ที่ว่าดนตรีเป็นสื่อแห่งความรัก ก็คงจะจริง

หลังจากนั้นคุณระพีจะมาที่บ้านเป็นประจำ หาเรื่องมาตีบทเรียนให้บ้าง สอนเปียโนให้บ้าง ในที่สุดคบกันมาเป็นเวลานานถึง ๓ ปี พอเรียนจบคุณระพีก็ขอแต่งงาน ที่ว่าความรักเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมดจึงน่าจะจริง เพราะแต่แรกดิฉันก็ขอเรียนให้จบเสียก่อน เขาก็ขอรับรองว่าจะออกไปทำงานเชียงใหม่ ก็อยากจะทำให้ไปด้วยเลย ในที่สุดเราก็แต่งงานกันเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ นับจากวันนั้นถึงวันนี้เป็นเวลากว่า ๖๐ ปี

ก็ได้อ่านแล้วว่า ตลอด ๓ ปีก่อนแต่งงาน คุณระพีเป็นคนขยัน ทั้งคุณพ่อ-คุณแม่ดิฉันก็รู้สึกชื่นชม เพราะเธอจะเข้ามาปลูกผัก ทำงานในบ้านตลอดเวลาที่ว่างจากการเรียน นั่นก็คือ ความรักนำพามาให้ แต่เราก็ได้เห็นแล้วว่า หลังจากแต่งงานแล้ว เธอก็ขยันทำงานตลอดมา ดิฉันเห็นเขาชอบทำงาน ก็เลยรับหน้าที่งานในบ้าน จนมองดูคล้ายกับว่าเป็นคนไม่มีครอบครัว งานจะต้องมากก่อนเสมอมา

แต่ไหนแต่ไร แม้กระทั่งทุกวันนี้ ถ้าจะต้องทำงานให้สังคม คุณระพีจะเต็มใจและพร้อมที่จะรับใช้สังคม ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นที่ไม่เป็นการเอาตัวเธอเปรียบ ไม่เป็นประโยชน์ส่วนตัวแล้ว คุณระพีพร้อมที่จะให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ไม่ว่าจะเข้ามาหาหรือจะเชิญไปที่ไหน ถ้าไม่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวของท่านผู้นั้นแล้ว คุณระพีก็เต็มใจที่จะช่วยเหลือตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

คุณระพีเป็นผู้ที่รักการทำงานรับใช้บ้านเมือง คุณระพีจะเป็นคนที่จงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และราชวงศ์อย่างมาก บางครั้งเห็นอะไรไม่ถูกต้องก็จะนำมาพูดมาเขียนให้ผู้กระทำผิดความรู้สึกได้รับผิดชอบ เธอมักจะพูดเสมอว่า ให้ฉันตายเสียดีกว่าที่จะไม่ทำอะไรเลย

ตลอดจนถึงวันนี้ ซึ่งเธอมีอายุ ๘๔ ปีเต็ม ก็ยังทำงานรับใช้สังคมอยู่ทุกวัน จากวันนั้นถึงวันนี้จึงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงคุณระพีได้ และนี่คือศาสตราจารย์ สาคริก ของทุกคน

:: พระพงศ์ - นวียา - ดนุวัศ สาคริก ::

“๘๔ ปี ไม่มีเปลี่ยนแปลง”

เมื่อผมได้รับแจ้งจากคณะลูกศิษย์
ของคุณพ่อ เรื่องการจัดทำหนังสือ
“ที่ระลึก ๘๔ ปี” และขอให้ผมเขียนถึง
คุณพ่อ ในฐานะเป็นลูกคนที่สองในจำนวน
พี่น้องทั้งหมด ๔ คนนั้น ผมคิดอยู่นานพอ
สมควร ที่จะเขียนอย่างไรที่จะเป็นมุมมอง
ของลูกที่เป็นลูกของคุณพ่อกว่า ๕๖ ปี
แน่นอนที่สุด ระยะเวลายาวนานถึง ๕๖ ปี
ย่อมเห็นการเปลี่ยนแปลงของคุณพ่อกว่า
ตลอด ผมก็ย้อนกลับไปตั้งแต่ยังจำความ
ได้ ภาพแรกที่ผมรับรู้ก็คือ คุณพ่อทำงาน
ด้านการเกษตร เป็นนักวิจัยเรื่องพันธุ์ข้าว
เป็นอาจารย์ด้านสถิติการเกษตร เป็น
อาจารย์ผู้ริเริ่มและสอนหลักสูตรเกี่ยวกับ
กล้วยไม้

ผมเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ไม่ได้ร่ำรวย และสุขภาพดีมาก แต่ก็ไม่ได้ยากจนหรือเดือดร้อนเหมือนอย่างชีวิตคุณพ่อในตอนเล็ก เงินเดือนของข้าราชการอาจารย์ของคุณพ่อในยุคนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเลี้ยงดูลูกถึง ๔ คน และส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษาจนจบต่างประเทศ ทุกคนคงไม่ใช่เรื่องที่น่าจะทำได้ (ถึงแม้คุณพ่อจะเป็นคนสมถะอย่างที่ลูกก็ตาม) แต่ผมและพี่น้องทุกคนก็โชคดีที่มีคุณแม่เป็นสตรีที่ทำงาน (สตรีไทยในยุคนั้นส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน น้อยคนนักจะทำงาน) และมีเงินเดือนและสวัสดิการมากกว่าข้าราชการอย่างคุณพ่อด้วย

บ่อยครั้งที่พวกเราลูกๆ จะได้ติดรถคุณพ่อไปสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ช่องแรกของประเทศไทย) เพื่อดูคุณพ่อบอกรายการโทรทัศน์ให้ความรู้เรื่องการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้แก่ประชาชนเป็นประจำทุกอาทิตย์ ต่อมาก็มีรายการโทรทัศน์ในช่องอื่นๆ ที่เป็นรายการที่ออกเป็นประจำต่อเนื่อง จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังคงมีรายการ “ศาลาริมสวน” ทางช่อง ๑๑ ที่คุณพ่อเป็นวิทยากรนำรายการออกอากาศอยู่เป็นระยะๆ น่าจะพูดได้ว่าคุณพ่อก็คือบุคคลที่อยู่ในรายการโทรทัศน์ยาวนานที่สุดในประเทศไทย

หลายคนเห็นคุณพ่อเชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ สอนวิชาสถิติการเกษตร จบมาทางเคมี ซึ่งล้วนแต่เป็นวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น แต่ที่ผมรับรู้ในอีกด้านหนึ่งนั้น คุณพ่อเป็นศิลปินที่มีความสามารถหลากหลาย ความสามารถในการเป็นนักดนตรีไวโอลินนั้น เป็นหนึ่งในแถวหน้าของนักไวโอลินในยุคนั้น จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าร่วมวงดนตรี อส.วันศุกร์ อยู่บ่อยครั้ง มีเพลงหลายเพลงที่คุณพ่อเป็นผู้แต่งทำนองแล้วขายให้กับบุคคลอื่นไป โดยเพลงเหล่านั้นหลายเพลงยังคงเป็นเพลงอมตะอยู่ถึงทุกวันนี้

นอกจากความสามารถทางดนตรีที่เล่นได้อีกหลายชนิดแล้ว ความสามารถในการถ่ายภาพและวาดภาพก็เป็นอีกพรสวรรค์หนึ่งที่เห็นคุณพ่อก็มีความสามารถโดยที่ไม่ได้เข้าหลักสูตรในชั้นเรียนจากที่ใดเลย

ในช่วงแรกของความทรงจำผมนั้น ถึงแม้คุณพ่อก็จะมีชื่อเสียงโด่งดังในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ แต่ก็ป็นอาจารย์ธรรมดาๆ คนหนึ่ง ที่ไม่ได้มีความทะเยอทะยานใน

ลาภ ยศ ตำแหน่งแต่อย่างใดเลย แต่แล้ววันหนึ่งเมื่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีปัญหาคความขัดแย้งในการบริหารภายใน คุณพ่อได้รับการขอให้เข้าช่วยงานบริหารมหาวิทยาลัยในตำแหน่งเลขาธิการมหาวิทยาลัย และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองอธิการบดี และอธิการบดีตามลำดับ ผมจำได้ว่าในขณะที่เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยอยู่นั้น คุณพ่อก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรด้วยในขณะเดียวกัน

เมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว เมื่อผมเรียนจบและเข้าทำงานที่ธนาคารกรุงเทพใหม่ๆ ผมได้รับอนุญาตจากที่ทำงานให้เข้าร่วมคณะทำงานจัดงานกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๙ ซึ่งจัดขึ้นในประเทศไทย โดยมีคุณพ่อกับประธานจัดงาน ซึ่งนับเป็นงานจัดประชุมสัมมนาในระดับโลกงานแรกซึ่งจัดขึ้นในประเทศไทย มีประเทศต่างๆ ทั่วโลกเข้าร่วม โรงแรมทุกโรงแรมในกรุงเทพฯถูกจองเต็มหมด

และทราบว่าป็นงานระดับโลกที่จัดขึ้นโดยแทบจะไม่ได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินจากรัฐบาลเลย แต่ความสำเร็จของประเทศที่ได้รับดูจะสูงกว่างานระดับโลกที่จัดกันในยุคหลังๆ ที่เน้นการเนรมิตทุกอย่างด้วยเงินงบประมาณ ครั้งละหลายพันล้านบาท โดยทั้งภาระจากการลงทุนไว้ให้คนรุ่นต่อไป

เมื่อได้รับโอกาสทำงานในตำแหน่งหน้าที่สูงสุดในการบริหารราชการแล้ว คุณพ่อก็ได้แสดงการไม่ติดยึดโดยได้ลาออกจากราชการก่อนการเกษียณอายุราชการ ๑ ปี และประกาศไม่รับตำแหน่งทางการเมืองใดๆ อีก เพื่อเปิดการทำงานเข้าสู่กลุ่มในสังคมได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น บทความ ข้อเขียน และแนวคิดต่อสังคมในระยะต่อมามีได้หยุดอยู่เพียงการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้และการเกษตรเท่านั้น แต่แนวคิดในเชิงปรัชญา ที่วิเคราะห์ วิพากษ์ และเปิดแนวทางให้แก่สังคมหลายกลุ่มนั้นได้รับการขนานรับอย่างต่อเนื่อง

จากวันนั้นถึงวันนี้ ๔๔ ปี แม้ตำแหน่งหน้าที่เปลี่ยนแปลงตามระยะเวลา แม้วัยและร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ แต่คุณพ่อของผมไม่เคยเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และแนวคิดในการอุทิศตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติเลย

เมื่อตอนที่วิ่งเข้า วิ่งออก นอนอยู่ที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เป็นเวลาเดือนกว่าๆ ช่วงที่กลับมาเมืองไทยระหว่างเดือนสิงหาคม และกันยายนที่ผ่านมาเนี่ย คุณจิมบอกว่าเวลาที่รู้สึกว่ายเหนื่อยดีขึ้น จะขอให้เขียนเรื่องราวเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับความประทับใจในคุณพ่อของจิม เพื่อจะนำไปลงพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือที่ระลึกอายุครบ ๘๔ ปีที่จะมาถึงในวันจันทร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙ นี้

แต่ปรากฏว่า...ไฮโซ..นี่ก็ปลายเดือนตุลาคมแล้ว...จิมก็ยังไปไหนมาไหนไม่ค่อยสะดวก เพราะยังไม่สามารถจะเดินได้นานเกินกว่า ๑ ชั่วโมง นั่งก็ยังไมถนัดสักเท่าไร ส่วนอาหารก็ยังทานได้แต่ข้าวต้มทีละแค่ครึ่งถ้วย ทั้งที่ก็รู้สึกหิวจะแย่ แต่ถ้าขึ้นทานไปมากกว่านั้น ก็คงต้องลงไปนอนดิ้นเจ็บปวดในท้องไปอีกเป็นชั่วโมง เพลียเอามากๆ ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง จิมก็เลยต้องเลือกเอาเป็นการนอนซะส่วนใหญ่ นอนตอนกลางวันซะวันละ ๓ รอบเลยละ แต่ก็ยังดีที่รู้สึกว่ายสบายดีขึ้นกว่าเดิมมากพอสมควรทีเดียว

นับตั้งแต่กลับมาถึงบ้านที่ The Woodlands, Texas... เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๕๙ ที่ผ่านมา ก็รวม ๓ อาทิตย์พอดีวันนี้ (๒๔ ต.ค.) เพิ่งเป็นวันแรกที่จิมได้เริ่มที่จะนั่งรถออกมาชมวิวนอกบ้าน เพราะวันนี้ตรงกับวันเกิดของลูกทั้งสองคนของจิม ก็เลยนึกอยากที่จะไปกราบพระที่วัดไทยที่ Houston นี้แหละ ชื่อว่าวัดพุทธาวาส ต้องนั่งรถไปสักสี่สิบนาทีคะ และก็บังเอิญว่าพอดีตรงกับวันลอยกระทง ที่ทางวัดไทยเขาจัดงาน Loy Kratong Festival

ในงานก็เหมือนทุกงานที่ผ่านมาของวัดไทยในต่างประเทศ มีการแสดงรำไทย มวยไทย ประกวดนางนพมาศ ออกร้านอาหารไทย ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง แต่สำหรับจิมเอง ไปเพียงเพราะว่ารู้สึกอยากไปกราบพระ เมื่อได้เข้าไปจุดธูปเทียน ทำบุญ ถวายดอกไม้กราบบูชาพระขอพรให้เป็นสิริมงคลให้กับลูกนรรัฐ และน้องจอม ในวันมงคลของลูกก็รู้สึกดีคะ

จิมสามารถบอกได้เลยว่า จิมรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างมากที่ลูกๆ หลานๆ ทุกคนได้อยู่ภายในใจ และมีความสำคัญ

เป็นที่สุดในจิตใจของคุณพ่อคุณแม่มากตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือห่างไกลเพียงใด

มาเข้าประเด็นที่คุณจิมขอเสียทีนะคะ แต่ก็คงจะไม่ตรงกับคำว่า “ความประทับใจ” อย่างที่คุณผู้จัดทำหนังสือได้ขอเอาไว้ เพราะจิมลองพยายามคิดว่าจิมรู้สึกประทับใจอะไรในตัวคุณพ่อหรือ แต่จิมคิดไม่ออกเลยจริงๆ

เพราะสิ่งที่อยู่ในใจของจิมตั้งแต่เริ่มจำความได้ และคงอยู่กับจิมตลอดมาจนถึงวินาทีนี้ก็คือ จิมภูมิใจ และดีใจมากที่สุดในโลก ที่ได้เกิดมาเป็นลูกของคุณพ่อคุณแม่ เป็นลูกสาวคนเดียว และเป็นน้องสาวคนเดียว และคนสุดท้ายของพี่ๆ จิมยังเชื่อมั่นเป็นอย่างมากกว่า ครอบครัวของจิมเอง คุณรัฐ และลูกของจิมทั้งสองคน ครอบครัวของพี่ชายจิมทุกๆ คน ก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับจิม เป็นความรู้สึกที่อยู่ในใจครอบครัวของเราทุกคนโดยที่เราไม่ต้องบอกกันออกมาเป็นคำพูด

เราทั้งภาคภูมิใจ ดีใจที่สุด ที่ได้เกิดมาได้รับการเลี้ยงดู สั่งสอนในการดำรงชีวิต มีจิตใจและความรู้สึกดีๆ ทำทุกอย่าง จนกระทั่งพวกเราได้มีโอกาส และมีชีวิตมาเป็นส่วนหนึ่งที่คงจะไม่มากเกินไปที่จะพูดว่า พวกเราลูกหลานของคุณพ่อคุณแม่ก็เป็นส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งของ “คนดีของสังคม” ในโลกอันกว้างใหญ่ในปัจจุบันนี้

จิมจะเขียนอะไรได้มากกว่านี้อีกละคะ เพราะจิมไม่ได้รู้สึกประทับใจในคุณพ่อแค่เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่อย่างที่คุณผู้จัดทำหนังสือ ภูมิใจ ดีใจที่สุดในโลก และไม่เคยรู้สึกเสียใจแม้แต่สักนิดที่เกิดมาเป็นลูกของคุณพ่อหรือพี่ และคุณแม่อีกเลย สาคริก

ขอเขียนแถมอีกนิดแทน คุณรัฐ และลูกนรรัฐกับน้องจอมด้วยนะคะ ไม่จำเป็นที่เราจะต้องแสดงออก หรือกล่าวเป็นคำพูดต่างๆ แต่เราทุกคนรู้สึกไม่ต่างกันหรอกคะ เพราะความรู้สึกนี้มันเกิดมาพร้อมกับเรา อยู่ในใจของเรา ไม่มีอะไรที่เปลี่ยนไปได้คะ

ไม่ว่าจิม คุณรัฐ และลูกทั้งสองคน จำเป็นที่จะต้องไปอยู่ไกลสักแค่ไหน เราทุกคนรักคุณพ่อคุณแม่มากที่สุดนะคะ

เนื่องในวาระที่คุณพ่อมีอายุครบ ๘๔ ปี
ในเดือนธันวาคมนี้ พวกเราทุกคนขอถือโอกาส
ขอบพระคุณคุณพ่อ ที่ได้สร้างแบบอย่างในการ
ปฏิบัติตนให้พวกเราได้ยึดเป็นแนวทางในการดำ
เนินชีวิต สิ่งที่คุณพ่อได้สอนให้กับพวกเราไม่จำ
เป็นต้องอธิบายเป็นคำพูด การปฏิบัติตนของ
คุณพ่อชัดเจนที่สุดและซึมอยู่ในสายเลือดของลูก
ทุกคนตั้งแต่เล็ก มาจนปัจจุบันได้ตกทอดมาถึง
รุ่นหลานๆ ทุกคน ก็ได้รับเอามรดกคุณธรรมจาก
คุณพ่อมาสืบทอดต่อไป ถึงแม้ว่าเราไม่สามารถ
รับมาได้ทั้งหมดเพราะมากมายเกินพรรณา
แต่เพียงส่วนหนึ่งของคุณพ่อก็เพียงพอที่ทำให้เรา
เป็นคนดีของสังคม และทำให้คุณพ่อมีความสุขได้
และท้ายนี้เราขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อและ
คุณแม่ที่ ทำให้พวกเรามาถึงวันนี้ และแม้จะ
ไม่มีอะไรมาตอบแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่นี้ได้
แต่เราขอเรียนคุณพ่อและคุณแม่ว่า พวกเรารัก
และเทิดทูนคุณพ่อและคุณแม่มาก ๆ

my first memory of K'Pa is when I was 3-4 years old. We were in K.U. housing. I woke-up to a loud noise at night. K'Ya Told me it was a mouse trap K'Pa built and it worked! From the first year of school until level 4, K'Pa picked me up at school in his small dark green "FIAT" wagon car. We would go on a long hot journey to pick up K'mae at her Bank office. I slept all the way to the Bank gate and woke-up knowing K'Pa would buy me "coconut i-sa-tim". This was our routine for many years. When I was 8-9, K'Pa taught me to wash and clean the "FIAT" car. He showed me the dirt under the car wheel well that could cause rust. K'Pa inspected my work to assure I'd done it correctly. Today I still use the lesson I learned from K'Pa to take care of valuable belongings.

K'Pa's first green house was in mae-jo about the time I was born. He began his orchid work. K'Pa was the first to germinate orchids from seed, under

laboratory conditions. It was a very long and complicated procedure that K'Pa pioneered. I remember as a young boy one of my responsibilities was to shake the small bottles containing liquid and seeds, while K'Pa was doing more critical procedures.

In 1965, the year I left home to study abroad, the first batch of *Rhynchostylis Gigantia* bloomed! This became the famous "Sagarin strain", when orchid people around the world who believed in K'Pa said the same thing:

"They are all red!"

I was so fortunate to be with K'Pa my first 17 years. Even today when far away I still feel like I am by his side as I was when I was young boy. It was the best experience!

I learned about patience, determination and self-discipline.

K'Pa taught me that everyday is an opportunity to learn.

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

มฟ
2/7
7

In 1976 K'Pa and K'Mae came for a visit with us in Idaho. After the excitement of greeting at the airport we returned to the house.

Rapeephan Ray, then 3 years old, produced one of his favorite books, sat next to his Grampa and proceeded to "read" his book aloud. He enunciated every word and read with expression. As he turned the pages K'Pa's face changed from amusement to amazement. When Ray completed the story, he put his book away. Bok and I quietly explained that Ray wasn't actually reading. He had heard the story often and had memorized the pages. That may have been even more remarkable!

We all have been so greatly influenced by K'Pa's love of

learning, exploring, discovering
and finding ways to express
and share that desire and
drive.

We value his steady resolve,
his loving approval, his
calming influence and his
generous spirit.

We are all so happy and
honored to be here to share
in the celebration of
K'Pa's 84th birthday.

With all our best and most
humble wishes and love,

Happy Birthday K'Pa.
Karen Sagarik

Happy Birthday K'Pa.
Ray + Nikki Sagarik

:: คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช ::

“ กราบคารวะผู้มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมประจำใจ
ผู้มีหัวใจเปี่ยมล้นด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
ผู้มีจิตเมตตาถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์แก่คนรุ่นหลังตลอดเวลา
ผู้มีสำนึกที่จักตอบแทนคุณแผ่นดินในทุกขณะจิต ”

กว่า ๒๕ ปีที่ดิฉันได้รู้จัก ได้เรียนรู้ ได้ซึมซับสิ่งดีงาม ปรัชญา
ชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม จากตัวตนของพ่อ
พระพิ มากกว่าการเป็นศิษย์กับครู มากกว่าการเป็นลูกกับพ่อ
เพราะดิฉันได้รู้จักพ่อพระพิในปี ๒๕๒๔ ขณะที่ดิฉันเป็น
เลขานุการคณะกรรมการบริหารโครงการสารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชนไทย โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ที่ต้องไปพบพ่อพระพิที่บ้านเกี่ยวกับบทความ
เรื่อง “กล้วยไม้” ที่พ่อพระพิเป็นผู้เขียน ซึ่งจะตีพิมพ์ลงใน
หนังสือสารานุกรมไทยฯ เล่มที่ 7 ในขณะนั้น

จากวันนั้นถึงวันนี้ ดิฉันพูดได้เต็มปากว่า ทุกๆ ครั้งที่ดิฉันได้
พบปะพูดคุย หรือร่วมฟังพ่อพระพิบรรยายในสถานที่ต่างๆ
ดิฉันจะรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ และสุขใจมาก นอกจากนั้น
ยังได้รับความรู้ความเข้าใจในปรัชญาชีวิตที่สอดแทรกอยู่ใน
เนื้อหา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งล้วนแล้ว
แต่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณงามความดีแทบทั้งสิ้น

ดิฉันประทับใจพ่อพระพิและแม่กัลยา ที่เป็นผู้ใหญ่ที่ใช้ชีวิต
เรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียง แต่เป็นคนที่ทันสมัยไม่ตกยุค ไม่
ว่าจะเป็นเรื่องที่พ่อพระพิได้ศึกษา ส่งเสริม และพัฒนาการ
เลี้ยงกล้วยไม้ไทยจนกลายเป็นสินค้าส่งออกที่มีชื่อเสียง
ก้าวไกลไปทั่วโลก ตลอดจนผลักดันให้มีการจัดงานชุมนุม
กล้วยไม้โลกครั้งที่ ๙ ในปี ๒๕๒๑ ที่สวนสามพราน นับเป็น
การจัดงานกล้วยไม้ระดับโลกครั้งแรกในประเทศไทย หรือ
เมื่อไม่นานมานี้ กับมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯ
ราชพฤกษ์ ๒๕๔๔

แม้กระทั่งวิกฤติการเมืองในช่วง ๕-๖ ปีที่ผ่านมา พ่อระพีและแม่กัลยา ก็ติดตามอย่างใกล้ชิด สิ่งที่ดิฉันทิ้งมากเป็นพิเศษคือ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาวิกฤติต่างๆ ของบ้านเมืองที่แสดงออกอย่างจริงจัง จริงใจ และแยบยล โดยแฝงไว้ด้วยความห่วงใยต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยและสังคมไทย อันเกิดจากการถาโถมเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่คนไทยจะตั้งรับได้ทัน เช่น กรณีการตัดต่อพันธุกรรมพืชและสัตว์ (GMOs) การเจรจาเขตการค้าเสรีทวิภาคี (FTA) ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสมัยใหม่กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย

อายุ ๘๔ ปี มิได้เป็นอุปสรรคของพ่อระพี ที่จะถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ แก่คิด ปรัชญาชีวิต ให้กับสังคมเลยแม้แต่น้อย ในทางตรงกันข้าม พ่อระพียิ่งเพิ่มความบรรจงแต่งแต้มเติมเต็มความเข้มข้นและสีสันในบทความต่างๆ ที่พ่อระพีได้สะท้อนชีวิตพอเพียง และสอดแทรกสำนึกในความเป็นคนไทย ตลอดจนความตระหนักรู้ที่คนไทยคนหนึ่งพึงกระทำประโยชน์ต่อบ้านเกิดเมืองนอน

ดิฉันแอบสังเกตและคิดในใจว่า การที่พ่อระพีมีกำลังกาย กำลังใจ มีพลังบำเพ็ญคุณงามความดีตลอดเวลา นั้น เพราะพ่อระพีมีแม่กัลยาที่เป็นแม่ศรีเรือน คอยให้กำลังใจ ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด อย่างเข้าใจ ทำให้พ่อระพีและแม่กัลยาใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและสนุกกับการใช้ชีวิตจบทุกวันนี้

นี่แหละที่เขาเรียกว่า “ผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมักมีคู่ใจที่น่ารักคอยหนุนอยู่ข้างหลังเสมอ”

“เมื่อผมยังเด็ก คุณพ่อผมชอบเลี้ยงกล้วยไม้มาก เท่าที่จำได้จะเป็นกล้วยไม้ตระกูลแคทลียาเป็นส่วนใหญ่ และท่านก็ชอบพาผมไปตามสถานที่ต่างๆ กับท่านมาตลอด ผมเคยติดตามท่านไปเข้าในการอบรมการเลี้ยงกล้วยไม้กับท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก

...แม้จำรายละเอียดไม่ได้ แต่จำได้ว่าเมื่อผมกลับมาเขียนสมเษกรกล้วยไม้ที่บ้าน ซึ่งน่าจะเป็นตระกูลแอสโคแซนดร้าในตอนแรกเมื่อดอกเหี่ยวก็ตกใจที่ทำกล้วยไม้ของพ่อเหี่ยวเฉาไป แต่ต่อมาติดเป็นฝักก็รู้สึกภูมิใจมากและจำได้จนถึงบัดนี้ นั่นเป็นประสบการณ์ในอดีตครั้งแรกที่ได้สัมผัสกับท่านอาจารย์ระพี”

เมื่อโตขึ้นผมมาเรียนแพทย์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเป็นอาจารย์ต่อที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงไม่มีโอกาสได้เรียนกับท่าน แต่มีโอกาสได้สัมผัสกับท่านครั้งแรกเมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๔๗ (ขอเขียนเป็นเลขไทยเพราะประทับใจกับการใช้เลขไทยของท่านอาจารย์มาก)

จากการพูดคุยทางโทรศัพท์ เนื่องจากเพื่อนเห็นผมถือหนังสือการเลี้ยงกล้วยไม้ของท่าน และบังเอิญท่านโทรเข้ามาในช่วงนั้น จึงเรียนท่านว่ามีเพื่อนที่สนใจกล้วยไม้กำลังศึกษาจากตำราของอาจารย์อยู่ ซึ่งท่านก็ให้ความเมตตาพูดคุยกับผมเกือบครึ่งชั่วโมง แม้ไม่เคยเห็นหน้าผมมาก่อน ต่อมาผมจึงมีโอกาสมารับท่านที่บ้าน ได้เดินทางไปต่างๆ กับท่าน แม้เป็นระยะเวลาอันสั้นแต่ก็ได้เรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ จากท่านอาจารย์มากมาย

เรื่องแรกที่ผมประทับใจมากคือ ความมีเมตตาของท่าน ซึ่งผมพบว่าท่านมีความเมตตาให้แก่คนรอบข้างโดยไม่เลือกชั้นวรรณะจริงๆ ไม่เพียงจะฟังท่านเล่าหรืออ่านจากบทความของท่านว่า ท่านเคยมีเพื่อนเป็นนักโทษและเขียนจดหมายติดต่อกัน แต่เมื่อไม่นานนี้มีนักศึกษาที่เพิ่งจบ

มาไม่นานแล้วให้ผมฟังถึงความประทับใจในตัวท่าน เมื่อท่านไปขอนแก่นว่า เคยเขียนจดหมายไปหาท่าน โดยไม่คิดว่าท่านจะมีเวลาตอบ แต่ได้รับการตอบจากท่าน ซึ่งเขาประทับใจมาก ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความมีเมตตาของท่านต่อบุคคลทุกระดับจริงๆ

ท่านเป็นคนที่ไม่เคยลืมนะ เมื่อได้รับปากว่าจะทำอะไรให้ใคร บางครั้งผมคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่นบอกว่าจะส่งบทความมาให้ท่าน ก็พบว่าท่านไม่เคยลืมนะ นอกจากนั้นท่านยังมีระเบียบ และเก็บของต่างๆ ไว้ ซึ่งมีประโยชน์ในเวลาต่อมาอย่างมาก

ในบทความของท่านกล่าวเสมอว่า ผู้ใหญ่ ผู้บริหาร ต้องตัดสินใจ ต้องเห็นความสำคัญของรากหญ้า ซึ่งท่านได้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง เมื่อผมมีโอกาสติดตามท่าน เห็นท่านทักทายกับแม่บ้าน ภารโรง งามสารทุกข์สุกดิบเป็นประจำเมื่อเดินผ่าน นั่นคือการใส่ใจและได้ใจ ไม่ใช่การซื้อใจเหมือนนักบริหารในทางธุรกิจ

ท่านบอกว่า ความดี ความชั่ว ไม่มี มีแต่ความจริง ความแตกต่างคือความสวยงามในชีวิต ต้องยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นด้วย เมื่อท่านจะสอนท่านจะไม่เพียงแค่อ่านให้ฟัง แต่ท่านจะพาไปดูของจริงด้วยทุกครั้ง ท่านจะพานักเรียนหรือเกษตรกรจากที่หนึ่งไปดูของจริงในที่ที่มีการบริหารจัดการดี ไม่เพียงจะให้ดูระบบที่ดีเท่านั้น

ทุกครั้งท่านจะเน้นพาไปดูในที่ที่มีคนดี พาไปดูการดัดแปลงเครื่องมือของใช้ต่างๆ ให้เหมาะสม ราคาถูก ไม่ต้องพึ่งพาซื้อหาจากต่างประเทศอย่างเดียว ซึ่งผมพบว่าเกษตรกรบ้านเรามีความสามารถในการดัดแปลงได้อย่างน่าทึ่ง เป็น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” อย่างแท้จริง ซึ่งเกษตรกรทุกท่านก็ล้วนแต่บอกว่ามีแรงบันดาลใจหรือได้แนวคิดมาจากท่านอาจารย์ทั้งสิ้น

โดยทั่วไปเมื่อได้ยินชื่ออาจารย์ระพี สาคริก คนส่วนใหญ่จะคิดถึงแต่เรื่องกล้วยไม้ ซึ่งก็ไม่ผิด เพราะสามารถกล่าวได้ว่าท่านเป็น “บิดาแห่งกล้วยไม้” ได้เต็มปาก ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะวงการกล้วยไม้ไทย เพราะท่านทำคุณประโยชน์และเป็นที่ยอมรับจากวงการกล้วยไม้ทั่วโลก

แต่เมื่อได้มีโอกาสสัมผัสกับท่านมากขึ้น จะทราบว่าท่านมีศาสตร์เกือบทุกอย่างอยู่ในตัว ทั้งความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีความละเอียด อดทน เห็นได้จากการบันทึกในคู่มือการเลี้ยงกล้วยไม้ตระกูลช้างของท่าน ว่ามีบันทึก

สังเกต นับจำนวนดอก ความยาวของช่อในแต่ละวัน ท่านมีความเป็นศิลปิน สามารถเล่นดนตรี วาดภาพ และแต่งกลอนได้ไพเราะ

ท่านเป็นนักปรัชญาที่เข้าใจชีวิต เป็นนักประดิษฐ์ดัดแปลง สามารถประดิษฐ์ตู้ปลอดเชื้อที่ใช้ในการเพาะแยกกล้วยไม้ที่มีราคาถูก และยังใช้ในบริษัท บางกอกฟลาวเวอร์ เซ็นเตอร์ ในปัจจุบัน และที่สำคัญที่สุดคือ ท่านมีจิตวิญญาณความเป็นครู ที่เต็มใจและสุขใจที่จะสอนและให้มาตลอดชีวิต

ท่านบอกว่า กล้วยไม้เป็นแนวทางหนึ่งในการเรียนรู้ชีวิต เมื่อถอดกล้วยไม้แล้วเอาอะไรสวมเข้าไปก็สามารถใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ทั้งสิ้น ท่านมีความเด็ดเดี่ยว มุ่งมั่น ท่านเลือกที่จะเรียนรู้จากของจริงมากกว่าจะไปถูกฝรั่งครอบความคิด โดยการให้ทุนไปศึกษาต่างประเทศตามกระแสนิยม

ท่านทำให้กล้วยไม้เป็นของคนทุกระดับ ไม่ใช่เฉพาะคนร่ำรวย คนชั้นสูง เช่นในอดีต และยังสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและประเทศชาติได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี

ในการได้รู้จักและสัมผัสกับท่านอาจารย์ แม้ในระยะเวลาอันสั้น ผมคิดว่าได้เรียนรู้ชีวิตและทักษะการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องและมีความสุขจากท่าน แม้จะไม่ได้เป็นการสอนโดยตรง ดังที่อาจารย์ที่ผมเคารพนับถืออย่างมากอีกท่านคือ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ ท่านเคยกล่าวไว้ว่า ไม่มีอะไรจะสอน แต่ให้ดูและเก็บเอาไปเอง

ซึ่งผมคิดว่าท่านอาจารย์ระพีได้เป็นตัวอย่างให้บุคคลรอบข้างได้ดูและรับไว้เป็นแบบอย่าง และเป็นครูคนสำคัญในชีวิตของผมคนหนึ่งรองจากบิดามารดาทีเดียว

ในเนื้อที่ที่จำกัดนี้ ผมคงไม่สามารถเล่าบทเรียนและความประทับใจที่มีเกี่ยวกับท่านอาจารย์ได้หมด แต่ก็โชคดีที่ยังมีอีก ๓๓ ท่าน ที่จะเขียนในสิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ แต่ผมมั่นใจว่าท่านผู้อ่านจะได้เห็นบทความที่มีเนื้อหาคล้ายกันซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างแน่นอน เพราะคนเราสามารถรับรู้ความจริงได้เหมือนกัน และความจริงไม่สามารถถูกมองเป็นอย่างอื่นได้

สุดท้ายนี้ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้ท่านอาจารย์ ซึ่งผมขอเรียกในตอนท้ายว่าคุณพ่อ จงมีสุขภาพแข็งแรง มีความสุขตลอดไป

รู้จักอาจารย์ระพีตั้งแต่ผมยังเป็นเด็กๆ โดยดูรายการทางทีวีของอาจารย์เกี่ยวกับกล้วยไม้ จำได้ว่าเป็นรายการช่วงเช้าวันหยุด จึงมีโอกาสได้ดู และได้จดจำอาจารย์ตั้งแต่นั้นเรื่อยมา ความจดจำนั้นไม่ได้มีเพียงผมคนเดียว แต่ทุกคนในบ้านล้วนจดจำและรักอาจารย์กันทุกคน

ไม่เคยคิดว่าจะได้พบและรู้จักกับอาจารย์เพราะทำงานกันคนละด้าน แต่ก็ได้มีโอกาสพบอาจารย์จากงานด้านพัฒนา เมื่อได้พบกับอาจารย์ อาจารย์จะสอนและแนะนำอยู่เสมอว่า อย่ามองอาจารย์ที่เรื่องกล้วยไม้ อาจารย์ไม่ได้ทำเรื่องกล้วยไม้ แต่อาจารย์ทำเรื่องคน

ในครั้งแรกก็ไม่ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากภาพกล้วยไม้ได้หล่อหลอมตัวตนของอาจารย์จนแยกไม่ออก ต่อเมื่อได้คุ้นเคยกับอาจารย์มากขึ้น ได้มีโอกาสพูดคุย เรียนรู้จากอาจารย์มากขึ้น จึงค่อยๆ เข้าใจว่า กล้วยไม้เป็นเพียงสะพานให้อาจารย์ได้เรียนรู้และก้าวเข้าไปอยู่ในจิตใจของผู้คน

ผมมีโอกาสได้เดินป่าสำรวจกล้วยไม้กับอาจารย์ อาจารย์ได้อธิบายว่า การจะคืนกล้วยไม้สู่ป่านั้นไม่ใช่การเอากล้วยไม้ไปติดตามต้นไม้ ทั้งนี้เพราะอาจารย์เคยทำโครงการคืนกล้วยไม้สู่ป่า โดยการเอากล้วยไม้ไปติดตามต้นไม้ในป่า

แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้กลับมาดูกล้วยไม้ที่ปลูกไว้ ไม่ใช่เพียงไม่เห็นกล้วยไม้ที่ปลูกไว้ แต่กลับไม่เห็นป่าที่เคยมีอยู่ เพราะถูกทำลายเนื่องจากการทำมาหากิน หรือการบุกรุกทำลายป่า ดังนั้น อาจารย์ได้บอกว่า จากความล้มเหลวครั้งนั้น ได้เป็นบทเรียนสอนอาจารย์ว่า สิ่งที่สำคัญคือ เราจะฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุลของป่าได้อย่างไร และถึงที่สุดก็คือ ทำอย่างไรจะทำให้ทุกคนร่วมกันในการฟื้นฟู รักษา ไม่ทำลายป่า

“อาจารย์บอกว่า การ
ล้มเหลวของการทำ
งานไม่ใช่ความล้มเหลว
แต่ได้เป็นบทเรียนให้
กับอาจารย์ ถ้าไม่เคย
ทำและพบความล้ม
เหลวมาก่อนในอดีต
ก็อาจจะทำอะไรผิด
พลาดแบบเดียวกันใน
วันนี้หรือวันข้างหน้า”

ด้วยร่างที่เล็ก มือที่สั้นเทาเล็กน้อยเนื่องจากวัยที่สูงขึ้น
อาจารย์ยังคงแบกก้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอเทป ซึ่งใน
สมัยก่อนมีน้ำหนักมากอยู่ตลอดเวลาที่พาไปทัศนศึกษา
ศึกษาดูงานในที่ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อที่จะเก็บ
ภาพต้นไม้ การจัดแสดง ชีวิตของผู้คน เพื่อที่จะนำมาเผยแพร่
ให้กับผู้คนในสังคมไทยทางรายการทีวีและสื่อต่างๆ

ในขณะที่เดียวกันอาจารย์ก็จะพูดคุย เล่า แนะนำ ทั้ง
เรื่องต้นไม้และเรื่องชีวิตตลอดเวลาโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย
ความเรียบง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน ขยันขันแข็ง กระตือรือร้น
ในการเรียนรู้และให้ผู้อื่นเรียนรู้ การจดบันทึก ความช่าง
สังเกต ภาพทั้งหมดเหล่านี้ได้ซึมซาบอยู่ในความรับรู้ของ
ทุกคนที่ได้มีโอกาสสัมผัสกับอาจารย์

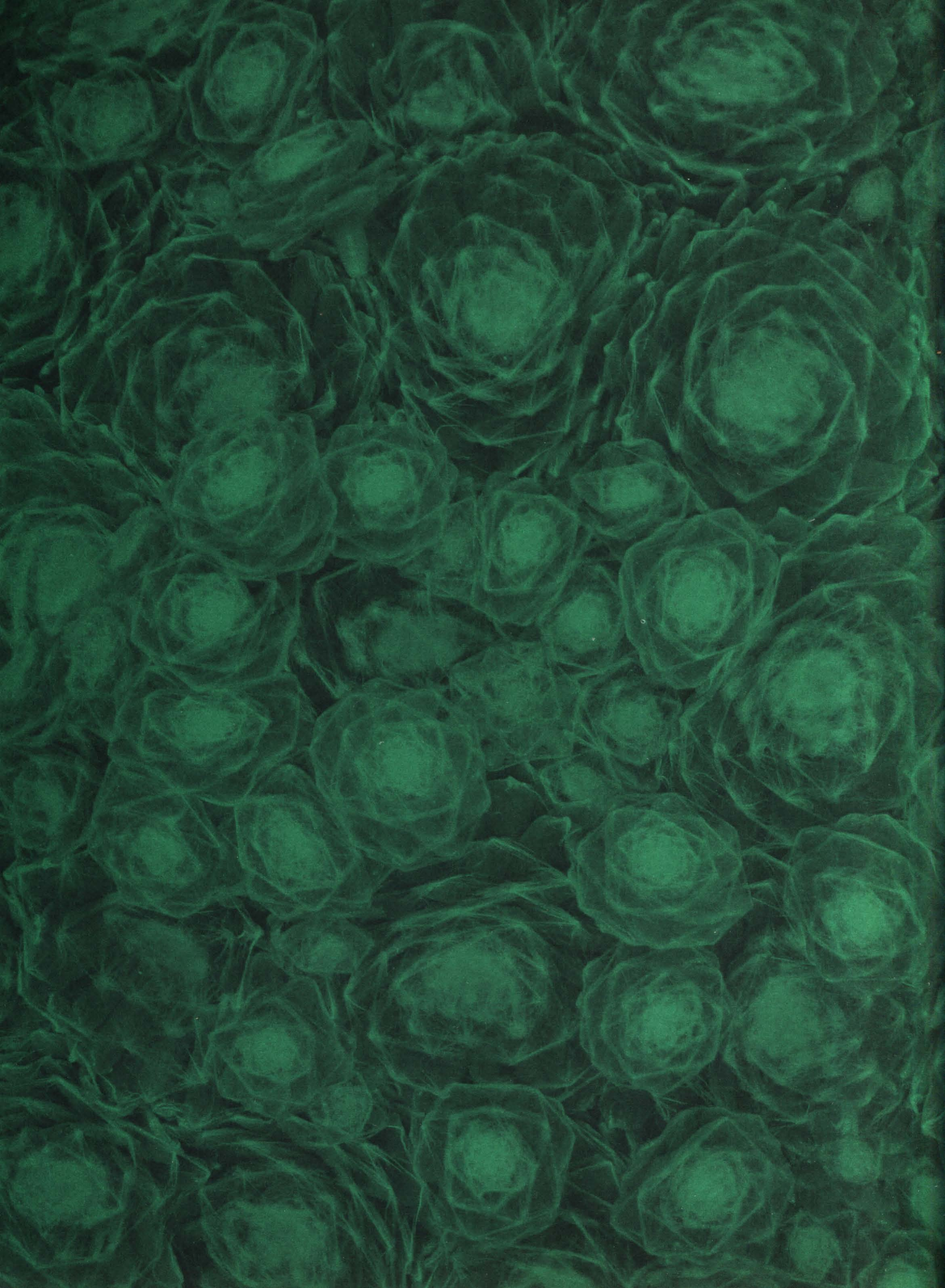
สิ่งที่อาจารย์เน้นย้ำอยู่ตลอดเวลาคือ ทำอะไรก็ตาม
ต้องอย่าลืมรากฐานของตนเอง รากฐานของครอบครัว
รากฐานของชุมชน รากฐานของประเทศ และสุดท้ายราก
ฐานของความเป็นมนุษย์ การพัฒนาสิ่งใดและเรื่องใด ต้อง
พัฒนาที่รากฐาน อาจารย์จะให้ความสำคัญกับคนเล็กคน
น้อย ทั้งนี้เพราะผู้คนเล็กน้อยเหล่านี้คือรากฐานของสังคม
การพัฒนารากฐานคือการเปิดโอกาสให้คนเหล่านี้มีคุณค่า
มีศักดิ์ศรี และมีบทบาทในการพัฒนาสังคมไทย

ความคิดของอาจารย์จะเห็นได้เด่นชัดจากกรณีพืช
สวนโลกฯ ที่อาจารย์อยากเห็นงานพืชสวนโลกเกิดขึ้นได้
จากน้ำมือ ความร่วมมือของผู้คนตัวเล็กตัวน้อย เด็ก
เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ชาวนา ชาวสวน มากกว่า
บริษัทธุรกิจใหญ่โต หรือกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว

สุดท้ายได้เห็นอาจารย์สร้างสรรค์งานศิลปะที่เรียบง่าย
แต่งดงาม โดยการใช้ปากกาธรรมดากุ จดเป็นจุดๆ แทนสี
เป็นรูปภาพต่างๆ ภาพงานศิลปะที่เรียบง่าย วาดถูก กลับ
มีคุณค่าอย่างสูง เพราะได้สะท้อนถึงจิตวิญญาณของ
อาจารย์ที่เน้นความเรียบง่าย ประหยัด และสะท้อนให้เห็น
คำพูดของอาจารย์ว่า อย่ามองอาจารย์ที่กล้วยไม้ ให้มอง
อาจารย์ที่เป็นตัวตนของอาจารย์ ให้เห็นสิ่งที่อาจารย์ทำ
ซึ่งลึกไปกว่ากล้วยไม้ นั่นคือการพัฒนารากฐานของความ
เป็นมนุษย์ทั้งของตัวเองและผู้อื่น

ท้ายที่สุด ได้เห็นชีวิตของอาจารย์ที่เรียบง่าย สมถะ
มีความสุขและความอบอุ่นกับครอบครัวของอาจารย์
ภรรยาของอาจารย์ (คุณแม่กัลยา) ลูกชาย ลูกสาว ลูก
สะใภ้ หลานๆ ได้เห็นเรือนกล้วยไม้เล็กๆ ที่เก็บรวบรวม
เพาะปลูกกล้วยไม้และต้นไม้หลากหลายชนิด

เห็นห้องสมุดและห้องเก็บสะสมภาพถ่าย ภาพสไลด์
ของอาจารย์จำนวนมาก เห็นบทความที่อาจารย์เขียนด้วย
ลายมือของตนเอง เห็นบทความและจดหมายที่อาจารย์
เขียนตอบกับทุกๆ คนที่เขียนจดหมายถึงอาจารย์ สิ่งต่างๆ
เหล่านี้เป็นรูปธรรมที่เห็นอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่อาจารย์
พยายามเป็นแบบอย่างให้กับทุกคน โดยเฉพาะผู้คนรุ่น
ต่อไป ได้เรียนรู้ ซึมซับ และพัฒนาตนเองต่อไป

๑ ๗๕ ปี่ปรัสร้แฉ้ว รฟักรุญ
ปี่ ย้งฉ้วน ย้งหุณ เฟ่มรุ
ระฟั พฤกษัษะพร้งสุรย สรว้งแฉ้ว ด้นพ่
สักรัก แห่งดุรฉั ฟัศุทธิแฉ้วกษสย)ม ๑

นางวัน พงษ์ไพบูลย์

ค. ๑๕ พ. ย. ๒๕๓๗.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

“ผู้หลัก-ผู้ใหญ่ของสังคม”

ถ้าผมจำไม่ผิด...ดูเหมือนอาจารย์ “ระพี สาคริก” ท่านจะเคยเขียนเอาไว้ในที่ไหนสักแห่งว่า...เวลาที่ใครต่อใครพูดถึงท่าน คนเหล่านั้นมักจะนึกโยงไปถึงเรื่อง “กล้วยไม้” กันเป็นหลัก....!!

ซึ่งอันที่จริง...สิ่งที่ท่านว่าเอาไว้ก็อาจจะไม่ถึงกับเป็นอะไรที่น่าแปลกใจสักเท่าไรนัก เพราะในยุคอดีตเมื่อสักเกือบจะ ๒๐ ปีที่แล้ว ก็คงต้องสารภาพว่า...ผมเองก็เคยนึกคล้ายๆ กับคนเหล่านั้นอยู่บ้างเหมือนกัน...

แต่ก็นั่นแหละ...ผมคงไม่ได้ถึงกับคิดว่าอะไรต่อมิอะไรในตัวอาจารย์ “ระพี” มันจะต้องออกไปในทางกล้วยไม้ไปซะทั้งหมด ไม่อย่างนั้นผมคงไม่ขออนุญาตเดินทางไปหาท่านที่บ้าน ด้วยจุดมุ่งหมายที่อยากจะกราบเรียน ขอให้ท่านได้ช่วยเขียนช่วยแสดงทัศนคติต่อเรื่องราวของเหตุการณ์บ้านเมืองมาลงในหนังสือพิมพ์ที่ผมกับพรรคพวกได้เคยร่วมลงแรงกันทำตั้งแต่เมื่อเกือบจะ ๒๐ ปีที่แล้ว...

ดูเหมือนว่าจะเป็นครั้งนั้น...และอาจจะเป็นอย่างเดียวเท่านั้นที่ผมได้มีโอกาสพบหน้าค่าตาของท่านอาจารย์ “ระพี” ในแบบ “ตัวจริง-เสียงจริง” หรือไม่ได้พบผ่านแต่เพียงเฉพาะงานเขียนของท่าน

ซึ่งมันกินนานมากจนผมค่อนข้างจะเลือนๆ ไปแล้วว่า ในขณะที่ผมได้มีโอกาสไปพบท่านที่บ้าน และมีโอกาสได้

สนทนากับท่าน สภาพแวดล้อมรอบๆ บ้านของท่านนั้น...มีลักษณะออกไปในแบบไหน??? และเมื่อพยายามหาทางนึก...ก็ดันไปนึกว่าน่าจะเต็มไปด้วยกล้วยไม้ผลิดอกผลิบานเรียงรายกันไปซะอีก...???

แต่ในช่วงที่ผมเริ่มแก่ตัวลง...หรือในช่วงที่ไม่ต้องดิ้นรนอยู่กับความหวัง ความทะเยอทะยานตามแบบฉบับของคนหนุ่มๆ ที่มักต้องซุลมุนวุ่นวายกับอะไรต่อมิอะไรจนแทบแยกแยะไม่ได้ว่าอะไรคือความต้องการของตัวเอง อะไรคือความต้องการของผู้อื่น...ภาพความนึกคิดในระหว่างที่ผมนึกถึงอาจารย์ “ระพี” นั้น ก็อาจจะเกิดความเปลี่ยนแปลงไปไม่น้อย

คือเมื่อไหร่ก็ตามที่ผมนึกถึงท่าน...ภาพความนึกคิดที่ผมมีต่อท่านสักจะไม่ได้ออกไปในทางภาพของต้นกล้วยไม้ หรือดอกกล้วยไม้ประเภทที่มีสีสันเพร็ดแพรวพรรณรายกันสักเท่าไรนัก แต่ดูจะออกไปในทางภาพของต้นไม้ใบหญ้าที่ยืนตระหง่านแผ่กิ่งก้านสาขาร่มครึ้ม ใบกสบัดใบแกว่งไกวแสดงอารมณ์ความรู้สึกไปตามสายลมที่พัดมา-พัดไป...ในขณะที่รากใหญ่ชอนไชไปตามแผ่นดินพสุธาในชนิดที่แทบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับแผ่นดิน...อะไรประมาณนั้น!!!

หรือในบางครั้ง...ผมอาจจะนึกไปถึงห้วยหรือลำธารใหญ่ บริสุทธิที่อยู่ในเขตต้นน้ำ ที่ค่อยๆ หลังรินอะไรต่อมิอะไรผ่านกรวดทราย โขดหิน เกาะแก่ง ไหลลัดเลาะไปตามเส้นทางต่างๆ ด้วยความตั้งอกตั้งใจ ด้วยความกระตือรือร้นที่เป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่ได้สนใจถึงความลัดเลี้ยว เคี้ยวคด ความสูง ความต่ำ ความกระะกะระไคๆ ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละช่วงแต่ละระยะ...

เหตุที่บรรดาภาพเหล่านี้ไหลขึ้นมาในความรู้สึกของผมแทนภาพกล้วยไม้ในขณะที่ผมนึกถึงอาจารย์ “ระพี สาคริก”

ก็คงไม่ใช่เพราะอาจารย์ “ระพี” ท่านเกิดไปเปลี่ยน

“จุตชาย” เปลี่ยน “ตราสัญลักษณ์” หรือ “เครื่องหมายการค้า” ของท่าน...แน่นอนว่า นอกจากท่านจะไม่ได้ค้า ไม่ได้ขายอะไรเลย (แถมเวลาเขียนหนังสือให้ใครต่อใคร ท่านยังมักเขียนให้โดยไม่ได้ต้องการผลตอบแทนใดๆ มาโดยตลอด)

ทัศนคติ พฤติกรรมการแสดงออก และวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่ท่านมีต่อผู้อื่น ต่อสังคม ต่อความเป็นไปในชาติบ้านเมือง ในแต่ละช่วง แต่ละระยะ ทั้งที่ปรากฏเป็นข่าวคราวในสาธารณชน หรือในแวดวงต่างๆ ที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยน ต่อๆ กันมา...สิ่งเหล่านี้แหละที่ทำให้เวลาผมนึกถึงท่าน ผมมักจะนึกไปถึงภาพต่างๆ ดังที่กล่าวไปแล้ว...

จนในบางครั้งบางคราวอาจจะลืมๆ ไปเลยว่า ท่านเคยเป็นนักปลูกนักพัฒนากล้วยไม้ ยิ่งในช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองกำลังวุ่นวาย เสื่อมโทรม อับตัน จนยากที่จะหาใครมาเป็นหลัก เป็นพลัง เป็นสติให้กับสังคม...เผอิญ ในบางครั้งผมอาจจะคิดไปว่า ท่านเป็น “นักปฏิวัติ” ซะด้วยซ้ำ!!!

แต่ก็นั่นแหละ...อายุอานามของท่านอาจารย์ “ระพี” ที่เจริญเติบโตไปพร้อมๆ กับวุฒิกวาะ สติ และจิตใจที่มั่นคงมาจนครบรอบวาระ ๘๐ ปี ในขณะนี้...จะไปเรียกขานท่านว่านักปฏิวัติก็ดูกระไรอยู่ อาจจะมีความบังเอิญบางคราที่สังคมให้สถานะท่านในนามของ “พลเมืองอาวุโส” ซึ่งอาจจะฟังไม่ถึงกับคุ้นหูตามแบบฉบับไทยๆ ซักเท่าไรนัก

เพราะฉะนั้นสำหรับผมแล้ว...ผมอาจจะขอเรียกท่านแบบเรียบง่ายๆ ว่าท่านคือ “ผู้หลัก-ผู้ใหญ่ของสังคมไทย” คนหนึ่ง ซึ่งความหมายของคำว่า “ผู้หลัก-ผู้ใหญ่” ตามแบบฉบับที่ผมรู้สึกนั้น คงไม่ได้หมายถึงอะไรที่ง่ายๆ หรือหมายถึงคนแก่ คนเฒ่า คนชราอาวุโสไปตามอายุตามวัย...

แต่หมายถึงอะไรบางอย่าง อย่างที่ผมพยายามสะท้อนออกมาด้วยภาพของต้นไม้ที่งามสง่า ยืนหยัด มั่นคง จนแทบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับแผ่นดิน หรือต้นน้ำลำธาร

อันเป็นที่มาของแม่น้ำแต่ละสาย และมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล...นั่นเอง...

อันที่จริงแล้ว...ในช่วงชีวิตของมนุษย์ที่เกิด-เติบโตขึ้นมาในชาติหนึ่งๆ...การเป็น “ผู้หลัก-ผู้ใหญ่” ของใครคนใดคนหนึ่ง หรือของญาติ-มิตร-บริวารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เพียงเท่านั้น มันคงไม่ถึงกับยากลำบากอะไรมากมาย แต่การที่ใครคนใดคนหนึ่ง...จะได้รับความเคารพ ยอมรับกันในฐานะ “ผู้หลัก-ผู้ใหญ่” ของสังคม และเป็นความยอมรับที่เกิดขึ้นจากความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ...

แน่นอนว่า...มันคงไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ และน้อยคนที่จะเป็นเช่นนั้นได้!!! เพราะมันจะต้องอาศัยองค์ประกอบนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นความเมตตา กรุณา ความเสียสละ การให้อภัย ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น... ฯลฯ ซึ่งว่าไปแล้ว...สิ่งเหล่านี้ก็คือคุณลักษณะในแบบเดียวกันกับคุณลักษณะที่มีอยู่ในสิ่งต่างๆ ที่เป็น “ธรรมชาติ” ทั้งหลาย ไม่ว่าขุนเขา ต้นไม้ แม่น้ำ ลำธาร...ซึ่งล้วนแล้วแต่เคยมีสถานะเป็นที่เคารพต่อสรรพชีวิตต่างๆ กันมาโดยตลอด...

ด้วยเหตุนี้...ในช่วงวาระครบรอบ ๘๔ ปีของอาจารย์ “ระพี สาคริก” ผมจึงอยากจะกราบเรียนท่านอาจารย์เป็นการเฉพาะว่า...ไม่ว่าท่านอาจารย์จะคิดเห็นเป็นประการใดก็ตามที่ แต่อาจารย์คงไม่ต้องกังวลว่าใครต่อใครจะนึกถึงอาจารย์ไปพร้อมๆ กับกล้วยไม้แต่เพียงเท่านั้น...อย่างน้อยที่สุดก็มีผมคนหนึ่ง...ที่เมื่อนึกถึงอาจารย์ขึ้นมาเมื่อไหร่ก็นึกถึงอะไรต่อมิอะไรอีกเยอะแยะดังที่ได้อธิบายไปแล้ว...

สุดท้ายนี้...ก็ได้แต่ขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โดยเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันสูงสุด นั่นก็คือ “ธรรมะ” จงได้โปรดคุ้มครอง “ผู้ประพடுத்தธรรม” อย่างท่านอาจารย์ “ระพี สาคริก” ให้อยู่เป็น “ผู้หลัก-ผู้ใหญ่ของสังคมไทย” อีกยาวนานเทานานด้วยเทอญ...

เร่งทำงานบูชาครูกันเถอะครับ

• ด้วยชื่อเสียงและเกียรติภูมิของท่านอาจารย์ ทำให้ผมติดตาม ศึกษางานของท่านมาตลอด ยิ่งติดตาม ยิ่งศึกษา ยิ่งเพิ่มความเคารพ ศรัทธามากขึ้น

• ๒๕๓๖ เป็นครั้งแรกที่ได้มากราบท่านอาจารย์ที่บ้าน ด้วยเรื่องการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ด้วยภูมิปัญญาที่หลักแหลม ลึกซึ้ง ท่านอาจารย์ได้ให้คำแนะนำที่ทรงคุณค่า ทำให้การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมสำเร็จ และประกาศผลเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๓๗

ยังจำได้แม่นยำ ภายหลังการหารือ ท่านอาจารย์ได้เมตตานำชมบ้าน ห้องเก็บกล้องถ่ายรูปแสนรักมากมายที่ถูกเก็บรักษาไว้อย่างดี ห้องเก็บภาพถ่าย แผ่นภาพเลื่อน (Slide) ห้องหนังสือ ภาพเหล่านั้น ภาพของผู้ใหญ่ใจดี อุดมปัญญา ยังตรึงตาตรึงใจมาถึงปัจจุบัน

• ๒๕๔๔ ได้มากราบบท่านอาจารย์เป็นครั้งที่สองที่บ้านพัก เพื่อหารือเรื่องพิธีเปิดตัวมูลนิธิ จำสืบทอทวีนุรอนเขตต์ จังหวัดพิษณุโลก

• ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๔ วันเปิดตัวมูลนิธิจำสืบทอทวีนุรอนเขตต์ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทางชมรม “เกื้อไทยกู้ไทย” ที่ผมรับผิดชอบเป็นประธานชมรมอยู่ ได้จัดกิจกรรมหารายได้ตั้งมูลนิธิดังกล่าวขึ้นมาสำเร็จในวงเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

และมีกองทุนย่อยอีกรวมประมาณเกือบ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ผมอยากให้สาธารณชนได้ทราบว่าสิ่งที่ “ลุงจำ” ได้ทุ่มเททำมาตลอดชีวิต เป็นสิ่งดีมีคุณค่า ทุกคนต้องร่วมมือ ร่วมพลังกันเพื่อให้ขวัญกำลังใจท่าน ถ้าท่านมีสุข แน่แน่นอน กิจกรรมในการรังสรรค์พิพิธภัณฑ์ให้ดีขึ้นมีคุณค่าจะเพิ่มพูนมาก

ผมเชิญผู้ใหญ่ในจังหวัด จากส่วนกลาง จากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมงานด้วย มีผู้มาร่วมกิจกรรมประมาณ ๓๐๐ คน ในการจัดกิจกรรมเปิดตัวดังกล่าว ผมได้กราบเรียนเชิญ ศ.ระพี สาคริก เป็นองค์ปาฐก แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง “สาระและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี” ท่านใช้เวลากว่า ๓๐ นาที

ตลอดเวลาผู้คนสนใจแนวคิดที่ทรงคุณค่าของท่านอาจารย์ระพีมาก

จากวันนั้นผ่านมาไม่เกิน ๑๐ วัน ผมได้รับโทรศัพท์จากท่านอาจารย์

“ผมขอขอบคุณอาจารย์อำนวย ที่ไปช่วยให้ขวัญกำลังใจจำทวี โดยการตั้งมูลนิธิและกองทุนให้ท่าน กิจกรรมวันดังกล่าวน่ารักมาก เป็นพิธีเปิดตัวแบบไทยๆ ที่เรียบง่าย ประหยัด แต่งดงาม ทั้งสถานที่ อาหารคาวหวานพื้นบ้าน ตลอดจนการแสดง “ตีกีรับขับทำนอง” ของ อ.ประทีป สุขโสภา จากสุโขทัย พวกเราและคณะที่ไปร่วมงานขอชื่นชม”

น้ำเสียงของท่านอาจารย์ยังสดใส จดประกายในการทำงานให้แก่ผมและคณะเป็นอย่างยิ่ง แล้วท่านก็พูดต่อไปว่า

“มีลูกศิษย์ของผมเขารวมกลุ่มกัน อยากจะจัดตั้งมูลนิธิให้ผม หรือกันมา ๒ ปีแล้ว ยังไม่ลงตัว อาจารย์จะกรุณามาให้คำแนะนำหน่อยได้ไหม”

“ได้ครับท่านอาจารย์ ยินดีเป็นอย่างยิ่งเลยครับ เป็นงานที่ผมถนัด มีประสบการณ์ในการทำเรื่องสมาคมมูลนิธิมาพอสมควร กราบขอความกรุณาท่านอาจารย์ วันใดที่ลูกศิษย์ของท่านอาจารย์พร้อม กรุณานัดประชุมปรึกษาหารือกัน โดยด่วน ผมจะลงมาช่วยด้วยความเต็มใจเป็นที่สุดครับ”

ผมตอบท่านอาจารย์ด้วยความนอบน้อม ภูมิใจในเกียรติยศที่ได้รับ

มูลนิธิระพี-กัลยา สาคริก ได้มีการหารือเตรียมการกันจบ และได้ขอยุติลงตัวภายใน ๒ ชั่วโมง จากนั้นได้ประชุมทำเอกสารยื่นเรื่องทุกอย่างสำเร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๘

ผมภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการก่อตั้งมูลนิธิ ระพี-กัลยา สาคริก

ผมตั้งใจที่ได้รับมอบหมายจากท่านอาจารย์ (วันจัด

คนลงตำแหน่งต่างๆ ของมูลนิธิ) ให้เป็นรองประธานมูลนิธิ ระพี-กัลยา สาคริก ด้วย

แม้วัตถุประสงค์หลักของมูลนิธิจะมีเพียง ๒ ข้อ แต่เป็น ๒ ข้อที่ยิ่งใหญ่มาก จำเป็นต้องมีการแตกลูก แตกกิจกรรม มีโครงการรองรับ มีกรอบเวลาเป็นตัวกำหนดที่ชัดเจน

กรรมการบริหารมูลนิธิต้องหมั่นประชุมปรึกษาหารือ และร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ให้จงได้

อายุของท่านอาจารย์เพิ่มขึ้นทุกวัน ขณะเดียวกันความชราก็ก้าวเข้าสู่กายของท่านอาจารย์เพิ่มขึ้นทุกวัน

ทำอะไรพวกเราทุกคน ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกรรมการบริหารมูลนิธิ ศิษยานุศิษย์ หรือผู้ที่เคารพนับถือท่าน อาจารย์ทุกคน จะเร่งและร่วมมือกันทำอะไรอย่างมีรู้เห็นดี เหนือ เพื่อทำมูลนิธิระพี-กัลยา สาคริก ให้มั่นคง แข็งแรง ยั่งยืน เป็นหลักชัยของสังคมไทย

และเป็นแบบอย่างที่ดีของมูลนิธิในแผ่นดินนี้ให้ได้

ถ้าพวกเราอยากเห็นท่านอาจารย์มีความสุข ทั้งสุขภาพ สุขใจ อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแก่พวกเราเราทุกๆ คำตอบสุดท้าย จึงอยู่ที่พวกเรา อย่ามัวผัดวันประกันพรุ่ง เร่งทำงานนุชาครู กันเถอะครับ

Congratulation for your 84th birthday and please keep your health forever.

Japan Association of Botanical Gardens organized a field study group for foreign country in 1970 for the purpose of investigating Thai Flora by 5 members. They visited your country and did field study almost a month long starting November of the same year. It was Prof. Rapee Sagarik who welcomed them as a host. Prof.Sagarik always accompanied the Japanese party and care them a month long when they were staying in Thailand. Of course they achieved great success on their field study and coming back to Japan with the feeling of great thanks to Prof.Sagarik.

As a result of this success in Thailand which was achieved by the assistance of Prof.Sagarik, JABG had started a annual field study tour to foreign country from 1971. Yes, Prof.Sagarik had made up the base of the JABG annual field study. JABG had organized 3 times of field study tour to Thailand already and Prof.Sagarik had always helped us as a coordinator.

When my father heard the detail of this field study tour in Thailand, he was impressed very much about the sincere service of Prof.Sagarik to our party in such a foreign country and he invited Prof. and Mrs. Sagarik to Japan the next year. This was the start of the long history of the friendship between Sagarik family and Kimura family. I'm managing a Botanical Garden Zoo in Japan which dedicating to Tropical plants,Crocodilians, Red Pandas and so on. Prof.Sagarik is the most important collaborator of our garden as a foreigner and understanding well about our situation. Though our garden has a collection of tropical plants more than 9000 species, we owed Prof.Sagarik very much for collecting and introducing new plants to us. Without his assistance we could not achieve the No.1 collection of tropical plants in Japan.

The friendship between Sagariks and Kimuras has continued more than 35 years until now. At the beginning of our interchange, my father and Prof.Sagarik knew that both are the same age and this make them more friendly. Whenever Prof. and Mrs.Sagarik visit Japan, they stay in my home and I stay their home when I come Bangkok almost every year for more than 30 years long. My elder daughter visited their home in Thailand and stayed there already, and grand children of Prof.Sagarik also visited us in Japan and stayed my home already. Yes, It is starting the interchange of our 3rd generations already.

As you know already, Prof.Sagarik has 3 sons and a daughter, 4 children total. But, personally I feel that I am a 5th children of Prof. & Mrs.Sagarik and I adore them as parents of Thailand.

Prof. & Mrs.Sagarik are well known in Japan as very friendly person to Japan. 10 more years ago Japanese government had presented him a second class rising sun grand prize medal

because of his effort for creating friendship between Japan and Thailand. It is a very rare to get this medal when a person is alive in case of Japanese. There were only a few person who prized this medal as foreigner. Yes, this medal is the most valuable prize and proving Prof.Sagarik's great contribution to Japan.

Our garden has a friendship circle of tropical plants and animals and it has 400 more members now. This circle organized an annual field study tour to Thailand continuously 16 times until 2002 and visited almost whole country of the Thailand. Of course this tour had been got great assistance of Prof.Sagarik and he arranged and reserved hotel, bus, daily food and so on--yes, everything.

Because of this Prof.Sagarik's sincere service to us, some members of us prefer to attend this tour for the purpose of meeting Sagarik family in Bangkok every year.

Prof. & Mrs.Sagarik presented Orchid cut flowers to the Emperor of Japan when he was a prince many years ago. They presented fresh Durian fruits to the former primeminister Nakasone when they knew that Durian is Nakasone's favorite fruits. Prof.Sagarik negotiated with Japanese government for getting ODA support to Thailand to create broadcasting system in Thailand. He had done many other valuable works for both country.

Professor, I shall attend your birthday party of December 16 from Japan. Please keep your health forever and dedicate your effort to make up more tight friendship between Japan and Thailand. Many Japanese are congratulating your birthday from Japan.

สิ่งล้ำค่าที่ได้เรียนรู้จาก ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

หลายปีมาแล้วผมได้ติดตามพี่คนหนึ่ง คือท่านทูต ดร.สุธี ประศาสน์วินิจชัย ไปเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้หลายแห่งรอบๆ กรุงเทพฯ ผมเข้าใจว่าการไปเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้ครั้งนั้นเป็นกิจกรรมของสมาคมกล้วยไม้ หรือหนึ่งในกิจกรรมของหลักสูตรการอบรมเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ในปีนั้น โดยศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นผู้นำพวกเราเกือบร้อยคนไปเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้ ซึ่งเจ้าของสวนทั้งเลี้ยงกล้วยไม้ไว้เป็นงานอดิเรกและเป็นธุรกิจขนาดย่อม

ตอนนั้นผมเพิ่งกลับจากการไปศึกษาที่ต่างประเทศ และยังไม่รู้จักกล้วยไม้เลย แต่วันนั้นผมก็ได้ติดตาม ดร.สุธี พร้อมคณะผู้สนใจกล้วยไม้ ซึ่งล้วนมีท่าทางที่เป็นมิตร แต่สิ่งที่สังเกตเห็นเป็นพิเศษในครั้งนั้น คือความอบอุ่นในแวตตาของผู้นำคณะ ซึ่งมาทราบบ้างแล้วว่าท่านผู้นั้น คือท่านอาจารย์ระพี สาคริก

อีกหลายปีต่อมาหลังจากที่ผมได้ไปเรียนต่อที่ต่างประเทศอีกระยะหนึ่ง และกลับมารับราชการทหารอยู่เมืองไทย มีเพื่อนนายทหารมาชวนผมเข้าเรียนหลักสูตร การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้รุ่นที่ ๑๒ ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ โดยมีท่านอาจารย์ระพีเป็นผู้นำในการบริหารจัดการหลักสูตรอบรม และมีคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยต่างๆ มาบรรยายในส่วนที่แต่ละท่านเชี่ยวชาญ ในช่วง ๑๐ เดือนของหลักสูตร ผมจึงได้มารู้จักท่านอาจารย์ระพี ในฐานะที่ผมเป็นกรรมการทำหนังสือรุ่นคนหนึ่ง

๓ ปีต่อมา ผมได้อาสาสมัครเป็นล่ามในงานประชุมวิชาการกล้วยไม้โลก ครั้งที่ ๙ ณ สวนสามพราน และวันหนึ่งเมื่องานประชุมกล้วยไม้โลกเสร็จสิ้นแล้ว ท่านอาจารย์ระพีได้ติดต่อมายังผม และได้ฝากให้ผมแปลบทความที่ท่านเขียนไว้จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ พอผมแปลเสร็จแล้วท่านอาจารย์ก็รู้สึกภูมิใจ ผมเลยได้มีโอกาสอ่านบทความของท่านอาจารย์จำนวนหนึ่ง เพื่อนำมาแปลเป็นภาษาอังกฤษนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เป็นเวลากว่ายี่สิบปี และท่านอาจารย์ระพีจะพูดเสมอว่า ผมเป็นผู้เดียวที่สามารถแปลบทความของท่านเป็นภาษาอังกฤษได้

ที่จริงเนื้อหาสาระที่ท่านอาจารย์ระพีเขียนเป็นเรื่องเชิงปรัชญา และเรื่องศาสนธรรมเกือบทั้งสิ้น ซึ่งท่านจะเขียนเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของท่านเอง

นับตั้งแต่ท่านได้ตั้งปณิธานว่า จะค้นหาความลับของศาสตร์ ว่าด้วยการขยายพันธุ์และเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พื้นบ้านของไทย และจะเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวให้ประชาชนคนไทยโดยทั่วไป ได้นำความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาชีวิตให้เจริญยิ่งขึ้น ทั้งเพื่อหารายได้ ทั้งเพื่อนำกล้วยไม้ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์อันงดงามของธรรมชาติมาเอื้ออำนวยให้จิตใจได้พัฒนาในทางที่สูงขึ้น

การได้อ่านบทความของท่านอาจารย์ระพี ทำให้ผมได้เรียนรู้แง่มุมต่างๆ ของธรรมชาติ และความคิดความอ่านของคนคนหนึ่งที่มีความคิดที่น่าสนใจยิ่ง เป็นความคิดจากนักคิดอิสระที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติวิทยากับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับรากฐานจิตใจมนุษย์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้อ่านถึงความใฝ่ฝันของท่านที่ปรารถนาให้คนไทยทุกคนได้รับอิสรภาพจากอิทธิพลความคิดจากต่างประเทศ ต่างวัฒนธรรม และสามารถยืนบนขาของตนเองภายในกรอบวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ มีอยู่ตอนหนึ่งได้อ่านถึงความใฝ่ฝันของท่านอาจารย์ ที่ปรารถนาให้คนไทยทุกระดับได้ค้นพบสิ่งดีงามในศาสนธรรม และรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่สวยงาม มายกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น

แต่สิ่งที่ชวนให้ผมคิดมากที่สุดในข้อความของท่านอาจารย์ระพี คือความจริงที่ปรากฏชัดเจนว่า หากแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เป็นแนวทางที่ทุกคนเห็นว่าดีแล้ว และควรดำเนินตามเส้นทางนั้นต่อไป ทำไมทรัพยากรธรรมชาติของประเทศจึงได้ร่อยหรอลงถึงขนาดนี้

จากประสบการณ์ชีวิตของศาสตราจารย์ระพี และจากบทเขียนบางเรื่องของท่าน ทำให้ผมได้เรียนรู้ถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินชีวิตอีกแบบหนึ่ง คือชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ และเอื้ออำนวยให้จิตใจมนุษย์ได้ค้นพบความผาสุกที่แท้จริง มิใช่เส้นทางแห่งความเจริญแบบที่พวกเรากำลังแสวงหาอยู่ในปัจจุบันโดยไม่ลืมหูลืมตา

ในวาระที่ท่านอาจารย์ระพีมีอายุครบ ๗ รอบ ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดลบันดาลให้ท่านอาจารย์มีสุขภาพแข็งแรง และเป็นทั้งพี่ชายทางความคิดให้คนรุ่นหลัง

ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๑๔-๒๕๓๗ เป็นเวลาที่ผมมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับคุณพ่อมาก ทั้งขณะที่อยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้ยิน ได้เห็น ได้รับรู้สิ่งที่คุณพ่อให้และได้รับจากคนทั่วโลก ติดตามตั้งใจไม่รู้ลืม

ผมคงไม่จำเป็นต้องกล่าวว่า คุณพ่อให้และได้รับอะไรจากคนทั่วโลก เพราะพวกเราลูกๆ และผู้ใกล้ชิดคุณพ่อคงจะทราบกันเป็นอย่างดี ตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน คุณพ่อเป็นผู้ให้เสมอมาโดยไม่หวังผลตอบแทน เวลาเกือบทั้งหมดของคุณพ่อมีไว้ให้กับบุคคลต่างๆ เหลือเวลาส่วนตัวเพียงน้อยนิด คุณพ่อเกิดมาเพื่อโลกนี้จริงๆ

คุณพ่อ รู้ คิด พุด ทำสิ่งต่างๆ มากมายหลายสาขา ถ้าใครปฏิบัติได้ตามแนวคิดของคุณพ่อ บุคคลผู้นั้นก็จะมีอาชีพเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียง มีความสุข มีประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คุณพ่อก็มีความรู้มากมายหลายสาขาที่จะมอบให้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ผมก็ได้รับความรู้เหล่านี้มาพอสมควร แต่ก็เกินความสามารถของผมที่จะได้ทำทุกเรื่อง ตามที่รับรู้มาของคุณพ่อ จึงเลือกเหลือเพียงอาชีพเกษตรทางด้านพืช โดยเฉพาะกล้วยไม้

เกี่ยวกับอาชีพกล้วยไม้
คุณพ่อได้ให้แนวคิด
สั่งสอน วางระบบเป็นขั้น
เป็นตอนของการผลิต
กล้วยไม้สู่ตลาดโลก
คาดคะเนปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาที่

จะเกิดขึ้นจากคนและ
วิธีการแก้ไขสิ่งต่างๆ ที่
เกิดขึ้นในวงการกล้วยไม้
ของเรา ก็เป็นไปตามที่
คุณพ่อคาดการณ์ไว้

ผมและเพื่อนๆ ซึ่งเป็นลูกของคุณพ่อที่มีอาชีพอยู่ในวงการกล้วยไม้ ได้ร่วมกันจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกล้วยไม้ ระพี-กัลยา สาคริก เพื่อฝึกอบรมนักเรียนนักศึกษาที่เรียนและจบการศึกษาทางด้านวิชาการเกษตรที่มีความสนใจจะมีอาชีพในอุตสาหกรรมกล้วยไม้ โดยเฉพาะอาชีพการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้คุณภาพเพื่อการส่งออก

เกษตรกรที่มีความสนใจในอาชีพนี้รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่ต้องการเรียนรู้การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เป็นอาชีพเสริมหรืองานอดิเรก โดยนำความคิดและวิธีการต่างๆ ของคุณพ่อดำเนินการ เมื่อติดขัดหรือมีปัญหาตรงไหนก็กราบเรียนถามคุณพ่อตลอดมา เพื่อให้บรรลุดุฏประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ผมโชคดีที่ได้ใกล้ชิดและเป็นลูกคุณพ่อ ได้ประกอบอาชีพที่ผมรักตามคำแนะนำของคุณพ่อเพื่อประโยชน์ของครอบครัวและสังคมประเทศชาติ การประกอบอาชีพทางการเกษตรผมไม่เคยลืมคำสั่งสอนของคุณพ่อ จดจำไว้ตลอดเวลาและปฏิบัติตามอย่างมีความสุข

คุณพ่อสั่งสอนผมว่า “พี่จิตติ พวกเราที่เรียนจบทางการเกษตรและมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร พวกเราจะต้องคิดช่วยเหลือเกษตรกรตลอดเวลา มิใช่คิดแต่ตัวเราและครอบครัวเราเท่านั้น ถ้าพวกเราประกอบอาชีพและคิดช่วยเหลือเกษตรกรที่เราเกี่ยวข้องด้วย พ่อก็ยังไม่ว่าว่าเกษตรกรของเราจะอยู่รอดหรือไม่ แต่ถ้าพวกเราคิดถึงแต่ตัวเราและครอบครัวพ่อแน่ใจว่าเกษตรกรไปไม่รอดแน่นอน”

มิใช่แต่ผมและลูกๆ ของคุณพ่อเท่านั้นที่โชคดีที่ได้คุณพ่อบรมสั่งสอนในการดำเนินชีวิตเพื่อตัวเราและครอบครัว สังคมประเทศชาติ และสังคมโลกอย่างมีความสุขและพอเพียง มิใช่แต่พวกเราหรือประชาชนคนไทยเท่านั้นที่โชคดี โลกใบนี้ก็โชคดีที่มี ระพี สาคริก คุณพ่อที่พวกเราเคารพภูมิใจตลอดไป

ตลอดเวลาที่ผู้เขียนได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์สู่เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร” โดยมีคุณพ่อกรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากคุณพ่อ คือความเข้าใจใหม่เรื่องเกษตรกรรม และชีวิต...ท่านได้ชวนให้คิดว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เราคิดจะทำ เช่น เรื่องการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์ จริงๆ แล้ว จะไปเปลี่ยนแปลงใคร...สิ่งที่เราควรพิจารณาทบทวนดูให้มากที่สุด คือการเปลี่ยนแปลงตัวเอง...

คุณพ่อสอนเสมอให้ดู “ใจ” ตัวเอง...อะไรๆ ก็เริ่มมาจากที่ “ใจ” ทั้งนั้น...การฝึกปฏิบัติตามท่านในเรื่องนี้สำหรับผู้เขียน คือการฝึกเจริญสติ ที่ท่านพูดให้เราเข้าใจง่ายขึ้น...ท่านสอนอะไรด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ใช่ศัพท์สูง เพราะว่าท่านปฏิบัติสิ่งเหล่านี้มาด้วยตนเอง และท่านพูดออกมาจากใจของท่าน...

การได้เป็นศิษย์ของท่าน ในวงการเรียนปริญญาเอก เปลี่ยนแปลงชีวิตผู้เขียน การเรียนรู้ครั้งนั้นท่านบอกเสมอว่า ปริญญาไม่สำคัญเลย...ทุกอย่างมันอยู่ที่ใจ เราต้องเรียนรู้เพื่อให้มองเห็นใจของตัวเอง ไม่ใช่เรียนรู้สิ่งที่อยู่ภายนอก.. การเรียนรู้เช่นนี้ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเราต้องดูแลใจตัวเองเสมอ ตราบเท่าที่เรายังมีชีวิตอยู่

ท่านบอกว่า อย่าลืมพื้นดิน...การได้ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ “เกษตรกรรม” เป็นตัวอย่าง ที่ทำให้ผู้เขียนได้เข้าใจการมองชีวิตที่สัมพันธ์กับพื้นดิน เป็นรากฐานของการดำรงอยู่ของตัวเอง ในมุมมองใหม่ๆ ที่ไม่ใช่แค่ “อาชีพ” หนึ่ง...การเริ่มมองจากพื้นดิน และท้ายที่สุด มองกลับไปที่พื้นดินเสมอ ทำให้เห็นทุกสิ่งเชื่อมโยงกัน เห็นว่ามนุษย์เรามาจากไหน และจะไปไหนกัน...

วันนี้ได้เขียนอะไรเล็กๆ น้อยๆ เพื่อระลึกถึงพระคุณของท่าน ถ้อยคำล้านคำไม่อาจจะบรรยายบอกเล่าคำสอนของ “ครู” ท่านนี้ได้หมดสิ้น...คำสอนของท่านจะจารไว้ในใจเสมอและจะน้อมนำไปปฏิบัติ เป็นเหมือนเข็มทิศในการดำเนินชีวิต...

สิทธินั้นเป็นของอาจารย์ครับ

-๑-

“ผมคิดว่าทุกวันนี้ความหวังอาจจะเป็นประเด็นหนึ่งของผู้สูงอายุอย่างผมมองคนรุ่นหลัง หลายท่านบอกว่าเพราะเราคนสูงอายุนั้นทำให้คนเหล่านั้นมีกำลังใจ แต่เราก็เรียกร้องสิทธิเหมือนกัน เราว่าผู้ที่เดินตามเรานั้นแหละที่ทำให้เรามีกำลังใจ

...เพราะฉะนั้นเป็นองค์ประกอบตรงนี้หรือเปล่าที่เป็นความผืนร่วมกัน ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง...เรากำลังทวงสิทธิ ผมว่าสิ่งที่เรามองเห็นตรงนี้อาจจะเป็นกำลังใจให้กับเราบ้าง”

ท่านอาจารย์ระพีให้เป็นปัจฉิมกถาแก่พวกเราเมื่อวันปาฐกถามูลนิธิโกมลคีมทอง ประจำปี ๒๕๓๓ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ ที่ผมถูกกำหนดให้ปาฐกถาและเลือกหัวเรื่อง “ก็เพราะรัก...แผ่นดินเกิด : คนรุ่นใหม่กับแรงบันดาลใจแห่งการทำงาน” ซึ่งท่านอาจารย์ระพีกรุณาเสริมว่า “มีความหมายลึกซึ้ง...ถ้ามองให้ลึกแล้วผมคิดว่าความหมายของหัวเรื่องนี้มีหัวใจอยู่ที่ความเป็นมนุษย์”

-๒-

ผมรู้จักอาจารย์ระพีฝ่ายเดียวมานานมากแล้ว เพราะผมชอบปลูกต้นไม้ตามอย่างพ่อแม่และน้า กะครูที่โรงเรียนตั้งแต่เด็กเล็ก โดยเฉพาะกล้วยไม้ นั่น ผมมีเรือนกล้วยไม้ตั้งแต่อายุไม่ถึง ๑๐ ขวบ จนปี ๒๕๓๑ อาจารย์จึงรู้จักผมตามทีอาจารย์บอกในวันปาฐกถาว่า

“ครั้งหนึ่ง...เมื่อท่านอาจารย์ประเวศ วัชชี กับผม ได้มีโอกาสไปนครศรีธรรมราชด้วยกัน วันนั้นมีการเสวนาครูชาวบ้าน ที่วิทยาลัยครู...ผมไปนั่งสลับตบตีฟังความคิดเห็น พยายามวิเคราะห์ ผมรู้สึกสนใจ เพราะว่าท่านเป็นคนหนุ่ม ท่านเริ่มต้นชีวิตที่รู้สึกว่าจะย่นเวลาในการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ สั้นกว่าผมด้วยซ้ำ ใครเริ่มต้นเร็ว ตื่นเร็ว เป็นกำไรชีวิต ส่วนการจะเป็นผู้มีคุณค่าหรือไม่ นั่น เป็นเรื่องของสังคมที่จะมอง ไม่ใช่ตนเองมอง”

จากนั้นเมื่อเกิดเหตุอุทกภัยในภาคใต้ในปี ๒๕๓๑ อาจารย์นำคณะกัลยาณมิตรสัญจรลงไป แล้วตามต่อด้วยกิจกรรมการฟื้นฟูชีวิตชุมชนชาวใต้ร่วมกัน ผมจึงได้อาจารย์เป็น ‘คุณพ่อ’ ผ่านงานความคิด การพัฒนาอีกคน

-๓-

แรกๆ ผมก็สนใจอาจารย์เหมือนใครๆ แทบทุกคนคือ ‘กล้วยไม้ กล้วยไม้ กล้วยไม้’ ไม่ได้สนใจอาจารย์มากเท่าสนใจกล้วยไม้ของอาจารย์ ได้ไปดูเรือนกล้วยไม้ในบ้านท่านแล้วขอขึ้นไปบ้าง ทั้งนางอัสสาคริก ทั้งเข็มทองสาคริก-สาคริกโกลด์ (*Ascocentrum Sagarik Gold*) ที่อาจารย์ผสมเองระหว่างเข็มแสดกับเข็มแดง ท่านก็เคยให้ผมไปเว้นแต่เข็มแดง ‘กัลยา’ (*Ascocentrum curvifolium ‘Kalya’ A.M.OST.*) ที่ผมไม่กล้าขอ

ไปเที่ยวเดินหาดูกันที่สวนจุจักร ก็เคย ชวนพากันไปถึงเขื่อนเขาแหลม ดูงานบริษัท บางกอก ฟลาวเวอร์ เซ็นเตอร์ ก็แล้ว จนกระทั่งตามอาจารย์ไปดูตลาดกลางดอกไม้ถึงดุสิดอร์ฟ และเนเธอร์แลนด์ พร้อมคุณแม่กัลยา อย่างกะลูกกะหลาน จนผมยังเผลอคิดว่าน่าจะขอถ่ายทอดวิหากล้วยไม้จากอาจารย์ซะเลย ด้วยอาจารย์เมตตา กรุณาต่อผมมากเหลือเกิน

ยังระลึกเสมอถึงเรื่องหรือนานา ผ่านกล้วยไม้และไม้ดอกไม้ประดับ สำหรับพัฒนาชีวิตชุมชนชาวใต้ ไม่ว่าจะเป็นหน้าวัว เฟิร์นหนัง (*Leather Leaf Fern*) วาสนา ที่มีอนาคตเหมาะกับการปลูกระหว่างสวน ไม่ว่าจะป็นรองเท้านารีกระถอยไม้ดิน (*Spathoglottis*) ที่เป็นไม้ประจำถิ่นภาคใต้ หรือฟาแลนนีออปซิส ที่ชอบแดดชอบชื้น และพบมีบ้างในป่าใต้ที่กำลังฟูเฟื่องอยู่ทุกวันนี้

รวมทั้งการสืบค้นป่าเขาหลวงเมืองนครศรีธรรมราชที่มีไม้หลากหลาย รอคอยค้นพบหรือสูญพันธุ์ โดยอาจารย์ช่วยแนะนำหลายคน มาช่วยจนเราได้พบกล้วยไม้พันธุ์ใหม่ของโลกหลายชนิด เช่น สิงโตอาจารย์เต็ม (*Bulbophyllum smitinandii*) และเอื้องคิ่ววง (*Didymoplexioptis khiriwongensis*)

ไม่รู้ว่ามีดีหรือไม่ดีที่ผมไม่ได้ลงลึกเรื่องกล้วยไม้กับอาจารย์ เนื่องด้วยพบว่าไม่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนในภาคใต้ได้ ไม่มีชุมชนไหนหรือใครเอาจริงด้วย ประกอบกับตัวเองเมื่อได้เริ่มนิมนต์ใน ‘สวนธรรมรักษา : ปันตนัน’ ที่อาจารย์ส่งเสริม ก็มีเรื่องยุ่งอื่นๆ ให้ทำไม่หยุดหย่อน แม้จะเสียดายไม่น้อยเพราะถือเป็นการเสียโอกาสได้เป็นศิษย์เรียนรู้โดยตรงจาก ‘มหาครูของโลกกล้วยไม้’ ที่เดียว

-๔-

แต่ที่ผมรู้ว่าดีและได้มานะๆ คือการได้รับบทเรียนรู้อย่างมากมายจากอาจารย์ มากเกินกว่าจะบรรยาย ไม่ใช่เพียงเฉพาะกำลังใจที่อาจารย์ให้

บทเรียนสำคัญจากอาจารย์ระพีที่ผมซึมซับไว้ตามประสาผมโดยไม่เคยสอบว่าถูกเพียงไร คือการไปพ้นจากปรากฏการณ์ที่เห็นเป็นกล้วยไม้ จนถึงกระบวนการเรียนรู้ ค้นคว้า จนลึกลงไปถึงแก่นแท้แห่งใจของความเป็นมนุษย์ของผู้คนและชุมชน แล้วไม่ติดข้องอยู่เพียงนั้น อาจารย์ระพีจะชวนผมไปไกลกว่านั้นในแทบทุกครั้งที่สนทนา ปรัชญาหรือกระทั่งที่ผ่านจดหมาย บทความ หนังสือต่างๆ ท่านพาไปจนถึงที่สุดของธรรมชาติเสมอๆ

กล้วยไม้ของอาจารย์ระพี
ไม่ใช่กล้วยไม้ กล้วยไม้ของ
อาจารย์ระพีไม่ได้เป็นเพียง
เครื่องเล่น กล้วยไม้ของ
อาจารย์ระพีไม่ได้เป็นเพียง
เครื่องมือทางเศรษฐกิจ
กล้วยไม้ของอาจารย์ระพี
ไม่ใช่เพียงพืชพันธุ์ธรรม-
ชาติเพื่อการอนุรักษ์และ
สิ่งแวดล้อม

แต่อาจารย์ระพีมีกล้วยไม้เป็นสื่อการเรียนรู้ ค้นคว้า ปฏิบัติ และเผยแพร่ และด้วยกล้วยไม้นี้แหละที่ท่านอาจารย์ใช้เป็นเครื่องสอบวัดการเรียนรู้สะท้อนกลับ ผมเข้าใจว่า อาจารย์ระพีใช้กล้วยไม้สอนและสอบผมมาตลอด และเมื่อผ่าน...อาจารย์ก็จะใช้และให้ทุกสิ่งอย่างสำหรับการเรียนรู้ต่อไปไม่ลดละ

ดังในบทเรียนรู้ผ่านข้อคิดข้อเขียนล่าสุดที่อาจารย์ใช้ชื่อว่า ‘มารู้จักความตายกันดีไหม’ (๖ มิถุนายน ๒๕๔๗) ‘จากวันเริ่มต้นถึงวันสุดท้ายของชีวิต’ (๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๗) และหนังสือ ‘ค้นหาความจริงจากชีวิต’ ที่อาจารย์เขียนเมื่ออายุ ๘๒ ปี (๒๕๔๗) และให้ผมมาในคราวไปเยี่ยม ด้วยทราบบว่าอาจารย์มีเซลล์มะเร็งในต่อมลูกหมาก

อาจารย์เขียนบอกว่า

“การคิดถึงความตายโดยขาดความกระตือรือร้นอย่าง ที่มักกล่าวกันว่า นั่งอมมืออเท้ามันก็เป็นเรื่องถูกต้องสำหรับผู้ ที่คิดทอดอาลัยตายอยาก แต่อีกด้านหนึ่งถ้าจะคิดแบบ สร้างสรรค์ ควรรู้สึกได้เองว่า การพูดถึงความตายโดยมีความ รับผิดชอบย่อมเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำงานมุ่งสู่การ สร้างสรรค์หนักมากกว่าเก่า”

“มันทำให้ฉันรักที่จะเข้าไปสัมผัสกับคนทุกกลุ่มเท่าที่ ชีวิตตัวเองจะกระทำได้ ฉันเริ่มมองเห็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นว่า แท้จริงแล้วจุดเริ่มต้นกับจุดสุดท้ายของชีวิต มันคือ จุดเดียวกัน ซึ่งบนพื้นฐานฉันเองเชื่อว่าถ้าเรายังรู้คุณค่า ของจิตใจตัวเอง ย่อมสามารถหยั่งรู้คุณค่าอันเป็นศูนย์รวม ของชีวิต ไม่ว่าจะยืนอยู่ในสภาพอย่างไร

...เธอที่รักของฉันทุกคน...ชีวิตคนเราทุกคนที่เกิดมาในโลก ควรมองเห็นความจริงได้ว่า มันเป็นโอกาสในการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่สภาพภายในจิตใจ แต่ถ้าจิตใจเรา ไม่อาจมองเห็นโอกาสดังกล่าวแล้วได้ จึงใช้สิ่งที่ธรรมชาติได้ มอบมาให้ เป็นเครื่องมือทำลายโอกาสของตัวเองอย่างน่า เสียดายที่สุด

...ตามที่ฉันเห็นว่าภายในวิถีชีวิตทุกคนล้วนมีโอกาส ซึ่งธรรมชาติได้มอบมาให้กับตนอยู่แล้ว หากแต่ละคนไม่ อาจมองเห็นสิ่งนี้ จึงใช้รากฐานจิตใจซึ่งมากด้วยกิเลสทำลาย ตัวเอง แล้วเธอจะไปโทษใครอื่นอีกเล่า”

และ

“อย่างไรก็ตาม ฉันเชื่อในความจริงว่า บนวิถีทางอันเป็น ธรรมชาติ คงไม่มีสิ่งใดเป็นไปร้อยทั้งร้อย อย่างน้อย หนึ่ง เดียวที่เหลืออยู่ก็ยังช่วยให้กำลังใจฟื้นกลับคืนมาได้ ถ้ารู้จัก อดทนรอคอยด้วยความหวังอย่างปราศจากการยึดติดอยู่กับ กาลเวลา คงมีแต่การมุ่งมั่นนำปฏิบัติทุกรูปแบบอย่างดีที่สุด

ขอสรุปไว้ ณ โอกาสนี้ว่า ความจริงซึ่งธรรมชาติได้มอบให้มาภายใน รากฐานจิตใจของแต่ละคนผู้มีโอกาส เกิดมาสู่โลก หากสามารถรู้ได้ถึงคุณค่า และรักษาไว้อย่างมั่นคงตลอดมา อีกทั้งมุ่งมั่นทำงาน เริ่มต้นจากสิ่งใดก็ได้ ที่สร้างแรงดลใจ โดยมีความรัก ความ สนใจเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์ ทุกคน จากใจตนเองอย่างอิสระ รวมถึงทุกสิ่งซึ่งพบได้ในวิถีการดำเนินชีวิต ของตนอย่างปราศจากกรอบกำหนด ธรรมชาติในรากฐานจิตใจตน ย่อมนำ ชีวิตให้มุ่งไปสู่ความสุขความสำเร็จ เองได้ทุกเรื่องในที่สุด”

-๕-

ผมไม่สนใจเลยว่าท่านสอนและ สอบผมถึงไหนแล้ว

แต่ผมสุขใจเสมอเมื่อนึกถึงท่าน อาจารย์ระพี

มีหนังสือสารพัดที่ท่านส่งไปให้อ่าน

ละอายใจเล็กน้อยกับคำลงท้ายที่ ท่านอาจารย์เขียนให้เสมอมาว่า

“ด้วยความนับถือ”

กับผมไม่ต้องทวงสิทธิที่ว่าพรอก ครับ ผมยังมุ่งมั่นทำงานจากสิ่งที่สร้าง แรงดลใจโดยพยายามใช้ความรัก ความจริงจากเพื่อนมนุษย์ทุกคน และ จากใจตนเองตามธรรมอย่างต่อเนื่อง เหมือนที่อาจารย์ว่าครับ

สิทธินั้นเป็นของอาจารย์ครับ

แต่ถ้าตกหล่นบกพร่องบ้างก็คง เพราะ “ไม่มีสิ่งใดเป็นไปร้อยทั้งร้อย อย่างน้อยหนึ่งเดียวที่เหลืออยู่ก็ยัง ช่วยให้กำลังใจฟื้นกลับคืนมาได้” ดังที่ อาจารย์ว่าไว้ใจครับ

“บางครั้งเรื่องเล็กๆ ที่เรามองข้ามไป มันอาจจะเป็นเรื่องใหญ่ของใครอีกหลายคน”

ผมคนหนึ่งที่ได้รู้ได้ว่าเป็นเรื่องที่โชคดีเป็นอย่างมากที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการ แผนที่คนดี People Mapping ที่เกาะลันตา การทำงานของโครงการได้สอนอะไรผมหลายๆ อย่าง สอนให้ผมรู้จัก “คน” สอนให้ผมรู้คุณค่าคน สอนให้ผมคิด ให้ค้นหา และสอนให้ผมรู้ว่าเราควรอยู่อย่างไร

สิ่งเหล่านี้มันไม่ได้มาจากความคิดผมคนเดียว ผมได้จากการเรียนรู้ประสบการณ์ ได้จากการทำงาน และได้จากคำแนะนำของชาวบ้านและคณะอาจารย์ที่ไปเยี่ยมเยียน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก

นี่เป็นครั้งแรกและโอกาสเดียวของผมที่ไม่เคยคิดว่าจะเป็นไปได้ที่คนต่างชนชั้นระดับประเทศมาเยี่ยมพวกเราถึงบ้านเกาะลันตา และมาได้ร่วมโต๊ะอาหารเดียวกัน

ผมขอลำวถึงอาจารย์ระพี สาคริก ท่านถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญของประเทศ วันในรอบปีครึ่งของการทำงานของผม ผมได้มีโอกาสร่วมโต๊ะอาหารกับอาจารย์ระพี แรกๆ ผมก็ประหม่า ไม่กล้าที่จะเอ่ยปากพูดด้วย แคฟังอาจารย์พูดกับคนอื่นอยู่

แต่พอฟังอาจารย์เล่าถึงชีวิตที่ผ่านมาทำให้ผมรู้ว่ากว่าอาจารย์จะมายืนอยู่จุดนี้ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย และไม่ใช่เรื่องที่ใครๆ ก็ทำได้ ผมนั่งฟังเรื่องที่อาจารย์เล่าว่าท่านผ่านอะไรมาบ้างกว่าจะมายืนบนจุดนี้ได้ เคยมีชีวิตอยู่อย่างไรและแก้ปัญหาอย่างไร

ผมเลยถามอาจารย์ว่า อาจารย์ประสบความสำเร็จในชีวิตแล้วยังทำให้คนรู้จักท่านทั่วประเทศ

อาจารย์บอกว่า ยังหรอก เพราะผมไม่รู้ว่าจะอะไรคือความสำเร็จ และผมไม่ใช่ดาราที่ต้องให้คนรู้จัก

ผมบอกว่า ก็อาจารย์เป็นคนดัง คนรู้จักกันทั่วประเทศ ใจครับ

อาจารย์บอกว่า ผมไม่ได้ทำงานเพื่อให้คนรู้จัก จริงๆ แล้วความสำเร็จในชีวิตไม่มีหรอก เพราะเราไม่มีเป้าหมายในการทำดี แต่เราก็ทำ เมื่อเรามีชีวิตอยู่ทำไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหมดลมหายใจ ตอนนี้อาจารย์อายุมากแล้ว ก็ทำได้แค่ให้คำแนะนำคนอื่น เพราะเราทำอะไรไม่ไหว

ตั้งแต่ผมได้สัมผัสกับอาจารย์แค่ไม่กี่ครั้ง ทำให้ผมรู้ว่า “ผู้ใหญ่อึดดิน” เขาเป็นกันอย่างไร เพียงไม่กี่ครั้งที่ผมมีโอกาสได้ไปดูงานกับอาจารย์ ทำให้ผมรู้สึกที่อาจารย์ระพี สาคริก เหมือนเพื่อนผมคนหนึ่งเลย

ช่วงที่อาจารย์มาเยี่ยมเยียนเราที่เกาะลันตา ผมได้คุยกับอาจารย์หลายๆ อย่าง ผมเองไม่คิดเลยว่าบางอย่างที่มันคาใจจะแก้ได้ในวันที่คุยกับอาจารย์ อาจารย์บอกว่า ปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ แต่ต้องแก้ที่ตัวเราไม่ใช่ไปแก้ที่คนอื่น เราไม่สามารถไปแก้ให้คนอื่นทำตามเราได้ แต่แก้ที่ตัวเราว่าเราควรปรับหาเราอย่างไร เพราะปัญหาทุกปัญหามันต้องแก้ที่ตัวเรา ไม่ใช่แก้ที่คนอื่น ปัญหาที่แก้ไม่ตกมันคือปัญหาที่เรา ไม่ใช่คนอื่น

จากที่ผมได้คุยกับอาจารย์ทั้งหมดที่ผ่านมาบางเรื่องที่อาจารย์แนะนำผมไม่เคยลืม และผมคิดว่าสามารถนำไปใช้ได้ตลอดชีวิตผมเลย

ขอขอบคุณท่านอาจารย์ระพี สาคริก ที่ให้คำแนะนำผมและให้ผมสามารถแก้ปัญหาชีวิตไปอีกหนึ่ง

ศาสตราจารย์ระพี คือ ครูทางจิตวิญญาณ

คนทั่วไปอาจนึกถึงท่านอาจารย์ด้วยคำต่อไปนี้ อาทิ เกษตร กล้วยไม้ ดนตรี อธิการบดี รัฐมนตรี เป็นต้น แต่สำหรับผม อาจารย์คือครูทางจิตวิญญาณ

อาจารย์ให้ความสำคัญแก่คนทุกๆ คน เท่าๆ กัน โดยไม่มีเงื่อนไข และมองเห็นอย่างแจ่มแจ้งถึงความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่เพียงแต่ระหว่างคนในสังคม แต่มองเห็นความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างคน พืช สัตว์ และสรรพสิ่งในสภาวะแวดล้อม

ทำให้อาจารย์สามารถเล็งเห็นได้ชัดเจนว่า คนที่อยู่ในสภาพขาดแคลน ขัดสน ยากจนข้นแค้น ตกทุกข์ได้ยาก น่าจะต้องการความเอาใจใส่ใคร่ครวญ เมตตา กรุณาจากท่านอาจารย์มากที่สุด เพราะคนยากจนนั้นเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม โดยเฉพาะชาวไร่ชาวนา ถ้าสังคมใดมีคนยากจนและเป็นทุกข์ สังคมนั้นย่อมหาความสันติสุขมิได้

คนทั่วไปคิดว่าท่านอาจารย์ระพีเป็นอาจารย์กล้วยไม้ แต่ถ้าได้มีโอกาสเรียนรู้จากอาจารย์อย่างใกล้ชิด “อาจารย์เป็นครูมนุษย์” ผู้ซึ่งมีความเข้าใจทุกแง่มุม มิเพียงแต่ความเข้าใจทางกาย ทางใจ ทางสังคม เท่านั้น แต่อาจารย์มีความรู้แจ้งด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ ทำให้อาจารย์สามารถเข้าถึงจิตใจของคนได้ทุกระดับ

อาจารย์จะสะท้อนความคิดเป็นข้อเขียนออกมาเสมอๆ บางครั้งบางคนอาจอ่านเข้าใจยาก แต่สำหรับคนที่มิประสงค์การณพหุสมควร หากอ่านทบทวนให้ลึกซึ้ง จะได้รับคุณค่าที่ฝังอยู่ในข้อคิดอย่างสูงยิ่ง เพราะข้อคิดของอาจารย์ล้วนเป็นคุณธรรมอันควรนำมาเป็นบรรทัดฐานของสังคมทั้งสิ้นอันจะนำพาให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความสุข มีความพอเพียงและยั่งยืน

ท่านอาจารย์ระพีมองงานทุกอย่างที่คน ให้คนเป็นศูนย์กลางเสมอ คนเป็นตัวตั้งไม่ใช่เงินเป็นตัวตั้ง อาจารย์เป็นครูที่ชอบสอนคนเรื่องจิตวิญญาณ เพราะเชื่อว่าจิตวิญญาณเป็นตัวนำสิ่งต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ถ้าคนไม่ได้รับการพัฒนาทางจิตวิญญาณแล้ว ไม่ว่าคนนั้นจะมีเงินมากเท่าใด มีเทคโนโลยีก้าวหน้าเพียงไร ก็มิอาจบรรลุความสำเร็จสูงสุดอันยั่งยืนได้

ในทางตรงกันข้าม คนที่ได้รับการพัฒนาทางจิตวิญญาณจะสามารถยืนอยู่บนขาของตนเอง และจะมานะบากบั่นจนสามารถช่วยตัวเองและสังคมได้เสมอ

ท่านอาจารย์ระพี คือปราชญ์ไทย ผู้เรียนรู้จากคนและสังคมไทย อาจารย์ถือว่าชีวิตนั้นแหละคือบทเรียน อาจารย์เรียนทุกวันมิได้หยุด จากเหตุการณ์รอบตัว ตั้งแต่ต้นไม้แต่ละต้น นกกาหมาแมว ฯลฯ อาจารย์สังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นข้อคิด บทเรียน องค์ความรู้ ฯลฯ ได้โดยไม่ขาดสาย ทั้งยังนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงของเรา ใครที่มีโอกาสใกล้ชิดท่านอาจารย์สักระยะหนึ่ง ก็จะเห็นประสิทธิภาพความจริงในสิ่งที่ผมกล่าวมาแล้วนี้

อีกประการหนึ่งที่ผมได้เรียนรู้และประจักษ์ชัดเกี่ยวกับคุณลักษณะของท่านอาจารย์ระพีก็คือ การมีพรหมวิหารสี่อย่างจริงใจและมั่นคง อาจารย์ให้ความเป็นมิตรไมตรีกับทุกๆ คน ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ความเมตตาของอาจารย์ที่แผ่ให้แก่ทุกๆ คนในยามทุกข์ ตั้งแต่เด็กในคุกจนถึงรัฐมนตรี อาจารย์จะรับฟังความทุกข์ ความอัดอั้นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ อย่างสนใจ และจะช่วยปลดปล่อยแก้ไขเยียวยาให้

อันมีกรณีตัวอย่างจำนวนมากมาย อาจารย์จะยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และที่สำคัญมากฯ คือ อาจารย์จะรับฟังคำติชมจากผู้คนโดยจิตใจอันสงบ ไม่ใช่อารมณ์ไม่โกรธ แต่ตรงกันข้าม อาจารย์จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้้นั้น หากเห็นว่ายังมีความเข้าใจผิด อาจารย์จึงเป็นผู้ถึงพร้อมในพรหมวิหารสี่โดยแท้

ลูกศิษย์ในวัยอันสมควรจะเรียกท่านอาจารย์ระพีว่า “คุณพ่อ” กันทุกคนจนถึงรุ่นปัจจุบัน ข้างๆ คุณพ่อย่อมมี “คุณแม่” ซึ่งเป็นคุณสมบัตินี้เป็นเลิศของท่านอาจารย์อีกประการหนึ่ง อาจารย์เป็นที่รักของทุกๆ คน เพราะทุกๆ คนรัก “คุณแม่” อีกด้วย (ผมเรียกว่า “พี่จั่ว”) ผู้เปี่ยมด้วยพรหมวิหารสี่เช่นเดียวกัน อาจารย์จึงเป็นผู้มีบารมีแบบบูรณาการทั้งสี่ทิศ คือผู้ใหญ่ก็รัก เพื่อนก็รัก ลูกน้องลูกศิษย์ก็รัก และมิตรรอบครวอันอบอุ่นด้วยความรักทุกระดับ

ท่านอาจารย์จึงมีชีวิตอันสมบูรณ์และเพียบพร้อมทุกประการ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรอันไพศาลของบรรดาศิษย์ทั้งหลายทั้งทางตรงและทางอ้อม ขอให้ร่มโพธิ์ร่มไทรนี้ยังยืนถาวรตลอดไปตราบนานเท่านาน

....บรรลุลุ ๘๔ ปี ของท่าน ที่เป็นดัง...ตะวันที่ฉายฉาน... แห่งปรัชญาบรรเจิด... ...เงาที่ทอดยาว... เหนือกล้วยไม้งาม...

ท่านอาจารย์ระพี สาคริก ได้เขียนบทความและข้อคิดมากมาย...เพื่อสื่อจากใจถึงใจ...จากกันบึ้งของหัวใจ...ด้วยใจที่ไม่อยากเห็นมายา...ที่บอบลอลอยู่ในหมู่วมลมนุษย์

เมื่อหวนมาทบทวนอ่านเนื้อหาซ้ำสอง ผู้อ่านจะรู้สึกได้ถึงข้อคิดที่สะท้อนปรัชญาที่ฉานฉาย ถึงความจริงแห่งแก่นของชีวิต และเรื่องราวที่เกิดขึ้น รวมทั้งวิถีคิดที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่น ไม่ทอดยว ที่จะยืนหยัด...ที่จะทำสิ่งดีๆ...ต่อผองเพื่อนมนุษย์ และแผ่นดินไทยของเรา

จาก...“ฟางเส้นสุดท้ายแห่งชีวิต” ที่เขียนเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๔๙ ซึ่งจะขอคัดบางตอนที่สะท้อนข้อคิดและ สัจธรรม ท่านเขียนว่า

เมื่อใดที่มีปัญหาหนัก เมื่อนั้นย่อมเป็นโอกาสให้รู้จักความจริงจากใจจน เราผู้ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่างรู้ว่า หากปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างจากความจริงที่อยู่ในใจตนเองอย่างมั่นคงมาตลอด การปฏิบัติบนเส้นทางนี้ แม้จะเกิดความทุกข์จากการกระทำของผู้อื่น แต่ผลสุดท้ายมันก็ช่วยให้เกิดวิถีทางที่มุ่งไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง...

และ...บนเส้นทางชีวิต ต่างก็มีการหมุนวนระหว่างความทุกข์ไปสู่ความสุขเป็นช่วงๆ หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความทุกข์เป็นสิ่งที่ช่วยสอนให้เข้าถึงความสุขเป็นวัฏจักร...

และ...ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น หรือนำไปสู่ผลประการใด สติสัมปชัญญะควรอยู่คู่กับจิตใจ เพราะสิ่งนี้จะช่วยคุ้มครองเราได้ทุกเมื่อ...ซึ่งเปรียบเสมือน...ฟางเส้นสุดท้ายของการเรียนรู้ในชีวิตโดยไม่วันตาย...

จาก...“จริยธรรม และคุณธรรม หาได้จากที่ไหน” เขียนเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๙

...ทุกวันนี้เรามักได้ยินคนพูดถึงความสำคัญของจริยธรรมและคุณธรรมอย่างกว้างขวาง แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่สร้างภาพพจน์โดยการนำเอาประกาศนียบัตรเกี่ยวกับศีลธรรมมาใส่กรอบติดข้างฝาไว้ทอดเพื่อนฝูง มากกว่าการสำนึกได้ถึงจริยธรรมและคุณธรรมที่อยู่ในใจตัวเอง

เพราะจริยธรรมควรหมายถึงการปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นฐานความหลากหลาย ที่ให้ความจริงใจแก่เพื่อนมนุษย์ทุกคน โดยปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชัง...

จาก...“หอมกลิ่นกล้วยไม้” พิมพ์เมื่อพฤศจิกายน ๒๕๔๕ ครั้งหนึ่งในอดีต กล้วยไม้เคยเป็นของเล่นสำหรับคนในกลุ่มเทวดา หลังจากการใช้วิญญาณของความเป็นคนเข้าไปพัฒนา ทำให้คนเดินดินมีโอกาสชื่นชมกันโดยถ้วนหน้า คงเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเรื่องอื่นๆ ต่อไปได้...

อ่านแล้วซาบซึ้งใจอาจารย์ จนต้องแปลว่า ถ้าใครทำตามได้แบบท่าน คงต้องใช้ชื่อว่า “หอมกลิ่นแผ่นดินไทย”...

ในหนังสือ...หอมกลิ่นกล้วยไม้...ยังได้พูดถึงตัวตนของท่าน ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง และเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง เมื่อตนเองเห็นว่าถูกต้อง ดังเช่นประโยคที่ว่า...

“แต่ละคนผู้เฒ่ารู้ความจริง ควรมีความกล้าหาญที่จะปฏิบัติเพื่อจะได้พบกับสัจธรรม บนวิถีทางซึ่งตนเองมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่เรื่อยมา

...แม้ว่าบางครั้งจะพบกับกำแพงที่แข็งแรงและหนาทึบ จำต้องเบียดเสียดฝ่าผองชนที่ยืนขวางกันอยู่บนพื้นฐานความเห็นแก่ตัว ซึ่งต่างก็มีร่างกายกำยำล่ำสัน กำลังเดินขวักไขว่ไปมา เพื่อนำข้อมูลมาเผยแพร่แก่บรรดาเพื่อนผู้ร่วมชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกัน ซึ่งยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ตกอยู่ในสภาพมืดมนและด้อยโอกาส...”

กล่าวได้ว่า “หอมกลืนกล้วยไม้”...มิใช่กล้วยไม้ดอกไม้
ใดๆ ที่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา หรือจับต้องได้ด้วย
มือ หากหมายถึง...กล้วยไม้ต้นใหญ่ที่ยังรากลึกลงในใจ
ท่าน ที่ยืนหยัดด้วยสัจธรรมและช่วยให้เกิดความเข้มแข็ง
ยิ่งขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป และพร้อมจะอำนวยประโยชน์
สุขที่จะรับรู้ถึงความอ้อมเอมแห่งความสุขจากการได้กระทำ
ในสิ่งที่มาจากใจจริง โดยไม่เสแสร้ง

และทั้งยังสานถึงเพื่อนมนุษย์ต่อไปอย่างมีชีวิตชีวา
ตามที่ปรารถนา ดังเรื่องเล่าของดอกกล้วยไม้ที่ครั้งหนึ่งเคย
เป็นดอกไม้มีอยู่แต่เฉพาะในบ้านของเศรษฐีที่มีฐานะ หรือ
มีบรรดาศักดิ์ ท่านอาจารย์ระพีได้ใช้ความพยายามอย่าง
แน่วแน่และมั่นคงด้วยสมองและร่างกาย ในการพัฒนา
“กล้วยไม้” ให้บานสะพรั่งไปในทุกที่ สำหรับผู้คนทั่วๆ ไปได้
ชื่นชมความงาม โดยไม่ต้องถูกจำกัดขอบเขตอยู่ในรั้วกำแพง
ใดๆ อีกต่อไป...

“ความจริงแล้วฉันไม่ได้เก่งกาจเรื่องกล้วยไม้ มากไป
กว่าคนอื่นๆ อีกหลายคน...แต่...เพราะฉันมีสิ่งที่ลึกซึ้งมาก
กว่ากล้วยไม้ที่มองเห็น...”

“เพราะ...ฉันมีความรักในเพื่อนมนุษย์ โดยไม่เลือกฐาน
ความเป็นอยู่และอุปนิสัยมาตั้งแต่ต้นยังมีอายุไม่มากนัก”

“เพราะ...ไม่ว่าต้นไม้อะไรก็ตาม อีกทั้งมีรูปร่างลักษณะ
แตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ต่างก็เป็นต้นไม้มีชีวิต อันควรให้
ความสำคัญเสมอเหมือนกันทั้งนั้น...”

และ...“ เพราะ...เมื่อคนเราแต่ละคนได้ทำจิตใจให้
สามารถลดละอคติเหลือน้อยลงไปได้เรื่อยๆ แล้วจะสามารถ
เห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ชีวิตคนเราแต่ละคนนั้น แท้ที่

จริงแล้วก็เปรียบเสมือนเมล็ดข้าวเพียงเมล็ดเดียวเท่านั้น
เอง...

ไม่ว่าพื้นนาอันจะอุดมสมบูรณ์ หรือแร้นแค้น เสื่อม
โทรม ไม่ว่ารวงข้าวแต่ละรวงจะปลั่งปลั่งไปด้วยเมล็ดข้าว
ที่อวบอ้วน หรือทรุดโทรม และเต็มไปด้วยเมล็ดลีบ ข้าว
แต่ละเมล็ดก็ยังคงมีสภาพเป็นข้าวเมล็ดเดียวอย่างผืนไม่ได้
แต่ในมุมกลับ หากปราศจากข้าวแต่ละเมล็ดเสียแล้ว ก็
จะไม่มีข้าวรวงใด พื้นนาใด คงอยู่ได้บนพื้นแผ่นดินนี้...”

“ชีวิตคนเราเมื่อเกิดมาแล้ว ควรใช้เวลาและโอกาส
ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ตนเอง มีความรักและมีความสนใจ
โดยให้ความรักในเพื่อนมนุษย์เป็นอันดับแรก กับอีกด้าน
หนึ่งควรมุ่งเรียนรู้ธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ แทนการมุ่งใช้
อำนาจจำกัดการกระทำ ซึ่งบนวิถีทางอันเป็นสัจธรรมนี้เอง
ย่อมนำไปสู่ความเป็นผู้หยั่งรู้เหตุผลได้อย่างลึกซึ้ง”

“ไม่ว่ากล้วยไม้ หรือพืชผลใด ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์
แขนงเกษตร วิศวกรรม แพทย์ การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม
วัฒนธรรม หรืออื่นใด แม้ชีวิตซึ่งมีความหลากหลายด้วย
รูปลักษณะและความคิดเห็น หากมีโอกาสพัฒนาขึ้นมา
จากธรรมชาติของรากฐานตัวเอง ให้สามารถบังเกิดประโยชน์
อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถร่วมพัฒนาสังคมและโลก
ให้มุ่งสู่สันติสุขได้เสมอ ไม่ว่าชีวิตนั้นจะมีสภาพอย่างไร
และยืนอยู่ ณ จุดใดของโลกก็ตาม”

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๘๔ ปีของท่าน ขอให้เป็นที่
“กล้วยไม้งามที่ชูช่อไสวเป็นหลักชัยแห่งศรัทธาของการ
ทำดีต่อเหล่าของเพื่อนมนุษย์ทุกคน...”

แต่.....จิตวิญญาณเสรี.....
แต่.....เกษตรกรวิญญูกล้า.....
แต่.....นักปรัชญา แห่งกล้วยไม้งาม
ท่าน ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก

ความสุขที่ดีที่สุดในชีวิตของฉัน คือการที่ฉันได้มาทำงานที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร เพราะว่าฉันได้มารู้จักกับท่านอาจารย์ระพี สาคริก หรือคุณพ่อระพีของทุกคน ฉันถือว่าฉันเป็นคนที่มีบุญวาสนามากคนหนึ่ง และคิดว่าชาติก่อนฉันได้เคยทำบุญร่วมกับท่าน ชาตินี้ฉันจึงได้มีโอกาสรู้จัก ได้รับรู้ และได้สัมผัสวิถีการดำเนินชีวิตของท่าน ฉันพยายามและตั้งใจเป็นที่สุดที่จะยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง

ฉันได้พบกับคุณพ่อระพีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๓ ที่ มก. วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร รองอธิการบดีในสมัยนั้น (รศ.ดร.วิโรจ อิมพิทักษ์) เชิญคุณพ่อมาพบปะบุคลากรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากเป็นวิทยาเขตเปิดใหม่ บุคลากรใหม่ และงานที่ท่าก็เป็นงานใหม่สำหรับทุกคนในขณะนั้น

ฉันเป็นหนึ่งในบุคลากรที่เข้าฟังการบรรยายพิเศษในครั้งนั้น เมื่อฉันเห็นท่าน และจากการที่ได้ฟังน้ำเสียง และเห็นแววตาที่จริงจัง แต่แฝงด้วยความเมตตา ฉันคิดว่าคนแก่คนนี้ต้องเป็นคนที่มีจิตใจดีมาก ๆ เลย ฉันไม่เคยรู้จักท่านมาก่อน และไม่เคยอ่านหนังสือของท่านเลย หลังจากการบรรยายเสร็จสิ้นลง คนที่เคยรู้จักท่านก็เข้าไปพบปะพูดคุยและขอลายเซ็น ครั้งนั้นฉันไม่กล้าเข้าไปพบท่าน เพราะมีผู้คนห้อมล้อมท่านมากมาย และมีแต่คนใหญ่คนโตทั้งนั้น

ครั้งที่ ๒ ที่ได้พบกับคุณพ่อระพี คือในปี พ.ศ.๒๕๔๔ ฉันจำได้ว่าท่านมาร่วมงานอบรมสัมมนาบุคลากร ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมแห่งหนึ่งในจังหวัดนครพนม และท่านยังร่วมเล่นกิจกรรมกับพวกเราด้วย หลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรม ฉันจึง

เข้าไปพบท่าน ท่านถามฉันว่า “หนูชื่ออะไร อยู่คณะไหน?” และท่านยังให้เบอร์โทรศัพท์และที่อยู่ของท่านกับฉันด้วย และหลังจากนั้นเป็นต้นมาฉันก็เขียนจดหมาย โทรศัพท์ติดต่อกับท่านอย่างสม่ำเสมอ ท่านเป็นคนตอบจดหมายเร็วมาก และเป็นจดหมายที่เขียนด้วยลายมือของท่านเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ฉันประทับใจมาก เพราะฉันก็เป็นคนหนึ่งที่ชอบเขียนด้วยลายมือของตัวเอง เพราะมันแสดงถึงการเขียนที่สื่อมาจากใจจริงๆ และท่านก็ได้ส่งบทความและหนังสือดีๆ ที่ท่านเขียนเองให้ด้วยเสมอ ฉันอ่านแล้วก็เล่ามาแจกให้เพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ที่ร่วมงานรวมถึงลูกศิษย์ เพื่อจะใช้เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิต

ฉันได้อ่านหนังสือเล่มแรกที่พ่อเขียน คือเรื่อง “แต่ดวงวิญญาณครูที่ฉันรัก” เมื่อฉันได้หนังสือมา ฉันอ่านจนจบในคืนเดียว อ่านไปด้วยร้องไห้ไปด้วย และแทบไม่น่าเชื่อเลยว่า ศ.ระพี สาคริก ที่ทุกคนรู้จักและได้รับการนับถือในสังคม จะเป็นผู้มีชีวิตในวัยเด็กที่ลำบากมากๆ แต่ในความลำบากนั้นทำให้ท่านมีจิตใจที่เข้มแข็งเป็นที่สุด เสียสละเป็นที่สุด เห็นอกเห็นใจคนเป็นที่สุด และเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณเป็นที่สุด

คุณพ่อเป็นบุคคลที่ให้ความสำคัญกับจิตใจมากกว่าวัตถุสิ่งของ เกียรติยศ ชื่อเสียง และเงินทอง เพราะสิ่งเหล่านั้นมันเป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น แต่จิตใจคนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น สำหรับคุณพ่อแล้วคนทุกคนมีคุณค่าและความสำคัญเท่ากัน พ่อพูดเสมอว่า พ่อเป็นคนไม่มีพรรค ไม่มีพวก และมีทุกศาสนา ถ้าคนที่ไม่รู้จักพ่อก็คงคิดว่าพ่อเป็นพวกนอกรีต และเมื่อเร็วๆ นี้ พ่อก็พูดถึงเรื่องพรรคเรื่องพวก แล้วพ่อก็เล่าให้ฟังถึงเมื่อครั้งหนึ่งมีคนมาถามเรื่องเกษตร พ่อบอกว่า พ่อรักเกษตร เพราะเกษตรศาสตร์เป็นของแผ่นดิน แต่พ่อ

ไม่ได้เป็นพวกเกษตร ถ้าคนไม่รู้จักพ่อจริง ก็คงจะน้อยอกน้อยใจ และอาจจะโกรธพ่อได้ มีหลายอย่างหลายเรื่องมากมายที่พ่อสอนฉัน การสอนของพ่อจะเป็นการสอนที่เป็นธรรมชาติมาก เพราะพ่อเป็นคนที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติมากที่สุด คำสอนของพ่อที่ฉันจำได้ดี และอยากจะให้คนที่มาอ่านได้รับรู้ คือ

จงยอมเสียสละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นคน

ผู้ใหญ่ต้องทำตัวเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้กับคนรุ่นหลัง

คนเราถ้ามีใจสื่อถึงกันแล้ว แค่มองตาก็มารู้ถึงใจ

จงทำตัวให้เหมือนรวงข้าวรวงงามที่โน้มลงพื้นดินเสมอ (ความอ่อนน้อมถ่อมตน)

กำลังใจที่ดีและมีคุณค่าที่สุด คือกำลังใจที่มาจากตัวเราเอง

จงเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ทุกอย่างในโลกนี้มีสองด้าน จงมองทุกอย่างทั้งสองด้าน (เหรียญยังมีสองด้าน)

ผู้ให้ย่อมสง่างามกว่าผู้รับเสมอ

จงให้ความสำคัญกับคนรุ่นหลัง เพราะคนรุ่นหลังเป็นอดีตของคนรุ่นปัจจุบัน

จงมีจิตวิญญาณของความเป็นคน และเกิดเป็นคนจงตอบแทนคุณแผ่นดิน ฯลฯ

ตลอดระยะเวลา ๖ ปี ที่ฉันได้รู้จักกับพ่อ ฉันได้คิดเตือนใจ และได้คำสอนมากมาย ซึ่งทุกคำสอนเป็นคำสอนที่พ่อได้มาจากการปฏิบัติจริง คิดและคำสอนเหล่านั้นเสมือนเป็นคัมภีร์ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของฉัน

คนส่วนใหญ่จะมองว่าพ่อเป็นปรมาจารย์ด้านกล้วยไม้ของไทย เป็นบุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการเกษตรที่เก่งคนหนึ่งในโลก แต่สำหรับฉันแล้วคุณพ่อระพีเป็นนักเขียน นักคิด และนักปฏิบัติ และทุกเรื่องที่พ่อทำมาจากใจและจิตวิญญาณของพ่อ

ฉันโชคดี และมีบุญที่สุดที่ได้รู้จักกับคุณพ่อระพี และฉันคิดว่ามีผู้คนอีกมากมายที่โชคดีเช่นเดียวกับฉัน...

ข้าพเจ้าเคยดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย หลายสมัย นับตั้งแต่คุณธนิศ ธรรมสุคติ คุณประยอม ชองทอง และคุณเพ็ญศรี เคียงศิริ เป็นนายกสมาคม ในวาระที่คุณเพ็ญศรี เคียงศิริ เป็นนายกสมาคม (๒๕๔๒-๒๕๔๓) คณะกรรมการได้มีมติให้มีโครงการจัดอบรมนักเขียนขึ้น เป็นโครงการนำร่อง โดยจัดที่โรงแรมแห่งหนึ่ง กรรมการสมาคมคนหนึ่ง ที่ร่วมจัดด้วยคือ คุณธัญญา ผลอนันต์

ในการพิจารณาจัดตัวบุคคลที่จะเป็นวิทยากรผู้ให้ความคิดนำแก่ผู้เข้ารับการอบรม คุณธัญญาในฐานะศิษย์เก่าจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เสนอชื่อศาสตราจารย์ระพี สาคริก ที่ประชุมพอใจเป็นอันมาก แต่หลายคนก็ท้วงว่าท่านอายุมากแล้ว ใครจะเป็นคนไปเชิญหรือไปรับส่ง ซึ่งในที่สุดคุณธัญญาก็รับหน้าที่นี้ไป

ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าหัวข้ออภิปรายนำในการอบรมครั้งนั้นชื่ออะไร รู้แต่ว่าเป็นการให้แนวทางความเข้าใจชีวิต เพื่อที่จะได้เตรียมตัวเป็นนักเขียนต่อไปในอนาคต และแน่นอนที่สุดวิทยากรระดับท่านอาจารย์ระพี สาคริก ซึ่งเป็นพลเมืองอาวุโสของประเทศ ย่อมไม่ทำให้ผิดหวัง ข้าพเจ้าในฐานะแม่งานนั่งฟังอาจารย์พูดด้วยความปลื้มปริ่มประทับใจน้ำเสียงและท่าทีที่มีเมตตาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ท่านว่า “คนเราบางคนไม่รู้จักกันมาก่อน แต่พอเจอกันก็รู้สึกว่าเป็นดังญาติ เพราะใจเราถึงกัน” และว่า “ผมก็ยังคงเดินทางติดต่อกันมาตลอด แต่วิถีการเดินทางมาจากรากฐานตัวเอง มุ่งสู่ด้านล่าง สู่วิถีที่ยังคงรู้คุณค่าของพื้นดินมากกว่าการขึ้นไปสู่ด้านบน เพราะรู้อยู่แก่ใจมาตลอดว่าชีวิตเราแต่ละคนเกิดมาจากพื้นดิน เรามีวิญญาณความรัก ถ้าสิ่งอันทรงค่านี้ไม่สูญหายไปไหน ยิ่งโตความมีจิตสำนึกซึ่งหยั่งรากลงสู่พื้นดินลึกซึ้งยิ่งขึ้น ช่วยให้การงานมีความสุขใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ”

“ผมมักใช้เวลาว่างแทบทุกนาทีกว่าเดินทางไปไหน ผสมผสานไปกับการคิดค้นหาความจริงให้มันเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ต้องแบ่งเวลา เพียงแต่ให้ใจเรารู้จักค้นหาความจริงจากใจเราเอง เพราะการแบ่งเวลามันทำลายธรรมชาติของใจเราเอง”

ฟังแล้วจับเข้าไปในใจลึกๆ ดังนั้น เมื่อฟังจบข้าพเจ้าจึงเขียนกลอนพรรณนาความประทับใจไปด้วย และคล้ายคลึงว่า มีคำว่า “ใจถึงใจ” (เป็นเรื่องธรรมดาที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจำกลอนตัวเองได้) เมื่อมีโอกาสออกไปทำหน้าที่พิธีกร ข้าพเจ้าจึงอ่านกลอนกราบขอบพระคุณอาจารย์ อาจารย์ก็ยิ้มแย้มแจ่มใสรับฟัง และตอบรับว่า “ผมก็ประทับใจกลอนอาจารย์ครับ” ตอนนั้นข้าพเจ้าก็ไม่ได้คิดว่าท่านจะสนใจอะไรนัก เพราะคงมีคนแสดงความรู้สึกเช่นนี้แต่ท่านเป็นจำนวนมาก

แต่การณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น อีกเดือนหนึ่งต่อมา อาจารย์ระพีได้กรุณาส่งหนังสือและเอกสารตามมาให้ข้าพเจ้า รวมทั้งโทรศัพท์มาได้ถามทุกข์สุขข้าพเจ้าโดยไม่ถือตนเลย ทำให้ข้าพเจ้าตกใจและซาบซึ้งใจเป็นอันมาก

และทุกครั้งที่เราเรียกตัวเอง ท่านก็จะเรียกว่า “พ่อ” ทุกคำ เมื่อพูดคุยกันใหม่ ๆ ข้าพเจ้าไม่กล้าเรียก “คุณพ่อ” เพราะรู้สึกว่าเป็นการบังอาจตีสอนมากเกินไป แต่ท่านก็เรียกตัวเองเช่นนั้นอย่างสม่ำเสมอ แถมยังเรียกข้าพเจ้าด้วยชื่อเล่น และนำด้วยคำว่า “ลูก” ทุกครั้ง ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าก้าวเข้าไปในข่ายของความเมตตาจากท่านโดยไม่รู้ตัว

และจะโดยการจัดสรรของธรรมชาติ หรือมือที่มองไม่เห็นใดก็ตาม วันหนึ่งจะโดยญาณรู้อันใดข้าพเจ้าไม่ทราบ คุณพ่อระพีได้ส่งเทปเพลงที่ท่านเป่าฮาโมนิกา เพลงสายทิพย์ และเพลงเขมรไทยโยมาให้ฟัง พร้อมอัดเทปเสียงพูดคุยมาด้วย เป็นเสียงของพ่อผู้มีเมตตา พ่อผู้ปรานีต่อโลก

ในวันที่ได้รับเทปนั้นเป็นวันที่ข้าพเจ้ากำลังรู้สึกทุกข์ หมด ชมชื่นใจ แต่พอได้ยินเสียงของท่านที่เรียกลูก ข้าพเจ้าก็คิดถึงพ่อที่ตายไปแล้ว น้ำตาของข้าพเจ้าก็ทะลักไหลหยดที่ เทปม้วนนั้นฟังครั้งใดก็บ่อน้ำตาตื่นทุกครั้ง ทั้งที่คุณพ่อไม่ได้อัดเรื่องเศร้ามาให้ฟังเลยแม้แต่น้อย

ที่ข้าพเจ้าร้องไห้นั้นเพราะข้าพเจ้าปีติในความเป็นมนุษย์มหัศจรรย์ของคุณพ่อ คุณพ่อระพีไม่ได้เป็นญาติของข้าพเจ้า ไม่ได้เป็นครูของข้าพเจ้า ไม่ได้เป็นคนที่มีรักภักดีของข้าพเจ้า ท่านเป็นเพียงผู้ใหญ่ที่ข้าพเจ้าศรัทธาผ่านชื่อเสียงและความเป็นคนดีของท่าน

เราอยู่ห่างไกลกันมาก ข้าพเจ้าไม่ได้ไปหาไปกราบที่บ้านท่านแม้แต่ครั้งเดียว แต่ทำไมท่านจึงปฏิบัติต่อข้าพเจ้าราวกับข้าพเจ้าเป็นลูกหลานที่ต้องคอยดูแลห่วงใย

และด้วยการจัดสรรอันใด เทปม้วนนั้นจึงมาถึงข้าพเจ้าในวันที่ข้าพเจ้ากำลังต้องการเสียงเพลงและคำปลอบประโลมใจ ข้าพเจ้าอยากจะบอกว่า นั่นเป็นเมตตาของคุณพ่อที่ทรงคุณมหาศาล

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้ายืมหนังสือและเอกสารที่ท่านส่งมาให้มานั่งอ่าน นึกถึงตอนที่ท่านเป็นเด็กและไปเก็บเศษอาหารจากถังขยะมากิน นึกจินตนาการแบบนักเขียน และนึกต่อไปว่าข้าพเจ้าน่าจะขอเขียนชีวประวัติท่าน เพราะอยากให้คนรุ่นหลังได้รู้จักคนอย่างท่าน แต่หลังจากนั้นไม่นานข้าพเจ้าก็รับทราบเรื่องมีคนเขียนประวัติท่าน และคนที่เขียนก็เป็นคนที่รู้จักจริง ข้าพเจ้าก็สบายใจ

แต่ก็ยังนึกเสมอว่า อย่างไรก็ตามเสียในฐานะที่เป็นนักเขียนนวนิยาย ข้าพเจ้าก็ต้องเขียนถึงท่าน เพราะข้าพเจ้าอยากให้คนอ่านได้รู้จักตัวละครที่จำลองแบบมาจากคุณพ่อระพี เพื่อที่ว่าตัวละครจำลองนั้นจะได้เป็นแรงบันดาลใจแก่นักอ่านต่อไป

ทุกวันนี้ข้าพเจ้าส่งหนังสือให้ท่านน้อยกว่าที่ท่านส่งให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าโทรศัพท์หาท่านน้อยกว่าที่ ท่านโทรศัพท์หาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตอบแทนท่านน้อยกว่าที่ท่านเมตตาข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้ว่า ท่านมีลูกศิษย์ลูกหาเป็นจำนวนมาก มุ่งานต้องทำเป็นจำนวนมาก มีหน้าที่ล้นมือ มีภารกิจล้นสมอง จนแทบจะเรียกได้ว่า ท่านเป็นคนของโลก

แต่กระนั้น ในหัวสมองของท่าน ในความทรงจำของท่าน ในสายตาของท่าน ในคำพูดของท่าน ก็ไม่เคยทำให้ศิษย์ที่รัก ลูกที่รัก พี่ที่รัก น้องที่รัก เพื่อนที่รักคนใดตกหล่นหายไป ความรักความเมตตาของท่านแผ่ไพศาลครอบคลุมดวงใจทุกดวงที่ได้สัมผัสสายตา ตัวตน ความคิด ตัวหนังสือ และชื่อเสียง คุณงามความดีของท่าน และความเมตตาอันเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งทุกดวงไปสู่ความเมตตาต่อเนื่อง เพื่อสังคมสมบูรณ์ในอนาคต

การเป็นอิสรชนเยี่ยงอาจารย์ระพี สาคริก

สรรพสิ่งในโลก ล้วนมีคุณลักษณะและคุณค่าในตัวเอง (Self in themselves) แต่ถ้าหากมนุษย์ไม่มีสมองที่เปรียบเทียบได้ ไม่มีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ และเทคนิคการใช้ประโยชน์ คุณลักษณะและคุณค่าในสรรพสิ่ง ก็จะไม่มีการบวนการทำให้งดงามและงอกงาม

ความดีงาม ความรู้ เทคโนโลยี การใช้ประโยชน์ และวัฒนธรรม จึงเกิดขึ้นเฉพาะในสังคมมนุษย์ ควบคู่ไปกับการทำลายล้าง เมื่อมนุษย์เห็นแก่ตัวและยึดอัตตาเป็นใหญ่...

เฉกเช่น กล้วยไม้หลากหลายพันธุ์ ดอกงามแตกต่างกันไป กลิ่นหอมผิดแผกกันไป มีการนำมาใช้ประโยชน์มากมายในหลายด้าน กระทั่งปัจจุบัน คนไทยนิยมเลี้ยงกล้วยไม้ประดับบ้านเรือน ดอกหลากสีแต้มสีสันที่สดใสเจริญตาอย่างกว้างขวางทั่วไป

ใครเล่าจะระลึกอยู่เสมอว่า เบื้องหลังการบานของดอกกล้วยไม้ที่แพร่ขยายประดับแผ่นดิน เกิดจากกระบวนการทางสังคมอันยาวนาน เมื่อนักวิชาการท่านหนึ่งตั้งปณิธานว่า จะทำให้ดอกไม้สวยสด ที่ประดับอยู่ตามบ้านเรือน ชุมนาง ชนชั้นสูง และตามรั้ววังเจ้านาย จนสมัยก่อนกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว กล้วยไม้กลายเป็นไม้ดอกแห่งชนชั้นผู้ดีมีศักดิ์นาเท่านั้น

อาจารย์ระพี สาคริก ตั้งปณิธานว่า จะทำให้กล้วยไม้ที่เลี้ยงยาก และนิยมในหมู่ผู้มีฐานะ ชุมนาง และเจ้านาย น้อมช่อลงมาเบ่งบานตามบ้านเรือนสามัญชนคนทั่วไป เพราะอาจารย์เห็นว่า ความงามนั้นเป็นของมนุษย์ทุกคนที่เข้าถึงได้

“นี่คือปรัชญาหลักซึ่งที่อาจารย์ระพียึดถือมาตลอดชีวิต ความดีงามนั้นเป็นของทุกคน ถ้าหากมีโอกาสเข้าถึง และทุกคนสามารถยกระดับชีวิตให้ดีขึ้นได้”

คำกล่าวนี้นี้ ผมประมวลมาจากการเห็นวัตรปฏิบัติ การมีโอกาสได้อ่านข้อเขียนทางหนังสือพิมพ์ บางครั้งโทรศัพท์ไปหาขอคำแนะนำ หรือพบปะสนทนากับอาจารย์บ้างเป็นบางครั้ง และครั้งสุดท้ายได้ขอพบอาจารย์ที่บ้าน เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

ผมก็ยังได้ยืมคำสำคัญที่อาจารย์มักเอ่ยอยู่เสมอว่า อาจารย์ไปอยู่กับชาวบ้าน อยู่กับดิน ช่วยให้ความรู้ด้านเกษตรและส่งเสริมให้ชาวบ้านจังหวัดเลยจัดระบบสหกรณ์ แม้ว่าวัยของอาจารย์จะอยู่ในช่วง ๘๓-๘๔ ปี พลังชีวิตของ

อาจารย์ยังคงทุ่มเทให้ชาวบ้าน ชุมชน และหวังจะสร้างสังคมคนดีสุขอย่างแน่น

จุดยืนและเป้าหมายนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลง อาจารย์ยึดมั่นมาตั้งแต่วัยหนุ่มจนถึงปัจจุบัน ทั้งที่อาจารย์บอกว่าวันรุ่งขึ้นมีนัดกับแพทย์เรื่องสุขภาพ

และสิ่งที่อาจารย์ไม่เคยเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งก็คือ ปกติอาจารย์เป็นบุคคลใจดีใจเย็น สุขุม และเมตตา แต่เมื่อวิจารณ์ถึงความไม่ชอบธรรมหรือระบอบการเมืองที่เสื่อมทราม ผมจะสังเกตเห็นท่าทางและน้ำเสียงของอาจารย์เร้าร้อนเหมือนวัยรุ่น แสดงจุดยืนด้านความดีงามอย่างเด่นชัด และมีเหตุผลลุ่มลึก บางครั้งอาจจะมีบางคนไม่เข้าใจนามธรรมที่ชี้แจง

บ้านปลายของชีวิตนั้นอาจารย์เชื่อมั่นว่า มีคำตอบที่ชาวบ้านศรัทธาว่าเขามีความรู้ เทคนิควิชาการ และร่วมมือกันจริง ชาวบ้านสามารถพัฒนาตัวเองและสร้างสรรค์ชุมชนของตนเองได้

ครั้งใดที่ผมเดินทางไปจังหวัดเลย เห็นต้นคริสต์มาสแดงสะพรั่ง ชาวบ้านใส่กระถางเลี้ยงไว้ขาย หารายได้เลี้ยงชีพ ผมจะคิดโดยอัตโนมัติว่า นี่เป็นผลงานหนึ่งของอาจารย์ระพี สาคริก ที่ติดทองหลังพระ

เช่นเดียวกับที่อาจารย์เป็นผู้จุดประกายและเริ่มต้นนำเอากล้วยไม้จากผู้ดีเจ้านายลงสู่บ้านเรือนสามัญชนคนทั่วไปได้สำเร็จ และแพร่หลายไปทั่วประเทศ ตลอดจนถึงต่างประเทศ

ความสำเร็จของอาจารย์ระพี สาคริก เป็นปรัชญาของการสร้างกระบวนการทางสังคม และสะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกชนคนหนึ่งสามารถสร้างผลกระทบต่อชุมชน/สังคมได้หากมีปณิธานและทำเท่าที่ตนเองมีพลังความสามารถ แม้จะเป็นเพียงมนุษย์เล็กๆ แต่ถ้ามนุษย์เล็กๆ แต่ละคนสำนึกในหน้าที่ทางสังคม โลกพระศรีอารียกีย่อมเป็นจริงได้

อาจารย์ระพี สาคริก ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า อีสรชนสร้างสรรค์สังคมได้ ทำให้สังคมเจริญงอกงามได้ ถ้าหากมีปณิธานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและดีงาม

นั่นคือ อีสรชนควรสำนึกและทำตนให้เป็นพลังขับเคลื่อนหนึ่งในการบวนการทางสังคม ดังเช่นการเกิดขึ้นของตำนานกล้วยไม้ เราจึงเห็นกล้วยไม้บานสะพรั่งไปทั่วทุกหนทุกแห่ง

อาจารย์ระพี สาคริก ท่านเป็นแบบอย่างอีสรชนที่เป็นพลังสร้างสรรค์สังคมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

ประการแรก มีปณิธานที่แน่วแน่ เชื่อมั่นในความคิดความเป็นสังคม และมุ่งให้สิ่งนั้นแก่ผู้อื่น/สังคม

ประการที่สอง ทุ่มเทชีวิตศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นอย่างจริงจัง กระทั่งเชี่ยวชาญรู้จริงเป็น “ภูมิปัญญา” ที่นำไปปฏิบัติได้

ประการที่สาม ถ่ายทอดภูมิปัญญานั้นแก่สังคม ชี้ให้เห็นประโยชน์และแนวทางปฏิบัติ โดยการเป็นอาจารย์เขียนตำรา และการลงมือปฏิบัติจริง เป็นตัวอย่างแก่สังคม นี่คือการเริ่มต้นกระบวนการทางสังคม เมื่อประชาชนเห็นประโยชน์และนำไปปฏิบัติ การพัฒนาและความเจริญงอกงามในเรื่องนั้นก็เกิดขึ้นและต่อเนื่อง

ทั้งหมดนี้เป็นความจริงใจที่ท่านอาจารย์ระพี สาคริก มอบให้กับสังคมไทยจนถึงครบรอบ ๗ ปีนักชด

นี่คือแก่นแท้ที่เลอค่าของอีสรชนคนเล็กๆ

สังคมไทยจะสร้างอีสรชน เยี่ยงท่านอาจารย์ระพี สาคริก ให้มากที่สุดได้อย่างไร?

:: ปางช้าง ทยาหทัย ::

๘๔ ปี อาจารย์ระพี สาคริก

๘๔ ปี เน้นนาน กาลชีวิต
อาจารย์ อุทิศ แก่สังคม พร่ำบ่มสอน
ระพี แดง สาดแสงทั่วป่าและนาคร
ดุษฎีญา ที่สาดส่อง ทั่วถิ่นไทย

ชื่ออาจารย์ สมนาม แห่ง “ระพี”
ผู้ไม่มี วันที่แสง เสื่อมสลาย
ให้ความอุ่น ความสว่าง ศิษย์ใกล้ไกล
ศิษย์อยู่ไหน ไม่ลืมธรรม คำอาจารย์

๗ รอบนักษัตร ๘๔ ปี
วันนี้ “ระพี” เริ่มยอแสง
สงบนิ่ง ส่องปัญญา แม่ล้ำแรง
ไม่ทิ้งแสง ส่องสว่าง บอกทางคน

อาจารย์ เป็นครู ทั้งชีวิต
ดาวลิขิต ดวงชะตา น่าฉงน
ดาวพฤษฯ ลอยกลาง เรือนลาภตน
อยู่เรือนสุกฯ สุกฯก็เฝื่อน กฎมพี

กุมอาทิตย์ กุมพุท สนุกกันใหญ่
ร่วมชกโยบอภชะตา พาวีถี
เป็นครูคน ครูแผ่นดิน ทั้งชีวิ
ทรงคุณธรรม ความดี ตลอดกาล

:: ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ::

ผมได้รู้จักและร่วมงานกับอาจารย์ระพี ศาคริก หลายโอกาส ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งจากการอ่านหนังสือ และบทความที่ท่านอาจารย์ได้กรุณาเขียนเผยแพร่ แนวคิด ประสบการณ์ และความรู้ให้กับสังคมจากเวทีการประชุม สัมมนา เป็นวิทยากรร่วมอภิปรายตามวาระต่างๆ และได้รู้จักท่านมากขึ้น จากการทำงานร่วมกันในมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ทำให้ผมได้รับและพบเห็นคุณค่าในตัวท่าน อาจารย์ระพีในหลายๆ ด้าน

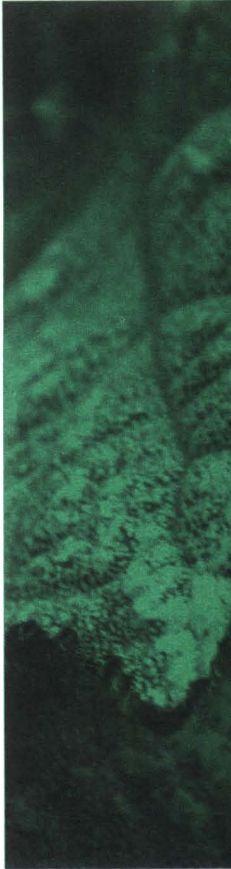
ท่านอาจารย์ระพีเป็น
ผู้ใหญ่ที่มีความรักความ
เมตตากับทุกคน มีความตั้งใจ
มั่นและใส่ใจในการทำงาน
และเปิดโอกาสให้กับทุกคน
ที่ร่วมงานได้รับความไว้วางใจ
ให้ทำงานได้อย่างเต็มความ
สามารถ เสียสละเวลาและ
ความสุขส่วนตัวเพื่อสร้าง
ประโยชน์ของส่วนรวม

เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในหลายๆ
ด้าน และใช้ความรู้นั้นเพื่อประโยชน์
ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ให้ความรู้ที่เป็น
ประโยชน์กับส่วนรวม แก่ไขส่วนที่เป็น
ปัญหาของสังคม

มีความเป็นกัลยาณมิตร คิดดี
ทำดี และหวังดีกับทุกคน ไม่ได้มอง
คนแบบแยกใครเป็นมิตร เป็นศัตรู แต่
มองทุกคนเป็นเพื่อน เป็นคนเท่าๆ กัน
และให้โอกาสกับทุกคนที่เข้ามา คอย
ช่วยเหลือตามโอกาสที่ท่านสามารถ
ช่วยเหลือได้

๔๔ ปีที่ผ่านมาของอาจารย์ระพี
ศาคริก จึงเป็นช่วงชีวิตที่มีคุณค่าและ
ทำประโยชน์ให้กับสังคมไทยเป็นอย่าง
มาก มีน้อยคนนักที่จะเป็นได้

เนื่องในโอกาสครบรอบนี้ ผมขอ
ตั้งจิตอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จงดล
บันดาลให้ท่านอาจารย์ระพี ศาคริก
มีสุขภาพที่แข็งแรง สามารถเป็นที่พึ่ง
และเป็นกำลังใจให้กับลูกหลานและ
กัลยาณมิตรสืบต่อไป

บันทึกเรื่อง “ระพี สาคริก : ครูของแผ่นดิน”

คุณพ่อระพี สาคริก บอกกล่าวกับผมไว้ครั้งหนึ่งว่า คำเรียกน้ำหน้าท่านที่ท่านภูมิใจที่สุดนั้น ไม่ใช่ตำแหน่ง “ศาสตราจารย์” ตำแหน่งทางวิชาการ หรือตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ที่ท่านเคยปฏิบัติหน้าที่มาตั้งแต่อดีต แต่คำที่ท่านภูมิใจที่สุดคือคำว่า “ครู” และเหตุที่ควรขนานนามท่านว่า “ครูของแผ่นดิน” ก็ด้วยเหตุที่ว่าการทำงานทั้งหลายที่ท่านทำนั้นเป็นไปเพื่อตอบแทนแผ่นดิน เพื่อฟื้นฟูแผ่นดิน เพื่อเกษตรกรคนเล็กคนน้อยของแผ่นดินแทบทั้งสิ้น

ใครก็ตามที่ได้ใกล้ชิดท่าน ได้อ่านงานของท่าน หรือได้ฟังคำบรรยายของท่าน มักจะได้ยิน “คำคุณแจ” ๓ คำ ซึ่งอธิบายความเป็นตัวตนของ “ระพี สาคริก” คำ ๓ คำนั้น คือ “แผ่นดิน”, “การศึกษา” และคำว่า “จิตวิญญาณอิสระ” ซึ่งผมจะได้กล่าวขยายความ (ตามความเข้าใจของผม) ต่อไป

ผมโชคดีที่มีโอกาสใกล้ชิดคุณพ่อระพีเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ถึงแม้ว่าจะเป็นลูกศิษย์ปลายแถวที่เรียนวิชากล้วยไม้ สมัยเป็นนิสิต ม.เกษตรศาสตร์ เมื่อปี ๒๕๒๓ หรือกว่า ๒๖ ปีที่แล้วก็ตาม สมัยนั้นนิสิตคณะเกษตรทุกคนต้องเรียนวิชาพืชสวน ซึ่งมีหลักสูตรเรื่องกล้วยไม้เบื้องต้นเป็นวิชาบังคับ

จำได้ติดตาว่า เด็กคณะเกษตรปี ๑ ทุกคน ตื่นเต้นกันมากเพื่อมาเรียนเรื่องกล้วยไม้จากคนที่ใครๆ ยกย่องว่าเป็นบิดาของวงการกล้วยไม้ เป็นอดีตอธิการบดีหมาดๆ และเป็นอดีต รมช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสิ่งที่ท่านสอนในห้องบรรยาย ซึ่งจินตนิพนธ์หลายร้อยคน เป็นการสอนอย่างง่ายๆ สนุก และนำไปปฏิบัติได้จริงๆ ในช่วง

บรรยายนั้น ท่านเอาระถางดินเผาเล็กๆ ขย่มะพร้าว และกล้วยไม้ต้นหนึ่ง มาสาธิตวิธีการแยกหน่อกล้วยไม้เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อ ใครที่ได้เรียนกับครูระพีแล้วบัดนี้ยังแยกขยายพันธุ์กล้วยไม้ไม่เป็นเรียกได้ว่าแถมเต็มที

ในบรรดาชื่อของพลเมืองอาวุโสที่สังคมไทยยกย่องว่าเป็นราษฎรอาวุโส ๓ ท่าน คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ศ.เสน่ห์ จามริก และ ศ.ระพี สาคริก แล้ว ผมมีโอกาสใกล้ชิดกับคุณพ่อระพีมากกว่าคนอื่น ๆ ท่านอาจารย์ประเวศนั้นไม่ค่อยมีโอกาสได้เจอท่านบ่อย นอกจากเจอตามงานประชุมต่างๆ ที่ท่านมาบรรยาย โดยเฉพาะงานสมัชชาเกษตรกรรวมทางเลือก ซึ่งพวกเราเชิญท่านมาเป็นองค์ปาฐกแทบทุกครั้ง

ท่านอาจารย์เสน้นั้นผมมีโอกาสได้ทำงานกับท่านมาก ตั้งแต่เข้าร่วมเป็นคณะนักวิจัยเรื่องสิทธิมนุษยชนในยุคโลกาภิวัตน์ รวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นคณะอนุกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรพันธุกรรมทางปัญญา รวมทั้งคณะทำงานเฉพาะกิจชุดต่างๆ ภายใต้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ท่านเป็นประธาน

แต่กับคุณพ่อแล้ว นอกเหนือจากผมใกล้ชิดท่านทั้งในแง่ที่ได้รับใช้งานของท่าน รบกวอนให้ท่านเป็นวิทยากร เป็นประธานในการประชุมที่โน่นที่นั่นแล้ว ผมยังได้รับความเมตตาจากท่าน โดยท่านมักจะโทรศัพท์มาปรารภเรื่องเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง แลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ รวมทั้งได้ฟังท่านเล่าเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ท่านไปเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ

ผมมีโอกาสดำเนินงานกับคุณพ่อระพีในสถานการณ์ที่ประเทศไทยมีผู้บริหารประเทศที่มาจากการฉีกกำลังของกลุ่มธุรกิจยักษ์ใหญ่ของประเทศทางด้านโทรคมนาคม อุตสาหกรรมเกษตร และชิ้นส่วนยานยนต์

กลุ่มผู้บริหารประเทศได้ผลักดันนโยบายที่เอากการค้าเป็นใหญ่ เห็นความสำคัญของเงินตราต่างประเทศมากกว่าการยกระดับคุณค่าทางจริยธรรม และการพัฒนาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ดีงาม มีการผลักดันเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area Agreement) หรือเอฟทีเอ โดยมีการเจรจาจนลงนามไปแล้วกับหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีน และกำลังอยู่ระหว่างการต่อรองกับประเทศสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น

นโยบายเหล่านั้นเป็นการเอาชีวิตของเกษตรกรเข้าไปแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางการค้าและอุตสาหกรรม

โดยแท้ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรที่ปลูกผักผลไม้เมืองหนาว หอม กระเทียม เลี้ยงวัวเนื้อวัวนม ปลูกข้าวโพด ถั่วเหลือง หลาย ล้านครอบครัวไม่สามารถรักษาวิถีชีวิตของตนเอาไว้ได้ เพราะสินค้าราคาถูกจากต่างประเทศทะลักเข้ามา

ในขณะที่กลุ่มธุรกิจยักษ์ใหญ่ด้านการเกษตร ชื่นส่วน ยานยนต์ และบริษัทข้ามชาติ ต่างได้ประโยชน์จากการล่ม สลายของเกษตรกรรายเล็กรายน้อย

คุณพ่อเป็นห่วงเรื่องนี้มาก เพราะดูเหมือนผู้บริหารและ คณาจารย์ส่วนใหญ่ในสถาบันการศึกษาเก่าแก่ด้านการ เกษตรของประเทศ นอกจากติดตามสถานการณ์ไม่ทันและ ไม่เข้าใจสถานการณ์ที่ประเทศต้องเผชิญแล้ว ยังเกรงใจผู้ มีอำนาจ กลัวว่าการจัดกิจกรรมใดๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้จะสร้าง ความไม่พอใจแก่ผู้มีอำนาจและอาจส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัย โดยมีได้แก่ถึงภารกิจของมหาวิทยาลัยที่ควรจะมีต่อแผ่นดิน ดังที่บูรพาจารย์เกษตรส่วนใหญ่รุ่นแล้วรุ่นเล่าได้ยึดถือสืบ ต่อกันมา

ภายใต้ข้อจำกัดนี้ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ซึ่งมีคุณพ่อระพีเป็นประธาน รวมทั้งกรรมการของมูลนิธิ เช่น อ.ชนวน รัตนวรานะ, ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม, อ.บัณฑิต อ่อนดำ, พี่เดชา ศิริภัทร, พี่สุภา ไยเมือง เป็นต้น จึงได้จัดงาน “มหกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน : พันธุ์วิถีชีวิตไท เพื่ออธิปไตย ประเทศ” ขึ้น เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๔ ที่ ม.เกษตรศาสตร์

คำขวัญของการจัดงานนี้ของเราดูเด็ด และมีความ เป็นชาตินิยมมากในสายตาของหลายคน เหตุที่คุณพ่อเลือก คำขวัญนี้ก็เพื่อตอบโต้กับแนวโน้มของประเทศที่ผู้บริหาร มุ่งเน้นการค้าขายจนไม่ใส่ใจกับความอยู่รอดของเกษตรกร และพร้อมที่จะสละอธิปไตยของชาติ เพื่อประโยชน์ทางการค้าของกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มนั่นเอง

ด้วยบารมีของคุณพ่อ เราจึงจัดงานนี้ผ่านพ้นไปด้วยความ เรียบร้อย ชาวบ้านในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกตื่นตื่น เป็นอันมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาทรงเปิดงานเกษตรกรรมยั่งยืนที่มีองค์กรประชาชน และชาวบ้านเป็นเจ้าภาพ

พวกเขามีโอกาสได้ชมบารมีของพระองค์ท่าน ได้ถวาย ความรู้และประสบการณ์จากการทำงานเรื่องเกษตรกรรม ยั่งยืน การอนุรักษ์และปรับปรุงพันธุ์พืชต่างๆ อย่างใกล้ชิด ม.เกษตรศาสตร์ อันเก่าแก่ ยอมให้มีการจัดงานมหกรรม

เกษตรกรรมยั่งยืน ที่วิพากษ์วิจารณ์ เกษตรกรรมกระแสหลักและหลักสูตร การศึกษาที่ปรับตัวอย่างเชื่องช้าเมื่อ เทียบกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ

อดีตอธิการบดี และคณาจารย์ อาวุโสหลายท่านของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์บอกกับผมว่า ท่านเหล่านั้ ยินดีจะโทรศัพท์ไปหาผู้บริหารของ มหาวิทยาลัยหากปฏิเสธไม่ให้อจัด กิจกรรมที่เกี่ยวกับเอฟทีเอและการ วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของผู้บริหาร ประเทศ งานมหกรรมครั้งนั้น สุขภาพ คุณพ่อไม่ค่อยดีนัก เพราะมักจะแพ้ อากาศและไอบ่อย พวกเราได้แต่เอา ใจชวดยว่าสุขภาพคุณพ่อคงไม่แย่งลง ในระหว่างที่มีการจัดงาน

ตอนที่ คุณพ่อกล่าวรายงานต่อ องค์กรประธานในพิธีนั้น น้ำเสียงคุณพ่อ ดูสั้นๆ และออกอาการตะกุกตะกักจน สังเกตได้ ผมเห็นสมเด็จพระเทพฯซึ่งแต่ เดิมประทับอยู่ในพระอิริยาบถสบายๆ ตั้งพระวรกายตรงฟังคำรายงานของ คุณพ่ออย่างจดจ่อเลยทีเดียว สงสัย คงจะเอาพระทัยช่วยเหมือนพวกเรา กระมัง เมื่อมีพระราชดำรัสจบและอยู่ ในระหว่างการรับเสด็จท่านเพื่อชม นิทรรศการต่างๆ นั้น สมเด็จพระเทพฯ ซึ่งทราบโดยทั่วไปว่าทรงพระดำเนิน คล่องแคล่วว่องไว ก็ชะลอฝีพระบาท รอคุนพ่อดีตามรับเสด็จด้วย

ที่จริงเกร็ดเกี่ยวกับการจัดงานครั้ง นี้คงไม่สมบูรณ์กระมังถ้าไม่ได้เล่าถึง พระราชดำรัสของพระองค์ท่านเกี่ยว กับการนำวิศวะพันธุกรรมมาใช้ในการ เกษตร โดยพระองค์ตรัสเรื่องนี้ต่อหน้า องคมนตรีอำพล เสนาณรงค์ อธิการบดี ม.เกษตรศาสตร์ และผู้เข้าเฝ้าฯเป็น

จำนวนมากว่า “ได้ยินว่าต่างประเทศมีการพัฒนาข้าวดัดแปลงพันธุกรรมเพื่อให้สามารถสร้างธาตุเหล็กได้มากขึ้น เรามีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านดีๆ หลากหลายมากมาย ไม่มีความจำเป็นต้องทำเช่นนั้น”

และตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการผสมข้ามพันธุ์ของพืชทั่วไปกับพืชดัดแปลงพันธุกรรมที่ต่างประเทศจดสิทธิบัตรไว้แล้วว่า “จะทำให้เกษตรกรไทยต้องพึ่งพาต่างชาติ” พระราชดำรัสเหล่านี้คงจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนว่า ทิศทางเกษตรกรรมและการศึกษาด้านการเกษตรของประเทศควรจะเป็นเช่นไร ไม่มากนักน้อย

หลายท่านที่ติดตามปัญหาบ้านเมืองคงจะพอทราบว่า คุณพ้อมิได้มีบทบาทในแวดวงการเกษตรเท่านั้น แต่คุณพ่อยังห่วงใยปัญหาบ้านเมืองมาช้านาน คุณพ่อเคยเป็นประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยสมัยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อประมาณปี ๒๕๓๕ ครั้งหนึ่ง รวมทั้งเป็นประธานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ซึ่งได้ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ จนสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึงวีรชนเดือนตุลา จนเป็นผลสำเร็จ

และก่อนหน้าการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองเมื่อต้นปี ๒๕๔๙ คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยก็มาเชิญให้คุณพ่อเป็นประธาน แต่ท่านก็ตอบปฏิเสธไป เพราะต้องการวางบทบาทอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในขณะนั้น ในระหว่างนี้ท่านเขียนบทความเป็นจำนวนมาก คือแทบจะเป็นการเขียนบทความรายวันเลยทีเดียวได้

หลายประเด็นที่ท่านหยิบยกขึ้นมากลายเป็นประเด็นที่สังคมขานรับ ทั้งๆ ที่บางเรื่องนั้นเคยถูกหยิบยกมาแล้วโดยสื่อต่างๆ ตัวอย่างเช่น กรณีผู้นำประเทศปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมในสถานที่สำคัญของชาติ เป็นต้น นี่อาจเป็นเพราะสังคมเชื่อถือในเกณฑ์วินัยจรรยาบรรณของท่าน และเห็นว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่ปรารถนาดีต่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง

เมื่อมีโอกาสใกล้ชิดกับคุณพ้อมากขึ้นๆ ผมเพิ่งตระหนักว่า ลูกศิษย์ลูกหา และบุคคลที่เคารพท่านนั้นแผ่ออกไปกว้างขวางมากกว่าที่ผมเข้าใจ เมื่อครั้งที่คุณพ่อกำลังป่วยเมื่อต้นปี ๒๕๔๙ ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเยี่ยมด้วยพระองค์เอง ในขณะที่นายแพทย์ชัยชน โลว์เจริญกุล รับเป็นประธาน “มูลนิธิระพี-กาลึกา สาคริก” ซึ่งลูกศิษย์ลูกหาตั้งขึ้นเพื่อสืบสานงานของท่าน

ลูกศิษย์คุณพ้อมีตั้งแต่ “คุณศักดิ์ชัย กาย” เจ้าของหนังสือแพชั่น พีเป็ก “บำรุง บุญปัญญา” พี่ใหญ่ขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งบอกว่า “คุณพ่อไม่เคยล้มผม” เพราะแม้ได้วางมือจากวงการพัฒนาชนบทเพราะปัญหาสุขภาพ แต่คุณพ่อก็กล่าวถึงและแวะไปเยี่ยมเยียนเมื่อมีโอกาสถึงมหาสารคาม

ลูกศิษย์ของคุณพ่อยังรวมไปถึงคนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งไม่ได้เรียก ศ.ระพี สาคริก ว่า “คุณพ่อ” หรือ “อาจารย์” แต่เรียกว่า “คุณปู่” อย่างเกียจ “วิลาวัณย์ เอื้อวงศ์กุล” ซึ่งคุณพ่อมักเดินทางไปร่วมเสวนากับชาวบ้านในพื้นที่ จ.อุบลราชธานี ที่เธอทำงานอยู่เสมอ หากให้ผมจาระไนก็ยากที่จะกล่าวถึงลูกศิษย์ของท่านได้หมด แม้แต่ในแวดวงนักกิจกรรมทางสังคมที่ผมพอใกล้ชิดอยู่บ้าง

ผมคิดว่า คำคุณแจ ๓ คำ ที่บ่งบอกลักษณะของ “ระพี สาคริก” คือพื้นฐานการทำงานและดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของ “จิตวิญญาณอิสระ” ให้ความสำคัญกับ “การศึกษา” โดยมีได้ติดยึดกับรูปแบบ และอุทิศตนเพื่อ “แผ่นดิน” นี่คือนิสัยที่ประกอบกันที่ทำให้ท่านเป็นที่รัก เคารพ และมีลูกศิษย์ลูกหาหลากหลายกว้างขวางได้เพียงนี้

ในความเข้าใจของผม คำว่า จิตวิญญาณอิสระ ที่ท่านพูดบ่อยๆ น่าจะมีนัย ๓ ประการ คือ หนึ่ง ความคิดอิสระที่ปราศจากการครอบงำของกิเลส อันได้แก่ โลก โภคะ หลง

ตามความหมายของชาวพุทธ สอง น่าจะหมายถึงวิถีคิดที่เป็นอิสระจากวิถีวัฒนธรรมที่ครอบงำจากวัฒนธรรมแบบตะวันตก และสาม น่าจะหมายถึงการเป็นอิสระจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลประโยชน์ทางการเมืองคุณพ่อระมัดระวังมากเกี่ยวกับเรื่องนี้

เช่น เมื่อมีผู้บริหารระดับสูงของพรรคการเมืองมาพบคุณพ่อก็ดี หรือเชิญคุณพ่อไปให้ความเห็นก็ดี คุณพ่อจะระมัดระวังเพื่อมิให้ใกล้ชิดกับกลุ่มการเมืองจนมีข้อครหาใดๆ ได้ ในช่วงวัยหนุ่ม ท่านปฏิเสธการได้รับทุนการศึกษาไปเรียนในต่างประเทศ แต่เลือกที่จะทำงานกับแผ่นดินแทน

นี่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานวิถีคิดของท่าน ตั้งแต่เริ่มแรก และพัฒนาปรากฏให้เราเห็นได้อย่างแจ่มชัด ทั้งที่อยู่ในข้อเขียนต่างๆ รวมทั้งปรากฏให้เห็นและสัมผัสได้จากวิถีคิด และการดำเนินชีวิตของท่านในปัจจุบัน

คุณพ่อให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงภูมิใจที่ใครจะยกย่องท่านว่าเป็น “ครู” ยิ่งไปกว่าตำแหน่งอื่นใด ลูกศิษย์ของท่านในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นจำนวนมากอาจเห็นว่า ท่านเป็นครูเพราะสอนวิชากล้วยไม้ หรือเพราะเห็นว่าท่านเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัย

แต่ในความเป็นจริงพวกเขาจะประหลาดใจยิ่งไปกว่านั้น หากทราบว่าคุณพ่อให้ความสำคัญกับการศึกษายิ่งไปกว่าเรื่องเกษตรศาสตร์ เห็นความสำคัญของการศึกษานอกระบบ และไม่ได้ยึดติดใดๆ กับรูปแบบ “การศึกษา” ที่คนส่วนใหญ่รู้จัก ท่านจึงพอใจที่ไปร่วมกิจกรรมของ “โรงเรียนใต้ร่มไม้” ของพี่เอียด “สาทร สมพงศ์” และภรรยา ที่ จ.พัทลุง

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาของ “โรงเรียนแสงอรุณ” อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ไม่นับการมีโอกาสได้เดินทางไปแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้คนต่างๆ ตั้งแต่เกษตรกรห่างไกลในชนบท จนถึงเวทีวิชาการในระดับโลก

สิ่งสำคัญที่สุดของท่านที่ผมเห็นและสัมผัสได้ของท่าน คือ การอุทิศตนเองให้กับ “แผ่นดิน” นัยคำว่าแผ่นดินของท่านตามที่ผมเข้าใจมีอยู่ ๓ ความหมาย ซึ่งแยกออกจากกันมิได้ ประการแรก หมายถึงการเทิดทูนพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงพิพิธราชธรรม สิ่งนี้น่าจะสืบทอดมาตั้งแต่บิดาของท่าน ซึ่งได้รับใช้ใกล้ชิดพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖

นี่อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ ศ.ระพี สาคริก ตีความการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยคณะราษฎร เมื่อปี ๒๔๗๕

ในแง่มุมแบบอนุรักษ์นิยม ซึ่งแตกต่างไปจากปัญญาชนร่วมสมัยกับท่านหลายคน ประการที่สอง แผ่นดินตามความหมายของท่านหมายถึงประเทศชาติและวิถีวัฒนธรรมทั้งหมดของไทย ท่านปรารถนาเสมอๆ เกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างไม่ลืมหูลืมตา การส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติจนละเลยคนในชาติ ท่านไม่เห็นด้วยกับลัทธินิยมตะวันตก รวมทั้งอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง และครอบงำวัฒนธรรมความเชื่ออันดีงามที่ตะวันออกมีอยู่

ประการสุดท้ายที่สำคัญมากในความเห็นของผมก็คือ ท่านใช้คำว่า “แผ่นดิน” ในฐานะที่หมายถึงเกษตรกรคนเล็กคนน้อยที่ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้ ความอยู่รอดและการล่มสลายของเกษตรกรรายย่อย ในความหมายของท่าน จึงหมายถึงความอยู่รอดและการล่มสลายของประเทศด้วย

นับตั้งแต่ก่อตั้ง ม.เกษตรศาสตร์ เป็นต้นมาจนถึงยุคปัจจุบัน และแม้จะพยายามเพ่งมองไปยังอนาคตข้างหน้า ผมยังไม่เห็นสามัญชนคนใดจะเป็นที่รักเคารพอย่างกว้างขวาง และเป็นแบบอย่างได้ดังเช่น “ศ.ระพี สาคริก” ครูของแผ่นดินคนนี้ได้อีกแล้ว

การได้เรียนรู้ชีวิตของท่าน จะทำให้เรามีความหวัง และรู้ว่าจะรักษา “แผ่นดิน” นี้เอาไว้ได้อย่างไร ผู้อำนวยกรมูลนิธิชีววิถี (BioThai Foundation) กรรมการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และกรรมการมูลนิธิระพี-กัลยา สาคริก

:: อัจฉราวดี โปษะนันท์ ::

จำได้ว่าเมื่อดิฉันได้เข้าปฏิบัติหน้าที่ประธานสภาข้าราชการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้นำคณะกรรมการ สภาข้าราชการเข้ากราบคารวะท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก เพื่อเป็นมงคลและเพื่อขอรับฟังข้อคิด ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการทำหน้าที่ ในฐานะที่ท่านเป็นประธานสภาข้าราชการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ท่านแรก ช่วงปี ๒๕๒๓-๒๕๒๕ และอดิสูธิการบดี มก. เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและมีวิสัยทัศน์เพียบพร้อมทุกประการ

ซึ่งท่านได้มีเมตตาเล่าประวัติศาสตร์ มก. ในช่วงเวลาดังกล่าว ตลอดจนมูลเหตุที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ต่างๆ นั้นขึ้น ทำให้พวกเราในขณะนั้นได้เข้าใจและซึมซับความสุขุมรอบคอบ เหตุปัจจัยในการทำงานเพื่อองค์กรและเพื่ออุดมการณ์ โดยรวมของท่านมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ปฏิบัติภารกิจทั้งหมด ทั้งหน้าที่ราชการและส่วนตัวต่อมา

จำได้ว่าท่านอาจารย์ระพี ท่านเล่าให้ฟังถึงเรื่องราวของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในหลากหลายมุมมองและมากด้วยประสบการณ์ รู้สึกว่าท่านผูกพันกับเกษตรฯมาก และมีความปรารถนาดีอย่างไม่เสื่อมคลาย ทุกครั้งที่พวกเราไปกราบเยี่ยมท่านในเวลาต่อมาเป็นระยะ เราจะได้ความรู้ ข้อคิด และความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานจากท่าน เป็นแบบอย่างให้แก่พวกเราเสมอ นับว่าพวกเราได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องในวันคล้ายวันเกิดของท่านอาจารย์ระพี สาคริก ท่านประธานสภาข้าราชการท่านแรกของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดิฉันขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้โปรดประทานพรให้แก่ท่านอาจารย์ระพี เจริญด้วย จตุรพิธพรชัยทุกประการ

:: บำรุง บุญปัญญา ::

ไข้อยู่แต่ถ้อยคำที่ขำสอน
จริยวัตรละเอียดอ่อนก็โดดเด่น
ลึกในจิตวิญญาณอันเยือกเย็น
สัมผัสได้ไม่เว้นสักโมงยาม
แปดสิบสี่ปีหัดยืนพื้นทางโลกย์
สู่สัจจะละไศก~โครมองข้าม
ปลูกศรัทธากว้างไกลจากใจงาม
บุชานามท่านนี้ “ระพี สาคริก”

ปุระพีกับโรงเรียนได้ร่มไม้

เมื่อประมาณ ๒ เดือนที่แล้ว เป็นครั้งสุดท้ายที่ผมได้แวะเยี่ยมปุระพี พร้อมๆ กับพี่อ้อ (วราภา เกษมศรี)

เราคุยกันหลายเรื่อง ตั้งแต่เรื่องการเมือง การศึกษา จนถึงเรื่องสารทุกข์สุกดิบของกันและกัน ปีนี้ปุมิมีปัญหาสุขภาพมากกว่าปีก่อนๆ สังขารเลยแลดูร่วงโรยขึ้นเห็นได้ชัด แต่ความมั่นคงในจิตใจของปุมิได้โรยราตามไปด้วย ปุยังคงมุ่งมั่นที่จะทำงานกับผู้อื่นกับสังคม น้ำเสียงของปุมิยังคงหนักแน่นเช่นเคย

ผมถามปุมิว่า ยังมีโอกาสได้เล่นไวโอลินบ้างไหม? ปุมิบอกว่าไม่ค่อยจะได้เล่นแล้ว ผมบอกว่าคิดถึงเสียงไวโอลินของปุมิ โดยเฉพาะเพลงนกขมิ้น แต่เพลงนี้เป็นเพลงที่ค่อนข้างจะยาว คงสีไม่ค่อยจะไหว ปุมิบอกว่านิ้วไม่ค่อยมีแรงกดเสียแล้ว แต่กระนั้นปุมิก็ยังขยับให้เราฟังนิดหน่อย พอไม่ให้ขาดศรัทธา

นึกย้อนกลับไปเมื่อปี ๒๕๔๓ ที่ปุมิมาเยี่ยมโรงเรียนได้ร่มไม้ครั้งแรกๆ ปีนั้นน้ำท่วมใหญ่ภาคใต้ เดือนพฤศจิกายน หนักใหญ่ น้ำท่วมหนักมาก เดือนธันวาคม พัทลุงก็น้ำท่วมหนักเช่นกัน และปุมิมาเยี่ยมในเดือนธันวาคมนั่นเอง มาพร้อมกับลูกศิษย์อีก ๒ คน คือเกียงและวะ

ทางเข้าไปโรงเรียนได้ร่มไม้มันต้องข้ามคลองไป ความจริงก่อนหน้านี้ที่น้ำจะท่วมใหญ่ ผมสร้างสะพานลึงเสร็จแล้ว แต่ก็ใช้ได้อยู่ได้ไม่ถึงครึ่งปีก็ถูกน้ำพัดพาไปพร้อมกับน้ำในเดือนพฤศจิกายนนั่นเอง ผมทอดไม้ข้ามคลองไว้เพียง ๒ ท่อน เป็นสะพานลาลอง

ในคืนก่อนหน้านี้ที่ปุมิจะมาถึง น้ำป่าไหลหลากแรงมาก ได้พัดพาเอาสะพานลาลองหลุดไปอีกครึ่ง วันรุ่งขึ้นที่ผมต้องออกไปรับปุมิที่สถานีรถไฟพัทลุง ตั้งแต่ตี ๕ ผมต้องออก

จากโรงเรียนได้ร่มไม้เพื่อไปรับปุมิให้ทันเวลารถไฟ ๖ โมงเช้า โชคดีที่ผมผูกเชือกระหว่างสองฝั่งคลองเอาไว้ก่อนแล้ว ผมเอาเสื้อผ้าตัวเองใส่ลงในถุงพลาสติก มัดปากถุงจนแน่น พร้อมใช้มือได้เชือกพวยตัวข้ามน้ำมายังฝั่งหมู่บ้าน เพื่อข้ามรถไปรับปุมิที่สถานีรถไฟ

หลังจากไปรับปุมิ วะ และเกียง ที่สถานีรถไฟพัทลุงกลับเข้ามาที่โรงเรียนได้ร่มไม้ น้ำป่ายิ่งหลากแรงขึ้น ผมทดลองได้เชือกกลับไปอีกครั้งแต่ไปได้แค่กลางลำน้ำ ความแรงของกระแสน้ำพัดจนลำตัวผมขนานกับผิวน้ำ มือที่จับเชือกอยู่แทบจะหลุดออกไปเพราะแรงกระชากของน้ำป่า จนผมตัดสินใจถอยกลับเข้าหาฝั่ง ดังนั้น เรากลับไปนอนในโรงเรียนได้ร่มไม้ไม่ได้

คนในโรงเรียนได้ร่มไม้ อันได้แก่ ลูกสาวและลูกชาย และอาสาสมัครชาวอังกฤษอีกหนึ่งคนต้องเดินลุยน้ำในสายห้วยที่ลึกไม่แพ้กันอ้อมมาอีกด้านซึ่งอยู่ไกลมาก เพื่อมารวมกันกับเรา คืนนั้นพวกเราเด็กๆ นอนกันที่สำนักงานที่เราเช่าไว้ในหมู่บ้าน ส่วนปุมินั้น เราฝากให้พักที่บ้านของอบต.ในหมู่บ้าน

รุ่งขึ้นวันที่ ๒ น้ำในคลองจึงลดลง จนเราพอจะข้ามกลับเข้าไปที่โรงเรียนได้ร่มไม้ได้ เราได้เห็นหนุ่มเยาวชนในหมู่บ้านหนองยง หมู่บ้านใกล้เคียงมาช่วยทำสะพาน แต่ก็ยังไม่เสร็จดี ต้องได้เชือกหรือว่าน้ำข้ามไปเช่นเดิม

ปีนั้นปุมิอายุ ๗๘ ปี ปุกระโดดว่ายน้ำข้ามคลองไปโดยไม่เกาะเชือก เล่นเอา ๒ สาวจาก กทม. ออกสิ้นขวัญแขวนกลัวว่าปุมิจะถูกน้ำพัดพาเอาไป เป็บเดียวปุมิก็มาขึ้นหอบแฮ่กๆ อยู่บนฝั่งโรงเรียนได้ร่มไม้แล้ว นับว่าปุมิเป็นนักกีฬาว่ายน้ำตัวจริงเหมือนกัน

หลังจากผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าเรียบร้อยแล้ว ปุมินั่งเขียนบทกวีให้โรงเรียนได้ร่มไม้บทหนึ่ง

คืนนั้น เราจัดให้ปุมิและลูกศิษย์พักที่บ้านหลังเล็ก ซึ่งเป็นบ้านพักรับรองแขก วะและเกียงมาเล่าให้ฟังว่า ใกล้รุ่งราวตี ๒-๓ ปุมิลุกขึ้นมาแล้วบอกกับทั้งสองคนว่า จะไปนอน

ฟังเสียงน้ำไหลที่ริมคลอง สองสาวรีบเดินไปยืนขวางประตู กลัวว่าปูจะออกไปจริงๆ ปูจึงได้ยอมกลับไปนอนที่เดิม

อีกหลายครั้งที่ปูแฉะเวียนมาเยี่ยมเราที่โรงเรียนได้ รมั้ไม่ ปูบอกเสมอว่า “สงวนที่นี้เอาไว้ให้เป็นเขตปลอด ไฟฟ้า ปลอดภัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจมีบางอย่างที่จำเป็น จริงๆ เพื่อให้บรรยากาศของที่นี่เป็นธรรมชาติที่สุด” คงจะ เป็นเช่นนั้นจริงๆ หากไฟฟ้าเข้ามาเราก็คงไม่ได้ยินเสียงของ แมลง นก กบ จิโคร่ง ร้องในยามค่ำคืน ยุ้งก็อาจจะมากขึ้น

ทุกวันนี้เราสามารถนอนที่โรงเรียนได้ รมั้ไม่ได้โดยไม่ ต้องพึ่งมุ้ง ปูระพีเองก็บอกว่า มาที่นี่แล้วก็ไม่อยากนอนกาง มุ้ง เพราะรู้สึกเป็นเครื่องขวางกั้นเรากับธรรมชาติ บางครั้ง หลังอาหาร ยามว่างๆ เราก็นั่งเล่นดนตรีกันใต้ถุนบ้านริมน้ำ ผมมีโอกาสได้ฟังเดี่ยวไวโอลินเพลงนกขมิ้นก็ที่นี่แหละ ปูเล่นได้ไพเราะ น่าฟังมาก เสียดยที่ไม่ได้อัดเทปเอาไว้ คงหาฟังไม่ได้ง่าย ๆ ปูบอกว่าเป็นเพลงโบราณ ปกติเขาเล่น โดยซอสามสาย

ในบ้านเมืองเราทุกวันนี้ มีผู้หลัก ผู้ใหญ่น้อยคนที่จะลงมาคลุกคลี แบ่งปันทุกข์สุขกับคนทั่วไป หรือคนในระดับ ล่าง ปูย่าอยู่บ่อยๆ ว่า ผู้ใหญ่ต้องเข้าหา ผู้ย่อย ไม่ควรรอให้เด็กหรือผู้ย่อยเข้า ไปหา ผมคิดว่าประสบการณ์การเรียนรู้ ในวัยเด็กคงเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่หล่อ หลอมความเป็นตัวตนของปูในขณะนี้ ขึ้นมา

ปูเป็นคนรุ่นก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๓ ในช่วงวัยเด็กของปูผ่านความ ยากลำบากในชีวิตมามาก รากฐานส่วน นี้ทำให้ใจปูเปิดกว้างพร้อมที่จะเรียนรู้ อะไรๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ไม่แปลกที่ ตลอดเวลาในช่วงชีวิตของปูจะมีคน หลากหลายต่างระดับเข้ามาปรับทุกข์ ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยน ทั้งเรื่องราว ในชีวิตและปัญหาของบ้านเมือง

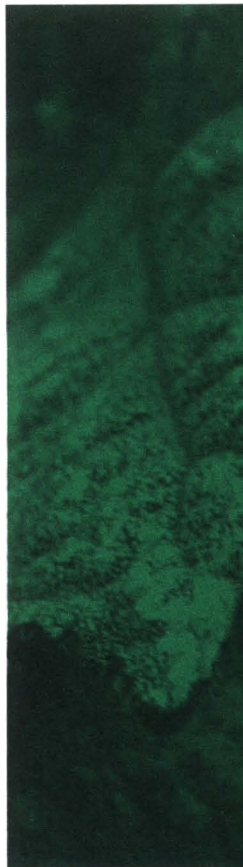
ในช่วงปีหลังๆ ปูไม่ค่อยได้ลงมาพักดู ผมเองเป็นฝ่าย ขึ้นไปเยี่ยมปูที่บ้านบางเขนเสียมากกว่า ทุกครั้งที่โทรหาปู ปูรับสายปูก็รู้แล้วว่าเป็นใคร ปูจำเสียงคนแม่นมาก ไม่เคย พลาดสักครั้ง

ครั้งหนึ่งเมื่อผมแวะไปเยี่ยมปูที่บ้าน ปูบอกว่าปูเป็น มะเร็งที่ต่อมลูกหมาก ปูบอกข่าวเราด้วยสีหน้าปกติ ปูเล่า ว่ายังหัวเราะด้วยเมื่อรู้ข่าวครั้งแรกแล้วเห็นคุณย่าร้องไห้ ความเต็มใจในชีวิตทำให้ปูปล่อยวางทุกสิ่งทุก อย่างลงได้ไม่ยาก

ปูผ่านการเดินทางที่ยาวนานในเส้นทางของการน้อม ตนเข้าหาผู้อื่น กับความมั่นคงของหัวใจที่มุ่งมั่น รั้งสรรค์ ความจริง ความดี และความงาม ให้ปรากฏขึ้นในบ้านเมือง นี้ ตรงนี้เองที่ทำให้ปูนั่งสงบเบิกบานกับปัจจุบันขณะ และแผ่แผ่ร่มเงาให้ลูกหลาน หรือคนรุ่นหลังได้อิงอาศัย หลบร้อนหลบหนาว

มีความในใจ เรื่องราว ความรู้สึกดีๆ เกิดขึ้นมากมาย หากจะเขียนถึงสัมผัสภาพที่เรามีต่อกัน บนความจำกัด ของหน้ากระดาษน้อยแผ่นคงไม่เพียงพอ ผมดีใจที่พวกเรา หลายคนคิดรวบรวมเรื่องราวที่ดีๆ เหล่านี้ขึ้นมาเล่าสู่ให้คน ในสังคมได้รับรู้/เรียนรู้ เพื่อซึมซับลงสู่กระแสสำนึก-จิต ไร้สำนึก

นี่น่าจะเป็นกระแสของการศึกษาที่แท้ เป็นคลื่นพลัง ของชีวิตที่คนเราส่งผ่านให้แก่กันและกัน ในบางแห่งก็ สามารถที่จะหลอมรวมขึ้นมาเป็นชุมชน ชีวิตของผู้คน-โลก ผมเคยปรารภกับใครบางคนว่า บางทีเงื่อนไข เหตุปัจจัย “อันเนื่องมาจากพ่อ-ปู่-พี่” ก็อาจจะสานต่อให้เกิดเป็น ชุมชนที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีๆ สู่สังคมได้ต่อไปไม่สิ้นสุด

ดิน ไม้ สายธาร = ชีวิต

“ค้นหาตัวเองให้เจอ”

ตามปฏิทิน ปลายเดือนพฤศจิกายนกรุงเทพฯจะเย็น
หากแต่หมื่นร้อนอบอ้าว บางช่วงบางช่วง บางส่วนของ
กรุงเทพฯได้รับการทักทายด้วยเมฆครึ้มและละอองฝน
ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของประเทศ ดูเหมือนองศาของ
ความร้อนจะมีมากกว่าจุดอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึก
ของผู้คนหลังการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ เป็นต้นมา

มุมหนึ่งของเมืองหลวง ณ สถาบันปริดี พนมยงค์
ผมและเพื่อนๆ ร่วมกันจัดการสนทนาประชาธิปไตย โดย
อาจารย์หมอเสม อาจารย์ยะพี อาจารย์สุลักษณ์ ซึ่งผม
ขนานนามเป็นชื่อานว่า ๓ ปราชญ์ไท ท่านกระตือรือร้น
รับเชิญเป็นผู้จัดประกาย งานนี้ลูกสาวของผมอาสาสถานที่
ประจำไปช่วยด้วย ก่อนเริ่มสนทนาผมได้รับโน้ตชิ้นหนึ่งให้
ร่วมในแปลสปีชคนเขียนความคิดเล็กๆ บางส่วนในโอกาส
ครบเจ็ดรอบอายุของอาจารย์ยะพี

ป้ายเริ่มแก่หลังส่งอาจารย์หมอที่บ้านท่านแล้วผมพูด
คุยกับลูกสาวต่อในรถเรื่องราวกว้างขวางเกี่ยวกับ ๓
ปราชญ์ไท ที่ท่านได้ร่วมกับสังคมประชาธิปไตยและการ
ครองชีวิตส่วนตัวของ ๓ ท่าน ก่อนถึงบ้านผมปรารภความ
หนักใจที่ได้รับเกียรติในการเขียนเรื่องที่ยังไม่ निकอกอกกับ
ลูก ตกกลางคืนเจ้าของโน้ตโทรมายืนยันและขอรับรองให้ทำ
เร็วๆ ด้วย ผมหลับไปกับเค้าโครงและเนื้อหาที่จะร้อยเรียง
ต่างๆ ที่ยังจับต้นชนปลายไม่ได้

ตอนเช้าที่โต๊ะอาหาร ลูกทั้งบ้านก็ขึ้นหนึ่งไว้ ผมพยายาม
เพ่งอ่านลายมืออักษรกว้างออกด้วยความตั้งใจ เมื่ออ่านเสร็จ
ผมโล่งใจขึ้น ยิ้มกับตนเอง อดตำหนิตัวเองนิดๆ ไม่ได้ว่า
คำกำเริบเกินควรกับต้นทุนการเขียนของลูก

“กินข้าวที่ไหนดี”

“นั่งแท็กซี่ไปหาอะไรอร่อยๆ กันที่สามย่านหรือสะพาน
เหลืองดีไหม”

“ไปเดินที่หลังตึกเถอะ กินเสร็จแล้วจะได้เดินช้อปปิ้ง
ด้วย”

“ก็ตินะ อยากซื้อตุ่มหู คู่ละ ๒๐ บาท สามคู่ ๕๐ แล้ว
ก็ ดีวี่ดีด้วย”

“โอเค แล้วจะได้ชื้อน้ำปั่นกลับมากินด้วย”

แม้จะอยู่ต่างที่แต่ภาพผู้คนคลาคล่ำ เดินสวนกันไปมา
และบทสนทนาในเวลาพักเที่ยงของวันทำงาน ชัดเจนใน
มโนภาพของฉัน

“น้องคะ ทุกท่านได้รับของขวัญกันหมดแล้วหรือ
ยังคะ” ใครคนหนึ่งพูดขึ้น ดึงฉันออกจากย่านสีลมสู่ทองหล่อ
ซอย ๓ ฉันจึงเดินไปดูที่โต๊ะอาหาร อืม...ที่จริงมันเป็นโต๊ะ

ทำงานสี่เหลี่ยมหลายๆ ตัวต่อกันอยู่ในห้องทำงานของ
สถาบันปริดี พนมยงค์ ซึ่งวันนี้ได้กลายสภาพเป็นโต๊ะอาหาร
เพื่อต้อนรับผู้ใหญ่ที่สำคัญของสามัญชนยุคนี้ ได้แก่อาจารย์
หมอเสม พริ้งพวงแก้ว อาจารย์ยะพี สาคริก และอาจารย์
สุลักษณ์ ศิวรักษ์

ถ้าเจ้าโต๊ะ เก้าอี้พวกนี้มีความรู้สึกมันคงภูมิใจที่ได้
ต้อนรับบุคคลที่สามารถเคารพได้ด้วยใจทั้งใจอย่างที่ผม
รู้สึก...ฉันกวาดตาดูบนโต๊ะโดยรอบก่อนเดินกลับไปหา
เจ้าของคำถาม “ได้รับกันหมดทุกคนแล้วคะ” ฉันว่าพลา
งดกลอดช่องอีกถ้วยหนึ่งสำหรับตนเอง เดินถือไปเลียบเคี้ยว
หาที่นั่งไม่ใกล้ไม่ไกลจากผู้ใหญ่ทั้งสาม

เปล่านั้นไม่ได้หนึ่งงานมาที่นี่ เพียงแต่วันลาประจำปี
ของฉันเหลือเยอะเหลือเกิน จนนายของฉันบอกให้ช่วยใช้
วันลาบ้าง ในเดือนกว่าๆ ที่เหลือ อย่าหมั่นไส้กันเลย ฉันไม่
ได้ขยันจนเวอร์ ถึงกับไม่ยอมหยุดงานแม้แต่วันเดียว ฉัน
เลือกที่จะใช้วันหยุดให้มีคุณค่าอย่างเช่นวันนี้

๑๓.๓๐ น. ของวันอังคารที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๙

อาจารย์ประสาร มฤคพิทักษ์ กล่าวนำผู้เข้าร่วมฟังปาฐกถา
และสนทนาประชาธิปไตยในเรื่อง “ก้าวให้ถึงประชาธิปไตย
ราษฎรไทยจะได้อย่างไร”

ตลอด ๓ ชั่วโมงของการปาฐกถา และบทสนทนาบน
โต๊ะอาหาร ฉันเหมือนเป็นต้นไม้ต้นเล็กที่ได้รับการรดน้ำ
พรุนดิน ใส่ปุ๋ยทางความคิดและได้รับแสงสว่างทางปัญญา
เพื่อเติบโตใหญ่ภายใต้ร่มเงาด้วยรากแห่งจิตสำนึกที่มั่นคง
ลึกลับ ก้น ไบ ที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมต่อการทักทายโดย
สรรพสิ่งนานาชนิด

ชีวิตมันต้องเดินตามหาความฝัน หกล้มคลุกคลาน
เท่าไร...

“มือถือนี่เอง เบอร์ใครก็ไม่รู้ ขอรบกวนนะ ไม่รู้เรื่องด่วน
หรือเปล่า”

ฉันบอกน้องที่ทำงานระหว่างที่เรากำลังถกเถียงเรื่อง
งานกันอยู่

“ไม่ได้มีความต้องการคะ ขอขอบคุณคะ”

ฉันตอบปลายสายก่อนหันกลับมาคุยเรื่องงานต่อ
โดยปกติแล้วถ้ามีสายเข้าระหว่างสนทนากับคนอื่น และ
เป็นเบอร์ที่ฉันรู้จัก ฉันจะไม่รับในทันที แต่หากเป็นเบอร์ที่
ไม่รู้จัก ฉันมักจะรับเสมอด้วยไม่แน่ใจว่าอาจจะเป็นเบอร์ที่
คุณพ่อของฉันโทรมา ด้วยเรื่องด่วนอะไรหรือไม่ เพราะคุณพ่อ
เลือกที่จะไม่มีโทรศัพท์มือถือของตนเอง ฉันมักจะแซวพ่อ

ตัวเองเล่นๆ ในหมู่เพื่อนๆ เมื่อเราคุยกันในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการดำรงชีวิต และฉันก็จะเป็นผู้ชนะเสมอ เพราะนอกจากพอจะไม่มีมือถือนั่นแล้ว คุณพ่อก็ไม่เคยมีสารพัดบัตรเอทีเอ็มอีกด้วย

ฉันกลับมาที่โต๊ะทำงาน เปิดดูรายการเตือนความจำฉันยิ้มเล็กๆ ให้กับตนเอง ที่เห็นรายการเหลืออยู่ห้ารายการจากเมื่อเช้าที่มีอยู่ถึงเก้ารายการก่อนที่จะเริ่มจัดการกับงานชิ้นต่อไป ฉันให้เวลาตัวเองได้คิดว่าหากได้รับโทรศัพท์เสนอให้บริการสินเชื่ออีกครั้ง ฉันจะตอบอย่างไรดี

“หนูก็บอกเค้าไปเลยล่ะพี่ ว่าตอนนี้ไม่ได้ทำงานแล้ว กลับมาอยู่เวียงป่าเป้าแล้ว เค้าก็ได้โทรหาอีกเลยนะพี่” น้องสาวสุดแสบที่ทำงานฉันเคยบอกไว้

ท่านอาจารย์ได้เล่าให้ผู้ฟังในตอนบ่ายว่า ท่านได้รับโทรศัพท์ทำนองนี้เช่นกัน ท่านได้ตอบกลับไปประโยคว่า

“คุณรู้จักชีวิตพอเพียงหรือไม่ ผมไม่เคยต้องกู้ยืมใคร”

ฉันชอบจั่งคำตอบนี้ ตรงไปตรงมาตามความคิดความเชื่อและการดำรงชีวิตของท่าน เรื่องจริงอีกเรื่องคือ โทรศัพท์มือถือที่ท่านใช้อยู่ ก็เพราะผู้อื่นนำมาให้ใช้ ท่านว่าเขามาให้ใช้ เราก็ใช้ แต่ใช้เท่าที่จำเป็นต้องใช้ ใช้อย่างเคารพผู้ให้ ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือย

ฉันอยากให้ทุกชีวิตที่ต้องบริโภคมีสติ ตระหนักถึงความจำเป็นในการบริโภคของตน ไม่ใช่แค่การพูดถึงชีวิตที่พอเพียงตามสมัยนิยม เป็นแต่ว่าทกรรมที่แปลกแยกไปจากการดำรงชีวิตประจำวันจริงๆ

“พี่ พี่ เลิกงานแล้วไปวิ่งกันไหม”

“โอเค ฉันพิมพ์ตอบ”

ฉันชื่นชอบการวิ่งในสวนสาธารณะมากกว่าการวิ่งบนลู่วิ่งในสถานออกกำลังกาย บรรยากาศทั้งโดยรอบและในสวนลุ่มๆตื้นๆดูให้ฉันเดินเข้าไปอยู่เสมอ ฉันชอบที่ผู้คนในชุดกีฬา เดินผ่านกลุ่มคนในชุดทำงานที่บ้ายืน บ้างนั่งอยู่ที่ป้ายรถประจำทาง สวนลุ่มๆตอนเย็นกับตอนเช้ามีเสน่ห์ต่างกัน แต่ฉันชอบยามเช้ามากกว่า เราจะได้เห็นผู้สูงอายุ ชุมชนร่วมกันเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มมีกิจกรรมแตกต่างกันไปตามอัธยาศัย

บ้างรำไทเก๊ก บ้างซิ้ง บ้างนั่งเล่นหมากรุกจีน ส่วนบนทางลาดยางโดยรอบสวน ก็ปรากฏมีผู้คนหลากหลายวัย

วิ่งกันอยู่ เมื่อพบเจอคนรู้จักมักคุ้นก็ส่งเสียงทักทายกันฉันมิตรตลอดเส้นทางวิ่ง เราจะเห็นเจ้าหน้าที่ดูแลสวน กวาดใบไม้ ดอกไม้ ที่ร่วงหล่น ไว้เป็นกลุ่มๆ รอการจัดการต่อสำหรับฉัน สวนลุ่มๆเป็นดังสังคมจำลองที่ผู้คนเลือกทำในสิ่งที่ตนชอบ และอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัวภายใต้ธรรมชาติดิน ไม้ สายธารที่ผ่านการจัดการอย่างพินิจเป็นสวน

ชีวิตมันต้องเดินตามหาความฝัน หกหลั้มคฤกลลานเท่าไร...

ฉันลดความเร็วของการวิ่งลง เพื่อจะรับโทรศัพท์ เสียงเรียกเข้าทำให้คำพูดของอาจารย์ระงับขึ้นในความคิดของฉัน “ค้นหาตัวเองให้เจอ...ทำให้ดี...อยู่ร่วมกันด้วยความสุข ปัจจุบันการศึกษาทำลายจิตวิญญาณของคน ยิ่งเรียนมากยิ่งลงดินไม่เป็นไม่รู้จักคุณค่าของตนเอง และไม่มีวันหาประชาธิปไตยเจอ”

เห็นไหมครับ! สวนมีอิทธิพลต่อผมและครอบครัวจริงๆ บรรพบุรุษและผมเป็นคนสวน

“สวน” เป็นนิมิตจากธรรมชาติและคนพินิจสร้างขึ้นมา

สวนเป็นครุฑและโรงงาน

สวนเป็นแร่ธาตุ อาหาร และอารมณ์ กล่อมเกล้าผมเริ่มแต่ปฏิสนธิในท้องแม่เป็นแหล่งฟุ่มฟักให้หัดยืน เดิน วิ่ง ปีนป่าย คลุกเคล้าดำผุดกับขุนโคลนในท้องร่อง

สวนทำให้การร้องไห้ รอยยิ้ม และฝันผสมกลมกลืนกันได้อย่างไม่อันตราย

สวนยังแผ่อานิสงส์ ให้มีครอบครัว หมู่มิตรและทายาทที่อุ่นใจได้เสมอ

วิถีสวนทำให้ผมร่ำรำและบินได้อย่างเสรีจนยามเมื่อกำลังจะถึงประตูชรา

ผมตัดต้นมะพร้าวบางส่วนออก แปรเปลี่ยนเป็นไม้

ผมคิดและร่วมกับคนสวนที่ทำช่างได้สร้างอาคาร วันนี้จึงมีหมู่กระท่อมกลางสวนมะพร้าว วิญญาณ รูปลักษณะร่องรอยสวนเดิมยังอยู่ครบ มีไม้ดอกผลหลายชนิดออกแยงงดงาม เผยดอก ออกผล เพิ่มขึ้นด้วยน้ำมือของครอบครัวผม เป็น

“สวนรัก” ที่ผมเบิกบานเพราะมีเพื่อนมาบานเบิกอยู่เสมอ

สำหรับผม สวนคือชีวิต ตามพลังของพหุปัญญาและสระ

สระอี อีที่ปัจดาในการทำความเข้าใจเหตุและผลของการนำทาง

ข ชูสัจธรรมคือจริง ดี งาม เป็นนิยามของมนุษย์

สระอี อิทธิพล สัจจะและวาทกรรมแสดงออกด้วยการปฏิบัติอย่างมั่นคง

ว วงเวียนจุดเริ่มและจุดจบจะต้องมีอยู่เสมอ จากจุดเริ่มก่อนจบจะต้องประดับประดาให้ดีโดยการ

ด เตือนตนเองก่อน และทำให้สม่ำเสมอ

ทั้งหมดนี้ กระตุ้นและกล่อมเกลาให้ผมดำรงชีวิตได้อย่างพอใจ สร้างสรรค์ และมีคุณค่าทางจริยธรรมไปพร้อมกัน

ผมมาจากธรรมชาติ และจะคืนสู่ธรรมชาติอีกไม่นานเกินรอ วิถีเสรีจากวัยเยาว์จนถึงวันนี้ คือกฎและสมการที่เคียงคู่ในการสัญจรมาอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ขอบคุณธรรมชาติที่ช่วยให้ผมเข้าถึงได้มากกว่าการละเลียดอารมณ์กับทิวทัศน์ ความงามที่ประสพตาและอารมณ์สัมผัส

อาจารย์ระพี มาจากสวนเจกเช่นอีกหลายๆ คน

หากแต่ท่านมุ่งมั่น นำสวนและวิถีให้เป็นทั้งวิชาการและปฏิบัติการในระดับอุดมศึกษา อย่างแน่วแน่จากอาจารย์เล็กๆ จนถึงอธิการบดี ลูกศิษย์และผู้ฝึกฝน มีมากมายทั้งจากทางตรงและนอกชั้นเรียนของท่าน

คนรุ่นผมจำนวนมากเรียกท่านว่า “พ่อ”

น่าเสียดายที่คนเหล่านั้นจำนวนแม้ไม่มาก นำพาให้การเกษตรเสียหาย เพราะค้นหาตัวเองไม่เจอ

การดำเนินชีวิตตามเอียงและมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์

เป็นมงคลชีวิตของผมอย่างยิ่ง คำหน้าของท่านอาจารย์คล้ายแม่ของผมซึ่งล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้อาจารย์ยังยืนยันกับผมว่าเป็นเพื่อนกับอาของผมซึ่งเป็นนักเรียนเกษตรฯ แม่ใจรุ่นแรกครั้งกระโน้น บุญของหลานและเหลนลูกชาวสวนชายขอบอัมพวาจริงๆ ครับอาจารย์

บุคคลตัวอย่าง

ผู้เขียนเคยถามตัวเองอยู่เสมอว่า ถ้าจะยึดใครเป็นแบบอย่างนำชีวิตแล้ว จะใช้แม่แบบใด หรือใช้ใครเป็นต้นแบบ

หลายปีติดกันมาแล้ว ผ่าแต่คิด และพยายามศึกษาการประพฤติปฏิบัติของคนรอบตัวเท่าที่จะสามารถสังเกตได้

จวบจนล่วงเข้าวัยสูงอายุ จึงได้คำตอบ

เป็นคำตอบที่เกิดจากการสังเกตใครต่อใครที่ผ่านเข้ามาให้เห็น ให้ได้รู้จัก

กลายเป็นว่าคำตอบนี้ไม่ได้เฉพาะเจาะจงลงตัวที่ผู้หนึ่งผู้ใด

แต่เป็นคุณลักษณะของคนหลายคนมาผสมผสานเข้าด้วยกัน

ซึ่งพอสรุปได้ว่าลักษณะของคนที่น่านำมาเป็นแบบอย่างของชีวิตควรมีดังต่อไปนี้

ประการแรก คือการรู้จักตัวเอง คนที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขและเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่นมักเป็นคนที่รู้จักตัวเอง รู้จุดแข็งและข้อจำกัดของตัวเอง ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต และกล้าเผชิญชีวิตด้วยความกล้าหาญ ไม่ยอมย่อท้อ ไม่ยอมพ่ายแพ้ ล้มแล้วลุกขึ้นได้ด้วยตนเอง คุณสมบัติเช่นนี้ทำให้กลายเป็นคนแพ้ไม่เป็น มีแต่อาจยังไม่ชนะ และพร้อมจะมุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคต่อไปอย่างไม่ลดละ

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนยังเห็นผู้ใหญ่บางคนที่อยู่มาปานนี้หรืออายุป็นนี้ ยังไม่รู้เลยว่าตัวเองเป็นใคร ต้องทำหน้าใจๆ ชูฟ่อๆ ตะคอกถามคนอื่นว่า รู้ไหมว่า “ผมเป็นใคร” พุดโธ่ตัวเองมันยังไม่ว่าเลยว่าเป็นใคร ต้องไปถามคนอื่น แล้วคนอื่นเขาจะไปรู้ได้ยังไง (วะ)

ประการที่สอง คือการดำรงชีวิตและทำงานตามหลักอิทธิบาทสี่ ถ้าใครไม่รู้ว่ามีหมายถึงอะไร (เพราะจบมัธยมมาหลายปีจนลืมไปแล้ว) พอจะอธิบายได้ดังนี้ อิทธิบาทที่ 1 ก็รู้

อยู่แล้วว่ามีสี่อย่างได้แก่ ๑) มีความสนใจกับงานที่ทำ (ฉันทะ) คือทำอะไรก็สนุกกับมัน เมื่อมีความสนุกก็มีความสุข เพลิดเพลิน คือรักงานที่ทำ ไม่เห็นแต่ว่าเป็นภาระ เป็นงาน หรือเป็นความลำบาก คนแบบนี้อยู่กับกล้วยไม้ก็หอมกุ่ม เพลิดเพลิน ค้นพบอะไรใหม่ๆ อยู่เสมอ และเมื่อค้นพบก็มีความสุข ยิ่งสุขก็ยิ่งสนใจศึกษาค้นคว้าต่อไปเรื่อยๆ

๒) นอกจากนี้ยังมีความเพียรพยายามมุ่งมั่นกับสิ่งที่ทำ (วิริยะ) เรียกว่า ไม่ไถ่ไม่เลิก ยังไม่รู้ก็ต้องหาให้รู้จนได้ ไม่ปล่อยทิ้งกลางคัน ไม่จับจด ๓) มีความผูกพันจดจ่อกับสิ่งที่ทำ (จิตตะ) คือใจไปอยู่กับเรื่องที่ทำ มีสมาธิ มีหัวใจให้กับงาน ก็ในเมื่อให้หัวใจกับงานเสียแล้ว มีหรือจะไม่สำเร็จ และ ๔) มีการตรวจสอบทดลอง ตรិตรองพิจารณาทบทวนความถูกต้องเหมาะสมของสิ่งที่ทำ (วิมังสา) ไม่ทำชู้ๆ ลักแต่ว่าได้ทำ ผลงานที่ทำออกมาจึงมีคุณภาพ ไม่ต้องวางผักชีโรยหน้า และไม่ต้องโกยฝุ่นไว้ได้พรม (เล่นสำนวนผาหรั่งเสียเลย)

ลักษณะที่ว่านี้ชักจะพบน้อยลง มักเจอแต่พวกโง่ๆ ทำอะไรนิดหน่อยก็ต้องดมยาตม เป็นพวกคุณหนู ทำอะไรไม่ค่อยเป็น ทำอาบชวย ชูเสมอ เป็นไม้หลักปักเลน ไม่มีแก่น มีแต่เปลือก ขึ้นจกชวยเอามาทำผ้าเป็นต้องคอยปรนนิบัติดูแลเป็นข้ามนั้นแหละ สาวๆทั้งหลาย (หรือที่ไม่สาวก็ได้) ฟังดูคนให้ทะลุถึงแก่นนะจ๊ะ อย่าให้รูปโฉมกับถ้อยวาที่มาลงตา

ประการที่สาม คนที่เป็นตัวอย่างที่ดีคือเป็นคนสมถะ ถ่อมตัว มีดีได้โดยไม่ต้องอวดโอ้ เพราะผลงานย่อมเป็นที่ประจักษ์ ไม่ต้องโอ้อวดตนเองเก่งอย่างนั้นอย่างนี้ คนเก่งนั้นใครๆ ก็รู้ ดูตามีแวว ดูงานมีผล มีแต่คนไม่เก่งจริงที่ต้องคอยอวดว่าเก่ง เพราะคนถ่อมตัว ไม่พองตัวนั้นถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว

ผิดกับคนหลายคนที่ยังไม่รู้จักโต ขาดความมั่นใจ ต้องเบ่งพองตลอดเวลา ใครที่สมถะอย่างนี้ยอมไม่เรียกร้อง ไม่กระหาย ไม่รู้ร้อน ไม่วังเด่น ไม่ดิ้นรนหา คือไม่แสวงหาลาภยศสรรเสริญแบบปากกัต (คนอื่น) ตีนถีบ (คนอื่นเช่นกัน) เพราะตนเองมีความพอและพอดีอยู่ในใจ (เป็นพวกที่ยึดตามแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง)

ประการที่สี่ คือการไม่รู้ (ภาษาสมัยนี้เขาเรียกว่าเป็นคนที่ไม่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง) มีความสนุกกับการได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ชอบการทำหาย ชอบทดลอง ชอบเปลี่ยนแปลง ชอบปรับปรุงพัฒนา ไม่เฉื่อยและไม่ยอมอยู่นิ่งเฉย

คืออยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรให้ดีขึ้นอย่างไร จะปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร จะทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้นได้อย่างไร จะปรับปรุงกระบวนการให้เร็วขึ้น ประหยัดขึ้น ถูกต้องขึ้นได้อย่างไร จึงเป็นคนที่ชอบประดิษฐ์คิดค้น ดัดแปลง แก้ไขปัญหาไม่จมอยู่กับปัญหา ไม่ทนกับสภาพที่เป็นอยู่

ประการที่ห้า คุณสมบัติของคนที่ยังนำมาเป็นตัวอย่างต้องพร้อมด้วยพรหมวิหาร คือ ๑) มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข (เมตตา) คนแบบนี้จึงไม่มีจิตคิดร้ายกับใคร สนใจสร้างกรรมดี ทำให้คนอื่นมีความสุข ๒) พยายามช่วยเหลือให้คนอื่นพ้นทุกข์ (กรุณา) คือไม่เอาเวลาไปเฝ้าร้นินทาว่าร้ายใคร ไม่ยื่นหูยาวไปฟังเรื่องความทุกข์ของคนอื่นเพียงเพื่อความสะใจ แต่ใส่ใจดูแลคนที่ลำบากกว่า หรือคนมีความทุกข์ เพื่อปลดปล่อยผ่นคลายทุกข์ของคนอื่น เท่าที่สามารถทำได้

๓) ขึ้นชมพอใจเมื่อคนอื่นได้ดี (มุทิตา) จึงเป็นคนจริงใจ ใครได้ดี แทนที่จะอิจฉาริษยา ตาร้อนผ่าว กลับพลอยยินดีไปกับเขา และ ๔) หากเหตุการณ์เป็นไปอย่างไร ไม่ว่าดีหรือร้าย ก็รับรู้เหตุการณ์นั้นด้วยอาการสงบ ไม่ทุรนทุราย ไม่กรี๊ดร้องแหกปากโวยวาย (เหมือนควายถูกเขียด) หรือดีใจจนเสียสติ (อุเบกขา) จึงเป็นคนที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญทั่วกัน ไหว้ได้โดยไม่อายมือ ทักทายได้โดยไม่อายปาก

เมื่อนำเอาคุณสมบัติของคนที่ยังยึดเป็นตัวอย่างมาใช้เป็นเกณฑ์ดูรอบตัว ผู้เขียนก็พบว่าศาสตราจารย์ระพี สาคริก นั้นเป็นบุคคลตัวอย่างจริงๆ

ผู้เขียนไม่มีโอกาสเป็นลูกศิษย์และไม่ได้ทำงานใกล้ชิดกับท่าน แต่ก็ได้พบปะกับท่านในหลายโอกาส เลยแอบ

สังเกตปฏิปทาของท่าน รับฟังเรื่องกล่าวขานที่คนรู้จักพูดถึงท่าน จึงพบว่าท่านมีคุณสมบัติที่ตีครบถ้วนดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ลูกศิษย์ลูกหาไปฟังท่าน ก็เพราะรู้ว่าฟังได้

แถมท่านเป็นคนรวย เพราะมีความพอเพียง พอใจกับสิ่งที่มีอยู่และได้มา จึงอยู่ได้อย่างสบาย ไม่เป็นหนี้สิน ไม่ทำเกินตัว คือเป็นเท่าที่มี มีเท่าที่พอ และพอเท่าที่จำเป็น

ท่านจึงประสบความสำเร็จในกิจของท่าน จนเป็นที่ยกย่องเชิดชู มีผลงานคุณภาพของแท้ (เพราะท่านทำมา กับมือ) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ จนลูกศิษย์ลูกหาหรือคนที่เห็นคุณค่าของท่านต้องรบกวนให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม เช่น เป็นศาสตราจารย์ เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัย เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีผลงานเป็นที่ยอมรับระดับโลก (ทั้งหมดทั้งปวงนี้เป็นโดยไม่ต้องซื้อหรือล่อลวงให้ได้มา)

ท่านอาจารย์ระพี สาคริก เป็นคนสงบเย็น เมื่อกระแสความเย็นแผ่ไปรอบตัว คนอื่นก็มุ่งเข้ามาใกล้ เป็นเสน่ห์ดึงดูดโดยไม่ต้องใช้เงินหว่าน

ท่านเป็นครูโดยวิญญาณ ที่มุ่งสอนศิษย์ให้ได้มีความรู้และให้ได้ดี (แต่ที่ไม่ได้ดีเพราะไม่ฟังครู ฟังไม่ได้ยิน หรือได้ยินแต่ไม่สนใจ)

ว่ากันว่ามีคนสี่ประเภท

ประเภทแรก รู้ว่าตัวเองรู้ ท่านว่า ให้ฟังตามไป

ประเภทที่สอง รู้ว่าตัวเองไม่รู้ ท่านว่า ให้สอนเขา

ประเภทที่สาม ไม่รู้ว่าตัวเองรู้ ท่านว่า ให้ปลุกให้ตื่น

ประเภทที่สี่ ไม่รู้ว่าตัวเองไม่รู้ ท่านว่า ให้ไล่ไปให้พ้นๆ

เพียงเท่านี้ก็รู้แล้วว่าท่านอาจารย์ระพีเป็นประเภทใดตามท่านไปเถิด จะได้เรียนรู้ ได้ดีแน่ๆ

เพราะท่านเป็นของแท้ ไม่ใช่ของปลอม เป็นทองแท้ ไม่ใช่ทองชุบ

จึงคงทนต่อการพิสูจน์เสมอมา

ปราชญ์ชีวิต...เสาหลักแห่งคุณความดี

ช่วงปี ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเวลาประเทศไทยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สับสนของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างผู้เรียกร้องไผ่หาเสรีภาพและประชาธิปไตย หรือที่เรียกตัวเองว่าฝ่ายก้าวหน้า กับฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐและการปกครองประเทศตามแนวทางอนุรักษนิยม หรือที่ถูกเรียกขานว่าเผด็จการฝ่ายขวา โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของสังคมของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็มีสภาพไม่ต่างจากบรรยากาศของสังคมไทยในขณะนั้น เพียงแต่กลับด้านกันเท่านั้น

กล่าวคือ นิสิตกลุ่มก้าวหน้าได้รับเลือกให้เป็นผู้บริหารองค์การนิสิตด้วยแนวทางของผู้ยึดมั่นในเสรีภาพและความเสมอภาค ท่ามกลางการต่อต้านของกลุ่มรุ่นพี่ ซึ่งมีพลังแข็งแกร่งในระบบวัฒนธรรมที่น้องแบบดั้งเดิม หรือที่รู้จักกันในชื่อของระบบ SOTUS ชีวิตการเป็นนิสิตชาวมก. ของผมตอนนั้นนอกจากเรื่องเรียนและกิจกรรมทั้งที่ห้องแะและที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองในมหาวิทยาลัยแล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างก็คือ ผู้ปกครองมหาวิทยาลัยในขณะนั้น ชื่อศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ในช่วงเวลาถัดมาของชีวิตที่ผมยังไม่พ้นคราบของการเป็นนักเรียนนักศึกษา ก็ได้รู้จักชื่อศาสตราจารย์ระพี สาคริก ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรฯ ของรัฐบาลหลังยุคเผด็จการ ซึ่งแม้จะยังเป็นเด็กสำหรับตัวผมเอง แต่ก็จำได้ว่าเป็นภาพของความเหมาะสมและลงตัวของรัฐบาลที่สร้างการยอมรับได้อย่างดี และรวมทั้งความภูมิใจที่มีอยู่ลึกๆ คือท่านเป็นผู้ปกครองแผ่นดินมหาวิทยาลัย ที่ผมเคยอยู่ภายใต้การปกครองมาก่อน

ด้วยสาขาวิชาชีพของผมที่มีได้อยู่ในแวดวงการเกษตร นอกเสียแต่เสียเวลาส่วนตัวบางส่วนถึงจะมีโอกาสได้สัมผัสใกล้ชิดกับชีวิตของต้นไม้ใบหญ้า อันเป็นที่รักในส่วนลึกของจิตใจทำให้ผมมีโอกาสได้รู้จักท่านอาจารย์ระพีโดยตรง นอกจากรับรู้และติดตามกิจกรรมของท่านผ่านทางสื่อมวลชนเป็นระยะๆ มาเท่านั้น

วันหนึ่งที่ผมได้เข้ามาช่วยงานสมาคมจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย โดยเริ่มจากเป็นกรรมการด้านวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ได้ร่วมงานกับเจ้าหน้าที่สมาคมและกรรมการฝ่ายวารสารสิ่งพิมพ์ ผมได้มีโอกาสสัมผัสท่านอาจารย์ระพีอีกคำรบหนึ่งอย่างใกล้ชิดมากกว่าตอนเป็นเด็กจากการที่ท่านช่วยกิจกรรมของวารสาร “คน” (วารสารรายไตรมาสของสมาคม) ซึ่งอยู่ในการดูแลของ

เพื่อนผมที่เป็นบรรณาธิการและในการจัดประชุมสัมมนาที่ต้องประสานงานและเตรียมการเป็นเจ้าภาพ จัดประชุมกับสมาชิกจากต่างชาติหลายประเทศ ก็ได้ทราบจากทีมงานของสมาคมว่าท่านอาจารย์พีได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เบื้องหลังความสำเร็จ

ไม่เพียงกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานเท่านั้น เจ้าหน้าที่ของสมาคม ๑ ราย เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งกระดูก ต้องนอนรักษาตัวอยู่หลายเดือน กำลังใจทางหนึ่งที่ช่วยยืดเวลาชีวิตของน้องคนนั้นในการต่อสู้กับโรคร้าย ก็คือการมาเยี่ยมเยียนและให้ข้อคิดให้สติจากท่านอาจารย์พี เป็นการรับรู้ย่างนึกไม่ถึงว่า ผู้ใหญ่ที่ผมรู้จักในช่วงเวลา ก่อนหน้านั้น จะมีเมตตามาถึงคนทำงานในระดับเล็กๆ คนหนึ่งจนกระทั่งหัวเวลาสุดท้าย ก็คือให้กำลังใจต่อญาติพี่น้องของผู้ตาย

ผมมีโอกาสเรียนรู้จากท่านทีละเล็กทีละน้อยจากบทเขียน หนังสือ รวมทั้งการสนทนาพูดคุยกันตามโอกาสที่สมควร และสามารถเข้าใจจากปรัชญาแนวคิดของท่านในฐานะปราชญ์ทางด้านการศึกษา เชื่อมโยงมาสู่ปราชญ์แห่งชีวิต ท่านช่วยให้ผมเข้าใจได้ว่า ในการจัดการกับสิ่งใดๆ รวมทั้งเรื่องของการเกษตร เรื่องของต้นไม้ หรือใดๆ ก็ตาม ล้วนโยงมาอยู่ที่ “คน” ทั้งสิ้น ซึ่งก็คือศาสตร์เกี่ยวกับอาชีพของผมในปัจจุบัน และเรื่องของคนที่อยู่ “จิตใจ” ซึ่งทุกสิ่งที่ท่านพูดและกรุณาชี้แนะทั้งในเรื่องราวของสังคมและพฤติกรรมของผู้คนในเหตุการณ์บ้านเมือง ล้วนได้รับการพิสูจน์ยืนยันถึงธรรม

ดังวิถีทางแก้ไขปัญหาสังคม การเมืองของประเทศเราในยุคปัจจุบันได้ชัดเจนที่สุด ตามทิศทางของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่กำลังฟื้นฟูจริยธรรมของผู้คนในบ้านเมืองที่เสื่อมถอยไป พร้อมกับการเจริญทางวัตถุในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ไม่เพียงแต่เพื่อนร่วมงานของผมที่สมาคมเท่านั้น หัวเรืออย่างผมก็ได้รับโอกาสความเมตตาเช่นกัน หลักในการเข้าถึงจิตใจดังที่กล่าวข้างต้น ตามที่ท่านได้เฝ้าสอนแนะนำ ผสานด้วยกำลังใจที่ท่านช่วยเติมให้เป็นระยะๆ ช่วยให้ผมและทีมงานสามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรคได้เรื่อยมา สิ่งสำคัญที่สุดตามคำสอนของท่านที่ผมยึดถือในการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นองค์กรสมาคม หรือกลุ่มหรือทีมงานใดๆ ก็ตาม นั่นคือชัยชนะที่ใจตนเอง

ศาสตร์ของการบริหาร “คน” แม้จะมีรูปแบบเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ที่เคลื่อนไหวไปอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งที่เป็นสัจธรรมที่ปฏิเสธไม่ได้ คือการพัฒนาทางจิตใจ ดังปรัชญาที่ท่านอาจารย์พีกล่าวไว้

บทเรียนและความเมตตาที่ท่านได้กรุณาต่อผม ทีมงาน และเพื่อนร่วมอาชีพ เปรียบได้กับน้ำหยดใหญ่ แต่คุณูปการตลอดเวลากว่า ๔๔ ปีของท่าน เปรียบเสมือนสายแม่น้ำที่พัดพาทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะพลังทางปัญญาและพลังทางจิตใจ ช่วยเติมเต็มให้เพื่อนมนุษย์ตลอดสองฟากฝั่งที่ไหลผ่านให้มีความเติบโตเข้มแข็งเป็นระยะทางอันยาวไกล จึงไม่เป็นเรื่องน่าแปลกแต่อย่างใดที่พวกเราว่าก่อนเมืองจะเรียกท่านว่า “คุณพ่อ” นอกเหนือจากบุตรหลานในครอบครัว “สาคริก” เท่านั้น

และคงไม่แปลกอีกเช่นกันที่ปราชญ์แห่งต้นไม้จะเป็นที่เคารพรักของคนทั่วบ้านเมือง เพราะท่านได้กลายเป็นปราชญ์แห่งชีวิต และเป็นแบบอย่างที่คุณทั้งหลายพยายามติดตามศึกษา เพื่อจะดำเนินรอยตามเสาหลักแห่งคุณความดีของวีรบุรุษของแผ่นดินท่านนี้

เพชรระพีศรีเกษตร

กว่า ๕๐ ปี แล้วที่รัฐยังหลงวนเวียนอยู่กับมายาภาพของการพัฒนาว่า ประเทศจะพัฒนาไปได้สวยไปได้ดีจะต้องมีเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามามากๆ และจะต้องพึ่งพามีปัญญาที่สูงส่ง ทักษะ และเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำนำสมัยจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกเมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า ทำไมภูมิปัญญาของคนไทย ทักษะที่ได้จากการปฏิบัติฝึกฝนจริง และเทคโนโลยีพื้นบ้านท้องถิ่นไทย จึงตกสำรวจอยู่เป็นประจำ และด้อยค่าในสายตาของรัฐเสมอมา

การพัฒนางานการกล้วยไม้ไทยเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่าการพัฒนาใดๆ จะสำเร็จได้ ต้องอาศัยการพัฒนาคนเป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นมากกว่าเงินลงทุนจำนวนมากๆ และอะไรต่อมิอะไรจากต่างประเทศ วงการกล้วยไม้ไทยพัฒนาจากแทบไม่มีอะไรเลย เริ่มต้นเป็นเพียงคนมีสตางค์มากๆ ส่งกล้วยไม้จากต่างประเทศมาแขวนไว้ดูเล่นเพื่ออวดรวยแข่งขันความมีหน้ามีตาตนเอง

จนกระทั่งไม่กี่ปีเปลี่ยนกล้วยไม้มาเป็นพืชเศรษฐกิจของไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสื่อสัญลักษณ์หนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของชาวโลก และอยากมาสัมผัสรู้จักเมืองไทยดินแดนแห่งกล้วยไม้งามที่มีชื่อเสียงระดับโลก

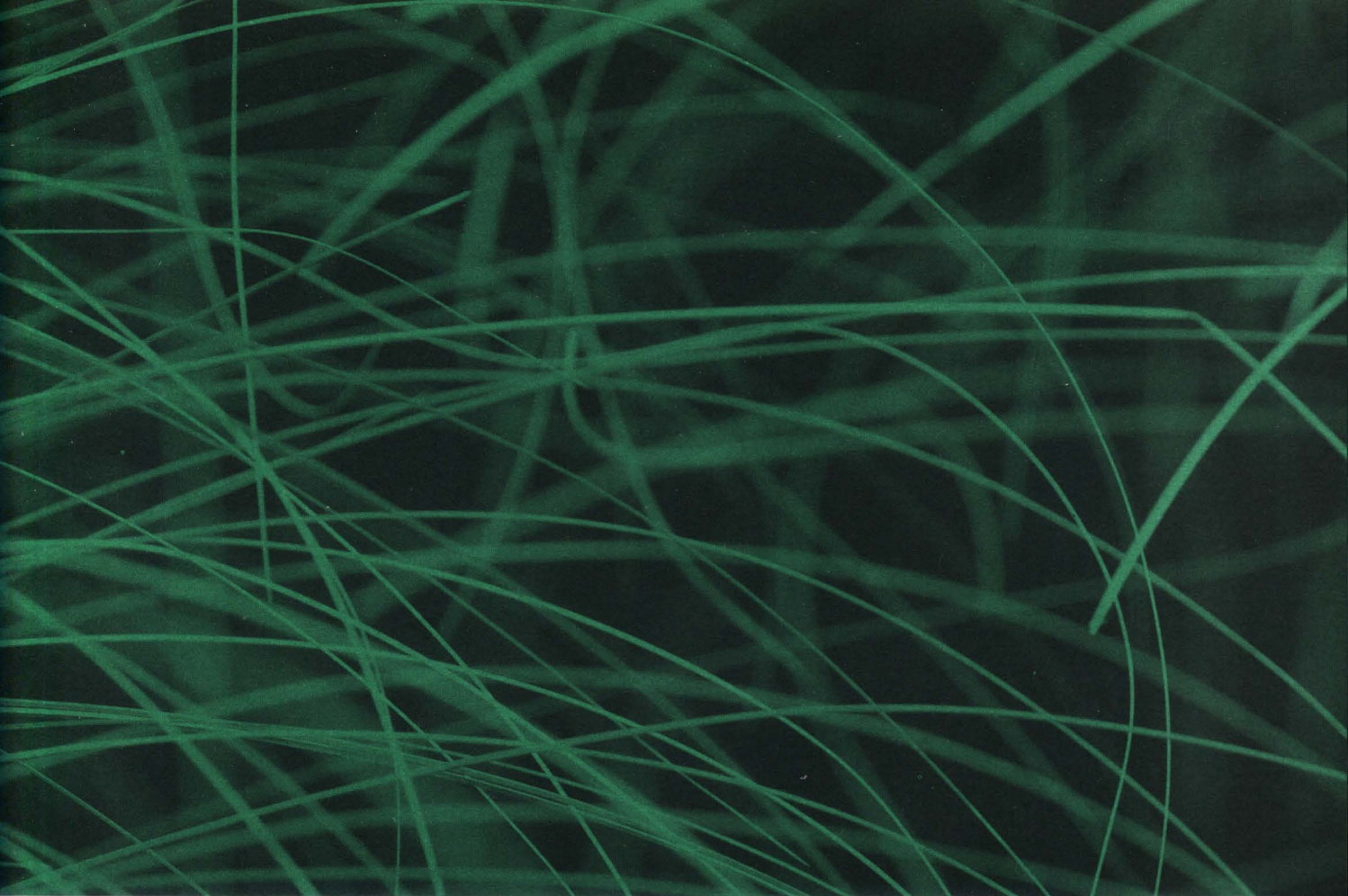
แห่งนี้เมื่อมีโอกาส ปัจจุบันกล้วยไม้ไทยได้นำพาประเทศไทยไปยืนอยู่เวทีโลกอย่างโดดเด่น มีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ เพราะวันนี้คนไทยเราคือ “เจ้ายุทธภพ” แห่งกล้วยไม้โลก

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการกล้วยไม้ไทยว่า บุคคลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในกระบวนการผลิตกล้วยไม้ของไทยให้เป็นที่ยอมรับจากทั่วโลก มาจากความพยายาม มุ่งมั่น มุมานะ เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังของผู้ชายธรรมดาคนหนึ่ง ที่ทุ่มเททั้งชีวิต จิตวิญญาณและร่างกายของตนเพื่อพัฒนางานการกล้วยไม้ไทย และต้องการให้กล้วยไม้เป็นสื่อสัมพันธ์ทางจิตใจแก่มนุษยชาติ ท่านจึงทำงานด้วยใจรักอย่างมีความสุข

นอกจากนี้สาระสำคัญของการพัฒนางานการกล้วยไม้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการผลิตและการประกอบกิจการพืชผลทางการเกษตรชนิดอื่นๆ ได้อีกด้วย

ผู้ชายธรรมดาที่ไม่ธรรมดาท่านนี้คือ ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ป็นท่านอาจารย์ระพี สาคริก อายุครบ ๘๔ ปี หรือ ๗ รอบ ตามความคิดของคนไทยโดยทั่วไป มองว่าอายุขนาดนี้ถือเป็นผู้สูงอายุ คนสูงอายุนัยชราก็มักจะทำอะไรเชื่องช้า ชี้หลง ชี้ลืม บ้าๆ เป๋ๆ ฯลฯ จึงสมควรพักผ่อน

อยู่เฉยๆ ให้ลูกหลานดูแล แต่หากใครได้มีโอกาสพบเห็น พุดคุย ทำงานใกล้ชิดร่วมกับท่านอาจารย์ระพีก็จะรู้ว่า สำหรับท่านนั้น อายุเป็นเพียงตัวเลขที่ผ่านไปวันๆ หมายถึง เดือนให้ระลึกว่าได้ทำสิ่งที่ดี ให้กับแผ่นดินเกิดแล้วหรือยัง ในแต่ละวันจะต้องละเว้นการประพฤติดีมีชอบประพฤติชั่ว

ยิ่งไปกว่านั้นแต่ละวันยังต้องทำจิตใจผ่องใสเพื่อให้ในวันเวลาที่เหลืออยู่มีความหมายต่อตนเองและผู้อื่นและมีความสุขตามอัตภาพแห่งตนอย่างมีคุณค่า ท่านอาจารย์จึงให้ความสำคัญกับ “วันอยู่” ส่วน “วันจาก” ก็ได้เป็นเรื่องที่ต้องมานั่งกังวลแต่ประการใดเพราะเป็นสังขารแห่งชีวิต ท่านอาจารย์จึงเป็นคนประเภทตายก่อนตาย

ผู้คนที่รู้จักท่านจะรักเคารพท่านเพราะท่านเป็นคนมีชีวิตอยู่แบบธรรมดา เรียบง่าย สมถะ ไม่ถือตัว ชอบคุยสนุก แบบผู้ฟังต้องกลืนหัวเราะ คนที่ได้สัมผัส พบปะ พุดคุยด้วย จะรู้สึกสบายใจ ไม่อึดอัดเหมือนไปพบผู้ใหญ่บางท่าน ยิ่งถ้าเพื่อนฝูงลูกศิษย์ลูกหาไปพบปะ หรือเยี่ยมท่านอาจารย์ ตอนที่กำลังลาภรยาของท่านอยู่ด้วย จะทำให้การพบปะนั้น เต็มไปด้วยบรรยากาศเป็นกันเอง

บางครั้งก็สนุกเฮฮาครื้นเครงตามสมควร เพราะทั้งสามี และภรรยาต่างเป็นคนสนุกสนาน อารมณ์ดี ขึ้นชอบศิลปะ

และดนตรีทั้งไทยและเทศ จึงเป็นคนสูงอายุที่กระฉับกระเฉง แถมยังสนใจความเป็นมาเป็นไปของบ้านเมืองอยู่เสมอ ภรรยาของท่านนั้นแม้จะมีวัย ๗๐ กว่าปีแล้ว แต่ยังขอลูกชายตามไปตั้งอยู่กับชาวบ้านเขาด้วย

ตัวผมเองไม่เคยเป็นลูกศิษย์หรือทำงานใกล้ชิดในมหาวิทยาลัยเดียวกันกับท่านอาจารย์มาก่อน แต่ด้วยความเป็นคนมีอาชีพสอนหนังสือในมหาวิทยาลัยเหมือนกัน ชอบขีดเขียน ขึ้นพูดบนเวทีวิชาการ ให้สัมภาษณ์สื่อต่างๆ จึงเป็นบุญนำพามาให้ได้รู้จักกับท่านอาจารย์ระพีบนเวที เกือบยี่สิบปีที่ผ่านมา ทำให้ผมได้ประจักษ์ว่าผู้ใหญ่ที่รักบ้านเมืองอย่างคงเส้นคงวาแบบท่านอาจารย์ระพีนั้นหาได้ยากในสังคมปัจจุบัน

ยิ่งกว่านั้น ความเป็นครูบาอาจารย์มาก่อน ท่านจึงเป็นที่ฟังของลูกศิษย์ลูกหา เพื่อนฝูง และเป็นที่ฟังของสังคมได้ แม้ปัจจุบันหน้าที่การงานของผมจะรัดตัวมาก แต่ผมและอรพันธ์ ภรรยา ก็ปลีกเวลาไปกราบเยี่ยมท่านอาจารย์ที่บ้าน เมื่อมีโอกาส วันไหนท่านเชิญรับประทานอาหารด้วย ก็จะอยู่คุยกันดึกดื่น ภรรยาท่านเป็นคนทำอาหารอร่อย

บางทีคุณพีหญิงคิดถึงท่านอาจารย์และพรรคพวก ก็จะเชิญระดมพลพวกเรากันเองยกโขยงไปสังสรรค์

นอกบ้านกันหลายครอบครัวด้วยความครื้นเครง และท่านอาจารย์ก็จะแบ่งปันความรู้ให้อยู่เสมอ

คนโดยทั่วไปจะรู้จักท่านอาจารย์ในฐานะบิดาของกล้วยไม้ไทย แต่สำหรับผมแล้ว ท่านอาจารย์ระพีเป็นอะไรที่มากกว่านั้นเยอะ ความที่ท่านอาจารย์เคยเป็นรัฐมนตรีผู้บริหารมหาวิทยาลัย นักการศึกษา นักวิจัย และปัจจุบันก็ยังเป็นนักวิชาการที่สนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ ตลอดจนสนใจติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ยามที่รัฐบาลเบี่ยงเบนจากศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม ท่านอาจารย์ก็จะส่งเสียงร้องทักอย่างสร้างสรรค์เสมอมา

หากเป็นเรื่องสำคัญที่ถูกต่างประเทศรุกราน เอราร์ดเอาเปรียบคนไทยและภูมิปัญญาชาติไทย ท่านก็จะรวมพลลูกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมอีกด้วย ดังเช่นกรณีปัญหากล้วยไม้ไทย ท่านอาจารย์ระพีชอบเดินทางไปอภิปราย / สัมมนา / พบปะชาวบ้าน / นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อหาว่าเมล็ดพืชพันธุ์ให้เติบโตเป็นอนาคตที่ดีของสังคมไทย

ท่านอาจารย์ยังทำงานเพื่อสังคมอีกหลากหลายสิ่งเหล่านี้จึงทำให้ท่านอาจารย์เป็นคนทันสมัย ไม่ตกยุคตกขอบ คุยกับคนรุ่นหนุ่มสาวอย่างไม่มีช่องว่างระหว่างวัย

หากได้เรียนรู้ถึงภูมิหลังของท่านอาจารย์เพิ่มเติมก็จะทำให้เข้าใจกระบวนการหล่อหลอมชีวิตของท่านจนมาเป็นผู้ใหญ่ที่ได้รับการยกย่องให้เป็น “ปูชนียบุคคล” สำคัญอีกท่านหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งหาไม่ได้ง่ายนักในสังคมปัจจุบันที่ลื่นไหลไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

การที่ท่านอาจารย์ระพีจึงเป็นทั้งนักอะไรต่อมิอะไรมากมาย เช่น นักการศึกษา นักบริหาร นักปฐพีวิทยา นักพฤกษศาสตร์ นักธรรมชาตินิยม นักมนุษยนิยม นักต่อสู้เพื่อสังคม และอื่นๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกเริ่มหล่อหลอมมาตั้งแต่ครั้งยังเด็กอายุไม่ถึง 10 ขวบ ที่ต้องออกไปเผชิญปัญหาต่างๆ ของชีวิต แสวงหาวิถีทางที่แท้จริงซึ่งตนควรปรารถนา

แม้จะมีชีวิตในวัยเด็กที่แร้นแค้นและครอบครัวแตกแยก แต่ก็ได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ท่านอาจารย์เปิดเผยความจริงของชีวิตทุกช่วงทุกตอนทั้งสุขและทุกข์ที่สามารถนำมาสอนหรือเป็นคติเตือนใจชนรุ่นหลังในสังคมที่วิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการไม่ติดยึดอยู่กับอะไรมากนัก จึงทำให้หัวใจเปิดกว้างอยู่เสมอ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตของท่านอาจารย์ทำให้ได้เรียนรู้จริง และได้อะไรอีกหลายๆ อย่างที่สอนให้ตนเองเรียนรู้ธรรมะจากโลก เพื่อประโยชน์ในการดำเนิน

วิถีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความหมายต่อตน ต่อแผ่นดินไทย และต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกด้วยกันเอง การทำงานในวัยเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ยังสอนให้อาจารย์เป็นคนมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นไปอีก สามารถเชื่อมโยงความคิดกับธรรมชาติได้ทุกเรื่อง เชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ ในโลกให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว

ท่านอาจารย์จึงเป็นนักวิชาการในลักษณะสหวิทยาการศาสตร์ ที่มองสังคมได้ลุ่มลึกอย่างสะท้อนความเป็นจริงในชีวิตของท่านอาจารย์ได้ให้ความสำคัญและต้องการชีวิตที่มี “อิสระภาพ” เพราะอาจารย์เชื่อว่าชีวิตคนเราถ้ามีอิสระภาพย่อมทำทุกอย่างได้ดีพอ เพราะการทำอะไรต่อมิอะไรหากทำด้วยใจรักจะไม่รู้จักเบื่อ ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

ดังนั้น ในช่วงที่อาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์จึงเป็นครูที่ดีเยี่ยมของศิษย์ เพราะมีรากฐานจิตใจดี เป็นที่รักใคร่ศรัทธา และเป็นที่พึ่งพิงและเป็นที่พึ่งพิงของลูกศิษย์ได้ รวมทั้งการเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยในฐานะอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ดีเป็นที่ชื่นชมยกย่องของเพื่อนร่วมงานด้วย

ครอบครัวของท่านอาจารย์เองก็เป็นกำลังใจในการทำงานเพื่อต่อสู้ทุกสิ่งทุกอย่าง และมุ่งมั่นรักษาอุดมการณ์

ซึ่งมีอยู่ในหัวใจของท่านอาจารย์มาตลอดให้มันคงอยู่ได้โดยไม่คลั่งไคล้กับโลกของวัตถุนิยมที่จะมาทำลายคุณค่าทางจิตวิญญาณ

เรื่องราวที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงส่วนเสี้ยวหนึ่งของชีวิตผู้ชายธรรมดาคนหนึ่งที่ได้ดำรงชีวิตของตนตาม “วิถีธรรม” ทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อตน ต่อสังคม และต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก ซึ่งผมได้มีโอกาสสัมผัสและรับรู้

มีคำกล่าวที่ว่า “หนทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน” ผู้ชายธรรมดาที่ไม่ธรรมดาวัย ๘๔ ปี ท่านผู้นี้ ได้พิสูจน์ให้บรรดาลูกศิษย์ ลูกหา พี่น้องผองเพื่อน และผู้คนในสังคมเห็นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า

ท่านคือ...“เพชรระพีศรีเกษตร”

คนดีที่คนไทยควรศึกษาเรียนรู้จักและเอาเป็นแบบอย่าง

:: คำเตือน ภาษา ::

โคตรเหง้าตระกูลของผมมีจุดอ่อนอยู่เรื่องหนึ่งที่ไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใครมี ก็คือเป็นตระกูลที่มีความสามารถน้อยในการจำ โดยเฉพาะการจำหน้าตาคนที่คบคุ้นกันไม่นาน คนที่จำได้ส่วนมากแล้วก็ต้องใช้เวลาคบกันยาวนาน ซึ่งจะต้องทั้งบ่อยู่ นานๆ และจะต้องนานมากๆ ถึงจะจำหน้าตาคนที่เราคบคุ้นกันได้

แต่ผมกลับแย่มากกว่านั่นก็คือ หลังจากปี พ.ศ.๒๕๒๘ เป็นต้นมา ผู้คนเริ่มรู้จักในฐานะเป็นผู้บุกเบิกการทำเกษตรกรรมธรรมชาติ ผู้คนจากทั่วสารทิศเริ่มหลั่งไหลเข้ามาหาสู่เพื่อต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงานเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรกรรมธรรมชาติ ซึ่งมีวิธีการทำที่คล้ายคลึงกันกับการทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่ประเทศญี่ปุ่นของท่านมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ ดังนั้น จึงยิ่งกระตุ้นต่อมความอยากของคนไทยเพิ่มขึ้นยกกำลัง

โดยเฉพาะในปี พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นปีที่ท่านมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ เดินทางเข้ามารับรางวัลที่กรมประชาสัมพันธ์ โดยมูลนิธิโกมลคีมทองเป็นฝ่ายประสานงานนั่นเอง ทำให้ผมมีโอกาสได้พบกับท่านมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ เป็นครั้งแรกเพราะว่าท่านได้เดินทางมาเยี่ยมเยือนผมถึงที่นา ซึ่งมีสื่อมวลชนทั้งทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ก็ได้ติดตามมาทำข่าวซึ่งมีทั้งไทยและต่างประเทศ ติดตามลงไปถึงที่นา

ซึ่งในขณะนั้นเรื่องการทำเกษตรกรรมแบบธรรมชาติเมืองไทยเรายังมีความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่น้อยมาก เพราะการทำเกษตรกรรมธรรมชาติจะต้องเลิกกิจกรรมที่ไม่จำเป็นทั้งหมดที่จะไปขัดขวางการทำงานของธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมที่เกษตรกรทั่วโลกส่วนมากทำอยู่กลายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป ซึ่งท่านมาซาโนบุ ฟูกูโอกะเรียกกิจกรรมนี้ว่า “อกรรม” ก็คือการไม่ทำ หรือการงดเว้น ยกตัวอย่าง ๔ ข้อหลักดังต่อไปนี้คือ :

๑. ไม่ไถพรวนดิน
๒. ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี
๓. ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง
๔. ไม่กำจัดวัชพืช

ซึ่งเป็นแนวคิดความเชื่อที่แตกต่างเดินสวนทางกันอย่างสิ้นเชิงกับแนวคิด ความเชื่อของคนในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อเกษตรกรรมที่ผมทำอยู่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับของท่านมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ อยู่แล้ว ผมจึงกลายมาเป็นจุดศูนย์กลางของการทำเกษตรกรรมธรรมชาติของเมืองไทย ดังนั้น จึงเกิดปรากฏการณ์ใหม่ทำให้ผู้คนหลั่งไหลเข้ามาหาผมได้ขาด นอกจากนั้นก็ยังถูกรับเชิญให้ออกไปบรรยายในที่ต่างๆ อีกมาก จึงได้ไปพบผู้คนมากมายหลายตัววันละร้อยคนพันคน และวันละหลายๆ พันคนก็มี

เมื่อเวลาผ่านไปหลายปี คนเมื่อเจอผมอีกครั้งก็จะเข้ามาทัก บางคนก็จะยื่นคະยจะให้เราจำหน้าเขาให้ได้ พยายามบอกแล้วบอกอีก อธิบายแล้วอธิบายอีก ว่าเขาคือใคร เคยเจอกันที่ไหน เคยเจอกันเมื่อไหร่ อมิตพุทธ ผมได้แต่ทำตาปริบๆ ไม่รู้จะตอบเขาว่าอย่างไรดี จะบอกว่าจำไม่ได้ก็กลัวเขาจะอายหรือไม่ก็อาจจะหาว่าเราเล่นตัวไปโน่น ดังนั้น คำแก้ตัวของผมที่ใช้ได้เป็นประจำก็คือ “ถึงว่าผมรู้สึกคุ้นๆ หน้าอย่างไรบอกไม่ถูก เป็นไงบ้างตอนนั้นสบายดีเหมือนเดิมนะครับ” จบ

แต่สำหรับท่านอาจารย์ระพี สาคริก แล้ว ท่านทำให้ความทรงจำของผมเปลี่ยนไปราวเป็นคนละคนกัน ไม่รู้ท่านทั้งหลายจะเชื่อไม่เชื่อว่า ผมจำท่านอาจารย์ระพี สาคริก ได้ตั้งแต่ยังไม่ได้เจอหน้ากันเลยแม้แต่ครั้งเดียว ซึ่งสำหรับผมเองแล้วคิดว่าเป็นเรื่องแปลกมากๆ แต่ไม่รู้ที่ท่านทั้งหลายจะรู้สึกแปลกเหมือนผมหรือเปล่านั้นผมไม่ทราบ

ครั้งแรกที่ผมจำอาจารย์ได้ ผมจำเสียงของท่านอาจารย์ได้ก่อน จากนั้น ๒-๓ ปีจึงได้เห็นภาพท่านในหนังสือพิมพ์ ผ่านไปอีกกว่า ๑๐ ปีจึงได้พบหน้าค่าตาตัวจริงของท่าน เจอท่านที่ไหนรู้ไหมครับ ผมเจอท่านอาจารย์อยู่ในที่นาของผมเองเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘

และครั้งนี้เองผมจึงได้รู้จักอาจารย์ระพีมากขึ้น โดยผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน สิ่งที่ผมจำไม่เคยลืมเลยก็คือ คำที่อาจารย์บอกผมว่า เมื่อสืบทอดไปแล้ว ท่านเดินทางทั่ว

อีสานทะเลปูโปร่ง เรียกว่าท่านเป็นนักเดินทางไม่น้อยกว่า นายฮ้อยอีสานหลายๆ คนด้วยซ้ำไป

แถบหมู่บ้านที่ผมอาศัยอยู่ ท่านอาจารย์บอกว่าจำได้หมด ท่านถามถึงต้นไม้ที่โตที่สุดอยู่ตรงนั้น ดินนั้นอยู่ตรงไหน ท่านจำได้หมด บ่อน้ำอยู่ตรงไหนท่านรู้หมด สิ่งที่ผมประทับใจในใจตลอดมาและผมเองก็ได้นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันมาตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ นั่นก็คือ ท่านบอกว่า คนเรานั้นจะต้องเรียนรู้เรื่องของประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติของเราเอง

ท่านบอกว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญสุด หากเราไม่รู้ประวัติศาสตร์ เราถึงจะรู้ปัจจุบันได้ เมื่อคนเราอยู่เป็นปัจจุบันจึงจะรู้อนาคตได้ ท่านยกตัวอย่างอีสาน แต่ก่อนก็อุดมสมบูรณ์ดี มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย แต่เราเองก็ทำลายลงไปในช่วงระยะเวลาอันสั้น นั่นคือประวัติศาสตร์ของเรา

สำหรับผมแล้ว ผมคิดว่าตัวเองเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติพอสมควร แต่เมื่อมาเจออาจารย์แล้วจึงรู้ว่าเราเข้าใจธรรมชาติอยู่แค่สมมติสัจจะเท่านั้นเอง ผมเรียนรู้จากธรรมชาติ แต่อาจารย์กลับใช้ธรรมชาติเป็นทางผ่านสู่ปรมัตถธรรม ดังนั้น หลายคนที่ไม่ลึกซึ้งถึงสัจจะข้อนี้ จึงมองเห็นอาจารย์เป็นแค่ปรมาจารย์ด้านกล้วยไม้ ปรมาจารย์ด้านปรัชญา หรือด้านโน้นด้านนี้เท่านั้นเอง

“ยกตัวอย่าง” เช่นคนทั่วๆ ไปบางพวกเข้าใจว่ามีนกสวรรค์อยู่นอกตัวนอกตน จะอยู่บนฟ้าจะอยู่ใต้ดินก็แล้วแต่ บางพวกกลับบอกว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ แต่ท่านอาจารย์กลับบอกว่า ไม่ว่าในอกหรือในใจเรามันไม่มีอะไร มันอยู่ของมันว่างๆ ใจเราเป็นเหมือนกระจกเงา เพื่อสะท้อนสภาวะรอบข้างว่ามันอย่างไร มันดีไม่ดี อันตรายปลอดภัยอย่างไร

เช่น เวลาเรามองออกไปในทุ่งกว้าง เช่น ทุ่งกุลาร้องไห้ ในหน้าแล้งเดือนเมษายน ปรากฏการณ์ที่เรามองเห็นก็คือ จะเห็นความแห้งแล้ง อากาศร้อนระอุแล้ว ยังจะเห็นเปลวไฟ

ลามเลียไปตามท้องทุ่ง มีควันไฟโผลบอบอวล คละเคล้าไปกับความร้อนกว่าสี่สิบองศา แล้วให้เราไปยืนอยู่ท่ามกลางกระแสลมร้อนในขณะที่กระหายน้ำ และไม่มีน้ำดื่มเลย ลองนึกดู (ใจเรา) เราจะรู้สึกอย่างไร

และในทางกลับกัน อาจารย์บอกว่า หากเราเข้าไปอยู่ในป่าดงดิบที่มีความหลากหลายครบพร้อม มีน้ำตกนกร้อง มีความอุดมสมบูรณ์พร้อมพรั่ง ลองนึกดู (ใจเรา) จะรู้สึกอย่างไร อาจารย์บอกว่าใจเราไม่มีความแห้งแล้งเหมือนทุ่งกุลาร้องไห้ และใจเราก็มักมีน้ำตกอยู่ข้างในใจเรา แต่ใจเราจะ เป็นกระจกเงาสะท้อนจากสภาวะภายนอก บอกให้เราเห็นว่าที่ตรงนั้นไม่น่าอยู่ ที่ตรงนั้นอันตราย ที่ตรงนั้นน่าอยู่ น่ารื่นรมย์

ดังนั้น คนส่วนมากจึงมักจะไปท่องเที่ยวตามป่าเขา ดูน้ำตก ฟังนกร้อง เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเสมือนตัวแทนความสุข ดังนั้น จึงมีน้อยคนนักที่จะเดินไปท่องเที่ยวทุ่งกุลาร้องไห้ตอนหน้าแล้ง เกิดมีใครไปอย่างนั้นจริงอาจจะมีคนหาว่าบ้าก็เป็นได้

สรุป ใจเราแท้ที่จริงแล้วมีไว้สำหรับเป็นกระจกเงาเท่านั้นเอง ฉะนั้นเราต้องดูเข้าไปให้ถึงข้างในของใจเราให้ได้ ว่าข้างในใจของเรานั้นมันมีอะไรอยู่อีก มันก็ไม่มีอะไร คือมันมีเหมือนกัน แต่มันมีความว่างๆ อยู่ อาจารย์บอกว่า นั่นแหละคือธรรมชาติ เป็นธรรมชาติที่คุณค่าต้องควรจะเข้าใจ และเป็นสภาวะนั้นๆ ให้ได้ สุดท้ายต้องครองสภาวะนั้นไปจนเป็นปกติไปชั่วกาลนาน นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ยาก ผากเราท่านทั้งหลายที่มีความเคารพและศรัทธาอาจารย์ด้วยกัน

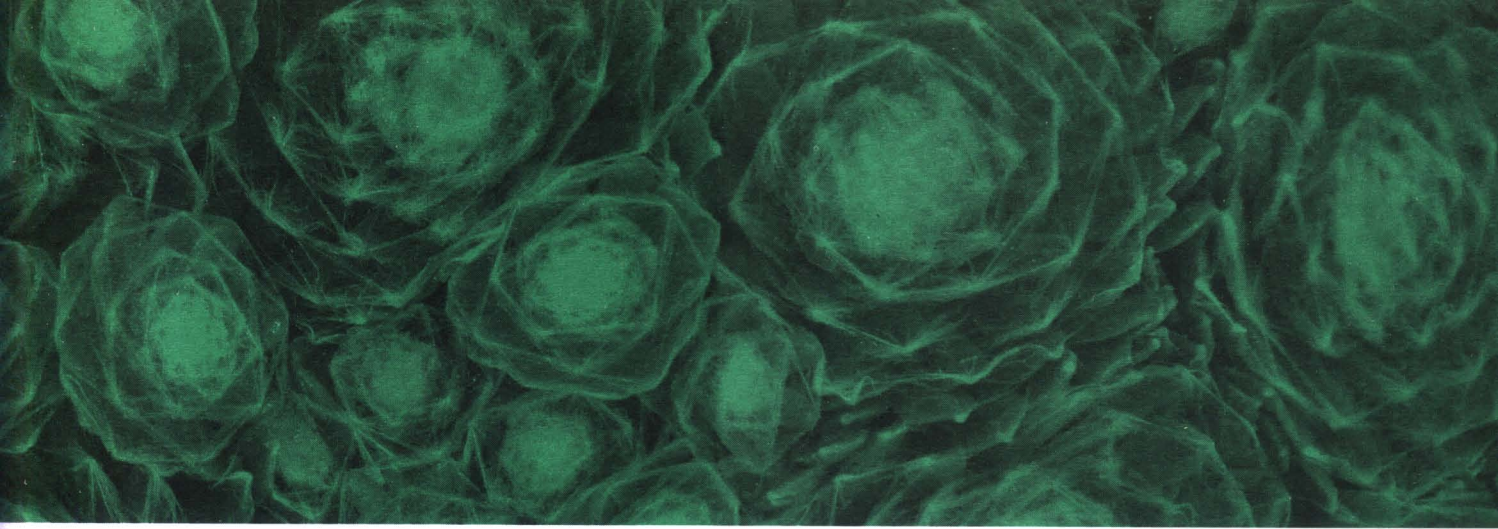
ผมขอยกตัวอย่างข้อความที่ผมประทับใจจาก
“เกษตรกรที่รัก”

อาจารย์ระพีเขียนไว้ว่า “...ผู้ใดที่เข้าใจถึงเหตุ
แห่งปัญหาอย่างลึกซึ้งและกว้างไกลถึงระดับหนึ่ง
ย่อมมองเห็นความจริงเองว่า การเกษตรมีเหตุ มีผล
เชื่อมโยงถึงชีวิตคนทุกสาขาอาชีพ หรืออีกนัยหนึ่ง
คนทุกสาขาอาชีพควรแสดงออกซึ่งบทบาทที่ให้
ความสำคัญแก่การเกษตรอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่ง
คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อแต่ละคน
ลดความเห็นแก่ตัวลงไปบ้าง

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากการเกษตรคืองานซึ่ง
ควรมีรากฐานอยู่กับพื้นดินโดยตรง ดังนั้น สิ่งสำคัญ
ที่สุดที่ช่วยให้การเกษตรมั่นคงอยู่ได้ก็คือ บุคคล
ผู้ซึ่งชีวิตเติบโตสูงขึ้น ไม่ควรลืมความสำคัญของ
พื้นดินร่วมกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ในระดับล่าง ซึ่งอยู่
ในสภาพที่มักเรียกกันว่า ‘หลังสู้ฟ้า-หน้าสู้ดิน’ รวม
ถึงบรรพบุรุษอันถือสัจธรรมปรากฏอยู่ในกระแส
ความเป็นมาของตนและสังคม ซึ่งประเด็นนี้น่าจะ
หมายถึงจิตวิญญาณที่อธิบายความหมายของ
วัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน...”

จากนั้นผมได้ขอพบอาจารย์ระพีที่บ้าน เพื่อ
แนะนำตัวและกราบเรียนเชิญท่านมาเป็นประธาน
ก่อนที่จะได้พบท่านผมรู้สึกประหม่าเป็นอย่างยิ่ง
แต่พอได้พบตัวท่านจริงๆ ท่านทักทายด้วยน้ำเสียง
ที่นุ่มนวล ยิ้มแย้ม ไม่ถือตัว ทำให้ความประหม่า
นั้นหายไปเป็นปลิดทิ้ง

อาจารย์ระพีมีบุคลิกที่ใครได้เห็นได้สัมผัสแล้ว
ล้วนแต่อยากเข้าใกล้ ท่านใจดี โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ

กับทุก ๆ คน ไม่ว่าจะยากดีมีจน หรือคนที่อ่อนด้อย ทั้งคุณวุฒิ วัยวุฒิเช่นผม ทุกประโยคที่อาจารย์พูด ค่อยออกมาจากข้างในไม่มีเสแสร้ง ออกมาจากจิตที่หวังดี คิดแต่จะให้ สิ่งที่ผมสัมผัสและรู้สึกได้จาก อาจารย์คือ อาจารย์ระพีให้ความสำคัญกับทุกสิ่งทุกอย่างและทุก ๆ คน อาจารย์ไม่เคยมองใครด้วย สายตาดูหมิ่น ตรงกันข้าม ท่านให้เกียรติทุกคนเสมอ มองสิ่งดีที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคน

ท่านกล่าวเสมอว่า “ชีวิตมนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาสู่โลก ย่อมมีกิเลสแฝงมาในรากฐานจิตใจอย่างเป็นธรรมชาติ หลังจากเกิดมาแล้ว นอกจากมีโอกาสสัมผัสกับเพื่อนมนุษย์ที่อยู่บนพื้นฐานความหลากหลาย ดังเช่นที่สัจธรรมได้กล่าวไว้ว่า คนเราเกิดมาล้วนต่างจิตต่างใจ เจื่อนไขดังกล่าวย่อมเป็นครูสอนให้วิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ผู้มีโอกาสสัมผัสระหว่างกันและกันย่อมนำไปสู่การชำระล้างกิเลสให้เบาบางลงไปด้วย

หลายคนอาจมองเห็นสัจธรรมได้จากโลกภายนอก ว่าคนนั้นดี คนนี้เลว แท้จริงแล้วความดีความเลวหาได้อยู่ที่ผู้ถูกมองไม่ หากเป็นความจริงซึ่งอยู่ในใจของบุคคลผู้มองนั่นเอง”

เป็นเรื่องยากที่จะแปลความรู้สึกประทับใจที่มีต่อตัวอาจารย์มาเป็นตัวหนังสือ เพราะสิ่งดีงามที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์นั้นมากมายและยิ่งใหญ่เกินกว่าจะหาคำใดมากล่าวอ้าง

เมื่อนึกถึงอาจารย์ระพีแล้ว ในความคิดความทรงจำของผมล้วนแต่นึกถึงเรื่องราวที่ดั่งามบริสุทธิ์ อันนำมาซึ่งความปิติอิ่มเอมใจเป็นอย่างยิ่ง...

ผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ได้ติดต่อทางโทรศัพท์เชิญให้ผมส่งบทความร่วมลงด้วย ผมได้ยื่นข้อเสนอเสียงเกียรติคุณของท่านอาจารย์ระพี สาคริก มานาน เพิ่งจะได้คุ้นเคยพบปะกับท่านเมื่อราว ๒ ปีมานี้เอง เมื่อได้เชิญท่านร่วมเสนอบทความในการประชุมวิชาการเรื่อง “วิกฤตมนุษยธรรม” ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๗ และอีกครั้งหนึ่งในปี ๒๕๔๘

เพื่อจะเขียนบทความนี้ ผมรู้สึกจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้จักท่านให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมา จึงได้นำเอาหนังสือชื่อ “ค้นหาความจริงจากชีวิต” ที่ท่านอาจารย์เขียนไว้มาอ่านทบทวนดู ก็ได้พบความเป็น “ระพี สาคริก” ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผมขอเสนอความประทับใจบางประการไว้ในข้อเขียนอันนี้

หนังสือดังกล่าว นอกจากจะนำไปผู้อ่านรู้จักอาจารย์อย่างแท้จริงแล้ว จะช่วยให้พัฒนาจิตใจของตนเองให้สูงขึ้นในลักษณะเสมือนคัมภีร์ที่ชี้แนวทางสว่างในชีวิตงานทางวิชาการที่มีความสำเร็จ สร้างชื่อเสียงในระดับโลก ไม่ทำให้อาจารย์

หลงผิด เพราะสิ่งที่อาจารย์ประสงค์คือ “ความจริง” จากชีวิต ซึ่งจะพบได้ก็ภายในไม่ใช่ภายนอก ดังนั้นไม่ว่าจะเผชิญสถานการณ์ใด ท่านก็มองย้อนกลับสู่จิตตนเองในทุกกรณี

ผมเห็นว่าสิ่งที่ท่านปฏิบัติอยู่ก็คือ การเจริญสติ ปฏิฐานอย่างสอดคล้องกับพุทธธรรมทุกขณะในชีวิต ทั้งนี้ จริยวัตรปฏิบัติดังที่ปรากฏของท่าน แสดงว่าท่านบรรลุความสำเร็จไม่น้อยในการดำเนินชีวิตเช่นนี้ ซึ่งควรเป็นแบบอย่างสำหรับผู้อื่น ไม่เพียงแต่ที่ประกาศตนเป็นศิษย์เท่านั้นจะถือปฏิบัติตาม

ในหนังสือเล่มนั้นซึ่งพิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๔๗ ท่านอาจารย์เขียนว่าท่านมีอายุพ้น ๘๒ ปีแล้ว ตอนนั้นผมอายุ ๗๙ ดังนั้น ท่านแก่กว่าผม ๓ ปี นับว่าเป็นรุ่นพี่ และเมื่อมารู้จักกันท่านก็กรุณาผมมาก

:: พ.ต.ท.พอง แพงไชย ::

กราบคุณพ่อระพี ที่เคารพยิ่ง

ขณะนี้ผมและครอบครัวได้ย้ายจากบ้านพักตำรวจหลังโรงพัก มาอยู่ที่บ้านหลังใหม่ริมทุ่งนา เนื้อที่เกือบ ๔ ไร่ ซึ่งผมเก็บหอมรอมริบซื้อไว้ด้วยความเป็นลูกชาวนา ก็แบ่งพื้นที่ทำนาไปครึ่งหนึ่ง นอกนั้นก็เน้นปอปล่า ไม้ผลมีมะม่วง กล้วย เป็นหลัก

ที่สนใจมากคือไม้ประจำถิ่น มีผักหวาน กระโดน สะเดา ตั้ว ผักเม็ก ดอกกระเจียว ผักหวานเป็นไม้ธรรมชาติที่ปลูกยาก ผมปลูกหลายครั้งแล้วยังไม่ได้ผลเลย ในบ่อและที่นาปล่อยปลานิล ตะเพียน นวลจันทร์ ที่สำคัญมีเจ้าชอนตัวโตไล่จับเมื่อตอนที่ปล่อยใหม่ๆ แต่ก็เหลือไว้จนครบขบปียังมีอยู่หลายฝูง ผมให้อาหารที่ไร้สุขใจมาก

คำของคุณพ่อระพี ผมจำใส่ใจเสมอ “ใครชมก็อย่าหลงยินดี ใครกล่าวร้ายป้ายสีก็ให้รู้จักทำใจไม่ไปถือโทษโกรธเขา”

ผมและครอบครัวทุ่มกายใจสร้างบ้านหลังใหม่ด้วยใจศรัทธา โดยตั้งชื่อว่า “บ้านบุญคุณ” ปรารถนา

และตั้งใจให้ผู้มีพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ จากน้ำเย็น มาพักอยู่ด้วยความสบายใจ ซึ่งท่านมีอายุ ๙๐ ปี และ ๘๓ ปีแล้ว ท่านยินดีกับผมมาก

ขึ้นบ้านใหม่เมื่อเดือนพฤษภาคม ท่านไปอยู่ด้วยนับเป็นมงคล แต่ก็ต้องกลับเพราะห่วงบ้านที่อำเภอ น้ำเย็น บอกกับผมว่าจะมาอยู่เป็นช่วงๆ ซึ่งเดือนตุลาคมนี้ ผมจะไปรับท่านมาอยู่อีกครั้ง เดินทางไกลลำบากหน่อย เพราะท่านอายุมาก จะเป็นเพราะผมและน้องได้บวชปฏิบัติ ๑ พรรษา ท่านภูมิใจมาก โรคภัยจึงไม่รบกวนท่านเท่าใด

คุณพ่อระพีที่เคารพครับ วิญญาณรักแผ่นดินที่คุณพ่อสอนโดยคำพูดและการกระทำ ทำให้ได้อยู่ให้เห็น ยังอยู่เมื่อครั้งที่ผมยังเรียนอยู่ชั้น ป.๓ โรงเรียนบ้านนา น้ำเย็น ภาพนักศึกษามาช่วยสร้างโรงเรียนกลางป่าเขายังตรึงตรา ภาพของคุณพ่อระพีใจดียังตรึงใจ คิดขึ้นมาคราใดรู้สึกภูมิใจที่ได้ตามรอยพ่อ

ทุกเช้าดีหำถึงหกโมง ผมทำรายการ “บุญคุณ” เพื่อสำนึกและตอบแทนบุญคุณที่วิทยุชุมชนคน

ของแผ่นดิน บางวันก็เป็นวิทยากรที่วัด และอีกกิจกรรมที่ผมรักชอบมาตั้งแต่ยังเด็ก คือศิลปะ จนกระทั่งบัดนี้เพิ่งมีโอกาสที่เพื่อนและน้องๆ เขายกให้ผมเป็นประธานชมรมคนรักศิลป์ อำเภอกุสุมาลย์

เมื่อ ๘-๑๐ กันยายน ผมได้ร่วมกิจกรรม “จุดประกายความไผ่ผืนเพาะเมล็ดพันธุ์วรรณกรรม” ได้พบพูดคุยกับผู้ใหญ่ใจดีอีกท่าน คือท่านคำสิงห์ ศรีนอก (ลาว คำหอม) ท่านคงแปลกใจที่เห็นตำรวจมาเกี่ยวข้องกับศิลปะ ท่านเตือนสติผมว่า “เป็นตำรวจอย่าให้เขากลัว แต่ให้เขาเกรงใจ” ได้คุยกับท่านแล้วคิดถึงคุณพ่อระพีมาก รู้สึกว่าผู้มีวิญญานรักแผ่นดิน เข้าถึงธรรมชาติ นอกจากท่านรอบรู้สิ่งทั้งปวงแล้ว สิ่งที่เราสัมผัสได้คือเมตตาอันล้นเหลือ

นอกจากนี้ผมยังได้รู้จักกับครูสลา คุณวุฒิ คุณชัยภร แสงกระจ่าง คุณศุ บุญเลี้ยง และนักเรียน นักเขียนอีกหลายท่าน โดยเฉพาะ อ.ทอง ไกรตชมภู แม้จะพิการ แต่มีวิญญานของผู้ให้เต็มเปี่ยม คุณพินิจ นิรุจน์ ผู้จุดประกายอยากให้ผมเขียนหนังสือ รู้สึกซึ่งใจน้ำใจของท่านเหล่านั้น

ที่มากอดค้ายจุดประกายให้นักเรียนที่โรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม ที่ผ่านมา

คุณพ่อระพีที่เคารพอย่างสูงครับ จดหมายฉบับนี้ผมเขียนตั้งแต่สามนาฬิกาของวันที่ ๑๙ ยังไม่จบ ต้องไปจัดรายการตีห้า ต่อมาทราบว่ามีการปฏิรูปโดย พล.อ.สนธิ ผมอยู่ไกลจากจุดศูนย์กลางเกินไป คงยากที่จะเข้าใจการเมือง

จนถึงวันนี้ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๙ คงมีอะไรเปลี่ยนแปลงอีกมาก คิดครวญทบทวนตนเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ผมค้นพบเมื่อครั้งได้ไปปฏิบัติอยู่ในป่าธรรมชาติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้อยู่ไกลเชื่อว่าอยู่ใกล้ๆ นี้เอง แต่หาพบได้ยากยิ่ง คุณพ่อระพีได้พบได้เห็นธรรมแล้วโปรดเมตตาแก่ลูกหลานด้วยเถิด

กราบขอขมาและบูชาคุณพ่อระพี คุณแม่กัลยาที่เคารพอย่างสูง ขอท่านทั้งสองจงเป็นดั่งร่มโพธิ์ร่มไทรให้ชนกกา ลูกหลาน เหลน ตลอดไป

:: วรรณ นาวิกมูล ::

หนูได้เขียนบทกลอน ๑ บท เพื่อแสดงทัศนะของหนูต่ออาจารย์
ในวาระที่อาจารย์จะมีอายุครบ ๘๔ ปี
ในเดือนธันวาคม ๒๕๔๙ นี้
แม้จะตั้งใจมาก แต่ด้วยข้อจำกัดทางความสามารถ
ก็ทำได้ไม่ได้เท่าใจประสงค์
แต่หนูแน่ใจว่าข้อเขียนอันหลากหลาย
จากศิษยานุศิษย์ของอาจารย์
จะช่วยเติมเต็มท้องทะเลแห่งคุณค่าของอาจารย์ให้ปวงชน
ตระหนักได้ในที่สุด

กราบมาด้วยความเคารพอย่างสูงค่ะ

๑. แดดกับน้ำเมื่อประสานสมานสนิท
จึงชีวิตวัฒนาเป็นป่าเขียว
เป็นทุ่งหญ้านาขี้ห่มสีเดียว
ทุกส่วนเขียวโลกสวยด้วยพืชพรรณ

ได้แดดจากดวงตะวันอันจำรัส
น้ำลดลัดไหลล่งจากห้วงมหรณพ์
แดดพบน้ำบนผืนดินถิ่นสามัญ
โลกเราจึงมีวันถึงวันนี้

๒.

๓. ระพี คือตะวันบรรเจิดแสง
เปี่ยมด้วยแรงสร้างสรรค์อันคงที่
สาคริก ทรงไว้ซึ่งวาริ
คือน้ำดี เย็น ไส ให้พึงพา

เป็นความฟ่องสองส่วนชวนจน ๔.
ธรรมชาติฟ่องคน ฟ่องคุณค่า
อ้างชีพยับยง อ้างประชา
ด้วยพลังและปัญญา เมตตาธรรม

ผมถือโอกาสตอนนี้เขียนถึงคุณพ่อที่เคารพรักอย่างสูงของผม โดยผมมีโอกาสรู้จักคุณพ่อเมื่อปี ๒๕๑๒ ซึ่งในขณะนั้นผมเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และได้รับเลือกให้เป็นนายกองค์การนิสิตมหาวิทยาลัย ด้วยการแนะนำของอาจารย์ชาคริต จุลกะเสวี ได้เชิญคุณพ่อเป็นที่ปรึกษาขององค์การนิสิต

ในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ท่านรับเป็นที่ปรึกษาให้เป็นอย่างดี โดยได้ชี้แนะแนวทาง ให้ความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาสำคัญๆ หลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นความแตกแยกระหว่างคณะของนิสิตในมหาวิทยาลัย หรือการต้อนรับน้องใหม่ ซึ่งในสมัยนั้นมีการรับน้องใหม่ที่เข้มข้นพอสมควร

ทำให้ในปีนั้นไม่มีปัญหาเรื่องการรับน้องใหม่และความแตกแยกระหว่างคณะภายในมหาวิทยาลัย และได้รับคำตรัสชมจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่พระองค์ท่านเสด็จมาทรงดนตรีว่า “นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความสามัคคีกันดี”

โดยคุณพ่อได้ใช้ความรักและความเมตตาแก้ปัญหา จึงทำให้ปัญหาต่างๆ แก้ไขไปได้ด้วยดี ทำให้คณะกรรมการองค์การนิสิตได้รับรู้ถึงความรัก ความเมตตาที่เป็นตัวตนของคุณพ่ออย่างดี

จากบรรยากาศที่เป็นกันเองของคุณพ่อ ทำให้พวกเรา คณะกรรมการองค์การนิสิต ได้ไปปรึกษางานกับคุณพ่อที่บ้านและคุณแม่ได้จัดทำอาหารให้เรากินทุกครั้ง มีอยู่วันหนึ่ง คุณพงษ์ศักดิ์ หารทรงกิจพงษ์ (ต๋อย) ซึ่งในขณะนั้นเป็นกรรมการองค์การนิสิตก็ได้พูดขึ้นว่า

“พวกเราที่บ้านนี้และทานข้าวบ้านนี้บ่อยๆ เหมือนกับอยู่กับครอบครัวของตัวเอง ดังนั้น จึงขออนุญาตเรียกว่า “คุณพ่อ” และ “คุณแม่” แทนคำว่า “อาจารย์” และ “พี่จิ๋ว” นะครับ” ซึ่งคุณพ่อคุณแม่ก็ยินดี ตั้งแต่นั้นมาพวกเราคณะกรรมการองค์การนิสิตได้เรียกคุณพ่อคุณแม่มาจนปัจจุบัน

ในปีการศึกษา ๒๕๑๑-๒๕๑๒ คุณพ่อได้เดินทางไปเยี่ยมค่ายอาสาสมัครของนิสิต ที่กิ่ง อ.ปลาปาก จ.นครพนม ซึ่งในขณะนั้นเป็นเขตพื้นที่สีแดง (เขตอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) และที่ อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ได้เห็นคุณพ่อทำกิจกรรมและนอนในเต็นท์กับพวกเรา ทำให้เรามีความรู้สึกอบอุ่นใจที่ผู้ใหญ่ให้ความรักและความเมตตา

มีอยู่ครั้งหนึ่งคุณพ่อไปเยี่ยมค่ายที่ จ.สุรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งกันดารน้ำใช้ พวกเราค่ายต้องอาบน้ำในหนองน้ำเล็กๆ คุณพ่อและคุณแม่ซึ่งในปีนั้นได้ไปด้วยก็อาบน้ำในหนองที่นั่น ในขณะที่อีกด้านหนึ่งควายก็ลงไปเล่นน้ำอยู่ด้วย ซึ่งผมได้จดจำภาพนั้นมาจนบัดนี้

เนื่องจากผมไม่สามารถเรียนจบภายใน ๔ ปี ผมจึงเข้าไปเรียนปริิษาคุณพ่อ ซึ่งในขณะนั้นผมเหลืออยู่ ๒ วิชา จึงได้ปรึกษาคุณพ่อว่าเรียนค้าง ๒ วิชา ไม่อยากรบกวนเงินที่บ้าน จะไปทำงานทำเพื่อที่จะมีรายได้มาเรียนหนังสือ

คุณพ่อก็มีความเมตตาให้กับผม โดยให้ทำงานกับสมาคมกล้วยไม้ ซึ่งในขณะนั้นมีกิจกรรมอบรมกล้วยไม้กับบุคคลทั่วไป และทำหนังสือรายเดือนแจกแก่สมาชิก โดยคุณพ่อเป็นนายกสมาคม คุณพ่อให้เงินเดือนผมมากกว่าที่ผมได้รับจากที่บ้านเสียอีก

จากนั้นผมก็มีโอกาสได้ใกล้ชิดคุณพ่อกว่าขึ้น เกือบทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ คุณพ่อและคุณแม่จะเดินทางไปเยี่ยมชาวสวนกล้วยไม้ในต่างจังหวัดตลอดเวลา เป็นแนวทางหนึ่งที่คุณพ่อต้องการวางรากฐานให้วงการกล้วยไม้เข้มแข็ง

จนกระทั่งวันหนึ่งคุณพ่อก็มีโอกาสเป็นประธานจัดงานกล้วยไม้โลกขึ้นในประเทศไทย ที่สวนสามพราน จ.นครปฐม ด้วยความรัก ความเมตตาของคุณพ่อ จึงได้รับความร่วมมือจากชาวสวนกล้วยไม้ องค์การธุรกิจเอกชนมหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ และหน่วยงานราชการ โดยได้รับความสำเร็จเป็นที่ชื่นชมของคนไทยและชาวต่างประเทศที่สนใจความงามของกล้วยไม้อย่างมาก โดยที่ไม่ได้ใช้งบประมาณของรัฐบาลเลย

มีอยู่วันหนึ่งคุณพ่อบอกว่าผมไม่ได้อยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยแล้ว และเพื่อนรุ่นเดียวกันก็จับกันไปหมดตามปกติที่บ้านคุณพ่อคุณแม่จะมีนิสิตอยู่หลายคนอยู่แล้ว ซึ่งคุณพ่อและคุณแม่ก็ชวนผมให้มาอยู่ที่บ้านเพิ่มอีกหนึ่งคน จากการที่ผมได้รับความอบอุ่นที่คุณพ่อคุณแม่ให้กับผม ผมก็ตอบรับคุณพ่อคุณแม่ทันที ประกอบกับที่คุณพ่อผมเสียไปตั้งแต่เด็ก ยิ่งทำให้ผมมีความรู้สึกได้รับความอบอุ่นจากคุณพ่อคุณแม่ ตลอดจนไม่เคยคิดค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้นจากผม

เมื่อผมเรียนจบผมก็ยังอยู่ที่บ้านคุณพ่อคุณแม่ ผมทำงานกับบริษัทเอกชนก็มีรถโฟล์กเต่าให้ใช้ เช้าวันหนึ่งคุณพ่อเห็นรถผมสกปรกมาก คุณพ่อได้กรุณาล้างรถให้ผม ผมตื่นขึ้นมาเห็นคุณพ่อดังรถอยู่ ผมมีความรู้สึกอายคุณพ่ออย่างมาก และผมรู้สึกได้ว่าคุณพ่อกำลังสอนผม แต่คุณพ่อก็ด้วยความเมตตาของคุณพ่อ

วันหนึ่งผมได้ไปทำงานที่ จ.น่าน ผมไม่สบายไปหาหมอที่คลินิก หมอคนนั้นถามผมว่าเรียนจบที่ไหนมา ผมบอกว่าจบจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยที่ผมไม่ได้บอกว่าคุณพ่อ คุณหมอนั่นบอกว่าคุณโชคดีที่คุณเรียนทางเกษตร คุณรู้ไหม นักเกษตรสามารถมีชื่อเสียงระดับโลกได้ อาจารย์ระพี สาคริก จบจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมากทางกล้วยไม้ ในสหรัฐอเมริกา ยกย่องท่านมาก แต่เมืองไทยยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ดูชื่อย่างผมเป็นได้แค่หมอบ้านนอก ผมคิดว่าไม่ต้องบรรยายว่าผมรู้สึกอย่างไร

ผมอยู่กับคุณพ่อคุณแม่มา ๑๑ ปี ทุกคนในครอบครัวให้การต้อนรับและความอบอุ่นเสมือนผมเป็นคนในครอบครัว ตลอดจนยังมีความเมตตามาถึงครอบครัวผมด้วย ผมมีความใกล้ชิดกับคุณพ่อมาร่วม ๓๗ ปี คุณพ่อก็มีจิตวิญญาณที่สนใจอยู่กับการแผ่ความรักและความเมตตาให้กับผู้คนในโลกนี้ และดำเนินชีวิตที่พอเพียงมาตลอด

คุณพ่อจะคอยเตือนกับผู้ที่คิดทำสิ่งที่ไม่ดีให้กับสังคมโดยผ่านทางสื่ออย่างต่อเนื่อง ด้วยความปรารถนาดีต่อสังคมโดยปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อให้สังคมเราอยู่ด้วยความรักและความเมตตาต่อกัน

คุณตาต้นไม้ คุณตาระพี สาคริก

เรื่องเล่าเกี่ยวกับต้นไม้ที่ฉันชอบที่สุด คือเรื่องฝักราก ฟังครั้งเดียวแต่ไม่เคยลืม แถมยังเก็บมาเล่าเหมือนเป็นเรื่องประจำตัว อีกเป็นสิบเป็นร้อยรอบ เอ้อ! พันรอบ

เล่ากันว่าเมื่อแม่คลอดลูกแล้ว คนช่วย ทำคลอดสมัยก่อนนั้น ซึ่งก็คือหมอดำแย จะใช้ไม้รวกตัดสายสะดือทารก ทั้งหมดที่ไม่ใช่ตัวเด็กนั้นเรียกรวมๆ ว่ารก เอารก ใส่หม้อดิน หม้อตาล หรือกระบอกไม้ไผ่ เอาเกลือโรยปิดฝาให้แน่น ถ้าเป็นกระบอก ไม้ไผ่ก็ใช้ใบตองจุกปิดไว้ เสร็จแล้วไปขุด ดินใต้ต้นไม้ใหญ่ ควรเลือกไม้ยืนต้นที่ชื่อดี มีความหมาย อาทิ ต้นมะยม คนจะชื่นชม นิยมยกย่อง ต้นขนุน คนจะเกื้อหนุน อุดหนุน ต้นมะขามคนจะเกรงขาม เอ้อ!

บางคนเชื่อว่าถ้าเป็นรกลูกสาว ไม่ควรนำไปฝังใต้ต้นไม้ที่ให้ดอกทองๆ เหลืองๆ

ขุดดินจนเจอรากไม้แล้วจึงเอารกฝังไว้ รกกับรากที่ฝังฝากไว้ด้วยกัน จึงเรียก “ฝักราก” หรือ “ฝังรกฝังราก”

ฝักรากจึงบอกถึงความตั้งใจ ความหวังที่พ่อแม่ต่อลูกว่า ลูกของพ่อจะเกิดมาดั่ง ไม้ยืนต้น รักผูกพันแผ่นดินเกิด อายุมัน ขวัญยืน ให้ร่มเงากับสรรพชีวิต

นอกจากเรื่องเล่าแล้ว ยังเป็นเรื่องความรู้สึกนึกถึงต้นไม้ ภาพต้นไม้ต้นใหญ่ใน ชีวิตที่เปรียบเหมือนลูกนกลูกกาอย่างฉัน คือภาพต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาอย่างคุณตาระพี สาคริก

คุณตาระพี สาคริก เป็นหนึ่งในนักเดินทางนับสิบนับร้อยต่อวันที่เข้ามาชม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่พ่อก่อตั้งไว้ คุณตา

เป็นผู้ฟังที่ดีอย่างที่คุณพูดอย่างฉะฉานเป็นไก่ตาแตก คือคุณตาไม่มีท่าทางแบบศาสตราจารย์ผู้สูงส่ง ฟังไปนั่นๆ เดินหนี หรือลองเชิงให้อับอายขายหน้า คุณตาไม่พูดไทยคำฝรั่งคำ คุณตาทึงใจกับการที่ลูกศิษย์และคนที่เคารพรักคุณตา เรียกคุณตาว่า “คุณพ่อ”

จากผู้พูดต่อมาได้กลายเป็นผู้อ่าน ฉันยังไม่เชื่อมาจนถึงวันนี้เลยว่าคุณตาเขียนจดหมายด้วยลายมือตัวเอง มาขอบคุณคุณพ่อฉัน คุณตาเขียนถึงลูกเล็กเด็กแดงอย่างฉันและหลานด้วยนะ คุณตาบอกว่า “ขอบคุณท่านและบุตรสาว รวมทั้งลูกหลานตัวเล็กๆ” ที่ได้ให้การต้อนรับคุณตาและคณะอย่างอบอุ่น

นั่นคือปรากฏการณ์ยิ่งใหญ่สำหรับครอบครัวพิพิธภัณฑสถานเล็กๆ นี่คือร่มไม้ที่

ทอดผ่านคนกรำงานกรำนรกร้านแลกกระดาษงานวัฒนธรรม คุณตาคือไม้ใหญ่ที่ไม่หนีเงาตัวเอง

ฉันมักพบเจอแต่คนใหญ่คนโต มากันทีก็เปรียบว่าเหยียบต้นหญ้าอย่างฉะฉาน หลกหลายที่ บ้างคุยคำโต บ้างโอ้อวด พวกเบ่งตัวจนโตคับฟ้า ถ้าเผชิญเป็นต้นไม้ก็โตได้เต็มที่ สูงชะลูด แต่ไม่ได้แผ่กิ่งก้านใบอ้อมค้ำจุนใคร แต่คุณตาระพี สาคริก คือไม้ใหญ่ ให้เงาแก่ชีวิตแวดล้อมและชุมชน

คุณตาจึงเป็นตัวอย่างแท้จริงของผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติจริง เป็นรากเหง้าของคนที่เป็นธรรมดา ธรรมดาดี อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นเพื่อนกับน้ำจิต เป็นมิตรกับน้ำใจ

อีกสิ่งหนึ่งที่คุณตาได้มอบเป็นมรดกทางปัญญา คือการถ่ายทอดความรู้ ความคิดชีวิต ประสบการณ์เป็นบทเรียนของสังคม

คุณตาถ่ายทอดผ่านจิตวิญญาณละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ทั้งการพูด การเขียน แบบปุ๋ย่ำต่ายยห่วยโยลูกหลาน การกล่อม เตือนสติ ดิชม ยกคิดคำสอน คำพังเพยโน้มน้าวคนฟังคนอ่านไม่ต่างจากโบราณอุบายสมัยก่อนเก่า

บางทีคุณตาเปรียบให้เห็นทางเลือก คุณตาพูดถึงความต่างของปราชญ์กับโจร เทวดากับเปรต การรู้จักพอกับการแข่งขัน ความภาคภูมิใจกับการสูญเสีย กระทั่งการประสานงานกับประสานงา ความต่างเหล่านี้เป็นความจริงสองด้าน ที่เป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ

วิธีสอนของคุณตาเป็นความรำพึงที่คนเรียนรู้ด้วยปัญญารู้สึกผูกพันไปด้วย ส่วนคนเห่อเหิม คนหลงเปลือกนอก พวกชอบย้อมหัว พวกวัตถุนิยมชาติ อาจปวดแสบ

ปวดร้อนไม่ต่างจากกึ่งก็อกน้ำร้อนลวก หรือเข้าตำราฟังไม่ได้ยิน อ่านไม่ออกเป็นอาทิ

ในโลกที่มีเหรียญสองด้าน บางคนกำเหรียญเฉยๆ บางคนไม่อยากรู้ว่าด้านไหนเป็นอย่างไร เหรียญสำหรับบางคนมีค่าบ้างมีราคา บางคนชอบแต่ธนบัตร แต่คุณตารู้จักคุณค่าของสิ่งละอันพันละน้อยเป็นอย่างดี คุณตามองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่โลกดอลลาร์มีบทบาทจนเข้าข่ายมีอิทธิพลต่อชีวิตสมัยใหม่มากขึ้นทุกที

ดังที่คุณตาเป็นห่วงเรื่องคนไทยใจแตก คนไทยลืมหัด ความนิยมของใหญ่ การเป็นแห่งชาติ นานาชาติ การโกอินเตอร์ในเวทีโลก

ในอีกแง่มุมหนึ่ง เรื่องกำเหรียญ เรื่องเหรียญสองด้าน บอกว่าคุณตาไม่แทงกั๊ก

คุณตาถ่ายทอดผ่านจิตวิญญาณละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ทั้งการพูด การเขียน แบบปุ๋ย่ำต่ายยห้วงใยลูกหลาน การกล่อม เตือนสติ ดิชม ยกคติคำสอน คำพังเพยโน้มน้าวคนฟังคนอ่านไม่ต่างจากโบราณอุบายสมัยก่อนเก่า

บางทีคุณตาเปรียบให้เห็นทางเลือก คุณตาพูดถึงความต่างของปราชญ์กับโจร เทวดากับเปรต การรู้จักพอกับการแข่งขัน ความภาคภูมิใจกับการสูญเสีย กระทั่งการประสานงานกับประสานงา ความต่างเหล่านี้เป็นความจริงสองด้าน ที่เป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ

วิธีสอนของคุณตาเป็นความรำพึงที่คนเรียนรู้ด้วยปัญญารู้สึกผูกพันไปด้วย ส่วนคนเห่อเหิม คนหลงเปลือกนอก พวกเขาชอบย้อมหัว พวกเขาวัตถุนิยมชาติ อาจปวดแสบ

ปวดร้อนไม่ต่างจากกึ่งก็ถูกน้ำร้อนลวก หรือเข้าตำราฟังไม่ได้ยิน อ่านไม่ออกเป็นอาทิ

ในโลกที่มีเหรียญสองด้าน บางคนกำเหรียญเฉยๆ บางคนไม่อยากรู้ว่าด้านไหนเป็นอย่างไร เหรียญสำหรับบางคนมีค่าบ้างมีราคา บางคนชอบแต่ธนบัตร แต่คุณตารู้จักคุณค่าของสิ่งละอันพันละน้อยเป็นอย่างดี คุณตามองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่โลกดอลลาร์มีบทบาทจนเข้าข่ายมีอิทธิพลต่อชีวิตสมัยใหม่มากขึ้นทุกที

ดังที่คุณตาเป็นห่วงเรื่องคนไทยใจแตก คนไทยลืมตัว ความนิยมของใหญ่ การเป็นแห่งชาติ นานาชาติ การโกอินเตอร์ในเวทีโลก

ในอีกแง่มุมหนึ่ง เรื่องกำเหรียญ เรื่องเหรียญสองด้าน บอกว่าคุณตาไม่แทงกั๊ก

ปฏิปทาครู

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ผู้สอนจิตด้วยใจ

การศึกษาเรื่องราวชีวิตของท่านอาจารย์ระพี เปรียบได้กับการอ่านหนังสือแนวคลาสสิกเล่มใหญ่หลายตอนจบที่หลากรส หลายอารมณ์ ชวนคิด ชวนติดตาม และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้อ่าน ซึ่งอาจจะมีผลเปลี่ยนแปลงทัศนคติวิธีคิดที่มีต่อชีวิตของตนเองไม่มากนักเลย แล้วแต่นิสัยของแต่ละคน

แต่ถ้าจะนำเอาเรื่องราวชีวิตของท่านมาสร้างเป็นภาพยนตร์สักเรื่องให้ดูสนุก เข้าใจ ชวนให้โลดแล่นไปตลอดเรื่อง ก็คงไม่ยากนัก เพราะจุดเด่นในเรื่องราวชีวิตของอาจารย์นั้น อยู่ตรงที่อาจารย์เป็นคนธรรมดาที่มีความเป็นปกติอย่างหาได้ยากยิ่งนั่นเอง

ถ้าเรามองว่า โลกนี้คือละครโรงใหญ่ ทุกคนกำลังสวมบทบาทการแสดงไปตามกระแสของโลก ต่างก็เอาจริงเอาจังต่อการแสดงอย่างแนบเนียนเสียจนกระทั่งลืมตัวตนที่แท้จริงไปหมด ไม่สนใจที่จะย้อนทวนกลับไปดูละครธรรมชาติที่แท้จริงซึ่งอยู่ภายในตนเอง และไม่ง่ายหากปรารถนาจะลองทำดูบ้างก็ตาม

คงจะเหลือน้อยคนนักที่จะรู้จักและรักษา “ความปกติ” แห่งธรรมชาติของตนเองไว้ได้ และหนึ่งในนั้นคือ ท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก บุคคลที่รู้ทันโลกธรรม ๘ (ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์) จึงไม่หลงบทบาทสมมติ หากแต่ตีบทแตก นำชีวิตมาเป็นเครื่องศึกษาเรียนรู้ และเมื่อล่วงเข้าสู่ปัจจุฉิมวัย ท่านจึงพร้อมที่จะอุทิศบทเรียนชีวิตของท่านทั้งที่ผ่านมาแล้ว และในปัจจุบัน ให้เป็นครูแก่ลูกศิษย์ ยุวชนคนรุ่นหลัง ต่อไปอย่างมิรู้เหน็ดเหนื่อย

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ท่านเป็น “ครูโดยจิตวิญญาณ” อย่างแท้จริง จึงมีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง พุดเช่นนั้นมิใช่เกินเลย เพราะไม่ว่าจะเดินทางไปไหนๆ ในประเทศไทย จะมีลูกศิษย์เข้ามาทักทาย บ้างก็มารอรับ หรือบางกลุ่มมาเยี่ยมเยียนที่บ้านอยู่เป็นประจำมิเคยขาด

ซึ่งมีทั้งรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง รุ่นเล็ก (ลูกหลาน) ส่วนใหญ่ก็จะเรียกท่านอาจารย์ว่า “คุณพ่อ” และเรียกภรรยาท่านว่า

“คุณแม่” ซึ่งมีที่มาเพราะเหตุที่บ้านอาจารย์เปิดต้อนรับศิษย์อยู่เสมอ หรือในบางกรณีที่เป็น บ้านท่านจะกลายเป็นหอพักนักศึกษาไปในตัว ทั้งๆ ที่ไม่ใช่บ้านในใหญ่นัก แต่ลูกศิษย์ก็ได้มาอาศัยทั้งกินนอนหลับกันอย่างสนิทใจทีเดียว

แม้ว่าลูกศิษย์ของท่านจะมาจากที่ต่างๆ อีกทั้งต่างวัย และต่างสถานะ แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนมีเหมือนกันไม่ว่ารุ่นไหนๆ ก็คือ ความรู้สึกที่เคารพรักท่านทั้งสองด้วยใจจริง และทุกคนก็ได้รับความเมตตาจากท่านทั้งสองเสมอหน้ากัน

สำหรับดิฉันและทีมงานของสถาบันอาศรมศิลป์ ถือว่าเป็นบุญกุศลอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ของท่านด้วย นับตั้งแต่ได้ไปกราบคารวะท่านอาจารย์ที่บ้าน เนื่องในวันครบรอบอายุ ๘๐ ปีของท่าน ต่อแต่นั้นมาก็ได้กลายเป็นลูกศิษย์ “ขาประจำ” ไปอีกคน ซึ่งเข้าไปเรียนรู้ประสบการณ์อันมีค่ายิ่งสำหรับชีวิตแห่งความเป็นครูของตนเอง และเป็นจังหวะที่ต้องการที่พึ่ง ต้องการกำลังใจ และความมั่นใจที่จะดำเนินการก่อตั้งสถาบันอาศรมศิลป์ ให้เป็นสถาบันที่สร้างครู และบุคลากรสาขาอื่นๆ ที่มีคุณภาพ

สิ่งแรกที่เราได้รับความเมตตาจากอาจารย์ก็คือ ความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ ทำให้ทีมงานก่อตั้งสถาบันเล็กๆ แห่งนี้รู้สึกอบอุ่นใจขึ้นทันที และยังไปกว่านั้น ท่านได้ตอบรับคำเชิญเป็นนายกสภาสถาบันอาศรมศิลป์ ด้วยปรารถนาที่จะช่วยให้สถาบันแห่งนี้ดำเนินการไปตามหลักคิด หลักธรรม (ทำ) ของการพัฒนาคนอย่างแม่นยำ ชัดเจน จึงเป็นสิ่งที่ทีมงานทุกคนรู้สึกซาบซึ้งใจ และน้อมรับความเมตตาของท่าน ด้วยความระลึกถึงในพระคุณอันหาที่สุดมิได้ครั้งนี้

เหตุการณ์อันมีค่าที่เกิดขึ้นกับเราดังกล่าวข้างต้นนั้น มิได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์สำคัญแห่งการก่อตั้งสถาบันอาศรมศิลป์ ที่ควรบันทึกไว้เท่านั้น หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ต้อง “พลิกใจ” ให้ “ตระหนักรู้” ด้วยตนเองที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง

จากเดิมที่ที่คิดว่าตนเองมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาแนวใหม่อยู่พอสมควร จากการที่ได้ดำเนินการโรงเรียนรุ่งอรุณมาเกือบ ๑๐ ปี แต่ครั้งนี้ได้มาสัมผัสเรื่อง “การเรียนรู้ที่จะฝึกใจตนเอง” ซึ่งสะท้อนจากเรื่องราวชีวิต

ของท่านอาจารย์โดยตรง บ้างก็ผ่านหนังสือ บทความ และการบอกเล่าจากท่านเอง แล้วจึงสำนึกได้ว่า เรา รู้จัก คำว่า การศึกษา แต่เพียงส่วนเล็วเล็วๆ เท่านั้น และใจยังไม่ใหญ่หรือหนักแน่นพอที่จะทุ่มเทชีวิตตนเองเป็นสนามทดลองอย่างถึงที่สุด เพื่อแลกกับ “อิสรภาพทางปัญญา” ที่แท้จริง อย่างที่ท่านทำเป็นตัวอย่างให้เห็นแล้ว ภายใต้อุดมการณ์แห่งการค้นพบของท่าน คือ “จิตอิสระ” นั่นเอง

ในระยะแรกๆ ที่เริ่มเรียนรู้จากท่าน แม้ว่าจะมีความรู้สึกประทับใจและศรัทธาเป็นทุนอยู่แล้ว แต่ก็อยู่บางครั้งที่ยังไม่วางตั้งข้อสงสัย เหมือนถูกท้าทายจากคำพูดที่ดูคล้ายจะย้อนศรและเข้าใจยาก จุดนี้เองที่ได้ฝึก “การน้อมใจรับเข้าไปพิจารณา” เพื่อให้ได้คำตอบ

ดังนั้นเมื่อท่านพูดถึงเด็กว่า “อย่าหลงคิดว่าเด็กคืออนาคตของเราเท่านั้นนะ ที่แท้เด็กๆ คืออดีตของเราเอง” ถ้าฟังอย่างผิวเผินคล้ายการเล่นคำ ต่อเมื่อน้อมใจย้อนกลับไปสำรวจความรู้สึกในใจเราอย่างตรงไปตรงมา จะพบว่าเรากำลังถูกท้าทายกับความจริงที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคำพูดนั้น แม้กระนั้นเมื่อเราพยายามค้นหาคำตอบจนพบ แต่หลายครั้งที่คำตอบของเราเป็นเพียงการตีความได้บางส่วน ไม่หมดจด ครบถ้วนแท้จริง

ครั้งแรกที่ได้ยินว่าเด็กคืออดีตของเรา ก็เข้าไปจดจ่อเพียงประโยคนี้ และเห็นคล้ายตามว่า เด็กเป็นกระจกสะท้อนอดีตของเรา หรืออีกมุมหนึ่งที่ว่า ทุกๆ สิ่งทุกอย่าง การกระทำของเรา (ผู้ใหญ่) ผลจากการทำนั้นล้วนตกไปอยู่กับเด็กทั้งสิ้น คือมองให้เห็นอดีตของเราผ่านเด็ก เพื่อเตือนตนเองให้มีความระมัดระวังต่อการกระทำต่างๆ โดยไม่ประมาท นี่เป็นเพียงนัยยะที่เราเข้าใจได้

แต่เมื่อกลับไปอ่านบทความของอาจารย์ที่บรรยายเรื่องนี้ไว้ จะพบความลึกซึ้งขึ้นไปอีกว่า แม้แต่ประโยคแรกที่เราลองข้ามไปก็มีความหมาย เพราะเป็นการเตือนสติผู้ใหญ่ว่า ถ้าเราพากันมอบหมายภารกิจ หรือมีความคาดหวังต่ออนาคตไว้ที่เด็ก ก็เท่ากับเป็น “ความเห็นแก่ตัว” ของผู้ใหญ่ที่แสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว

แม้จะฟังดูเป็นความปรารถนาดี แต่จะยังทำให้เราหลงไปผิดทาง เพราะเมื่อเรามอบหมายภารกิจแห่งอนาคตไว้ที่เด็กแล้ว เราก็พากันละเลยหน้าที่อันสำคัญยิ่ง คือ “หน้าที่แห่งความเป็นครู” ที่ผู้ใหญ่ทุกคนพึงมีแก่เด็ก โดยการเป็น

ตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กทุกเมื่ออย่างไม่มีข้ออ้างใดๆ

นอกจากการย้ำถึงการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่ดีแล้ว ท่านอาจารย์ยังชี้แนะไปไกลกว่านั้นว่า ในเมื่อเราเห็นอดีตของเราที่เคยเป็นเช่นเด็กมาก่อน จึงควรมีใจเมตตา เอ็นดู ให้ความเข้าใจและรู้อภัยแก่ชนรุ่นหลัง มิใช่คอยเพ่งเล็งไปที่เด็ก แต่ให้ย้อนกลับมาสำรวจใจตนเองก่อน

ดังที่ท่านมักจะทำให้ดูและกล่าวถึงอยู่บ่อยๆ ว่า “เวลาอยู่กับเด็ก เขาจะคอยกำกับเราโดยอัตโนมัติ ทำให้เราต้องปฏิบัติตัวอย่างมีหลักมีฐาน เพื่อให้เป็นที่พึ่งแก่เขาได้จริง” โดยเฉพาะกับครู ท่านจะใช้นัยยะนี้เตือนว่า “เมื่อใดก็ตามที่เราสามารถดูเด็กเป็นครูเราได้ ก็เท่ากับเรามีความเป็นครูที่แท้จริง”

การเรียนรู้สู่ความหมายที่ลึกซึ้งและรอบคอบเหล่านี้เป็นสิ่งบ่งบอกถึงจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตาอย่างกว้างขวาง ไร้ขอบเขตของท่านอาจารย์ จึงไม่น่าแปลกใจที่ท่านมีลูกศิษย์มาติดชายเมตตาตามมากมาย บางรายได้รับการยกย่องยกใจ พ้นชีวิตใหม่ขึ้นได้ หลังจากประสบสมรสชีวิตอย่างหนักหน่วงและขาดที่พึ่งทางใจ

หลายคนจึงเรียกท่านว่า คุณพ่อ เพราะระลึกว่าท่านเป็นผู้ให้ชีวิตใหม่ และให้การเติบโตสู่ความสมบูรณ์ มุมมองและทัศนคติเหล่านี้ล้วนมีค่ายิ่งกว่านโยบายการปฏิรูปการศึกษาเสียอีก

แม้จะดูว่าเป็นเรื่องเล็กๆ ที่เริ่มจากบุคคลแต่ละคน แต่ก็มีซึ่ง่ายนักที่ทุกคนจะทำได้เช่นนี้ แต่หากทุกคนทำได้ ย่อมส่งผลที่เป็นคุณูปการมหาศาลต่อเด็กและเยาวชน และจะส่งผลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมแห่งความเมตตาที่เคยมีมาในสังคมไทย ที่พ่อแม่ ครู และผู้ใหญ่ทั้งหลายต่างดูแลจิตใจตนเองให้เหมือนพื้นดินที่หนักแน่นและอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์เล็กๆ ให้งอกงามเป็นกล้าที่แข็งแรง เพื่อที่จะเติบโตเป็นไม้ใหญ่ในอนาคตอย่างงดงาม

จะเห็นได้ว่า การเรียนกับอาจารย์ระพีพันธุ์ ที่แท้คือเรียนการบริหารความคิดจิตใจตนเองให้ลึกซึ้งลงไปถึงระดับคุณค่า เพื่อค้นพบความจริงและความหมายของสิ่งต่างๆ เป็นการเรียนอย่างละเอียดประณีต และจับหลักให้ได้ว่า ต้อง “สอนจิตด้วยใจ” ดังคำที่ท่านกล่าวว่า

“อ่านใจตนเองก่อน จะอ่านหนังสือได้ดี แม้ประโยคเดียวก็รู้เรื่อง”

วิธีการสอนของอาจารย์มักจะสวนทางที่เราเคยพบมา เพราะท่านเป็นครูที่ไม่รอให้ผู้เรียนมาหา แต่ลงไปหาผู้เรียนเองอย่างไม่ถืออำนาจ ยิ่งกว่านั้นท่านจะลงมือพาผู้เรียนไปสัมผัสเรื่องจริง เพื่อสะท้อนให้เราเปิดมุมมองของตนเอง โดยมีท่านอาจารย์ร่วมกระทำเป็นตัวอย่างให้เห็นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการไปพบปะกับบุคคลต่างๆ อย่างไม่ถือตัว แม้แต่กับชาวบ้านที่ต่างสถานะ ต่างภาษา ก็เป็นไปอย่างเท่าเทียม และใจถึงใจอย่างนุ่มนวล

ดังเช่นภาพที่แจลล ชวเลที่เกาะลันตา เดินพุงอาจารย์ระพีไปขึ้นรถ หลังจากที่ท่านไปนั่งคุย (คนละภาษา) กันอยู่เกือบครึ่งชั่วโมง ทั้งๆ ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ภาพเช่นนี้ทำให้เราเกิดความเข้าใจชัดเจนถึง “ความไม่มีช่องว่างระหว่างคน” ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่แข็งแรง งดงามที่สุด และเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามีความเป็นปกติธรรมดาของมนุษย์ที่ไม่ถูกบดบาทหยาบคายครอบงำเอาไว้ ไม่มีอะไรขูดขอยแสบแสบ ดังคำสอนของท่านที่กล่าวถึง “การเคารพความเป็นมนุษย์ของกันและกัน” เป็นพื้นฐานแห่งการสมานสามัคคี

ในตอนนั้นคณะวิจัยของอาศรมศิลป์ซึ่งกำลังทำเรื่อง “แผนที่คนดี” จึงได้รับความแจ่มแจ้งชัดเจนขึ้นทันที และเริ่มตระหนักถึงสภาวะธรรมแห่งสังคหวัตถุ ๔ ข้อสุดท้าย คือสมานัตตตา ว่าแท้จริงมาจากใจที่ปราศจากอคติ ไม่มีการแบ่งแยกเราเขา เป็นใจที่สมดุลเป็นกลาง

เปรียบเสมือนนิมิตรอนที ศ.นพ.ประเวศ วะสี เคยยกตัวอย่างว่ามีความสมดุล เป็นกลาง ไม่บวก ไม่ลบ จึงสามารถวิ่งทะลุทะลวงผ่านสิ่งต่างๆ ไปโดยไม่อาจมีอะไรมาขวางกั้นได้ กระแสจิตใจเช่นที่ท่านอาจารย์แสดงออกให้เห็นนั้น จึงมีพลังแห่งการเข้าถึง และสมานความไว้วางใจได้อย่างสนิทใจ

นอกจากนี้วิธีการวัดและประเมินผลของท่านก็สวนทางอีกเช่นกัน ดังที่ท่านเคยกล่าวไว้ว่า “มองให้เห็นความตั้งใจของลูกศิษย์ ผลการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่สำคัญเท่าการค้นคว้าเรียนรู้ต่อไปในชีวิต” ดังนั้น แทนที่ผู้เรียนเช่นเราจะส่งการบ้าน หรือต้องผ่านการทดสอบจากท่าน กลับกลายเป็นว่า ท่านทำการบ้านส่งเรา

เพราะท่านจะขียนเขียนบทความ การเรียนรู้ต่างๆ ของท่านส่งมาให้เรื่อยๆ หรือบางครั้งเลือกหาหนังสือที่เหมาะสมจะเติมส่วนที่เรายังขาดอยู่มาให้ ตลอดจนโทรศัพท์เล่าเรื่องหรือถามถึงความเป็นไปอันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่เรากำลัง

เรียนรู้อยู่ แม้ว่าเราจะพยายามประมวลความรู้ ความเข้าใจส่งให้ท่านรับทราบถึงความคืบหน้าบ้าง แต่ก็ยังไม่อาจทำได้ต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ผลที่ตามมาก็คือ มีครูรุ่นอรุณกลุ่มหนึ่งสนใจที่จะจัดทำชมรมระพีศึกษาขึ้น เพื่อเป็นหนทางในการฝึกฝน ตามรู้ และรับการถ่ายทอดจากท่านอาจารย์อย่างถ่องแท้ขึ้น ซึ่งอาจหวังได้ว่าในไม่ช้าเขาเหล่านั้นจะเติบโตไปบนเส้นทางแห่ง “วิถีการศึกษาที่แท้จริง น่าจะมุ่งการเรียนรู้สู่การนำชีวิตตนเองเข้าแลกอย่างเสียสละและทำทนาย มิใช่เพียงเพื่อการได้มาซึ่งเทคโนโลยี ที่มีสถานภาพเป็นเพียงเครื่องมือ หากมุ่งหวังการได้มาซึ่งภูมิปัญญา...”

การเรียนรู้ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่อาจจะหาเรียนที่ไหนได้ นอกจากชีวิตและการกระทำของท่านอาจารย์ซึ่งเป็นเรื่องชวนให้อึ้งงงสนทน่ห่ และชวนให้เฝ้าติดตามดูอย่างไม่กะพริบตาว่าอาจารย์ทำเช่นนั้นได้อย่างไร นั่นก็คือ ทวิภาวะของอาจารย์ “ความเป็นปกติที่สวนกระแส” เข้าทำนองปลาเป็นย่อมว่ายทวนน้ำ

ในชีวิตของท่านอาจารย์ไม่มีศัตรูที่แท้จริง ไม่เคยผูกโกรธใคร ไม่ขัดใจใคร ใครจะอย่างไร พุดอย่างไรก็ไม่ว่า จะให้ท่านทำอะไรก็ทำให้โดยไม่ถือสา แต่แล้วจู่ๆ เมื่อท่านมีเจตจำนงจะทำสิ่งใดให้ได้ดีด้วยความเชื่อมั่นเต็มเปี่ยมว่าถูกต้องดีงาม ท่านจะผลักดันสิ่งนั้นให้สวนกระแส แม้จะตรงข้ามกับความคิดเห็นของคนทั่วไป

ท่านก็ไม่เกรงคำติเตียนใดๆ แล้วในที่สุดเรื่องนั้นๆ มักจะเป็นการคลี่คลายปัญหา เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นได้อย่างน่าประหลาด ตลอดจนเป็นทางออกจากวิกฤตด้วยซ้ำไป

ความเป็นบิดาแห่งกล้วยไม้ไทยของท่านก็เริ่มมาจากความตั้งใจที่จะสวนกระแส “การดูถูกคนจนและเด็ก” ของสังคมไทยที่นิยมของนอก และกระบวนการบุกเบิกให้กล้วยไม้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจของไทย ตลอดจนการดำเนินธุรกิจส่งออกกล้วยไม้ที่อยู่ในมือของชาวสวน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทคิดค้นผสมพันธุ์กล้วยไม้ได้ด้วยตัวเอง จนกระทั่งผู้ผลิตยังครองตลาด และขึ้นนำสินค้าด้วยระบบคุณภาพที่มีต้นทุนต่ำ

เรื่องไม่ธรรมดาเหล่านี้ล้วนเป็นมาและฝ่าฟันอุปสรรคพันการครอบงำของ “กระแสหลัก” ลอยนวลอยู่ได้อย่างสง่างามนี้ ก็เพราะวิธีคิด วิธีตั้งเจตน์อย่างสวนทางนั่นเอง

เจตน์ที่ว่าคือ “ปลูกกล้วยไม้เป็นอุบายให้ปลูกคน”

คำถามของเราที่มีต่อการเรียนรู้เรื่องทีละเอียดย่อยและซับซ้อนต่อเนื่องยาวนานเช่นนี้จึงอยู่ที่ว่า อะไรเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จ?

หลังจากที่ท่านอาจารย์มาสอนเรื่องกล้วยไม้ที่รุ่งอรุณา-อาศรมศิลป์ และพาไปดูงานที่บริษัทบางกอก ฟลาวเวอร์ เซ็นเตอร์ ทุกขั้นตอนแล้ว พวกเราจึงได้เรียนรู้ว่า การด้านหรือสวนกระแสนี้ว่านั่นมิใช่ด้วยการเอาชนะใคร แต่เป็นเพียงการที่ตั้งมั่นอยู่กับความจริง ไม่ไหลไปตามกระแส

และปฏิบัติการจริงคือ “การเอาชนะใจตนเองให้มาก่อน” อย่าพวงวที่จะไปเปลี่ยนความคิดเห็นของใคร ท่านเปรียบว่า เหมือนกิ่งไม้ที่ปักอยู่กลางกระแสน้ำที่ไหลแรง ถ้ามองอีกด้านจะเห็นว่ากิ่งไม้นั้นต้านกระแส แต่ที่จริงกิ่งไม้เพียงแต่อยู่เฉยๆ เท่านั้น

เมื่อลองถอดรหัสลึกลงไปอีกชั้นว่า เหตุใดจึงเอาชนะใจตนและตั้งมั่นได้ ท่านว่าอาศัยการยอมรับและเผชิญความจริงทั้ง ๒ ด้านที่มีอยู่ในใจอย่างตรงไปตรงมา “บุคคลใดที่มีลักษณะการมองยึดติดอยู่แต่เพียงด้านเดียว จึงไม่สามารถผ่านสายตาลงไปสู่สิ่งที่อยู่ในระดับลึกและทรงคุณค่าได้...” และ “ถ้ามองโลกแคบเกินไป จึงแบ่งแยกว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนั้นไม่ดี โดยไม่มองที่มันไป”

การทำงานที่ใจเช่นนี้เป็นเหมือนการทำงานศิลปะ ซึ่งท่านทำอย่างแนบเนียน นุ่มนวล มีจังหวะที่พอดี พองาม ดังนั้น แม้จะเริ่มจากจุดเล็กๆ หรือเผชิญอุปสรรคอย่างหนักหน่วง แต่ในที่สุดกลับกลายเป็นการพิสูจน์ถึงความเป็นไปได้ที่ไม่มีใครกล้าคิดด้วยซ้ำ ว่าจะสามารถพัฒนาเกษตรกรโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นผสมผสานความรู้สากล มาเป็นการสร้างสรรค์เทคโนโลยี และการจัดการเชิงธุรกิจได้อย่างรู้เท่าทันและยั่งยืนมาจนถึงทุกวันนี้

แต่บทสรุปของการพิสูจน์ผ่านกล้วยไม้ มิใช่เป็นเพียงผลงานภายนอก บทพิสูจน์ที่แท้จริงกลับอยู่ภายใน คือการพัฒนาจิตใจคนให้ก้าวข้ามความไม่รู้ และพ้นจากความหลงในความเจริญที่แผ้วถวัลย์ด้วยความเสื่อมจากความโลภ

ถึงแม้ว่าใครๆ จะเรียกท่านอาจารย์ว่าเป็นนักการเกษตร นักวิทยาศาสตร์ นักสถิติ นักธุรกิจ นักการตลาด นักการสื่อสาร นักพูด นักเขียน นักดนตรี ศิลปิน และอื่นๆ อีกก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็น “ศาสตร์ทุกแขนงรวมลงที่ใจมนุษย์” และนี่เองคือ “การเรียนรู้แบบบูรณาการสู่ชีวิต”

ที่แท้จริง ซึ่งท่านอาจารย์ได้พิสูจน์ให้เห็นชัดเจนแล้ว

เมื่อมีใครถามว่า ท่านเป็นนักอะไร ท่านจึงตอบว่าผมเป็นคนเหมือนทุกคน และในทางกลับกันเราจึงได้เรียนรู้ว่าทุกคนก็ควรจะเป็นคนให้เหมือนท่านเช่นกัน โดยใช้หลักเรื่อง “การเรียนรู้ที่เป็นอิสระ” ซึ่งท่านได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า เป็นการเรียนรู้ที่อยู่ภายใน เป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างลึกซึ้งถึงคุณค่าของสิ่งนั้นๆ จนสามารถพัฒนาทักษะและนำไปเป็นประโยชน์แก่ชีวิตได้จริง

ในปีที่ ๔๔ ของท่าน แม้จะถูกโรคภัยเบียดเบียนอย่างหนัก ท่านยังใช้ “ธรรมโอสถ” ให้การเรียนรู้กับคนรอบข้างที่พากันตระหนกตกใจ ขวัญเสีย ด้วยการไม่หวั่นไหว และเห็นเป็นเรื่องธรรมดา จนกระทั่งหมอที่รักษาท่านรู้สึกเบาใจที่ท่านมีกำลังใจดีมาก และในเวลาไม่นานท่านจึงหายป่วย มีสุขภาพดีดังเดิม กลับมา “ทำงาน” อย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยเช่นเคย

แม้ลูกศิษย์และคนรอบข้างพากันเป็นห่วง และอยากจะทำให้ท่านมีเวลาพักผ่อนบ้าง ท่านกลับพูดว่า “อย่าให้เวลาหรืองานมาแบ่งแยกชีวิต...” ทุกเวลาคือชีวิต และชีวิตคือการทำงาน ซึ่งท่านทำโดย “ปฏิบัติงานให้เป็นการปฏิบัติธรรม” สรุปแล้วท่านอาจารย์ทำงานอยู่ที่เดียวและทำตลอดเวลา คือที่ใจ หลักสูตรที่ท่านเปิดสอนอยู่ในขณะนี้ จึงมีชื่อว่า “สอนจิตด้วยใจ”

ในฐานะลูกศิษย์คนหนึ่ง คณะหนึ่งจากสถาบันอาศรมศิลป์ จึงขอปวารณาตัว น้อมเรียนรู้จากท่านอาจารย์ด้วยใจที่เคารพบูชาคุณครู เพื่อที่จะหยั่งรู้และรับมาปฏิบัติให้ถึงปฏิบัติแห่งการ “สอนจิตด้วยใจ” อย่างเต็มกำลังความสามารถและสติปัญญาของเราตลอดไป

:: อัญชสา ประมวลเจริญกิจ ::

ตลอดระยะเวลาที่เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไม่เคยมีโอกาสดูรู้จักคุณพ่อระพี มีเพียงโอกาสที่ได้รับรู้ถึงคุณความดีที่คุณพ่อระพีได้สร้างไว้ และยังคงทำให้กับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในขณะที่เป็นนิสิตจะต้องเดินผ่านบ้านคุณพ่อระพี เพื่อไปและกลับที่พักกับมหาวิทยาลัย ทุกครั้งที่เดินผ่านบ้านคุณพ่อระพี ดวงจะมองผ่านรั้วบ้านคุณพ่อเข้าไป ด้วยความหวังว่าสักวันจะได้มีโอกาสพบกับคุณพ่อระพีสักครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเลยซักครั้ง

หลายครั้งที่เดินผ่านบ้านคุณพ่อระพี ดวงจะเห็นบุคคลมากมายหลากหลายกลุ่มเข้ามาพบคุณพ่อระพี ทำให้ดวงมีความคิดว่าคนธรรมดาอย่างเราคงไม่มีโอกาสได้ทำความรู้จักกับคนที่มิชื่อเสียงและทำคุณงามความดีมากมายอย่างท่าน

จนกระทั่งดวงเรียนจบและได้มาทำงาน
ภายในรั้วนนทรี ดวงจึงได้มีโอกาสพบและพูดคุยกับคุณพ่อระพีเป็นครั้งแรก หลังจากนั้น
ดวงก็เข้าใจได้ว่าทำไมคุณพ่อระพีจึงเปรียบ
เหมือนคุณพ่อของหลายๆ คน

สำหรับดวง ตั้งแต่วันแรกที่ได้พบและพูดคุยกับคุณพ่อ คุณพ่อเป็นคุณพ่อที่ให้ความรัก
ความอบอุ่น คำปรึกษา และความเข้าใจใน
การดำรงชีวิต คุณพ่อเข้าใจในอุดมการณ์ที่
หลายๆ คนมองว่าแปลก บางครั้งในขณะที่
รู้สึกท้อในสิ่งที่หวังและคาดหวัง ดวงจะคิดถึง
คำสอน บทความต่าง ๆ ที่คุณพ่อให้อ่าน

สิ่งสำคัญที่ดวงคิดว่าได้รับการสนับสนุน
จากคุณพ่อก็คือ ความรัก ความเมตตา และ
ความเข้าใจที่เราควรมีและมอบให้กับทุก ๆ
คน ไม่ว่าจะเขาเหล่านั้นจะเป็นใครก็ตาม ดวง
มีความตั้งใจว่าจะพยายามรับใช้ประเทศไทย
ด้วยความรู้ ความสามารถที่มี ไม่ต้องทำใน
สิ่งที่ยิ่งใหญ่จนเกินกำลัง แต่ขอให้ได้ทำในสิ่ง
ที่ดี ที่เป็นประโยชน์ตามแต่กำลังที่เรามี

คุณพ่อทำให้ดวงเข้าใจในความหมายของ
วลีที่ว่า เกษตรศาสตร์คือศาสตร์ของแผ่นดิน

:: เด็กหญิงวณัฏฐ์ อิศรากำพต ::

ครั้งแรกที่ได้ไปพบปราชญ์ชาวบ้าน หนูอายุประมาณ ๖ ขวบครึ่ง (ประมาณ ป.๑) ปราชญ์ท่านแรกที่ได้ไปพบคือ ครูบาสุทธินันท์ ที่ได้ไปในตอนนั้นเพราะได้เที่ยวที่ปราสาทหินพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ และได้รู้จักมาก่อนว่า ครูบาสุทธินันท์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านอยู่ที่ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ จึงไปหาครูบาสุทธินันท์ดู

ในครั้งนั้นไปนั่งคุยแค่แป๊บเดียว หนูก็ไม่อยู่ฟังผู้ใหญ่คุยกันเลย แต่หนูไปเดินเล่น ได้เห็นต้นไม้ สัตว์ต่างๆ ที่ไม่เคยได้ใกล้ชิด ก็รู้สึกว่ายากมาที่นี้บ่อยๆ หลังจากนั้นหนูก็มาหาครูบาสุทธินันท์บ่อยๆ

จนกระทั่งครั้งหนึ่งภรรยาของครูบาสุทธินันท์ และลูกครูบาสุทธินันท์ ซึ่งในตอนนั้นหนูจะสนิทกับลูกครูบาสุทธินันท์มากๆ ได้พาหนูไปหาคุณอภิชาติ เจริญมา ซึ่งหนูเรียกสั้นๆ ว่าอาอ้น และเจออาจารย์ นฤมล ปราชญ์โยธิน ด้วย จึงได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาอ้น และครอบครัวหนู

แต่นั้นเป็นต้นมา หนูก็ไปหาอาอ้นบ่อยมาก เกือบทุกปีดเทอม หนูติดอาอ้นเพราะคุณอาเป็นคนใจดี ให้ความรู้เข้าใจง่าย และที่บ้านอาอ้นก็มีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคุณพ่อก็เริ่มเปลี่ยนความคิด คือให้อย่างประหยัด ไม่สิ้นเปลือง อยู่เท่าที่มี ไม่ต้องขวนขวายหาในสิ่งที่ไม่จำเป็น นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องการเกษตรแบบต่างๆ ที่ไม่ต้องลงทุนแต่ลงแรง เป็นต้น

ครอบครัวหนูใช้เวลาสั่งสมเรื่องนี้มาเป็นเวลานานพอสมควร จึงนำมาปรับใช้กับชีวิต เช่น เรื่องการใช้เงินอย่างประหยัด ซึ่งเห็นได้ชัดคือ ในสมัยก่อนที่ยังไม่ได้พบปะกับปราชญ์ชาวบ้าน จะใช้เงินแบบไม่ประหยัด ฟูมเฟื่อย แต่เมื่อได้พบปะกับปราชญ์ชาวบ้านก็ทำให้จัดสรรเงินได้ รวมถึงเรื่องการเกษตรซึ่งคุณพ่อก็แนะนำให้คนอื่น ๆ ลองทำดูบ้าง

หนูรู้สึกว่าการใช้ชีวิตที่ดีที่ได้สัมผัสกับปราชญ์ชาวบ้าน ธรรมชาติ การสัมผัสทำให้หนูมีชีวิตที่ดีขึ้นและทำให้ชีวิตมีค่ามากขึ้นกว่าเก่า ชีวิตที่มีค่ามากขึ้นหมายถึงอยู่อย่างพอเพียง ไม่หลงใหลในวัตถุนิยมต่างๆ ซึ่งที่หนูได้ตัวอย่างมาก หนึ่งในนั้นคืออาจารย์ระพี

จริงๆ แล้วหนูไม่ได้สัมผัสกับอาจารย์ระพีโดยตรง แต่เคยฟังอาจารย์ระพีพูดมาบ้างแล้ว ว่าจะทำอะไรให้คิดถึงแผ่นดิน, ธรรมชาติ ไม่เห็นแก่ตัวและให้กตัญญูต่อแผ่นดิน ชาติ ตอบแทนในสิ่งที่แผ่นดินให้มา ความคิดของอาจารย์ระพี ทำให้หนูเห็นด้วยคือในสมัยนี้คนบางคนทำอะไรไม่คิดถึงแผ่นดินเหมือนกับขายชาติ ให้ชาติอื่นมาเหยียบย่ำแผ่นดินไทย

และสุดท้ายอยากฝากว่าให้พยายามอยู่อย่างพอเพียง เพราะเด็กรุ่นใหม่สมัยนี้มีแต่จมอยู่ในวัตถุนิยม ไม่ลืมหูลืมตาดูบ้านเมืองว่าเกิดอะไรขึ้น ถ้าเด็กรุ่นใหม่สามารถคิดว่าเกิดอะไรขึ้น ปัญหาคืออะไร แล้วรู้จักที่จะแก้ปัญหา จะทำให้ประเทศชาติพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไปค่ะ ก่อนที่จะทำอะไรอย่าลืมหาคิดให้ดี ๆ คำนึงถึงสิ่งรอบข้างก่อนนะคะ ขอขอบคุณค่ะ

:: ศ.ดร.เจตนา นาควัชระ ::

มีคำคมภาษาฝรั่งเศสอยู่ชุดหนึ่งที่ติดใจผมมานาน นั่นคือ “Of all the arts, the most difficult is that of growing old gracefully.” แปลเป็นภาษาไทยอย่างหลวมๆ คงจะได้ความว่า “ในบรรดาศิลปะทั้งหลาย ที่ยากที่สุดคือ แก่อย่างไฉนจึงจะสง่างาม”

ทุกครั้งที่ผมได้อ่านข้อความในหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งบางครั้งก็มาในรูปของจดหมายถึงบรรณาธิการ (หมายความว่าถึงไม่เชิญให้เขียนก็จะเสนอตัวเขียน) ผมรู้สึกว่าคุณอาจารย์ระพีเข้ากับคำคมภาษาฝรั่งเศสที่อ้างมาข้างต้นได้อย่างดียิ่ง

สิ่งที่ท่านเขียนเป็นเสียงแห่งมโนธรรม กระตุ้นให้เราตื่นอยู่เสมอ เตือนไม่ให้เราหลงตัวเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ท่านพูดความจริงกับเรา และเรียกร้องให้เราตื่นขึ้นรับความจริง อาจจะเป็นความจริงอันปวดร้าว แต่ถ้าเราไม่รับความจริง เราก็จะแก้ปัญหาไม่ได้ ไม่ว่าในระดับใด

การพูดความจริงของท่านในบางครั้งต้องการความกล้าทางจริยธรรมที่สูงมาก คนบางคนชิงชังท่าน คนบางคนอาจเสียผลประโยชน์เพราะท่าน แต่ผม “อ่าน” ท่านว่าท่านไม่สนใจว่าใครจะรักหรือใครจะชัง ท่านทำหน้าที่ของคนแก่ที่สง่างาม ไม่มีความจำเป็นที่สื่อจะต้องยัดเยียดตำแหน่ง “อาวุโส” ใดๆ ให้ท่าน ท่านยืนอยู่ได้ด้วยชื่อที่ติดตัวท่านมา ท่านคือนายระพี สาคริก

เราคงจะอดถามไม่ได้ว่าท่านได้ความแข็งแกร่งทางใจนี้มาจากไหน ท่านไม่เคยปิดบังเรื่องความยากลำบากที่ต้องประสบมาในตอนเด็ก ท่านเขียนเล่าถึงชีวิตในครอบครัวเอาไว้อย่างตรงไปตรงมา

การตีความของท่านน่าฟังมาก แทนที่จะมองย้อนหลังด้วยความน้อยใจเช่นที่คนส่วนใหญ่กระทำกันอยู่ ท่านกลับ

มองว่าความยากลำบากเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาที่ผู้ใหญ่ตั้งใจจะให้แก่ท่าน เพื่อสร้างบุคลิกภาพอันแข็งแกร่งที่จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคต และก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ ท่านสร้างตัวขึ้นมาได้ด้วยพลังปัญญา ด้วยความมานะอดทน ด้วยความมุ่งมั่นอันเปี่ยมด้วยอุดมคติ

และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ไม่ว่าจะประสบปัญหาอะไรมาเพียงใด ท่านยังคงมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ และไม่เคยมองว่า จะหาทางออกไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ปรัชญาชีวิตที่ว่านี้ท่านนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะในงานเขียนของท่าน

ผม “อ่าน” อาจารย์ระพี ว่าแนวคิดของท่านมีเอกภาพ เป็นการหลอมรวมองค์ประกอบ ๓ ส่วนเข้าด้วยกัน นั่นคือ ความเข้าใจธรรมชาติตามที่เห็นและเป็นอยู่ ความเข้าใจ “ธรรมชาติ” ที่อยู่ในใจเรา และการนำความเข้าใจทั้งสองนี้ไปเป็นฐานในการจรรโลงสังคม ดังที่ท่านได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างแจ่มชัดว่า :

เรามักพูดถึงธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม แต่น้อยคนนักที่จะมองเห็นความจริงได้ว่า ธรรมชาติที่แท้จริงอยู่ในจิตใจตนเอง ซึ่งสามารถค้นพบได้จากผลสะท้อนในการปฏิบัติแห่งตน ที่มอบให้แก่เพื่อนมนุษย์ทุกคนบนพื้นฐานแห่งความหลากหลายอย่างปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชัง (“ไม่มีคนดีคนเลวในโลกแห่งความเป็นจริง”)

ปรัชญาชีวิตของอาจารย์ระพีแบบยลนัย ท่านมิได้ปฏิเสธความมีตัวตนของธรรมชาติในรูปของโลกภายนอก แต่ “ธรรมชาติ” ในอีกความหมายหนึ่งคือ “ธรรมชาติที่อยู่ในจิตใจตนเอง” เป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลจะต้องขัดเกลา พัฒนา และปรับให้เป็นแสงสว่างที่นำชีวิตได้ ความสำเร็จในการ

ชำระกิเลสจึงมิได้เป็นไปเพื่อการปลดทุกข์ของแต่ละบุคคล แต่มีทิศทางสังคมมีความสำคัญยิ่งในระบบความคิดของท่าน

ท่ามกลางความสับสนวุ่นวายของสังคมร่วมสมัย แนวคิดของอาจารย์ระพีเป็นกำลังใจอันมหาศาลให้แก่ผู้ร่วมสมัยกับท่าน ดูราวกับว่าท่านจะเชื่อในเรื่องสัตยชาติญาณ ใฝ่ดีในมนุษย์ทุกผู้ทุกนาม หรือท่านอาจจะคิดไปไกลจนถึงขั้นที่ว่า บัวได้นำก็สามารรถจะผลักดันตัวเองให้ขึ้นมาอยู่เหนือน้ำได้ด้วยสัมมาทิฐิ

อาจารย์ระพีเป็นที่รู้จักในระดับโลกในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ แต่ท่านมิได้เพียงแต่ “เล่น” กล้วยไม้จากรากฐานของวิทยาศาสตร์ (คำว่า “เล่น” ในภาษาไทยมิได้แปลว่า “เล่นๆ” แต่แปลว่า “เอาจริงเอาจังด้วยใจรัก”) หนังสือ รวมบทความในหัวข้อ หอมกลิ่นกล้วยไม้ บอกความไว้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนว่า การเล่นกล้วยไม้เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาได้อย่างดีเยี่ยม

ณ จุดนี้เราอาจจะนำเอาหลักการของวิทยาการสมัยใหม่มาอธิบายได้ว่า ในระบบความคิดและในระบบการทำงานของท่าน “ธรรมชาติ” (nature) กับ “วัฒนธรรม” (culture) สร้างความมั่งคั่งให้แก่กัน ส่องทางให้แก่กัน (เราคงจะต้องไม่ลืมว่ารากศัพท์ของคำว่า culture นั้น คือ มโนทัศน์ที่วาดด้วยการ “ปลูก”)

มนุษย์ผู้มีปัญญากระทำการบางอย่างต่อธรรมชาติ หนูนธรรมชาติให้ของงาม แต่มิได้กระทำการอันใดอันเป็นประทุษกรรมต่อธรรมชาติ คำว่า “พอเพียง” กำลังกลับมาสู่จิตสำนึกของพวกเราหลังวิกฤตทางการเมืองที่กำลังจะแปรเปลี่ยนไป (ในทางที่ดี?)

ผู้เชี่ยวชาญกล้วยไม้ระดับโลกได้แสดงให้เห็นให้เราเห็น

ประจักษ์แล้วว่า “วัฒนธรรมพอเพียง” ที่เหมาะสมจะพอดีเป็นอย่างไร กล้วยไม้ของท่านจึงมิใช่เป็นเรื่องของการพรากธรรมชาติมาทำเป็น “ของเล่น” ให้แก่มนุษย์ เหมือนกับเพลงไทยสากลอันเลื่องชื่อของ “พรวนบุรี” เกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านกล้าที่จะประเมินตนเองไว้อย่างปราศจากความกำกวมใดๆ

“ถ้าจะพูดว่าเรียน ฉันคงเรียนทุกเรื่องที่เป็นความจริงมาจากแผ่นดินไทย โดยถือป็นห้องเรียนพื้นฐานทั้งหมด ฉันจึงสามารถทำกล้วยไม้ ซึ่งแต่ก่อนมีเพียงเศรษฐีกลุ่มเล็กๆ นำมาปลูกเล่น โดยที่คนในสังคมเห็นเป็นเรื่องไร้ความหมาย...แต่ช่วงหลังๆ กล้วยไม้กลับกลายเป็นพืชที่ทำประโยชน์ให้กับคนไทยแทบจะทุกระดับจากบนสู่ล่าง... จนถึงเป็นพืชที่คนหลายสภาพชีวิต รวมทั้งฐานะความเป็นอยู่ ใช้สานสัมพันธ์ทางจิตใจให้ถึงซึ่งกันและกันได้” (“มหาวิทยาลัยในอุดมคติของฉัน”)

คงจะเป็นเวลาใกล้ ๓๐ ปีมาแล้ว ผมอ่านหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง เห็นภาพอาจารย์ระพีกำลังช่วยมุงหลังคาจากกระต๊อบเล็กๆ ในชนบทพร้อมกับลูกศิษย์ของท่านที่ออกไปทำค่ายอาสา ภาพนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่บอกความบางอย่างที่จับใจผมมาจนทุกวันนี้ การปีนป่ายไปสู่ที่สูง (สุด) ของท่าน คือการปีนขึ้นไปบนหลังคามุงจาก นาคิดจริงๆ ว่าท่านกำลังคิดอะไรอยู่ในขณะนั้น... และในขณะนั้น

ประวัติย่อของท่านที่ลงพิมพ์ไว้ในหน้าสุดท้ายของหนังสือค้นหาความจริงจากชีวิต (๒๕๔๗, ๒๕๔๘) ระบุเอาไว้ว่า “ปัจจุบัน : อีสระ ลาออกหมดจากทุกตำแหน่ง ปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งต่างๆ”

แถมอย่างนี้สิ จึงจะสง่างาม

:: ยงยุดิ หวานสูงเนิน ::

โลกสอนให้ฉันรู้เห็นมากมาย...

...โชคดีที่ได้รู้จัก...

...โชคดีที่ได้เกื้อหนุน...

...โชคดีที่ได้เพิ่มผล...

...รู้จัก...รู้สติ...รู้ปัญญา

โลก...สอนให้ฉันเข้าใจ...

...ฉันเห็นคนเก็บขยะกวาดถนน...เก็บแล้วเก็บอีก...กวาดแล้ว กวาดอีก...

ถึงเวลา เขาก็จะมีภาชนะเก็บกวาดทั้งในถังขยะและริมถนน เป็นอยู่อย่างนี้

ฉันมองเห็นจนชินตา...

...ฉันเดินผ่านไปผ่านมา ก็วันเวลาแล้วที่ฉันเห็น วันนี้ก็เป็นอีกวัน

“คุณเคยเก็บขยะ กวาดถนนบ้างไหม? “คนเก็บขยะกวาดถนนพูดกับฉัน...

“เคยสิ...” ฉันตอบแบบเรียบง่าย

“ที่ไหน? บ้าง” เขาถามฉันอีก

“ที่ๆ ฉันอยู่พักอาศัยไง?” ฉันตอบ

“ทำไม? ถึงกวาดทำไมถึงเก็บขยะ” เขาถามฉันอีก...

“ก็มันสกปรก รกรุงรัง ไม่เป็นระเบียบ...” ฉันตอบเขาอีกอย่างงงๆ...

“ฮืม...ดีๆ...” คนกวาดถนนเก็บขยะยิ้มให้ฉันแล้วก็พูดเสริมขึ้น

“ขยะที่คุณมองเห็น...จะเก็บเมื่อไหร่...ก็หมดเมื่อนั้น...ทิ้งใหม่เก็บใหม่ トラบไตที่มนุษย์ยังคง

เล่นทิ้งเล่นขว้าง...เปื้อน่ายก็ทิ้ง...เก็บมาใหม่...”

เขาพูดพร้อมถอนหายใจ...เสริมขึ้นอีก

“แต่...มีอยู่สิ่งหนึ่ง ที่ฉันพยายามกวาดให้มันหมดๆ ไปเสียที...”

...กวาดเท่าใดๆ ก็ไม่หมด...มันกวาดยากเต็มที...”

...ฉันงุนงง...ไปพักนึง...ก่อนที่จะถามเขากลับไป...”

“แล้ว...ขยะที่คุณว่านั่น...มันอยู่ที่ไหนล่ะ?” ฉันถามเขาไปอย่างสงสัย...

“ก็อยู่ใน...สมองนี่นะซิ” พูดพลางเขาชี้ไปที่ศีรษะตัวเอง

“กวาดเท่าไร ก็กวาดไม่หมด...มันรกรุงรังสินดี...ไม่รู้อันไหนดีไม่ดี ใช้ได้...ใช้ไม่ได้”

เขาพูดพลางก็กวาดถนนไปพลาง...เดินห่างออกไปจากฉันเรื่อยๆ

...แต่ก็ยังพอได้ยินเสียงบ่น...จิม...จำ..

“สงสัย..ใจฉันมันอ่อนล้าเกินไปหรือเปล่าหนอ! แล้วคุณล่ะ? เคยกวาดขยะออกจากสมอง

ของคุณบ้างไหม...กวาดอย่างไร? ทำอย่างไร...ถ้ารู้...บอกฉันหน่อยสิ...”

...เขาพูดจบ...ก็เดินลับหาย...ไปอีกซอกหนึ่ง...ของมุกถนน

ฉันยืนนิ่งไปชั่วขณะ ก่อนที่ฉันจะตอบกลับไป...พร้อมๆ กับสายลมอย่างแผ่วเบา...

“ขอบคุณ...ขอบคุณ...ขอบคุณ...ผมเข้าใจแล้ว”

ความเป็น “ระพี สาคริก” ความดีที่หาญกล้าเพื่อมหาประชาชน

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นปราชญ์บุคคลที่หาได้ยากยิ่งในสังคมไทย เพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ตลอดชีวิตการทำงานของท่าน ท่านได้ทุ่มเททำงานด้วยความเพียรพยายาม ภายใต้สำนึกที่มีต่อหน้าที่การงาน และความรับผิดชอบต่อองค์กร โดยไม่ยึดติดกับลาภ ยศ สรรเสริญ

คุณธรรมในตัวท่านซึ่งประกอบด้วยความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเมตตากรุณา รวมถึงการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและเป็นอิสระยากที่จะหาบุคคลใดเสมอเหมือน ผู้คนในยุคปัจจุบันและอนุชนรุ่นหลังจึงควรจะได้ศึกษาและเรียนรู้ชีวิตของท่าน เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการทำงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ตลอดจนเพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้กับตนเองในการเพียรทำคุณงามความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ชีวิตในวัยเด็กของท่านได้รับการฝึกฝนและอบรมเลี้ยงดูให้เป็นคนดีมีคุณ มีความเข้มแข็งอดทน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และพึ่งพาตนเอง

โดยบิดาของท่านซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นขุน-ตำรวจเอกพระมหาเทพกษัตรสมุห ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้นำวิธีการของคุณปู่ที่เคยเลี้ยงดูมาใช้กับบุตรของตน

ในวัยเด็กท่านย้ายโรงเรียนบ่อยครั้งมาก การเปลี่ยนโรงเรียนครั้งแล้วครั้งเล่ากลับเป็นผลดี เพราะท่านมีโอกาสดูได้เรียนรู้ชีวิตกับโรงเรียนแต่ละแห่ง ครูคนใหม่ เพื่อนใหม่ บรรดาญาติ และสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ถึงแม้ท่านจะย้ายโรงเรียนบ่อยแค่ไหน ผลการเรียนรู้กลับอยู่ในเกณฑ์ดี มีอยู่ปีหนึ่งในช่วงชั้นประถมศึกษา ผลการเรียนรู้ดีมาก คุณครูจึงให้เรียนข้ามชั้น

ด้วยสายตาที่ฉายแววถึงความมุ่งมั่นและเด็ดเดี่ยว เชื้อมั่นในตนเอง หม่อมเจ้าลักษณากร เกษมสันต์ หัวหน้า

กองพิชพันธุ์ กรมเกษตรและการประมง เกิดความพึงพอใจ จึงได้ชักชวนให้ไปเรียนที่โรงเรียนเตรียมเกษตร แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อครั้งที่ได้พบกันโดยบังเอิญ ณ อุทยานธรณีสัเทวาลัยแห่งหนึ่งแถววรจักร

ตอนนั้นท่านนั่งรถยนต์ไปอยู่กับบิดา จู่ๆ ก็มีรถยนต์คันหนึ่งแล่นมาชนท้าย บิดาของท่านจึงนำรถยนต์ไปซ่อม หม่อมเจ้าลักษณากร เกษมสันต์ ซึ่งนำรถยนต์ไปซ่อมที่อุ้งแห่งเดียวกันอยู่ก่อนหน้านี้ เมื่อเห็นชายหนุ่มหน่วยก้านเข้าที่นัยน์ตามคมเข้มแดงด้วยความเด็ดเดี่ยว จึงได้ออกปากชวนให้ไปเรียนที่โรงเรียนเตรียมเกษตร แม่โจ้ ท่านก็ตกลงใจทันที เพราะชอบปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงตอบปากรับคำชักชวนโดยไม่รอรี

ชีวิตที่โรงเรียนเตรียมเกษตร แม่โจ้ เป็นบทพิสูจน์ถึงเลือดนักสู้ของผู้ชายโดยแท้ เมื่อไปถึงใหม่ๆ เป็นเวลากว่า ๒ เดือนที่ท่านต้องใช้มือทั้ง ๒ ข้างกับจอบอันเดียวตะลุยพินดินในพื้นที่หลายไร่ เพื่อทำนาปลูกข้าว ไม่มีวัวควายไว้ใช้งานเลย ผ่านมือทั้ง ๒ ข้างแตกซำระบมไปหมด

ท่านเรียนอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๒ ปี ต้องอาศัยจิตใจอันกล้าแกร่งเผชิญกับความเหนื่อยยากลำบากนานัปการ โรงเรียนอยู่ในป่า ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ที่พักเป็นเรือนไม้เก่าๆ มุงสังกะสีๆ หน้าผนที่ก็เปียกปอนกันที เพราะหลังคารั่ว หากจะเข้าเมืองก็ต้องเดินกันเป็นระยะทางสิบกว่ากิโลเมตร

หลังจากที่ท่านเรียนจบจากโรงเรียนเตรียมเกษตร แม่โจ้ แล้ว ท่านก็กลับมาที่กรุงเทพฯ เพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในภาควิชาเกษตรเคมี คณะกสิกรรมและสัตวบาล เมื่อสำเร็จปริญญาตรีแล้ว ท่านขอสมัครไปเป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนเตรียมเกษตร แม่โจ้ ทันที เพราะอยากเป็นอิสระ กอปรกับต้องการไปสร้าง

องค์ความรู้ด้านเกษตรศาสตร์เพื่อผลิตบุคลากรออกไปปรับใช้ประเทศชาติ

หลายสิ่งหลายอย่างที่ท่านแสดงออกทั้งในด้านความคิดและการกระทำ เป็นสิ่งที่มีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป จะมีใครสักกี่คนที่มียุณยสถานอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ขอสมัครไปทำงานอยู่ในต่างจังหวัดที่มีความทุรกันดารและแร้นแค้น

การได้รับทุนไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านก็ปฏิเสธทุนของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ อย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ต้องการตกอยู่ในการครอบงำทางความคิดจากโลกตะวันตก ซึ่งมุ่งคอยแต่จะทำให้ลายภูมิปัญญาและสืบลือดสูญเนื้อจากโลกตะวันออก

คนทั่วไปอาจเข้าใจว่าท่านสำเร็จการศึกษาด้านพืชสวนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงมีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านกล้วยไม้ แต่ข้อเท็จจริงกลับเป็นเช่นนั้นไม่ เนื่องจากตั้งแต่วัยเด็กท่านเห็นบุคคลระดับเจ้านายในราชสำนักและสังคมชั้นสูงนิยมเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ ซึ่งมีการนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ฮาวายและที่อื่นๆ ในราคาแพงลิบลွ

ท่านจึงเรียนรู้และศึกษากล้วยไม้ด้วยตนเองอย่างจริงจัง โดยสังสมองค์ความรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน รวมทั้งในโอกาสที่ท่านติดตามบิดาตระเวนไปตรวจราชการตามหัวเมืองต่างๆ ท่านจึงได้เรียนรู้กล้วยไม้ไทยจากพื้นที่เหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครั้นเมื่อไปเรียนและสอนที่โรงเรียนเตรียมเกษตร แม้ได้สัมผัสกับความมั่งคั่งของกล้วยไม้เมืองเหนือ ท่านจึงได้นำวิชาความรู้ด้านกล้วยไม้ไทยมาอบรมเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไปผ่านรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์เพื่อเป็นวิทยาทาน

ท่านได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาแห่งกล้วยไม้ไทย” ในเวลาต่อมา เพราะเป็นผู้ที่บุกเบิกและต่อยอดองค์ความรู้กล้วยไม้ไทย โดยการศึกษาและวิจัยมาเป็นลำดับด้วย

ตนเอง จนสามารถเพาะพันธุ์กล้วยไม้สายพันธุ์ใหม่ๆ หลายสายพันธุ์ ประการสำคัญ ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของประเทศต่างๆ ทั่วโลก

เพราะความน่าสนใจของกล้วยไม้ไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีความงดงามอย่างมีเอกลักษณ์ ส่งผลให้ชื่อเสียงของประเทศไทยซจรจายไปอย่างรวดเร็ว การประกวดกล้วยไม้โลกหรืองานแสดงกล้วยไม้นานาชาติ ท่านจะได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการตัดสินทุกครั้งในห้วงระยะเวลากว่า ๔๐ ปีที่ผ่านมา

เมื่อปี ๒๕๔๖ ธุรกิจกล้วยไม้ในประเทศได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง จากการที่รัฐบาลอนุญาตให้ทุนข้ามชาติจากไต้หวันนำเงินทุนกว่า ๓,๐๐๐ ล้านบาท เข้ามาลงทุนทำธุรกิจกล้วยไม้แบบครบวงจร เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกล้วยไม้ ผู้ประกอบการ ผู้ส่งออก ล้วนได้รับความเดือดร้อนกันอย่างถ้วนหน้า

ในช่วงนั้นท่านมีปัญหสุขภาพต้องเข้าออกโรงพยาบาลอยู่บ่อยครั้ง แต่ด้วยความกังวลและห่วงใยต่อความอยู่รอดของเกษตรกรและวงการธุรกิจกล้วยไม้ ท่านจึงลุกขึ้นมาทำหน้าที่เป็นเสาหลักเพื่อคัดค้านการตัดสินใจของรัฐบาลในที่สุดทุนข้ามชาติจากไต้หวันต้องล่าถอยไป นี่คือการบุกเบิกหนึ่งของท่านในการปกป้องเกษตรกรและวงการธุรกิจกล้วยไม้ที่มีมูลค่าส่งออกในแต่ละปี มีมูลค่านับหมื่นล้านบาท

หลักของความคิดในการสร้างความเจริญมั่นคงให้กับประเทศชาตินั้น ท่านได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นลำดับแรกสุด จะเห็นได้จากการอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ เป็นวิทยาทานเพื่อสร้างอาชีพแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป หรือในห้วงที่ท่านเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และดำรงตำแหน่งอธิการบดี ท่านพยายามปลูกสร้างจิตสำนึกให้แก่บัณฑิตใน

การมีส่วนร่วมรับใช้สังคม โดยสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรม
ค่ายอาสาพัฒนาชนบทตั้งแต่ปี ๒๕๐๙ ซึ่งเป็นอีกตัวอย่าง
หนึ่งที่ท่านให้ความสำคัญในการพัฒนาระดับล่างของสังคม

ค่ายอาสาพัฒนาชนบทมีการก่อสร้างโรงเรียนในชนบท
ในปีหนึ่งๆ นิสิตทุกคนะ ประมาณ ๒๐๐ คน จะรวมตัว
ออกค่ายตามภูมิภาคต่างๆ ในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน
ปีละ ๓ ค่าย หนึ่งค่ายสร้าง ๑ โรงเรียน

เมื่อมองย้อนหลังไปร่วม ๔๐ ปี การออกค่ายในแต่ละ
พื้นที่มีความยากลำบากมาก เพราะถนนหนทางเป็นถนน
ลูกรัง เส้นทางเล็กๆ กว่าจะเดินทางเข้าถึงชุมชนในชนบท
บางครั้งก็ต้องอาศัยทางเกวียน ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา
สภาพเช่นนี้จะเรียกว่า “นอนกลางดิน กินกลางทราย” ก็ไม่
ผิดแฟกไปจากนี้เลย

เกือบทุกพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่สี
แดง (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแย่งชิงประชาชน
ไปได้เกือบหมด) อาทิ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม,
อำเภอนาแก จังหวัดสกลนคร, อำเภอเลิงนกทา จังหวัด
ยโสธร, อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

ท่านก็ออกไปเยี่ยม นิสิตในทุกค่ายทุกปี อยู่ค่ายละ ๔-๕
วัน ลงมือทำงานชนิดเคียวป่าเคียวไผ่ อยู่กินเช่นเดียวกัน
กับนิสิต ส่งผลให้นิสิตมีขวัญและกำลังใจเป็นอย่างมาก
และประการสำคัญ การออกค่ายทุกครั้งมีความปลอดภัย
ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี

หลังเกษียณอายุราชการ ท่านมีเวลามากขึ้น ท่านมัก
จะอบรมและเผยแพร่ความรู้การเพาะเลี้ยง และการขยาย
พันธุ์กล้วยไม้เพื่อเป็นวิทยาทานแก่เกษตรกรและประชาชน
ทั่วไป และจัดรายการโทรทัศน์ “ศาลาริมสวน” ทางสถานี
วิทยุโทรทัศน์ช่อง ๑๑ โดยนำเสนอความรู้ด้านกล้วยไม้ทั้ง
ในและต่างประเทศ แต่สอดแทรกสาระสำคัญลงไป

คือสอนให้คนรู้จักคุณค่าของสรรพสิ่งในธรรมชาติ

มีคุณธรรมประจำใจเพื่อให้สังคมเกิดความสันติสุข รู้จักทำ
คุณงามความดีให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ

นอกจากนี้แล้วท่านยังเขียนหนังสือและบรรยายให้
ความรู้แก่สังคมในทุกระดับ ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนต่าง ๆ
ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ทุกวันนี้ด้วยความห่วงใยที่
มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ของบ้านเมือง ท่านจึงจับปากกา
เขียนบทความตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์หลายฉบับเพื่อ
สะท้อนปัญหา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามา

หัวใจของแนวคิดและแนวทางการทำงานของท่านอาจ
จะประมวลได้ดังนี้

“จะทำอะไรก็ต้องมาก่อน”

“ขอให้มองลงข้างล่างมากๆ ไว้”

“ทุกสิ่งทุกอย่างมี ๒ ด้าน ต้องเปิดใจให้กว้าง”

“ขอให้มีความเป็นอิสระ อย่าไปยึดติดในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

“ขอให้ไม่เมตตาต่อกัน”

คำพูดที่ท่านได้กล่าวไว้เพื่อเป็นหลักของความคิดนับว่า
มีคุณค่ายิ่ง บุคคลทั้งหลายสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
กับหน้าที่การงาน ชีวิตส่วนตัว รวมทั้งการนำไปใช้ในการ
สร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสันติสุข

สภาวะการณ์ทางสังคมที่ถูกกดขี่ข่มเหงโดยไม่สามารถ
ปลดแอกตนเอง และถูกครอบงำทางความคิดให้เป็นไปตาม
กระแสโลกโดยไม่สามารถสลัดออกจากการเป็นทาสทาง
ความคิด ที่นำไปสู่ความหลงใหล ใฝ่ต่ำ ละโมบอย่างไม่มี
ที่สิ้นสุด สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของการศึกษาและ
กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมทั้งระบบ

ฉะนั้น หลักของความคิดที่ท่านให้ไว้ถือเป็นเครื่องเตือน
สติให้บุคคลทั้งหลายตระหนักถึงศักดิ์ศรีของความเป็นคน
ที่มีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกัน และมีจิตใจที่เป็นอิสระ ซึ่งจะ
ต้องรักษาและหวงแหนไว้ตราบเท่าที่ยังมีลมหายใจอยู่

:: มิรา ชัยมหาวงศ์ ::

“ฉันเริ่มปลูกต้นไม้ต้นแรกตั้งแต่ฉันยังจำความได้ แล้วมันก็ไม่ตายนะ ปลูกแล้วคอยรดน้ำ คอยใส่ปุ๋ย แล้วมันก็ออกดอกสวยด้วย แต่มันไม่ใช่แบบที่ท่านกำลังเห็นอยู่นี้...เพราะดอกไม้ที่ท่านเห็น บานแล้วโรยไป แต่ดอกไม้ไม่ร่วง ดอกไม้นี้คือ...ความรักในเพื่อนมนุษย์”

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ไม่รู้ว่ามีใครที่ฉันเริ่มเรียกศาสตราจารย์ระพี สาคริกว่า “คุณพ่อ” เหมือนบรรดาศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มักจะเรียกท่านอย่างคุ้นปาก อาจเป็นเพราะพักหลังมานี้ เวลามีปัญหาอะไร พวกเราชาวอาศรมศิลป์ ก็พากันวิ่งไปขอคำปรึกษาจากท่าน ซึ่งก็มักจะไม่ได้คำตอบที่ตรงกับคำถามที่เราถามสักทีเดียว อย่างเช่น...

ถ้าถามเรื่องหลักสูตรการศึกษา ท่านจะตอบเป็นเรื่องกล้วยไม้

ถ้าถามเรื่องกล้วยไม้ ท่านจะตอบเรื่องสังคมและการเมือง

แต่ถ้าเราลองใช้ใจฟังให้ดี คุณพ่อกำลังสอนให้เราคิดผ่านเรื่องอื่นๆ ซึ่งทำให้เราไม่จมกับปัญหาที่เราเผชิญอยู่ในขณะนั้น เราจึงจะพาตัวเองออกจากปัญหาได้

และเมื่อออกจากปัญหาแล้ว ก็เริ่มที่จะมีสติในการมองเห็น “ความจริง” ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น “ปัญญา” ในการคิดค้นหาวิธีการแก้ปัญหาจึงเกิดตามมาได้

บางครั้งแม้ไม่ต้องทำอะไร แค่ไปนั่งคุยกับท่าน ก็ดูเหมือนว่าปัญหาทุกอย่างที่ยุ่งยากก็พอจะคลี่คลายลง

พอเราคลายใจแล้ว เราหันหลังกลับไปมอง ปัญหาที่เราว่ายิ่งใหญ่กว่าภูเขา...

ก็แค่เท่ากำปั้นเรานิดเดียวเอง

แต่ถ้าเรายังวนเวียนอยู่ในภูเขา เราก็จะไม่มีทางเห็นภูเขาทั้งลูกนั้นได้

และก็จะออกจากภูเขาลูกนั้นไม่ได้

หลายครั้งที่คณะทำงานอาศรมศิลป์ ที่ดิฉันทำงานอยู่พบเจอกับอุปสรรคปัญหาในการทำงานมากมาย

จนเริ่มตั้งคำถามกันว่า “เรื่องดีๆ ทำไมทำยากกันจัง”

แค่จะคิด กลับรอก ประปรัง แก้ไข ฯลฯ ให้ออกมาจะเป็นหลักสูตรก็ว่ายากแล้ว

ยังต้องไปเจอกับข้อบังคับตามกรอบกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทำให้เราแทบจะไม่สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นไปตามหลักปรัชญาของสถาบันได้เลย

ช่วงแรก แทบจะเรียกได้ว่า “จะเป็นวิทยาลัยก็ไม่ใช่ เป็นสถาบันก็ไม่เชิง” ไม่เข้าพวกไหนทั้งนั้น

เพราะเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิมอยู่ตามรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาที่เคยมีอยู่ในสังคม

ก่อนยื่นส่งเอกสารขอจัดตั้งสถาบันอาศรมศิลป์ คณะทำงานจึงเข้าไปขอคำปรึกษาจาก “คุณพ่อระพี” ที่บ้าน ท่านยังรับพวกเราด้วยสายตาที่อ่อนโยนเหมือนเคย แววตาแฝงไว้ด้วยความปรารถนาดีอย่างไม่ต้องสงสัย ท่านเป็นอย่างนี้เสมอ

เมื่อเราไปพบท่าน ท่านเหมือนกับต้นไม้ใหญ่ให้พวกเราได้พึ่งพิง ทุกครั้งที่เราวนเวียนอยู่กับอุปสรรคจากการทำงานที่ต้อง “ทวนกระแสสังคม” จนเกิดความเหน็ดเหนื่อยและท้อใจ เพียงได้เข้าไปพักพิงร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ ได้ฟังคำพูดดีๆ จากท่าน ก็ทำให้มีกำลังใจสู้และทำงานต่อไปได้

ดิฉันจำได้ดีว่าวันนั้นกว่าจะไปถึงบ้านท่านก็ตกบ่าแยกๆ แล้ว มีเวลาพูดคุยกับท่านนิดเดียว แต่ท่านไม่เคยคิดว่าการพูดคุยกับพวกเราเป็นเรื่องเสียเวลา ถึงอย่างนั้นพวกเรา ก็เกรงใจและรีบกราบลา เพราะเห็นว่าท่านนัดแขกท่านอื่นไว้อีกมาก

การพูดคุยกับท่านในวันนั้น ทำให้ดิฉันรู้สึกอุ่นใจ และรู้สึกว่าโชคดี ที่เรามีผู้หลักผู้ใหญ่เป็นกัลยาณมิตรเป็นที่พึ่งให้กับพวกเราได้เสมอ แม้ในขณะนี้ท่านจะอายุ ๘๔ ปีแล้ว ท่านก็ยังคงทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรของสังคมไทยอย่างเต็มความสามารถเท่าที่ท่านจะทำได้

ไม่เหมือนกับใครอีกหลายคน ที่แม้จะมีแรงกำลังอำนาจมากมายเพียงใด แต่กลับใช้อำนาจนั้นเบียดเบียนบ้านทอน ทำลายสังคม และไม่เคยมคิดแม้แต่จะทดแทนคุณแผ่นดิน

ก่อนที่ชาวอาศรมศิลป์จะกราบลาท่าน คุณพ่อระพีเอ่ยขึ้นว่า “ไม่ได้ไปที่โรงเรียนนานแล้วนะ พຽນนี้พวกเราว่างกันมั้ยะ”

ที่แรกพวกเราเกรงใจและกลัวว่าท่านจะเหนื่อยและเดินทางลำบาก แต่ท่านบอกว่า อยากจะมาชวนคุณครูที่โรงเรียนคุย โดยเฉพาะครูอนุบาล ตอนที่ได้ฟังครั้งแรกก็ไม่ได้ตั้งใจอะไรเป็นพิเศษ แต่มาสะดุดใจกับคำพูดของคุณพ่อที่เอ่ยขึ้นว่า “สอนพื้นฐานต้องให้ปราชญ์เป็นคนสอน...พຽນนี้อยากจะไปชวนปราชญ์คุยเสียหน่อย”

เช้าวันรุ่งขึ้นคุณพ่อระพีก็เดินทางมาพูดคุยกับครูที่โรงเรียน ไม่เพียงเฉพาะครูอนุบาลเท่านั้น แต่คุยกับครูทั้งโรงเรียน แม้ท่านจะมีงานมาก แต่ท่านก็ยังให้ความเมตตาเดินทางจากบ้านที่ลาดพร้าว มาถึงโรงเรียนรุ่งอรุณที่อยู่บนถนนพระราม ๒ มาเพื่อพูดคุยกับพวกเราทั้งวันโดยไม่แสดงความเหน็ดเหนื่อยให้เห็นในสีหน้า

วันนั้นท่านสอนเราหลายเรื่อง โดยเรื่องส่วนใหญ่มักจะเป็นการสะกิดเตือนใจให้เราหันหลังกลับไปดูที่ “ใจ” ของเราเอง ไปเห็นความจริงที่เรามักจะมองข้าม

เนื้อหาพูดคุยวันนั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับครู และการเรียนการสอน ครูที่รุ่งอรุณก็เข้าใจตั้งคำถาม จึงพาให้การสนทนากับคุณพ่อระพีในวันนั้นมีประโยชน์มากทีเดียว มีครูท่านหนึ่งถามขึ้นว่า “เวลาสอนเด็กแล้วไม่ได้ตั้งใจ เรา จะจัดการกับตัวเองอย่างไร ไม่ให้โกรธ ไม่ให้โมโห”

“เห็นเด็กแล้วนึกถึงตัวเองตอนที่ยังเป็นเด็ก เด็กก็คือ “เรา” นั่นแหละ จะไปเห็นเด็กว่าเป็น “กู” ได้ยังไง เอาตัวกู

ของกูออกจากเด็กซะ เห็นเด็กแล้วนึกถึงอดีตของเรา แล้วเด็กจะดูน่ารักขึ้นอีกเยอะเลย” พ่อระพีตอบ

คุณพ่อยังตั้งคำถามชวนคิดต่อไปถึงเรื่อง “อำนาจ” ท่านบอกว่า “เราเป็นครู เราดูเหมือนว่าจะมีอำนาจที่ใช้ในทางบังคับเด็กนักเรียนให้เป็นอย่างไรเราคิดให้ได้ แล้วอำนาจที่แท้จริงล่ะ เราจะเอาไปใช้อย่างไรบ้าง?”

คุณพ่อบอกว่า “อำนาจไม่ได้มีไว้ใช้กับคนอื่น มีไว้ให้ใช้กับตัวเอง ใช้บังคับตัวเอง บังคับใจตัวเองให้ได้ ถ้ายังบังคับใจตัวเองไม่ได้ ก็อย่าเอาอำนาจของเราไปบังคับคนอื่น”

วันนั้นดิฉันกลับบ้านพร้อมกับข้อคิดดีๆ มากมาย จนอดไม่ได้ที่จะลงมือเขียนบันทึกเอาไว้

“สิ่งที่เรามองเป็นปัญหา ที่เราร่วมกันยิ่งใหญ่ แท้จริงแล้วมันก็ใหญ่เท่ากับ “ใจ” ของเรานี้แหละ”

พอใจเราเห็นว่ามัน สิ่งนี้เป็นปัญหา ความคิด ความกังวล ก็เข้าไปเสริมต่อกันแต่ปัญหาที่ว่าใหญ่นี้ให้ยิ่งใหญ่ขึ้นไปอีก แต่พอเราแก้ปัญหา เรากลับไปแก้ที่คนอื่น พอแก้ที่คนอื่นไม่ได้ ปัญหาอื่นๆ ก็ตามมาอีกเรื่อยๆ เพราะไม่ได้

แก้ที่เหตุของปัญหาที่แท้จริง จนในที่สุดก็ทับถมกันขึ้นกอง เป็นภูเขาสูงใหญ่อยู่ในใจ และก็พาตัวเองวนเวียนอยู่ในภูเขาแห่งปัญหานั้น โดยลืมหันกลับไปมองดีที่ “ราก” ของปัญหาว่า ที่จริงแล้วก็อยู่ที่ “ใจ” เรายังเอง

เหมือนที่คุณพ่อระพีบอกไว้ “ตอนนี้นบ้านเมืองเป็นอย่างนี้ เพราะเรามัวแต่ไปหลงประชาธิปไตยข้างนอก ไม่ได้นึกถึงประชาธิปไตยข้างใน ในใจเรา”

หากเราเรียนรู้ที่จะมองดูภายในตัวเองอย่างเข้าใจ มองสิ่งต่างๆ ที่เป็นไปอย่างเท่าทัน เราจะพบว่าทุกอย่างก็มีต้นกำเนิดมาจากจุดเดียวกัน ดังนั้น เราสามารถจะทำอะไรก็ได้ อย่างเป็นอิสระ

ไม่ว่าจะเป็นปลูกต้นไม้ พิมพ์เอกสาร ไปจนถึงบริหารประเทศ โดยหลักสำคัญอยู่เพียงแค่อิสัยต่อตนเอง รู้จักที่จะกลับมาเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นภายในใจ เพื่อให้ใจเป็นปกติ และเป็นกลางในการมองความจริงที่อยู่ภายนอก

จนวันนี้ ก็ยังไม่รู้หรอกว่า เมื่อไหร่กันที่ดิฉันเรียก ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ว่า “คุณพ่อระพี”

เพียงแต่ว่าดิฉันรู้ว่า มีครูท่านหนึ่ง ซึ่งสามารถพาศิษย์ หยั่งไปในที่ที่ตัวศิษย์เองไปไม่ถึง ไปรู้จักข้อสัจย์ต่อตนเอง และรู้ความจริงในใจตนเองมากขึ้น โดยที่ท่านใช้คำพูดที่ กลับรอกจากประสบการณ์ และมักจะให้ออกาสสอนย้ำ กับดิฉันเสมอ

ประกอบกับการที่ได้เฝ้าติดตามดูการทำงานของคุณพ่อ ในอีกหลายด้าน ได้นั่งฟังคุณพ่อเล่าเรื่องชีวิตที่ผ่านพ้นมา อย่างเปิดเผย เพียงเท่านั้นเองก็ทำให้ดิฉันมี “ใจที่เข้มแข็ง” พร้อมจะทำการต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยที่ไม่ลืมหันกลับมา คือ “รู้ใจตัวเองอย่างถ่องแท้” ตั้งใจทำการต่างๆ ให้ดีที่สุดให้ เท่ากับที่คุณพ่อได้เตือนสติ ให้ข้อคิด คำสอนที่สำคัญผ่าน “ดิน” อย่างดิฉัน ซึ่งเป็นเพียงคนกลางที่จะส่งต่อหัวใจแห่ง ความปรารถนาดีของคุณพ่อต่อผืนดินผืนใหญ่แห่งนี้

และแม้จะเป็นเพียงดินก้อนเล็กส่วนเสี้ยวเดียวก็ตาม แต่ก็จะสานต่อการทำงานแห่งชีวิตของคุณพ่อด้วยหัวใจ ให้สม กับความตั้งใจที่จะทดแทนผืนดินที่คุณพ่อรัก

:: พญ.ศิรินันท์ - นพ.ประเมิน ศิริรัตนา

ปรีติ ปัญชร ปาลิตา ::

วันนี้เองได้รับข่าวดีจากน้องจิม มาลิกันยา ๒ เรื่อง
เรื่องแรกคือข่าวดีที่ว่าน้องจิมแข็งแรงเป็นปกติแล้ว เสียง
น้องแจ่มใสขึ้นกว่า ๑ เดือนที่แล้ว ข่าวดีที่ ๒ ที่น้องจิมแจ้ง
ต่อเองคือ คุณป้าให้องเขียนบทความเกี่ยวกับคุณลุง ซึ่งเป็น
เกียรติอย่างสูงสำหรับน้องที่คุณป้าได้อนุญาตให้เขียน
บทความเกี่ยวกับคุณลุง เพื่อจะไปรวบรวมจัดทำเป็นหนังสือ
ที่ระลึกในงานวันเกิดคุณลุง ที่จะจัดขึ้นในวันที่ ๑๖ ธันวาคม
พ.ศ.๒๕๔๙ นี้

ถ้าจะพูดถึงคุณลุง ต้องทำความถึงบ้านคุณตาคุณยาย
ที่บางเขน ซอยพิชัยมนตรี ซึ่งคุณแม่เรียกว่าบ้านบางเขน
เหมือนอย่างที่คุณลุงคุณป้าเรียกบ้านคุณแม่ว่าบ้านสวน

เมื่อเด็กๆ จะดีใจทุกครั้งที่คุณพ่อคุณแม่พาไปกราบ
คุณตาคุณยายที่บ้านบางเขน เพราะหมายความว่าจะได้นั่ง
รถไกลๆ ดูต้นไม้ใหญ่ๆ คือต้นจามจุรี และเมื่อมาถึงบ้าน
คุณตาคุณยายก็ได้เล่นกับสัตว์ต่างๆ มีทั้งสุนัข แพะ และม้า
และในบางครั้งคุณตาคุณยายก็จะยกลูกสุนัขตัวเล็กๆ ให้
ติดมือกลับมาเลี้ยงด้วย

และเกือบทุกครั้งที่คุณลุงคุณป้าอยู่ในประเทศไทย
คุณลุงคุณป้าก็จะเข้ามาสมทบด้วย เพราะคุณลุงคุณป้า
บ้านอยู่ใกล้คุณตาคุณยาย

จำได้ว่าเคยตามคุณแม่ไปดูรังกล้วยไม้ของคุณลุงที่บ้าน
คุณลุงคุณป้า และทราบว่าคุณลุงเป็นนักวิชาการเกี่ยวกับ
กล้วยไม้มือหนึ่งของประเทศไทย ในตอนเด็กๆ สงสัยว่า
คุณลุงทำได้อย่างไร คนทั่วประเทศถึงยกย่องเช่นนั้น

เมื่อเื่องจบแพทย์และพำนักรอยู่ทืออเมริกา เมื่อกลับมา
ประเทศไทย คุณลุงกระสินธุ์ให้อ่านบทความที่คุณลุงระพี
เขียนลงหนังสือพิมพ์ ตอนนั้นคุณลุงเพิ่งจบภารกิจที่เป็น
รัฐมนตรีช่วยว่าการเกษตรใหม่ๆ รู้สึกแปลกใจที่คุณลุงที่มี
ความรู้ทางเกษตร มาเขียนบทความที่เกี่ยวกับทางธรรมะ
และการครองตน

และเมื่อพบคุณลุงภายหลังจากที่คุณแม่เื่องเสียชีวิต
คุณลุงให้หนังสือและบทความที่คุณลุงเขียน อ่านแล้ว
ชอบใจมากๆ ที่ประทับใจที่สุดคือ เมื่อคุณลุงมางานแต่งงาน
ของน้องสิบใน พ.ศ.๒๕๔๓ ที่โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค
คุณลุงได้นำหนังสือที่คุณลุงได้แต่งขึ้น เตรียมมาให้เื่อง
ด้วย ด้วยคำพูดสั้นๆ ที่ว่า คุณลุงได้ข่าวว่าหลานเื่องจะมา
เลยเตรียมหนังสือเอาไว้ให้ หวังว่าคงจะได้ใช้ประโยชน์

ในปี ๒๕๔๙ ประเทศไทยประสบปัญหาทางการเมือง
ผู้มีคุณวุฒิ และนักวิชาการ ออกมาให้ความเห็นกันมากมาย
เื่องอ่านทางอินเตอร์เน็ต รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้บ้าง เห็นด้วยบ้าง
ไม่เห็นด้วยบ้าง

แต่เมื่อหนังสือพิมพ์ลงข่าวที่คุณลุงได้แสดงความเห็น
ซึ่งความเห็นของคุณลุงอ่านง่าย และเข้าใจง่าย ความคิด
ของคุณลุงอิงคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยแท้ ในเรื่องที่
เกี่ยวกับผู้นำต้องมีพรหมวิหารสี่

ในการอภิปราย คุณลุงไม่ได้โจมตีใครเป็นการส่วนตัว
แต่คุณลุงให้ข้อคิดว่าทำอะไรประเทศถึงจะสงบ เฉพาะ
คำวิจารณ์ของคุณลุงก็เป็นตัวอย่างอันดีที่จะไม่ให้ประเทศ

แตกแยก เพราะเป็นคำเตือนสติกับทุกคน ไม่เฉพาะแต่ท่านผู้นำเท่านั้น

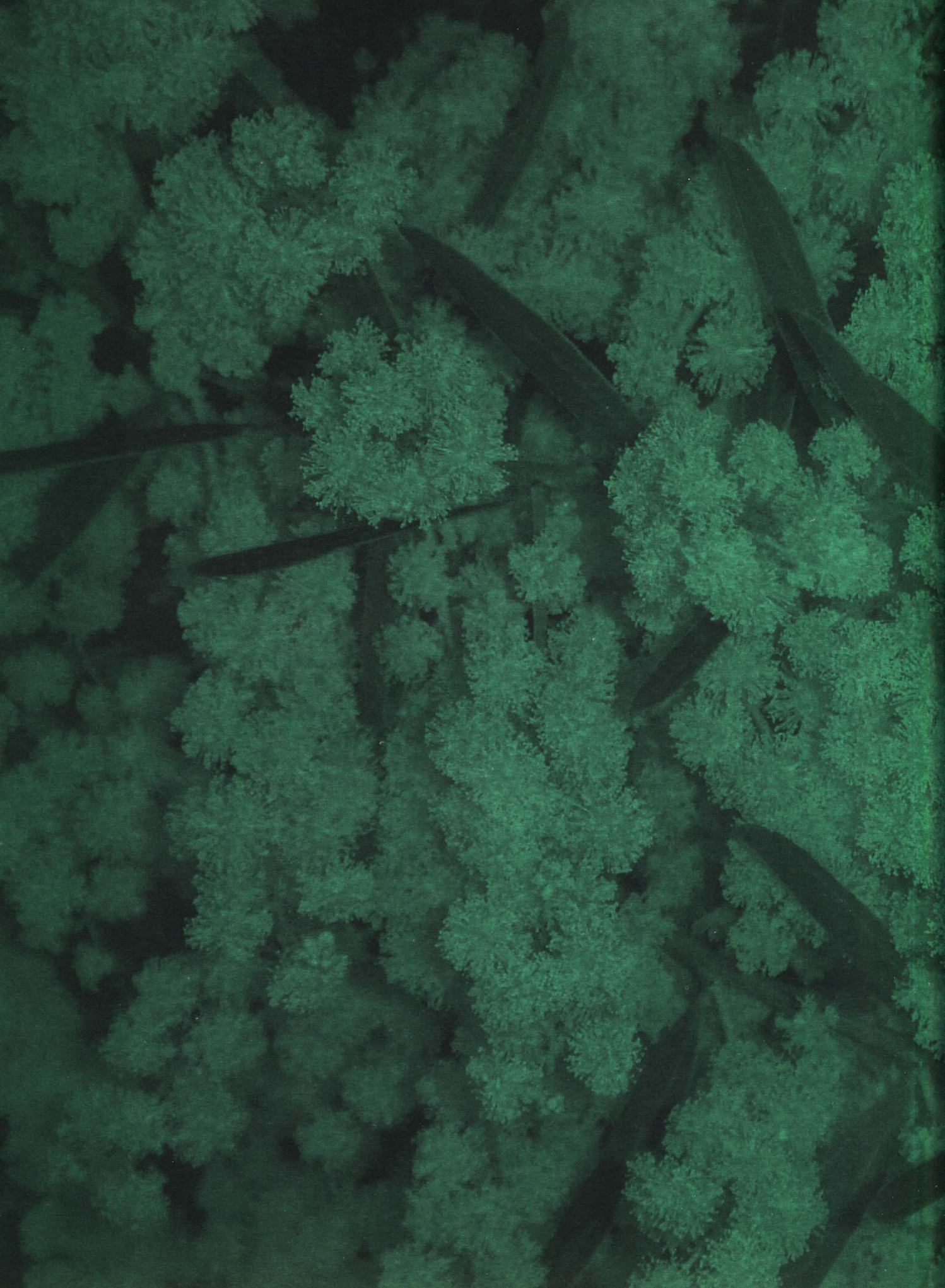
ต่อมาภายหลังการปฏิวัติที่เรียกว่าการปฏิรูปนั้น ในต้นเดือนตุลาคม นักวิชาการบางท่านได้มาออกความเห็นว่าจะจัดการปกครองประเทศอย่างไร หนึ่งในนั้นคืออาจารย์ธีระยุทธ บุญมี ได้เสนอให้มีคณะบุคคลซึ่งเป็นคณะบุคคลที่สืบทอดความมีวัฒนธรรมและคุณธรรมของคณะผู้ปกครองประเทศ และมีการเสนอชื่อคุณลุงร่วมด้วย แม้จะเป็นเพียงความคิดของนักวิชาการบางท่านเท่านั้น ไม่ได้ไปปฏิบัติเป็นนามธรรมแต่ประการใด แต่เป็นการยืนยันว่า ในด้านการดำรงชีวิตของคุณลุงนั้น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า คุณลุงดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา อันมีพรหมวิหารสี่เป็นที่ตั้ง และสามารถดำรงอยู่ในแนวหน้าของประเทศได้

ซึ่งทั้ง 2 เหตุการณ์ที่ปรากฏชื่อคุณลุงในยามวิกฤติของประเทศ ชื่อเสียงของคุณลุงโดดเด่นในควมมีคุณธรรมและสมควรเป็นปูชนียบุคคล โองเองแม้อยู่ไกลห่างกันครึ่งโลก อุดมภาควมใจไม่ได้ที่ได้เป็นหลานของบุคคลที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในแง่คุณธรรมและศีลธรรม ในขณะที่ประเทศไทยอยู่ในระยะที่ต้องพัฒนาคุณธรรมและศีลธรรม ได้มีโอกาสโทรศัพท์ทางไกลไปเรียนให้คุณลุงและคุณป้าทราบถึงข้อความที่กล่าวถึงคุณลุง โดยนักวิชาการที่ทำให้หลานภาคภูมิใจ และขอบพระคุณคุณลุงคุณป้าที่ได้ปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างกับลูกหลาน ทั้งในเรื่องการวางตัว

การทำงาน และการครองเรือน และขอขอบพระคุณคุณป้าเป็นกรณีพิเศษ เพราะถ้าไม่มีคุณป้า โองก็ไม่ได้มีโอกาสเป็นหลานคุณลุง

โองตั้งใจที่ได้เรียนถึงความรู้สึกให้คุณลุงและคุณป้ารับทราบโดยตรง และในครั้งนี้นักคุณป้าขอให้เขียนบทความเพื่อจัดทำเป็นหนังสือที่ระลึกเนื่องในวันเกิดคุณลุง (๔ ธันวาคม) โองตั้งใจที่จะได้บันทึกความรู้สึกเหล่านั้นเป็นตัวอักษรให้คุณลุงคุณป้าได้อ่าน และให้ญาติๆ หรือบรรดาลูกศิษย์หรือเพื่อนร่วมงานของคุณลุงคุณป้าที่ตกข่าวไม่ได้อ่านบทความของนักวิชาการท่านนั้น ได้ติดตามหาอ่าน และโองเชื่อว่าทุกท่านได้อ่านข้อความนั้นและได้สัมผัสกับคุณลุง จะต้องรู้สึกเช่นเดียวกับโอง ว่าเป็นมงคลของชีวิตของตนเองที่ได้สัมผัสกับคุณลุง

ในโอกาสอันเป็นมงคลนี้ โองและครอบครัวที่ Bloomington Illinois และญาติทุกคนทางบ้านสวน ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลให้คุณลุงมีอายุยืน มีสุขภาพแข็งแรง และมีคุณป้าร่วมกันเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของหลานๆ นานๆ เกิดคะ

:: ดร.บัญญัติ แก้วส่อง ::

กล้วยเอยกล้วยไม้

เปล่งปลั่งละออ

จากดินสู่ดาว

กล้วยไม้สู่สกล

ปรัชญาชีวิต

กล้วยไม้ชั้นนำ

คุณพ่อระพี

แปดสิบสี่ปีผ่าน

บานไสวชูช่อ

ดูจพ่อแห่งชน

เชื่อมสาวจิตคน

เป็นถนนแห่งธรรม

ลิขิตขีดซ้ำ

รูปธรรมแห่งงาน

วันนี้ถึงวาระ

ขึ้นบานหทัย...

ค้นให้ถึงรากจิต....ค่อยให้ถึงฐานใจ

เพื่อนดีที่วางใจ ก็สร้างความลำบากใจให้เพื่อนได้มีใช้น้อย เวลาเพียงชั่วข้ามคืนเดียวในการพยายามเขียนถึงคุณพ่อระพี สาคริก ครูของแผ่นดิน ปุชนิย์ของแผ่นดิน เหมือนหนึ่งยกแผ่นดินมาไว้บนอก

แต่ด้วยความรู้สึกเป็นเกียรติยิ่ง และรู้สึกว่าเพื่อนคงไม่รู้จะเห็นไปหาใครในเวลากระชั้นเช่นนี้จริงๆ เมื่อคิดถึงใจเพื่อนใจเรา จึงรับปากคุณนงนุช นพรัตน์ ด้วยความกระวีกระวาด โดยที่ยังไม่รู้ว่าจะหยิบจะยกประเด็นใดขึ้นมากล่าวอ้าง เพราะผลงานและวิถีการดำเนินชีวิตของคุณพ่อจะหยิบจะจับตรงไหนเรื่องใดก็เป็นประเด็นเป็นเรื่องให้พูดคุยได้ทั้งสิ้น

แม้จะเป็นลูกสี่เขียว แต่ดิฉันไม่มีทุนเดิมในการรู้จักมักคุ้นกับคุณพ่อก่อนหน้านั้น ด้วยวันแรกที่เข้ามาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในนามลูกสี่เขียว กลับเป็นการลาจากเก้าอี้ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของคุณพ่อ

ดิฉันเพิ่งได้โอกาสมาใกล้ชิดเมื่อ ๕ ปีก่อน ซึ่งเป็นวัยที่คุณพ่อเกษียณชีวิตราชการมาแล้วถึง ๒๒ ปี (คุณพ่อลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุ ๒ ปี) ได้รวบรวมบทความของคุณพ่อเป็นพ็อกเก็ตบุ๊ก ๒-๓ เล่ม เป็นเรื่องของแนวคิดที่คุณพ่อรู้สึกต่อบัญหาของชาติบ้านเมือง โดยคิดย้อนกลั่นกรองจากชีวิตของคุณพ่อเป็นส่วนใหญ่ เช่น ค้นวิญญูณความรักให้แผ่นดิน

อนิจจาการจัดการศึกษาไทยหายนัยการเกษตรไทย (มองผ่านวิกฤตการณ์กล้วยไม้) ฯลฯ ความจริงมีต่ออีก

๑-๒ เล่ม แต่ก็เป็นการช่วยเลือกหรือคัดบทความให้ เพื่อให้ตรงกับชื่อเล่มบ้าง...ไม่มากนักน้อย

ระหว่างที่ติดต่อขอต้นฉบับจากคุณพ่อ คุณพ่อก็จะให้บทความมาเป็นแฟ้มบ้าง ทุกวันคุณพ่อจะผลิตชิ้นงานใหม่สดเพ่งคลอดแต่ยังไม่ได้ขัดเกลาบ้าง หรือขัดเกลาบางส่วนแล้ว บางวันคุณพ่อก็จะเขียน ๒-๓ บทความ โดยที่มีน้องๆ อาสาสมัครจากหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นเลขานุการบ้าง

ในช่วงนั้นรู้สึกได้ถึงพลังของคนวัยเกษียณ (อายุ ๘๔ ปีแล้ว) ว่าทำไมถึงทำอะไรได้รวดเร็ว คล่องแคล่วว่องไว ลื่นไหลอย่างชนิดที่เรียกได้ว่า “หาตัวจับยาก” เช่นนี้ โดยเฉพาะทุกเรื่องที่เป็นประเด็นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คุณพ่อจะรับรู้ทั้งหมด ทั้งๆ ที่เกษียณอายุมากกว่า ๒๐ ปีแล้ว แต่กลับใกล้ชิดยิ่งกว่าคนภายในมหาวิทยาลัยเสียอีก

อาจจะเพราะคุณพ่อมิใช่ทุกเพศทุกวัย ทั้งประชาคมเกษตรต่างๆ อาทิ เกษตรกร ข้าราชการกระทรวงเกษตรฯ ข้าราชการ นักวิชาการในมหาวิทยาลัยเกษตรฯ หรือแม้แต่ต่างมหาวิทยาลัยก็ยังให้ความสนใจนับถือคุณพ่อ จึงมีการคาบข่าวกรองมาฟ้องเสมอๆ

บ้างมาขอให้คุณพ่อจัดการว่ากล่าวตักเตือน บ้างมาปรารภเพื่อหาทางออก ฯลฯ จึงไม่น่าแปลกใจว่าจะเห็นชื่อคุณพ่อปรากฏเป็นประธานเป็นที่ปรึกษาในองค์กรสาธารณกุศล คณะกรรมการในหน่วยงานภาครัฐ และนอกระบบราชการ แม้ว่าเมื่อ ๖-๗ ปีก่อนคุณพ่อจะประกาศ

“ชีวิตคนเราก็คงเท่านั้น
คงเลิกคิดนำสิ่งใดมาใช้อ้าง
เริ่มรู้จักการเรียนรู้
ช่วยให้กายแบ่งบานสร้าญองค์
เพิ่มพลังจิตใจให้เข้มแข็ง
มุ่งหาความจริงจากวิญญา
ช่วยให้ซึ่งถึงคุณค่าของชีวิต
ช่วยสานใจให้รู้ซึ่งถึงวิญญาณ

หลังผ่านสิ่งผกผันมาหลายอย่าง
หากอยู่อย่างผู้ให้ใจที่มั่นคง
ยิ่งรู้ซึ่งถึงความจริงยิ่งไม่หลง
พาให้ใจมั่นคงปลงกายา
เพิ่มแรงบันดาลใจให้เฝ้าหา
ซึ่งได้มาแต่อดีตอันยาวนาน
ช่วยให้คิดถึงใจที่ไร้สาร
จวบชีวาอวสานผ่านโลกไป”

“ช่วงปลายชีวิตแนวคิดก่อนสิ้นลมหายใจ ระพี สาคริก

ลาออกในกรรมการชุดต่างๆ แล้วก็ตาม (ว่าแล้ว...แต่เรื่องไหนของคุณพ่อก็นำพูดคุยเป็นประเด็นได้ทุกเรื่อง)

กลับมาทำงานเขียนของคุณพ่อวัย ๔๐ ปี ระหว่างที่คัดบทความ คำที่มักจะเจอในแทบทุกบทความของคุณพ่อ และเห็นบ่อยๆ จนมีคนกล่าวว่า บทความของคุณพ่อก็อธิบายเหมือนๆ กันทุกบท (เรียกว่าอ่านบทเดียวก็รู้บทอื่นไปด้วย) บางท่านก็ว่าบทความของคุณพ่อเป็นนามธรรม ไม่มีรูปธรรม แม้ตัวเองจะเข้าใจประเด็นที่เขาตั้งข้อสังเกต แต่ก็ให้อดสงสัยว่าคำว่า “รากฐานจิตใจตนเอง” “ค้นหาจากใจตนเอง” มันหมายถึงอะไร เห็นใช้ไปทุกที่ทุกทาง ทุกบทความ ทุกหน้า ทุกย่อหน้าอย่างนี้ เสมือนเป็นรหัสลับอะไรบางอย่าง

วันหนึ่งได้โอกาสดีจึงถามคุณพ่อว่า “รากฐานจิตใจ” มันคืออะไร ช่วยบอกเป็นรูปธรรมหน่อยได้ไหม ถ้ารากฐานจิตใจเราเป็นคนเลวเราจะคิดเรื่องเลวๆ ใช่มั้ย” (คำถามนี้ค้นหาจากใจเลวๆ ของผู้เขียนเอง...ขอบอก) คุณพ่อก็ตอบกลับมาว่า “ความจริงแล้ว ชีวิตแต่ละคนที่เกิดมาล้วนมีความจริงอยู่ในใจด้วยกันทั้งนั้น หากวิถีชีวิตที่ก้าวเดินต่อไปข้างหน้าแต่ละช่วง หากสามารถกลับมาค้นหาความจริงจากใจตัวเอง คงช่วยให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้นกว่าสิ่งที่เห็นอยู่ในขณะนี้”

เป็นอย่างไรบ้าง ผู้เขียนได้รับคำตอบเหมือนไม่ได้รับคำตอบ แต่ภายหลังพยายามหาทางย้อนรอยความคิดอ่านบทความของคุณพ่อซ้ำๆ ทำความเข้าใจเอาเอง ช่วง

อายุ ๔๐ ปีมานี้คุณพ่อให้ความสำคัญกับคำว่า “รากฐานจิตใจ” มาก จากการปรากฏตัวถี่ๆ บ่อยๆ เสมือนย้ำคิดย้ำทำ

จากประสบการณ์จริงของ “คนมีใจ” (อย่างผู้เขียน) สิ่งที่คุณพ่อยាយมานำเสนอในช่วงครบ ๖-๗ รอบปีนักษัตรคือเรื่อง “รากฐานจิตใจ” นั่นคือ “พื้นฐานจิตใจ” ตนเองสำหรับคนที่มีความจริงใจย่อมค้นหาความจริง โดยการพูดคุยเข้าไปนั่งมองดูใจตนเองว่าเป็นเช่นไร ช่วยให้เราค้นหาตัวเองให้เจอ

บทกวีของคุณพ่อกับที่เขียนไว้เมื่องาน “๔๐ ปี ระพี สาคริก” บทความในหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊กในช่วงหลังๆ ล้วนเขียนขึ้นจากทวนชีวิตของคุณพ่อ คุณพ่อใช้ชีวิตของท่านเป็นหลักฐานอ้างอิง ไม่จำเป็นต้องไปอ้างอิงตำราเล่มใด เพราะ “ตำรามีอยู่ในใจ อย่าไปยึดติดกับตำราข้างนอก” ด้วยภูมิปัญญาและใจที่เอื้อเพื่อแผ้วถางให้กับเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง เราจึงเห็นระพี สาคริก ในวัย ๔๔ ปี ส่องแสงสว่างไม่ต่างจากวัยหนุ่มที่ยังคงเคลื่อนไหวอย่างมีพลัง แม้ว่าสังขารจะร่วงโรยเช่นไร แต่จิตวิญญาณภายในยังลุก肖

ทุกวันนี้คุณพ่อยังคงเขียนชีวิต ยังคงเป็นวิทยากร ยังคงทำรายการ “ศาลาธรรมสพน์” และยังคงมีบทบาทโดยอิสระ ดังที่เห็นท่านประกาศก่อนงานพิธีสวนโลก ลองนั่งมองท่านผ่านบทกวีของท่านเองขึ้นนี้ แล้วจะรู้ว่าท่านซ่อนรหัสลับดาวินชีไว้ที่ใด

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ผู้เป็นทั้งคุณครู และคุณพ่อ
เมื่อศาสตราจารย์ระพี สาคริก บอกให้หนูเขียนถึงท่านอาจารย์เพื่อบรรวบรวมลงในหนังสือ
“เรียงร้อยถ้อยคำ” ในโอกาสครบรอบวันเกิดปีที่ ๘๔ ของท่าน หนูรู้สึกปลื้มยินดี และรู้สึกเป็น
เกียรติอย่างยิ่ง แต่! พอจะลงมือเขียนจริงๆ ไม่ทราบว่าจะเริ่มอย่างไรดี คิดอยู่นานจึงสรุปได้

ว่าเขียนจากใจแบบเรียบง่ายแหละดี

ก่อนหน้านี้หนูรู้จักท่านอาจารย์ทางสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ ได้ยิน
พี่สาวหนูและน้องชายพูดถึงท่านบ้างเป็นครั้งคราว ก็ยังเกี่ยวข้องกับกล้วยไม้อีกเช่นกัน

ตัวหนูเองก็ไม่ได้สนใจศึกษาเรื่องกล้วยไม้มากนัก เพียงแต่ชอบภาพกล้วยไม้สวยๆ และรู้จักท่าน
อาจารย์อย่างผิวเผิน โดยที่ท่านไม่รู้จักหนู

หนูได้มีโอกาสไปกราบท่านครั้งแรกที่บ้านท่านในซอยพหลโยธิน ๔๑ เมื่อ ๓ ปีกว่าๆ นี่เอง เหตุที่
ไปก็คงจะต่างจากคนอื่นๆ เพราะวันนั้นหนูไปเพียงคนเดียว เพื่อจะไปซื้อถ้วยหมู่มีลายดอกกล้วยไม้ชื่อ
รองเท้านารีแดงกบอยู่ด้านนอก และมีลายเซ็นท่านอาจารย์ด้านใน

ไม่ได้ซื้อไว้ใช้เองด้วยนะค่ะ เพราะน้องนภาลัย ทองปัน ซื้อมาฝากหนูแล้ว ๑ ใบ (ทุกวันนี้ยังใช้
ตม่น้ำประจำอยู่ที่ทำงาน) น้องที่ให้นบอกว่าลูกสาวท่านอาจารย์ทำเป็นของที่ระลึก เห็นว่าสวยดีจึงซื้อ
มาฝากหนู

หนูเห็นแล้วชอบมาก อยากซื้อมาฝากคนที่หนูคุ้นเคยบ้าง จึงได้สอบถามจนได้ความว่าบ้านท่าน
อยู่ที่ไหน และยังมีถ้วยอยู่ในสต็อก หนูจึงรีบไปซื้อมาไว้ในครอบครอง ๔ ใบ ไม่ได้ซื้อจำนวนมาก
เพราะยังไม่ทราบว่าจะให้ใครดี แต่ก็ไม่อยากรอจนทราบว่าจะให้ใครบ้างแล้วค่อยไปซื้อ เกรงว่าจะ
หมดเสียก่อน

เป็นอันว่าบ่ายวันนั้น (หนูจำวันที่ไม่ได้) หนูได้ไปกราบท่านที่บ้าน พอบอกเล่าความคิดและเหตุที่มาจบ ท่านอาจารย์ก็ให้ห้องที่ช่วยงานท่านไปหยิบถ้วยออกมาให้หนูเลือก มี ๒ ลาย

ดอกกล้วยไม้ทั้งคู่ หนูเลือกลายเดิม (รองเท้านารีศางกบ) ทั้ง ๔ ใบ พอจ่ายเงินเสร็จหนูก็ได้สนทนากับท่านต่อ ท่านซักถามพอทราบว่าหนูเป็นอาจารย์อยู่ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สายใยแห่งความผูกพันก็เริ่มขึ้น (หนูสังเกตและคิดเอาเอง ที่จริงท่านอาจจะมีเมตตาให้กับทุกคนที่เข้าหาท่านด้วยความอ่อนน้อม) หนูทราบภายหลังว่าท่านเคยเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ด้วย

ท่านเล่าให้ฟังว่าท่านเขียนบทความสั้นๆ ไว้หลายเรื่องและได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์แล้ว ท่านพาหนูเข้าไปดูแฟ้มเอกสารที่เก็บบทความของท่าน และหนังสือที่ท่านเขียน ท่านหยิบเล่มไหนเล่มนี้มาให้ดู พอสังเกตเห็นความสนใจและการซักถาม ท่านทราบว่าหนูสนใจเล่มไหนและมีแนวคิดอย่างไร ท่านจะบอกเลยว่าเล่มนี้ให้หนู วันนั้นหนูได้นั่งสมาธิหลายเล่ม

ไม่ใช่แค่นั้นนะคะ ท่านเปิดแฟ้มบทความให้ดูและเลือกบอกข้อบทความที่คิดว่าตรงกับความสนใจของหนู หลายบทความมีชื่อน่าสนใจและชวนให้อยากอ่านเนื้อความทันที ท่านตั้งชื่อได้แก่พวก เช่น

“เส้นทางชีวิตที่มุ่งสู่รอกเวจ” “คนลืมนั่น เหมือนวัวลืมนั่น” “คนรวยไม่โกงจริงหรือ” หนูไม่เคยได้เข้าไปสำนักปราชญ์เช่นท่านมาก่อน หนูจึงรู้สึกทึ่งมาก ท่านคงสังเกตได้จากคำพูด และกิริยาอาการดีใจของหนู ท่านจึงได้มอบบทความที่หนูสนใจให้อีกหลายชุด วันนั้นท่านอยู่ในห้องเอกสารกับหนูนานทีเดียว ท่านเมตตาหนูมาก ท่านบอกว่าหนูสนใจบทความใดถ้าดูแล้วชอบให้หยิบออกจากแฟ้มได้เลยท่านอนุญาต เพราะท่านทำสำเนาไว้แจกผู้ที่สนใจอยู่แล้ว แล้วท่านก็ออกไปรอหนูอยู่นอกห้องนั่งทำงานของท่านต่อ

ที่จริงมีบทความที่หนูสนใจอีกหลายเรื่อง แต่หนูรู้สึกละอายในโลกของหนู หนูจึงเลือกมาเฉพาะที่สนใจมากๆ อีก ๒-๓ ชุด แล้วจึงออกมาพบท่าน เรียนให้ท่านทราบว่าหนูเลือกบทความใดบ้าง ท่านยิ้มให้ด้วยความเมตตาและบอกว่า ถ้าอยากได้อีกวันหลังมาดูใหม่ได้ หนูรับปากว่า “ขอบพระคุณค่ะ” แต่ในใจหนูบอกว่า หนูไม่กล้า แค่นี้ก็โลกมากพอแล้ว

วันนั้นหนูลาท่านกลับด้วยจิตใจที่เบิกบาน เพราะหนูไม่เคยได้ใกล้ชิดและสัมผัสกับเมตตาจากผู้หลักผู้ใหญ่ลักษณะอย่างนี้มาก่อนในชีวิต

จากวันนั้นถึงวันนี้หนูได้ไปกราบท่านอาจารย์หลายครั้ง ไปคนเดียวบ้าง ไปกันหลายๆ คนบ้าง บางช่วงไปเดือนละ ๒ ครั้ง บางช่วงเดือนละครั้ง บางช่วงทิ้งห่างหลายเดือนแล้วแต่ภาระงานและโอกาส ช่วงใดงานมากไปกราบท่านไม่ได้ก็จะโทรศัพท์ถามทุกข์สุขของท่าน ไม่ว่าจะไปกราบท่านด้วยตนเองหรือสนทนาทางโทรศัพท์ หนูสัมผัสถึงความเมตตาของท่านได้เสมอ ท่านพูดกับหนูด้วยน้ำเสียงอ่อนโยนเปี่ยมด้วยความรักและเมตตา

บางครั้งหนูโทรศัพท์ไปหาท่าน ท่านบอกว่ากำลังคิดถึงหนูอยู่พอดี บางครั้งท่านเป็นฝ่ายโทรศัพท์มาถึงหนูเอง ท่านจะถามถึงทุกข์สุขของหนูเช่นกัน ท่านมักจะนึกถึงหนูเมื่อท่านเขียนบทความชิ้นใหม่เสร็จ หรือมีผู้ร่วมงานเขียนของท่านไปทำเป็นเล่มเสร็จ ท่านจะบอกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร เตรียมไว้ให้หนูแล้ว หนูว่างเมื่อไรจะมารับได้เลย เคยมีครั้งหนึ่งท่านโทรศัพท์ด้วยมือถือคุยกับหนูนานถึง ๔๐ นาที โดยมีได้มีเรื่องใดโดยเฉพาะ

ทุกครั้งที่ท่านพบกับท่านหนูจะรู้สึกอบอุ่นและสบายใจ ไม่มีพิธีรีตองใดๆ เหมือนลูกคุยกับพ่อ พ่อมักจะเล่าประสบการณ์ชีวิตช่วงนั้นช่วงนี้ให้ฟัง การเดินทางไปต่างประเทศบ้าง ต่างจังหวัดบ้าง การรับเชิญไปบรรยายหรือเสวนาบ้าง ทุกครั้งจะได้เร็ดความรู้เกี่ยวกับสถานที่ บุคคล ต้นไม้ ดอกไม้ และที่ได้ประจำคือ หลักการทำงานและแนวคิดในการดำรงชีวิตให้เป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนว

บรรจงเก็บบุปผามาเรียงร้อย
เป็นมัลลยพวงน้อยกราบเท้าท่าน
ขอคุณพระโปรดประทานพรอนันต์
ขอให้ท่านสุขภาพดีสุขีเทอญ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
ขอย้อนไปเรื่องบทความและหนังสือของท่านที่หนูได้มีโอกาสอ่าน ผลงานเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่า
ท่านมีวิญญานแห่งความเป็นครู เป็นพ่อ เป็นผู้ใหญ่ของบ้านเมือง ที่ห่วงใยลูกหลานชาวไทยและ
ประเทศชาติอย่างยิ่ง ท่านมักให้แง่คิดและคำเตือนเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง วิกฤติของสังคม
หรือระบบการศึกษาของชาติ

ท่านจะเตือนไม่ให้หลงผิด ไม่ให้ล้มตนและแนะนำเรื่องการใช้ชีวิตอย่าง “ติดดิน” เรียบง่าย
พอเพียง รู้คุณของแผ่นดิน อยู่กับธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่ทำร้ายหรือทำลาย
ธรรมชาติ อยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยเห็นคุณค่าของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะคิด จะทำ จะพูด
อะไรให้ดูที่ใจตัวเอง ค้นหาใจตัวเองให้พบและจะได้ความจริงจากใจตนเอง

นับว่าหนูเป็นคนโชคดีมากคนหนึ่งที่ได้ใกล้ชิด ได้รับความรู้ ได้รับคำสอน และได้รับเมตตาจาก
ท่านเสมอมา

สิ่งที่ประทับใจหนูมากอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อหนูเข้าไปกราบที่ตึกท่านเพื่อทักทายหรืออำลา ท่าน
มักจะเอามือมาลูบศีรษะหนูเสมอ บางครั้งลูบหลายที บางครั้งท่านจับศีรษะหนูด้วยมือทั้งสองและก้ม
ลงจูบที่ศีรษะหนูด้วย หนูรู้สึกที่ท่านรัก เมตตา และเอ็นดูหนูจริงๆ

หนูขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงในความรักและความเมตตาที่ท่าน
กรุณามอบให้หนู หนูขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยได้โปรดอภิบาลรักษาท่านอาจารย์ศาสตราจารย์
ระพี สาคริก ปุชนิยบุคคลของหนูและของลูกหลานไทยทั้งหลาย ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง เป็น
ร่มโพธิ์ร่มไทรของอนุชนผู้มีปัญญาน้อยตราบนานเท่านานค่ะ

แต่....ท่านปฐนียาจารย์ระพี สาคริก

ผมมีโอกาสรู้จักท่านอาจารย์ระพี ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ เมื่อผมได้เข้าเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สิ่งแรกที่ผมได้สัมผัสกับท่านก็คือ ความมีเมตตา ด้วยผมเองนั้น ถ้านับความอาวุโสแล้วอยู่ในฐานะที่เป็นคนรุ่นหลังท่านมาก และท่านยังมีฐานะอาจารย์ผมเป็นเพียงนิสิต แต่ท่านได้ให้ความสนิมสนมพูดคุยด้วยอย่างไม่ถือตัว และยังให้คำแนะนำต่างๆ ที่จะใช้เป็นประโยชน์ในการเป็นนักเกษตรที่ดีต่อไปในอนาคต

ท่านมักพูดถึงการเกษตรที่เรียบง่ายไม่ต้องลงทุนสูง อย่างที่ท่านยกตัวอย่างความสำเร็จของการพัฒนาวิชาการทางด้านกล้วยไม้ ซึ่งแต่เดิมนั้นประเทศไทยเราแทบจะไม่มีอะไรเลย

แต่จากวันนั้นมาถึงวันนี้ กล้วยไม้ได้กลายเป็นพืชที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศนับจำนวนปีละเป็นหมื่นล้าน จากการพัฒนาที่เป็นฝีมือคนไทยล้วนๆ เครื่องมืออุปกรณ์ก็เป็นสิ่งที่คนไทยประดิษฐ์ขึ้นใช้เองเกือบทั้งนั้น จนประเทศเพื่อนบ้านต้องมาเรียนรู้จากประเทศไทย

ท่านอาจารย์เป็นผู้ที่มีปริญญาไทย และปฏิเสธการรับทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกจากองค์กรที่เป็นมูลนิธิต่างประเทศ มีชื่อเสียงมากที่ใครๆ ก็รู้จัก และทุกคนในวงการเกษตรส่วนใหญ่ตั้งความหวังที่จะได้รับทุนนี้ ที่ท่านไม่รับทุนการศึกษานี้ท่านได้กล่าวอธิบายว่า “ไม่อยากจะฝรังมาครอบงำความคิดที่เป็นไทยของท่าน” แต่ในที่สุดท่านก็ได้รับพระราชทานปริญญาเอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ท่านจะไม่ได้เป็นนักเรียนนอกเหมือน
อาจารย์เกือบทุกคนในมหาวิทยาลัย แต่ถ้าใครได้ยินท่านกล่าว
ปาฐกถา หรือพูดภาษาอังกฤษแล้ว แทบจะไม่เชื่อว่าท่านไม่ใช่
นักเรียนนอก

เพราะสำเนียงและสำนวนโวหารนั้นยอดเยี่ยมจริงๆ แม้
แต่ฝรั่งคนอังกฤษที่นั่งข้างผมในโอกาสหนึ่งที่ได้ร่วมในพิธี
ซึ่งอาจารย์เป็นผู้กล่าวปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษ ก็ยังชมว่าท่าน
พูดได้ดีกว่าคนอังกฤษเองเสียอีก

นอกจากเป็นนักเกษตรที่มีความเป็นไท และทำติดดินแล้ว
ท่านอาจารย์ยังเป็นศิลปินที่มีความสุนทรีย์ภาพในหลายด้าน
ท่านเป็นนักไวโอลินที่มีฝีมือไม่แพ้นักดนตรีอาชีพ

ท่านเป็นนักแต่งเพลงที่หลายเพลงที่ท่านแต่งได้เป็นที่
ชื่นชอบของนักฟังเพลงที่นิยมความงดงามและอ่อนโยนของ
ธรรมชาติ เท่าที่ผมจำได้ เช่น เพลงชมไพร ทะเลงาม ฯลฯ เป็น
เพลงที่มีความไพเราะมาก

นอกจากนั้น ท่านยังเป็นผู้หนึ่งที่ได้ร่วมในการตั้งวงดนตรี
KU BAND และเป็นผู้อุปถัมภ์วงดนตรีดาวกระจาย ที่มีชื่อเสียง
เมื่อ ๕๐ ปี ก่อนอีกด้วย

สำหรับผมท่านไม่เพียงอาจารย์ ไม่ได้เป็นเพียงรุ่นพี่
เกษตร แต่ท่านเป็นปูชนียบุคคลทางการเกษตรคนหนึ่งที่ผม
สามารถกราบไหว้ได้อย่างสนิทใจ....ท่านศาสตราจารย์ระพี
สาคริก ที่เคารพ

ทางแห่งใจ

พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ที่พระองค์ตรัสเล่าถึงประวัติ
พระองค์เองนั้นบอกเราว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ความผืนครั้งสำคัญ มหาสุบิน ๕ อย่าง
ได้ปรากฏแก่ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งเมื่อก่อน
แต่การตรัสรู้...”

“ตถาคตได้เดินไปบนอุจจาระกองใหญ่เหมือนภูเข
อุจจาระมิได้เปื้อนเลย ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาสุบินข้อที่
๕ ได้มีแล้วแก่ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งก่อน
แต่การตรัสรู้ ยังมีได้ตรัสรู้ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่”

“อาจารย์ระพี ไม่มีตัวตนให้ผมเขียน” ผมบอกตัวเอง
ตั้งแต่วินาทีแรกที่ได้รับคำบอกเล่าให้เขียน

ดูเหมือนอาจารย์จะมีแต่ความศรัทธา ความจริง ความ
จริงที่สามารถชี้ให้เห็นถึงกระบวนการว่าสิ่งนี้เกิด สิ่งนั้น
จึงเกิด สิ่งนี้ดับ สิ่งนั้นจึงดับ และทุกสิ่งเกิดฯ ดับฯ

มีใจที่แจ่มใสแจ่มชัดขึ้น วันแล้ววันเล่า

ผมได้ใกล้ชิดใจอาจารย์มากตั้งแต่โอกาสที่ผมได้ช่วย
ร่างแถลงการณ์ ๓ ราษฎรอาวุโสต่อวิกฤตการณ์ฉบับชน
ของประเทศช่วง รสช. อาจารย์ระพี ซึ่งเป็น ๑ ใน ๓ ราษฎร
อาวุโส บอกผมว่า “คุณโสภณใช้ชื่อผมได้เลย” ผมรับรู้ในใจ
ได้เลยว่า อาจารย์ระพีของผมใช้ความสะอาดในจิตของ
ผู้นำเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ถ้าจิตสะอาดทุกอย่างที่ตามมา
ก็จะดี

ดูเหมือนว่าจิตที่สะอาดนี้ อาจารย์เรียกว่าความจริง
ในใจ ก่อนการกระทำใดๆ

และดูเหมือนว่าความจริงในใจที่อาจารย์เน้นเสมอ
หรือจิตที่สะอาดนั้น คือสะอาดด้วยการขัดเกลาจากอารมณ์
อยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบ ใจแคบหมายถึงความคิดที่คิด
ว่าความเห็นของตนเท่านั้นที่ถูกต้อง ของคนอื่นผิดหมด

ดูเหมือนว่าความเมตตาของอาจารย์ต่อผู้คนไม่มีวัน

สิ้นสุด เมตตาอ่อนโยนให้เวลาต่อผู้ด้อยวัย ด้อยปัญญา ด้วยความพอเหมาะพอดีเสมอ

ความจริงในใจที่สะอาดจากอารมณ์ก่อนกระทำและ สะอาดจากลาภยศที่คาดหวังจากการทำ แต่ทำด้วยหน้าที่ ต่อธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์

และดูเหมือนว่า อาจารย์ไม่เคยหลีกเลี่ยงนี้ต่อการต้อง ทำหน้าที่ท่ามกลางสังคมที่สกปรกดังอุจจาระ แต่ใจอาจารย์ มีอิสระเหลือเกินที่จะเตือน ที่จะคัดค้านต่อผู้ที่จิตสกปรก บ้าอำนาจ บ้าเงิน บ้าทุนนิยมสามานย์ที่ชูดรีดธรรมชาติ และมนุษย์

จิตที่มั่นคงอิสระด้วยการขัดเกลาจากอารมณ์ที่ต้อง อิงแอบต่อผู้มีอำนาจ มีเงิน เป็นแบบอย่างของเด็กรุ่นหลัง เสมอ

จิตสะอาดดังงามที่ค้นหาขัดเกลาชำระครั้งแล้วครั้งเล่า นั้นลึกซึ้งเกินกว่าผมจะเข้าถึง แต่ผมก็รู้สึกสงบ ปลอดภัย

ทุกครั้งที่พบอาจารย์

ไม่มีลาภยศ ไม่มีการว่าร้ายใดๆ ทำให้จิตอาจารย์เปื้อน ได้อีกแล้ว ผมรู้และภูมิใจในอาจารย์ครับ...

“ตถาคตเดินไปบนอุจจาระกองใหญ่เหมือนภูเข อุจจาระมิได้เปื้อนเลย ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาสุบินข้อที่ ๕ ได้มีแก่ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งก่อน แต่ การตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่”

“เราก็ได้บรรลุพระนิพพานนั้น ปัญญาเครื่องรู้เครื่อง เห็นได้เกิดแก่เราว่า ความหลุดพ้นของเราไม่กลับกำเริบ การ เกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย ภพเป็นที่เกิดใหม่ไม่ได้มีอีก”

เป็นคำพูดที่งดงามเหลือเกิน

แม้ว่าไกลแสนไกลแต่ทางนั้นไม่เปื้อน

อาจารย์ระพีกำลังพาเราไปทางนั้นครับ ทางที่พระ- พุทธเจ้า ทรงชี้ไว้

ท่านอาจารย์ระพี สาคริก ที่ผมรู้จัก

ชายร่างเล็ก สุขภาพอ่อนโยน แต่มีความแข็งแกร่ง ยึดมั่นในหลักการ และมีความพยายามเป็นเลิศผู้นี้ ผมได้มีโอกาสที่จะได้รู้จักท่านครั้งแรกในการทำงาน โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง เมื่อราวๆ ปี พ.ศ.๒๕๑๖ ตอนนั้นท่านเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง เป็นโครงการร่วมระหว่าง ๓ มหาวิทยาลัย คือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยที่ทุกมหาวิทยาลัยจะจัดส่งนักศึกษาไปร่วมกับชาวบ้านทำงานพัฒนาด้วยกัน

การทำงานของนักศึกษานั้นทำเป็นทีม โดยมีอาจารย์หนึ่งคน อาจารย์ระพี ท่านสนับสนุนการร่วมมือการทำงานระหว่างนักเกษตรกับนักสังคมเป็นอย่างดี ตัวผมเองก็มีความสุขในการที่ได้ทำงานกับชาวบ้านร่วมกับนักเกษตร และได้มีโอกาสรู้จักและเรียนรู้จากนักการเกษตรหลายๆ คน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ความจริงเป็นสิ่งที่หายากที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทางวิทยาศาสตร์กายภาพจะสนับสนุนการทำงานอย่างเสมอภาคกับนักสังคม

ต่อมาท่านอาจารย์กับผมก็ได้ติดต่อกันเป็นระยะๆ ตลอดมา เมื่อผมขึ้นไปทำงานสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๖ ท่านอาจารย์ก็ได้กรุณามาร่วมเป็นกรรมการด้วย กรรมการชุดนั้นมีท่านอาจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพิบูลย์ เป็นประธาน มีท่านอาจารย์ประเวศ วะสี และท่านอาจารย์ระพี ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย การที่สถาบันนี้ได้มีท่านอาจารย์ผู้ใหญ่ ราษฎรอาวุโส ผู้ซึ่งเป็นที่นับถือของคนในสังคมเป็นกรรมการนี้ ทำให้สถาบันสามารถทำอะไรหลายอย่างที่เป็นอย่างแปลกใหม่และอาจจะขัดใจผู้บริหารมหาวิทยาลัย และอาจารย์ระดับสูงในมหาวิทยาลัยได้

สิ่งแปลกใหม่ที่สถาบันได้ทำมีอยู่ ๓-๔ อย่างที่สำคัญมาก สิ่งแรกคือการไม่เชิญอธิการบดีมาเป็นประธานกรรมการ ทั้งๆ ที่ท่านอธิการบดีขณะนั้นประสงค์ที่จะเป็น สอง สถาบันมีชาวบ้านคนที่ไม่ใช่นักวิชาการมาร่วมเป็นกรรมการ ในตอนนั้นตั้งแต่แรกเริ่มก็มีหลวงพ่อนาน พระนักพัฒนา และในระยะหลังก็มีพ่อผาย ผู้เป็นเพียงผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในภาคอีสาน สาม สถาบันสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรชาวบ้าน ทั้งในด้านการเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนโครงการของชุมชนด้านทุนทรัพย์ด้วย

ความจริงอาจพูดได้ว่า สถาบันมีส่วนสำคัญในการสร้างและสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชาวบ้านในภาคอีสาน สถาบันฯมีนโยบายที่จะให้มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาคทำงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในภาคอีสาน แทนที่จะพยายามเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อแข่งขันกับมหาวิทยาลัยใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ การที่ท่านอาจารย์ระพีได้อยู่ในคณะกรรมการของสถาบัน ได้ช่วยให้สถาบันทำสิ่งเหล่านี้ได้

ครั้งหนึ่งผมเคยได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์อย่างดียิ่งเยี่ยม คือผมได้รับคำขอร้องให้ไปพูดต่อต้านการรับน้องใหม่ที่รุนแรงให้นักเรียนให้นักศึกษาฟัง

ผมอยากเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีนี้ ท่านอาจารย์กรุณาเล่าให้ผมฟังว่า เริ่มที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อมีกลุ่มอาจารย์ที่ไปศึกษาที่ประเทศฟิลิปปินส์นำเข้ามา โดยลอกเลียนแบบมาจากที่นั่น

เมื่อผมนำมาพิจารณาประกอบกับความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าที่ได้ศึกษาในวิชามานุษยวิทยา ก็ได้สรุปได้ว่าประเพณีการรับน้องใหม่แบบนี้ มีต้นแบบมาจากพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านมา จากเด็กเป็นผู้ใหญ่ของคนบ้านนั่นเอง เป็นการล้างสมองเพื่อปรับสภาพการรับรู้ที่ไทยเราเอามาใช้แพร่หลาย เพราะสนับสนุนความคิดและการกระทำเชิงอำนาจนิยมที่รุ่นพี่จะควบคุมและบังคับบัญชารุ่นน้อง

สิ่งที่เกิดขึ้นแก่ผมทุกครั้งที่ผมได้พบท่านอาจารย์หรือเรียนรู้เกี่ยวกับท่าน คือความประหลาดใจและความประทับใจ เมื่อคนเขาแนะนำผมให้ไปขอความรู้เรื่องการรับน้องใหม่จากท่านอาจารย์นั้น เขาไม่ได้บอกอะไรผมเลย ผมเพิ่งมาทราบเมื่อสองสามวันนี่เอง ว่าท่านอาจารย์ได้ต่อสู้อย่างกล้าหาญชาญชัยในเรื่องนี้มาเป็นเวลานาน เขาคงแนะนำผมเพราะเขาทราบเรื่องนี้แต่ผมไม่ทราบ และใจพอที่จะไม่ได้ถามเขา

ท่านอาจารย์ได้เคยมอบหนังสือ “หอมกลิ่นกล้วยไม้” ให้ผม หนังสือนี้ได้เล่าถึงการเริ่มปลูกกล้วยไม้ของท่านแล้วถูกดูหมิ่นอย่างรุนแรง แต่แทนที่จะทำให้ท่านอาจารย์ท้อถอยและเลิกการเลี้ยงกล้วยไม้ กลับทำให้ท่านอาจารย์มีความมานะพยายามยิ่งขึ้น จนทำให้ท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่สุดในเมืองไทย ในการเพาะเลี้ยงผสมพันธุ์กล้วยไม้ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ผมจำไว้แล้วสอนลูกๆ ของผมอยู่เสมอ

เมื่อมีงานวันเกิดหลวงพ่อนาน ที่จังหวัดสุรินทร์ และผมได้ไปร่วมงาน ผมรู้สึกประหลาดใจและประทับใจอย่างยิ่งที่ได้เห็นท่านอาจารย์นักวิชาการอาวุโสเคยเป็นผู้มีตำแหน่งสูงใหญ่ถึงอธิบดีถึงรัฐมนตรี มานุ่งห่มผ้าขาวเหมือนชาวบ้านนอนในวัด จำศีล ภาวนาอยู่ที่นี่

เมื่อไม่นานมานี้ ที่สนามบินดอนเมือง มีเสียงเรียกทักทายผม เสียงนี้มาจากผู้ชายสูงอายุ ร่างเล็ก และกระฉับกระเฉง ปรากฏว่าเป็นท่านอาจารย์ระพีนี้เอง เดินทางมาคนเดียว จากจังหวัดเลย เข้าไปหยิบเอาสัมภาระจากรางที่นำสิ่งของสัมภาระจากเครื่องบินคนเดียว โดยไม่มีใครช่วย ขณะที่ตัวผมเองเดินทางโดยมีลูกติดตามมาช่วยดูแล แล้วไปหยิบยกสัมภาระให้โดยผมต้องนั่งพักคอยอยู่ที่เก้าอี้ ท่านอาจารย์มีอายุสูงกว่าผมถึง ๑๒ ปีเต็ม แล้วยังกระฉับกระเฉงเหมือนคนหนุ่ม ผมเองอายุ ๗๒-๗๓ ปีแล้วขณะนั้น ท่านยังบอกผมว่าเดี๋ยวนี้ท่านยังทำงานกับชาวบ้านเหมือนเดิม

เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ผมได้ไปกราบท่านที่บ้าน เพื่อเอาสำเนาหนังสือเรื่อง “หอมกลิ่นกล้วยไม้” ไปให้ท่าน มีสิ่งที่ทำให้ผมประหลาดใจและประทับใจอย่างยิ่งเกิดขึ้น ทุกคนทราบว่าท่านเพาะปลูกกล้วยไม้ มีดอกงดงามมาก ท่านถ่ายรูปดอกไม้สวยงามมากไว้จำนวนมาก แต่วันนั้นผมเพิ่งได้ทราบและได้เห็น ว่าท่านวาดภาพลายเส้นด้วยปากกาสีสันสวยงามได้ดียิ่ง ท่านเป็นผู้ผลิตสิ่งที่ดีที่งามโดยแท้

“อาจารย์ระพี” ที่ผมรู้จัก

ใครจะเรียกพ่อ เรียกดอกเตอร์ เรียกศาสตราจารย์ เรียกอะไรก็เรียกไป แต่ผมเรียก “อาจารย์ระพี” เพราะผมเรียกอย่างนี้มาตั้งแต่ต้น

ผมรู้จักชื่อเสียงเรียงนามของอาจารย์ระพีมานาน ก่อนรู้จักตัว รู้ว่าท่านเป็นผู้พัฒนาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องกล้วยไม้ แล้วนำมาเผยแพร่ สั่งสอนผู้คน จนมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย และประเทศไทยกลายเป็นประเทศส่งออกกล้วยไม้รายใหญ่ของโลกในเวลาต่อมา

ใครๆ ก็ยกย่องให้เครดิตอาจารย์ระพีว่าเป็นผู้สร้างเขาขึ้นมา เป็น “ผู้ให้” ที่ปราศจากผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ นอกจากความภูมิใจที่ “กล้วยไม้” ไม่ใช่ “ความลับ” ของใครคนใดคนหนึ่ง หรือตระกูลใดตระกูลหนึ่ง

แต่กล้วยไม้เป็นสมบัติของโลก เป็นสมบัติของทุกคน ใครๆ ก็มีสิทธิ์ชื่นชมความงามของกล้วยไม้ได้ ใครๆ ก็มีสิทธิ์ปลูก ขยายพันธุ์ ผสมพันธุ์ ขยายฐานต่อยอดได้

ในเมื่ออาจารย์ระพี บิดาแห่งกล้วยไม้ ไม่เออลิขสิทธิ์ทางปัญญา แล้วใครจะกล้า

ดังนั้น ไม่ว่าใครจะเอากล้วยไม้ไปเป็นฐานประกอบอาชีพ จะเอาไปเป็นราชาส่งออก จะไปเคลมว่าเป็นเจ้าของสวน เจ้าของเรือนที่ใหญ่โตมโหฬารอย่างไร

ใครๆ ที่ว่านั่นก็ต้องกราบยกย่อง “อาจารย์ระพี สาคริก” อยู่ดี

ในฐานะที่ท่านเป็น “ผู้ให้” ตลอดกาล ชั่วชีวิตท่านไม่เคยเรียกร้องผลประโยชน์จากผู้ใดเลย ใครเอามาให้ท่านท่านก็ไม่รับ

ที่กล่าวมาตั้งแต่บรรทัดแรกถึงบรรทัดนี้ คือภาพพิมพ์ใจ (Blue Print) ที่ผมมีต่ออาจารย์ระพี โดยที่ไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็นตัวจริงของท่านเลยนะครับ

จนกระทั่งในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๘ อาจารย์ระพี สาคริก ได้รับเชิญไปกล่าวปาฐกถาในงานของสมาคมชื่อภาษาอังกฤษว่า “PHI DELTA KAPPA-Thailand Chapter” ที่

โรงแรมเอราวัณ (หลังเก่า) ซึ่งผมอยู่ในที่ประชุม那次ด้วย
ผมไม่รู้จักสมาคมนั้นคืนัก ชื่อแปลว่าอะไรผมยังไม่รู้เลย
รู้แต่ว่าเป็นงานเลี้ยงกลางวันฉลองสาส์นตราตั้ง (Chapter)
อะไรสักอย่าง

ที่ประชุมวันนั้น ประกอบด้วยนักปราชญ์ราชบัณฑิต
เต็มไปหมด ประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ คน ไม่มีใครฟังใคร ล้วน
แต่ผู้รู้ทั้งนั้น จึงไม่มีผู้ฟังเลย

อาจารย์ระพีขึ้นต้นปาฐกถาอย่างเรียบๆ นุ่มๆ ตาม
บุคลิกอ่อนน้อมอ่อนโยนของท่าน แต่ปรากฏว่าคำกล่าว
ขึ้นต้น (Speech Introduction) ของท่านทรงพลังเหลือเกิน

“ท่านประธาน ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ผมมาพูดกับท่านทั้งหลายในวันนี้ เหมือนผมเอาน้ำมา
แจกท่านทั้งหลาย ใครเอาขันมารอง ก็จะได้น้ำ ๑ ขัน ใคร
เอาแก้วมารอง ก็จะได้น้ำ ๑ แก้ว ใครเอากะละมังมารอง ก็
จะได้น้ำ ๑ กะละมัง บางคนเอาตุ่มมา...แต่คว่ำซะ...”

เท่านั้นเอง ที่ประชุมฮาครืน แล้วเงียบกริบฟังปาฐกถา
ต่อไปจนหมดเวลา ไม่มีใครกล้าคุยแซง ไม่มีใครกล้าลุกไป
ไหนเลย

หลังจากนั้นไม่นาน ผมก็เริ่มสนิทสนมคุ้นเคยกับท่าน
ไปมาหาสู่ในฐานะศิษย์กับอาจารย์ จนกระทั่งบุตรชายคน
รองของท่าน คุณพระพงษ์ สาคกริก ได้มาเป็นนักการเมือง
เป็น ส.ส.กรุงเทพมหานคร พรรคเดียวกัน (พรรคพลังธรรม)
และเขตเดียวกันกับผม (พญาไท จตุจักร ลาดพร้าว) ใน
ช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๘ ผมจึงสนิทกับครอบครัว “สาคกริก”
มากขึ้น ผมก็เรียกคุณพ่อบ้าง อาจารย์บ้าง สลับกันไป แต่
โดยมากจะเรียกอาจารย์

ผมจัดไลฟ์ ทอล์ก โชว์ ท่านก็ให้เกียรติไปฟังแทบ
ทุกครั้ง

อาจารย์ระพีในทัศนะของผม คือผู้ใหญ่ที่มีวิถี
ชีวิตที่หมดจดงดงามมา ๘๔ ปี

เป็นปราชญ์ของสยาม

เป็นสติของบ้านเมือง

เป็นผู้มอบน้ำอมฤตตน ให้เกียรติผู้อื่น

เป็นผู้ดำรงคุณธรรม ความพอดี

เป็นผู้ให้ เป็นผู้เสียสละ ตลอดกาล

เป็นผู้มีเมตตาธรรมต่อทุกชีวิต

และเป็นผู้ให้อภัยต่อทุกคนที่กล่าวร้ายท่าน

อาจารย์ระพีในวันนี้จึงเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสุข สันติ สงบ

และมีปัญญา

เป็นปัญญาจุแสงสว่างที่ไม่รู้ดับ

ขอจบด้วยกลอนกระทอนกระแท่นจากใจผมเอง

“เป็นปราชญ์ผู้	ปราดเปรื่อง	เรื่องกล้วยไม้
เป็นคนไทย	สร้างชื่อ	เกินลือเล่า
ตลอดชีวิต	ทำให้	ไม่ทำเอา
ขอกราบเท้า	อาจารย์	ระพี สาคกริก”

“อายุยังยืนสวัสดิ์พัฒนาผล
วรรณะยลุดจเดือนเพ็ญเด่นสดใส
สุขะเลิศเรื่องรุ่งรุ่งรำไพ
อวยพรชัยสู่ท่านนิรันดร์เออย”

ก่อนอื่นผมต้องกราบขอบคุณท่านศาสตราจารย์ระพี
และท่านกัลยา สาคริก ที่ให้เกียรติผมมีส่วนร่วมใน
วาระครบรอบวันเกิดท่านศาสตราจารย์ระพีที่ ๘๔

ตามปกติแล้วผมจะเรียกท่านศาสตราจารย์ว่าท่าน
อาจารย์ และเรียกท่านกัลยาว่าพี่จิว ก่อนที่ผมจะมีโอกาส
รู้จักท่านอาจารย์ ผมดูโทรทัศน์ช่อง ๑๑ รายการ “ศาลา
ริมสวน” เห็นผู้ชายสูงวัยคนหนึ่งกำลังพูดคุยกับผู้หญิงเกี่ยวกับ
การเลี้ยงปุนิมที่ฟาร์มเลี้ยงปุนในทะเลแห่งหนึ่ง

รายการดังกล่าวได้ถ่ายทอดขั้นตอนการเลี้ยงปุนอย่าง
ละเอียด ผมมีความรู้สึกชื่นชมผู้ชายสูงวัยดังกล่าว แม้จะ
มีอายุมาก แต่ก็มีคามมุ่งมั่นและตั้งใจถ่ายทอดประส
บการณ์และแนะนำอาชีพให้ประชาชน และเวลาพูดคุยจะ
สอดแทรกเรื่องการดำเนินชีวิตแบบสมดุล การรักษาภาพ
แวดล้อมทางธรรมชาติ

ต่อมาผมย้ายจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงปทุมวัน
มาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดสมุทร
ปราการ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและ
ครอบครัวทุกศาลจะมีผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นผู้มีอัธยาศัย
และความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอน
เด็กและเยาวชน และเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจ
เกี่ยวกับปัญหาครอบครัว การแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบ
ศาลเยาวชนและครอบครัวจะได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งนี้ ทำให้ผมได้รู้จักกับ
ท่านผู้พิพากษาสมทบหลายท่าน รวมทั้งพี่จิว หรือท่าน
กัลยา สาคริก ภรรยาที่น่ารักของท่านอาจารย์ ในช่วงที่ผม
รับราชการที่ศาลจังหวัดสมุทรปราการ แผนกคดีเยาวชน
และครอบครัว พี่จิวได้ช่วยเหลืองานของศาลเกี่ยวกับเด็ก
และเยาวชนเป็นอย่างดี และที่สำคัญที่สุด ได้แนะนำให้ผม

รู้จักกับท่านอาจารย์ระพีและครอบครัว ทำให้ผมทราบว่า
ผู้ขายสูงวัยที่ออกรายการ “ศาลาริมสวน” คือท่านอาจารย์
ระพีนั่นเอง

ผมมีโอกาสไปทานข้าวกับท่านอาจารย์ พีจิว และ
ครอบครัวที่บ้านของท่านอาจารย์หลายครั้ง ครอบครัวของ
ท่านมีความอบอุ่น เป็นกันเอง โดยเฉพาะท่านอาจารย์และ
พีจิว จะให้ความเป็นกันเองเหมือนผมเป็นญาติคนหนึ่ง
ความรู้สึกจริงใจของท่านทั้งสองผมรับรู้ได้ และผมรู้สึกภูมิใจ
ที่ได้รับเกียรติจากท่านทั้งสอง

ผมมีโอกาสพูดคุยกับท่านอาจารย์หลายครั้ง แม้ท่าน
อายุมาก แต่ท่านไม่หลงลืมเหมือนคนสูงวัย ความจำของ
ท่านดีมาก ท่านอาจารย์บอกว่า การที่ท่านใช้ความคิดเขียน
บทความและเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่หน่วยงานต่างๆ ทำให้
เซลล์สมองไม่เสื่อม

บุคลิกของท่านอาจารย์เป็นคนตรงไปตรงมา หัวโย
บ้านเมือง เกลียดคนทุจริตคอร์รัปชั่น สิ่งที่ผมประทับใจที่สุด
คือ แม้ท่านอายุมากแต่ท่านไม่เคยอยู่เฉย ท่านจะเขียน
บทความและเป็นวิทยากรให้กับหลายหน่วยงานโดยไม่รับ
ค่าตอบแทน นอกจากนี้รายการ “ศาลาริมสวน” เป็นรายการ
ที่ให้ความรู้แก่ประชาชน และท่านอาจารย์จัดทำขึ้นด้วยเงิน
ส่วนตัวเพื่อเป็นวิทยาทาน ท่านอาจารย์เป็นบุคคลที่ประพฤติ
ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สมควรเอาเยี่ยงอย่าง

ผมโชคดีที่ได้รู้จักกับท่านอาจารย์และครอบครัว และ
ถือว่าท่านอาจารย์และพีจิวเป็นญาติผู้ใหญ่ที่ผมรักและ
เคารพนับถือ คำที่มักพูดกันเล่นๆ ว่า อายุเป็นเพียงตัวเลข
เมื่อได้รู้จักกับท่านทั้งสองแล้ว คำพูดดังกล่าวเป็นเรื่องจริง

เมื่อเดือนสิงหาคมปีนี้ มีงานเลี้ยงครบรอบวันเกิดของ
พีจิวปีที่ ๘๐ ในวันดังกล่าวผมรู้สึกประทับใจท่านอาจารย์
และพีจิวเป็นอย่างมาก ที่ท่านทั้งสองมีความรักความห่วงใย
ซึ่งกันและกัน และที่ประทับใจมากที่สุดคือ ท่านอาจารย์ได้
บรรจพหอมแก้มพีจิว ภรรยาที่น่ารักและแสนดีของท่าน

ในเดือนธันวาคมปีนี้ ท่านอาจารย์จะมีอายุครบ
๘๔ ปี ผมในฐานะลูกศิษย์คนหนึ่ง ขอให้ท่านอาจารย์
มีสุขภาพแข็งแรง และเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน
ตลอดชั่วกาลนาน

“สุข สมหวังดั่งมั่น วาริเย็น
สันต์ สว่างดุจเดือนเพ็ญ เพลิดเพลิน
วัน สวัสดิ์พิพัฒน์เป็น ขวัญสู่ กมลนา
เกิด รุ่งเรืองเปรียบแก้ว เลิศล้ำสุขเกษม”

ถ้าเปรียบหัวใจเหมือนแก้วใสใบหนึ่ง

ไม่ว่าแก้วใบนั้นจะใสสักเพียงใด ถ้าสิ่งที่ใส่ลงในแก้วใบนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่สะอาด ความใสของแก้วก็พลอยหม่นหมองสกปรก และก็สะท้อนออกมาข้างนอกของแก้วใบนั้นอย่างเห็นได้ชัด

นับว่าเป็นความโชคดีของผมที่ได้มีโอกาสช่วงหนึ่งของชีวิตที่ได้สัมผัสกับบางส่วนของชีวิตคนคนหนึ่ง ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความงดงาม ความอ่อนโยน ในการใช้ชีวิต มองเห็นความเสมอภาคของคำว่า “คน” ให้เกียรติและให้คุณค่าเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งสูงต่ำดำขาว “อาจารย์ระพี” คือบุคคลที่ผมกล่าวถึง ท่านเป็นคนรู้จักในวงสังคมชั้นสูง มีผู้คนมากมายสรรเสริญและให้เกียรติท่าน แต่ท่านไม่ได้ใช้ชีวิตและความคิดจากสิ่งที่ท่านได้รับ ท่านไม่ลืมที่จะมองลงต่ำ มองสิ่งต่างๆ ที่อยู่ข้างล่างอย่างมีคุณค่า และตั้งคุณค่าเหล่านั้นให้สูงทัดเทียมกัน

ผมเคารพและศรัทธาหัวใจ หัวใจอันบริสุทธิ์ ความตั้งใจดี ซึ่งสังคมบ้านนี้เมืองนี้เหลือน้อยเต็มที ผมมองสะท้อนเห็นภาพเบื้องหลังของชีวิตท่านนั้น คือบุพการีของท่านทั้งสอง ผมว่าไม่ธรรมดา ที่ให้แก้วใบนี้ใสสะอาดได้ถึงเพียงนี้ ผสมกับแก้วเนื้อดีมีความใสเป็นทุนอยู่แล้ว และพร้อมที่จะเป็นแก้วใสที่สะท้อนออกมาข้างนอก ให้ผู้ที่อยู่ใกล้ๆ ได้รับสิ่งดีๆ ที่สะท้อนออกอย่างงดงาม เพราะความใสสะอาดของแก้วใบนี้ และผมก็เป็นคนหนึ่งที่ได้รับโอกาสรับสิ่งดีๆ จากแก้วใบนี้เช่นกัน

นับว่าผมเป็นคนโชคดีคนหนึ่งจากผู้คนมากมาย ขอให้ท่านมีความสุข สุขอย่างนี้ตลอดไป

มนุษย์เรานั้นคุณค่าสูงสุดคือ “ความดีงาม” ที่ดำรงตนอย่างมั่นคง มาตลอดชีวิต “ความดีงาม” จึงเป็นเสมือน “ธรรมอันสูงส่ง” สำหรับความเป็นมนุษย์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรง “ความดีงาม” จนเป็นที่ ประจักษ์แก่ชาวโลกนั้น นับได้ว่าเป็นความยากยิ่งที่น้อยคน จะกระทำได้

แต่สำหรับ “ศาสตราจารย์ระพี สาคริก” แล้ว การดำรง ความดีงาม คือภารกิจประจำวันที่ท่านกระทำจนเป็นเรื่อง “ปกติธรรมดา” ของชีวิต นี่คือนสิ่งที่ไม่ธรรมดาสำหรับ คนทั่วไป

ในแวดวงวิชาการ ท่านได้เป็นแบบอย่างของนักค้นคว้า วิจัยที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ระดับโลก โดยเฉพาะในเรื่อง กล้วยไม้ ยากนักที่จะไม่มีผู้ได้รู้จักท่าน

แต่ที่ยากยิ่งขึ้นไปคือ การนำความรู้จากโลกวิชาการมา สู่การปฏิบัติ ที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการ พัฒนาอาชีพของตนให้มั่นคงและมีชีวิตที่มีคุณภาพ

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก จึงเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการ อันใหญ่หลวงให้แก่เกษตรกรไทย

นักวิชาการที่ได้รับการยกย่องให้เป็น “ครู” ย่อมถือได้ ว่าเป็น “ที่สุด” ของความเป็นนักวิชาการ

แต่สำหรับลูกศิษย์โดยทั่วไป ศาสตราจารย์ระพี สาคริก มิใช่เป็นเพียง “ครู” ของลูกศิษย์เท่านั้น แต่ยังเป็น “คุณพ่อ” สำหรับลูกศิษย์ทุกคนอีกด้วย

การเป็นทั้ง “ครู” และ “คุณพ่อ” ในเวลาเดียวกัน ท่าน จึงเป็นแบบอย่างที่น้อยคนนักในแผ่นดินจะทำได้

ในวาระที่ “คุณพ่อระพี” จะมีอายุครบ ๘๔ ปี ผมจึงขอเชิญ ชวนลูกศิษย์ของคุณพ่อทุกคนเดิน “ตามรอยแห่งความดี” ด้วย ความมั่นคงตลอดไป เพื่อเป็นการแสดงความเคารพรักที่พวก เราทุกคนมีต่อ “คุณพ่อระพี”

นับเป็นบุญวาสนาของกระผมที่ได้มีโอกาสใกล้ชิด ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เริ่มตั้งแต่ได้รับความรักความเมตตาจากท่านอนุญาตให้เข้าออกบ้านพักของท่านได้เมื่อครั้งเป็นนิสิตที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระผมจึงเคารพนับถือท่านเป็นเสมือนพ่อของกระผม และเรียกท่านว่า “คุณพ่อ” จนติดปากและสนิทใจตลอดมา

คุณพ่อระพีเป็นผู้มีพระคุณยิ่งต่อชีวิตของกระผม คำสอนของคุณพ่อที่ประทับใจมากที่สุด คือ “ก๊องหาเวลาว่างๆ ไปเรียนหนังสือบ้างนะลูก” เพราะสมัยนั้นกระผมชอบเล่นดนตรี เป่าแซกโซโฟนมาก ไม่ค่อยมีเวลาไปเรียนหนังสือ และคุณพ่อสอนให้ระลึกอยู่เสมอว่า “ให้ทำตัวดีติดดิน” ซึ่งเป็นสิ่งที่กระผมยึดถือและนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตมาถึงทุกวันนี้

คุณพ่อใจดี ไม่ว่าใครก็ตามที่ได้อยู่ใกล้จะรู้สึกอบอุ่น สงบเย็น และมีความมั่นคงทางจิตใจ เพราะคุณพ่อกอยแนะนำสั่งสอนให้ทุกคนประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม คุณพ่อเป็นปูชนียบุคคลที่ทำคุณประโยชน์อย่างยิ่งให้กับสังคมและประเทศชาติ ทั้งในด้านการศึกษา พุทธศาสนา การเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการปลูกกล้วยไม้ในประเทศไทย และอีกหลายๆ ด้าน

ในโอกาสครบรอบวันคล้ายวันเกิดปีที่ ๘๔ ของคุณพ่อ กระผมขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงช่วยดลบันดาลให้คุณพ่อมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีอายุยืนยาว เป็นเสาหลักทางความคิดของสังคมไทย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกๆ หลานๆ ตลอดไป

ท้ายที่สุด หากไม่ได้กล่าวถึงผู้มีพระคุณอีกท่านหนึ่ง คือ คุณแม่กัลยา สาคริก สารฉบับนี้ก็จะไม่สมบูรณ์ ด้วยคุณแม่กัลยาเป็นผู้หนึ่งที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทั้งหลายทั้งปวงของครอบครัว “สาคริก” และให้ความสุขแก่ครอบครัวของกระผมตลอดมา กระผมขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ระพี คือ แสงสว่างอย่างดวงอาทิตย์

ในบทสามัญญานุโมทนาคาถาที่ขึ้นต้นว่า สัพพัตติโย วิวัชชันตุ ฯลฯ นั้น เวลาเราไปทำบุญ พระท่านจะสวดบทนี้ เป็นการให้พรที่สำคัญยิ่ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติกราบไหว้ มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์

แม้อาจารย์ระพี สาคริก จะเป็นผู้ใหญ่ในหมู่พวกเราที่เป็นศิษย์หรือมิตรสหายรุ่นเยาว์ ตลอดจนผู้ที่นิยมยกย่องท่าน แต่ท่านก็มีปกติอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เป็นนิตย์ ไม่แต่กับบุคคล หากกับทุกๆ คน รวมถึงธรรมชาติด้วย ท่านจึงมีพรทั้งสี่เป็นพื้นฐานให้อายุท่านยืนนาน โดยที่ท่านใช้พลังชีวิตของท่านแต่ปฐมวัยจนปัจจุฉิมวัยอย่างเป็นประโยชน์ยิ่ง กับสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ผิวพรรณของท่านจึงสดใส เพราะท่านมีความสุขทั้งภายในและภายนอก โดยที่พลังแรงของท่านนั้นแสดงออกทั้งทางร่างกาย ความคิด และจิตใจ คือ ท่านเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม หากเป็นคนอ่อนนอกแข็งใน ที่ควรแก่การคารวะ สำหรับทุกคนที่เข้าใจซึ่งถึงคุณสมบัติข้อนี้ของท่าน

การที่ท่านเจริญอายุมาถึงเขต ๗ รอบนักษัตรนั้น ถือว่าเป็นนิมิตมงคล ไม่แต่กับท่านและครอบครัวหรือวงศ์สกุล หากสำหรับทุกๆ คนที่มีโอกาสเกิดร่วมสมัยกับท่าน เป็นการยืนยันว่า ปุชนิยบุคคลเช่นนี้มีจริง ควรที่ผู้ซึ่งอ่อนวัยกว่าจะเอาเยี่ยงอย่างให้ห่างออกไปจากของปลอม หรือความกึ่งดิบกึ่งดี กึ่งจริงกึ่งเท็จ แม้ว่ามันจะให้

ยศศักดิ์อิศรฐาน ทรัพย์ศฤงคาร หรือบริวารก็สุดแท้

กล่าวคือ เราควรเดินตามรอยอาจารย์ระพี เพื่อเข้าถึงความเป็นเลิศ แม้เราจะเป็นเลิศในทางกล้วยไม้ไม่ได้ แต่การสัมผัสกับธรรมชาติเช่นท่านนั้น จะเป็นพลังแก่ชีวิตเราเป็นอย่างยิ่ง และแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ย่อมอาจให้เข้าถึงหรือต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมทางสังคมอีกด้วย โดยมีอหิงสาธรรมเป็นแกนกลาง ดังปุชนิยบุคคลรุ่นก่อน อาจารย์ระพีได้มีวิถีชีวิตให้เห็นเป็นตัวอย่างมาก่อนแล้ว เช่น ม.จ.สิทธิพร กฤดากร พระยาอนุมาโนราชชน อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นต้น

เราไม่ต้องการนำเอาชื่อเสียงของท่านนั้นๆ รวมถึงอาจารย์ระพี สาคริกด้วย ไว้บนหิ้ง หากเราอยากเชิญชื่อเสียงและผลงานของท่านมาเป็นแรงบันดาลใจให้เราเดินไปร่วมด้วยคนที่ตามีแววอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสว่างอย่างสะอาด และอย่างสงบ

เพราะนี่แลคือการเอาชนะความมืดบอดและความเลวร้ายต่างๆ ที่ยังครอบงำสังคมไทยอยู่ในบัดนี้

“อาจารย์ระพี” กับวิกฤตความรู้มนุษย์

ในโอกาสท่านอาจารย์ระพี สาคริก มีอายุครบ ๗ รอบ
นักษัตร ต้องนับเป็นเกียรติอย่างสูงสำหรับผมที่จะมี
โอกาสได้ร่วมแสดงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวท่าน
ซึ่งคงไม่มีอะไรดีไปกว่าการพูดถึงคุณูปการของท่านที่
มีต่อสังคมโดยส่วนรวม

คุณค่าชีวิตของคนเราจริงๆ แล้วก็อยู่ที่ตรงนี้เอง การ
สร้างสมคุณงามความดีให้กับสังคมและเพื่อนมนุษย์ อาจ
เป็นไปได้ในรูปแบบและเจตนารมณ์ต่างๆ หลากหลายตาม
โอกาสและความนิยมชมชอบของแต่ละคนไป ซึ่งล้วนแล้ว
แต่เป็นคุณประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นในทาง
รูปธรรมหรือนามธรรม

เพราะสังคมมนุษย์เราไม่ได้ดำรงอยู่เพียงด้วยวัตถุ
ปัจจัยเท่านั้น หากยังต้องอาศัยคุณค่าความดีงามของ
การดำรงชีวิตร่วมกัน ทั้งสองด้านประกอบเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน เปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญอันเดียวกัน
นั่นเอง และทั้งสองด้านมีจุดเชื่อมโยงอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า
“ความรู้” ความรู้จึงเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิต
ของคนเรา (รวมทั้งเพื่อนร่วมโลกอื่นๆ ด้วย) ในการดำรงชีวิต
ร่วมกันในสังคม

แต่ในขณะเดียวกัน “ความรู้” ก็อาจเป็นตัวปัญหา
ความจริงแล้ว “ความรู้” ก็ไม่ได้เป็นปัญหาในตัวเอง ที่
กลายเป็นปัญหาก่อความเดือดร้อนทุกข์เข็ญก็เพราะจิต
มนุษย์เรานี่เอง ที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการคิดค้นแสวง
หาความรู้กันเพื่อนำมาใช้ประโยชน์

แล้วก็เพราะจิตมนุษย์นี้แหละที่จะบันดาลให้ความรู้
และการใช้ประโยชน์ความรู้เป็นคุณหรือเป็นโทษ ทั้งหมดนี้
คือปัญหาวิกฤตความรู้ของ “ชนชั้นนำไทยผู้มีการศึกษา” ที่
นักเขียน พอล แฮร์ริสัน (Paul Harrison) ชนานนามว่า “ผู้ได้
รับการศึกษาที่ผิด” (Miseducated)

เพราะฉะนั้น สิ่งที่เรียกว่า “ความรู้” จึงไม่ใช่จะปราศ
จากข้อสงสัยหรือกังขาเสียทีเดียว หากแต่ยังจะต้องช่วยกัน
ตั้งโจทย์ตั้งคำถามกันเป็นเบื้องต้นแรก ก่อนที่พากันยอมรับกัน
อย่างมั่งก่าย ดังที่ประเพณีปฏิบัติกันในสังคมไทยเราทุกวันนี้

“ความรู้” จึงกลายเป็นตัวก่อเหตุเภทภัยมากมายต่อ
ประชาชนคนสามัญโดยทั่วไป โดยเฉพาะในยุคของการ
พัฒนาช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา เหตุก็เป็นดังที่ศาสตราจารย์
ท่านหนึ่งที่มีมหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้วิเคราะห์หรืออธิบายไว้อย่าง
น่าสนใจเกี่ยวกับ “ความรู้” ในวัฒนธรรมตะวันตกที่เรา

หลงใหลกันไม่ลืมหูลืมตา ได้ใจความว่าเป็น “ความรู้” อันเกิดแต่วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบคลั่งอำนาจ (power crazy)

จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เพราะเหตุใดบรรดา “องค์ความรู้” ศาสตร์ต่างๆ ทั้งหลายที่ขนขึ้นนำของประเทศ ร่ำเรียนพกพากันมาจาก “ประเทศที่เจริญแล้ว” จึงเกิดการกดขี่เบียดเบียนกันอย่างมโหฬารภายในสังคมไทยเราเอง รวมทั้งการยึดมั่นถือมั่น วางตนประพฤติปฏิบัติเยี่ยง “ปัญญาชนนายหน้า” (compradore intelligentsia) ให้กับอำนาจผลประโยชน์ภายนอก ดุจด่านนิคมก็ไม่ปาน

ในสภาวะสังคมวัฒนธรรมเช่นนี้ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมที่พยายามไขว่คว้ากันนักหนา จึงเต็มไปด้วยความว่างเปล่า ไม่ว่าจะอาศัยอักษรกิจทางวิชาการ และประสบการณ์ประดิษฐ์คิดค้นกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือให้หลักประกัน อย่างไรก็ตาม ตราบเท่าที่เรายังไม่ตระหนัก หรือคิดอ่านปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้กันอย่างจริงจัง เพื่อสรรค์สร้างองค์ความรู้ที่เป็นไปเพื่ออสิรภาพของมวลชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ

เท่าที่พยายามແจกแฉตีบทเรื่อง “ความรู้” ในวาระที่ร่วมกันแสดงความชื่นชมและอำนวยพรแต่ท่านอาจารย์ระพี สาคริก ครบ ๗ รอบนักษัตรนี้ ก็ด้วยความปรารถนาที่จะให้บรรดาญาติมิตรทั้งหลาย รวมถึงสังคมไทยในวงกว้าง ได้ตระหนักถึงแก่นแท้ในคุณูปการสังคมของท่านอาจารย์ระพี เพื่อว่าเราจะได้ร่วมกันเรียนรู้และวางรากฐานการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงกันอย่างเป็นมรรคเป็นผลจริง ๆ

ไม่ใช่เพียงแต่จดจำกันแต่ละเรื่องแต่ละกรณีที่ท่านอาจารย์พูดหรือเขียนและปฏิบัติ ซึ่งกว้างขวางและหลากหลาย ตั้งแต่เรื่องเกี่ยวกับกล้วยไม้ การเกษตร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ไปจนถึงเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน อย่างเช่นกรณีจัดงานพืชสวนโลกในเวลานี้

คงจะไม่ไกลเกินความจริง ถ้าจะสรุปรวมความจากสิ่งที่อาจารย์ระพีเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ว่าเป็นการตั้งคำถามลงรากไปถึงเรื่องของฐานความรู้อ้างอิง ซึ่งไม่ใช่เพียงเรื่องของเทคนิควิชาการเท่านั้น หากลื้อไปถึงฐานคุณธรรมและคุณค่าความชอบธรรมของเรื่องราวทั้งหมด มองในแง่แล้ว ผลงานของท่านอาจารย์ระพี ซึ่งมีทั้งความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ และบทวิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ล้วนแต่ประกอบเป็นองค์ความรู้ที่เป็นเอกภาพของมนุษย์กับธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหลาย

หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นความพยายามยืนหยัดในหลักการและเป้าหมายเพื่ออสิรภาพ ความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม ผมมีความเชื่อว่า คุณูปการในข้อนี้เป็นเครื่องวัดความยิ่งใหญ่ของคน ผู้ควรค่าแก่การเคารพศรัทธา และยอมรับนับถือ ไม่ใช่ดูกันที่ตำแหน่ง สถานะอำนาจ หรือฐานะทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งมักจะห่อหุ้มสิ่งอันไม่พึงปรารถนาไว้มากมายอย่างที่รู้ๆ กัน

ด้วยคุณูปการอันยาวนานของท่านอาจารย์ระพี สาคริก ดังที่กล่าวมา ผมจึงใคร่ร่วมแสดงความชื่นชมยินดี และตั้งจิตอธิษฐานให้ท่านอาจารย์และครอบครัวประสบแต่ความสุข พร้อมด้วยสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์

:: ศาสตราจารย์นายแพทย์ ธีระ รามสูต ::

ศ.ระพี สาคริก ปุชนิยบุคคลผู้ทรง คุณค่าที่น่าภาคภูมิใจของประเทศ ไทยและของโลก

ผมรู้สึกเป็นเกียรติและภาคภูมิใจที่ได้รับเกียรติให้ร่วม
เขียนบทความแสดงความรู้สึกและมุติดาจิตต่อท่าน
ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ปุชนิยบุคคลผู้ทรงคุณค่า
ของประเทศไทยและของโลก ในโอกาสที่ท่านจะมีอายุ
ครบ ๘๔ ปี ในเดือนธันวาคม ศกนี้

เมื่อกล่าวถึงชื่อของท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก
คงแทบจะไม่มีใครที่ไม่รู้จัก หรือไม่เคยได้ยินชื่อท่านมาก่อน
โดยเฉพาะผลงานโดดเด่นของท่านในด้านการบุกเบิก
พัฒนาวิชาการกล้วยไม้จากผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ
สู่ระดับโลก และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของโลกในการบรรยาย
ทางวิชาการในการประชุมกล้วยไม้ระดับโลก ซึ่งจัดหมุน
เวียนทุก ๓ ปี ทั่วโลกและในประเทศไทย รวมทั้งการจัดแสดง
“พันธุ์กล้วยไม้จากทั่วโลก” จนส่งผลให้วิชาการกล้วยไม้

และกล้วยไม้ไทยได้รับความนิยม เป็น
ที่รู้จักแพร่หลายขจรขยายไปทั่วโลก
โดยตัวท่านเองได้รับการกล่าวขวัญถึง
และได้รับการยกย่องชื่นชมในวงการ
กล้วยไม้จากทั่วโลก

ท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก มี
ชีวิตที่เรียบง่าย แต่มีคุณค่าสูงยิ่งใน
การอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
และสังคม โดยเฉพาะในวงการเกษตร-
ศาสตร์สมัยบุกเบิก ๘๔ ปี ของท่าน
อาจารย์ ได้ผ่านประสบการณ์มากมาย
อันมีคุณค่าทั้งในด้านนักวิชาการและ
นักวิจัย

เริ่มจากการเป็นอาจารย์ใน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ บางเขน ซึ่งอาจารย์ได้
ฝากผลงานอันเป็นตำนานไว้มากมาย
ทั้งการศึกษาวิจัยพันธุ์ข้าว ผัก และ
ยาสูบ และเป็นผู้ริเริ่มนำความรู้ในการ
วางแผนวิจัยและสถิติวิเคราะห์ผลทาง
ชีววิทยามาใช้กับงานวิจัยค้นคว้าทาง
การเกษตรเป็นครั้งแรก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้ริเริ่มบุก-
เบิกพัฒนางานค้นคว้าเรื่องกล้วยไม้ให้
กับประเทศไทย จนประสบความสำเร็จ
ในการเผยแพร่องค์ความรู้และการ
พัฒนาวิชาการและวงการกล้วยไม้จน
โด่งดังไปทั่วโลก จนได้รับพระราชทาน
เหรียญดุษฎีมาลาและเข็มศิลปวิทยา
ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับผู้
ประสบความสำเร็จสูงสุดในด้านวิชา
การแต่ละสาขา

นอกจากความเป็นนักวิชาการ
กล้วยไม้ระดับโลก และเจริญก้าวหน้า
จนดำรงตำแหน่งทางวิชาการสูงสุด
ระดับศาสตราจารย์แล้ว ท่านอาจารย์
ระพี ยังเป็นนักการศึกษาและนัก
บริหารที่ดำรงตำแหน่งอธิการบดีแห่ง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถึง ๒ สมัย และยังมีประสบการณ์ด้านการเมือง โดยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในสมัยที่มีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด้วย

หลังจากท่านลาออกจากราชการ ก่อนเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เพื่ออุทิศตนให้สาธารณกุศล ได้มากยิ่งขึ้น โดยได้รับเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของทบวงมหาวิทยาลัยถึง ๔ วาระ รวมทั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภามหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นอกจากนั้นท่านยังได้ใช้ความรู้ และทักษะ ตลอดจนประสบการณ์ชีวิต และงานที่ค้ำค่า กอปรด้วยคุณธรรม และความดีงามตลอดมาของท่านในการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา และวิทยากรอาสาสมัครเกียรติคุณในการได้รับเชิญไปบรรยายพิเศษในการประชุมสัมมนาต่างๆ รวมทั้งโครงการพัฒนาด้านชนบทและเยาวชน เพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม การอนุรักษ์และพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งการเชื่อมโยงแนวคิดในการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้บูรณาการเป็นหนึ่งเดียวในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ชื่อเสียง เกียรติคุณ ผลงานและความดีงาม ด้วยเอกลักษณ์ของนักวิชาการผู้เปี่ยมล้นด้วยบุคลิกภาพที่

สุภาพ โปร่งใส เรียบง่าย และน่าเคารพเลื่อมใสศรัทธา ทำให้ท่านเป็นที่รู้จัก และได้รับเชิญเป็นองค์ปาฐกในการประชุมสัมมนาต่างๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์ของสังคม และแวดวงวิชาการของท่าน เป็นที่ประจักษ์ชัดจากรางวัลเกียรติคุณต่างๆ อาทิ ปริญาคุณูปการบัณฑิตกิตติมศักดิ์จาก ๔ มหาวิทยาลัย และเหรียญรางวัลเกียรติยศชั้นสูงจากสหราชอาณาจักร สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา

ผมเองยังเคยได้รับเกียรติรับเชิญเดินทางเป็นองค์ปาฐกร่วมไปกับท่านอาจารย์ระพี ๒-๓ ครั้ง จึงได้ประจักษ์ และเรียนรู้ในคุณค่าความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพ และปรัชญา/อุดมการณ์ ที่ท่านยึดมั่นเป็นหลักในการดำรงชีวิต เป็นผู้ให้และผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตลอดมา อันควรแก่การยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลท่านหนึ่งของประเทศ และของโลก

ในโอกาสที่ท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก จะมีอายุครบ ๗ รอบ ในเดือนธันวาคม ศกนี้ ผมขอกราบอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก โปรดดลบันดาลประทานพรอันประเสริฐยิ่ง ให้ท่านจงประสบแต่ความสุขกายสุขใจ มีพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีอายุยืนยาวเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ทำได้ยากในสังคมไทย เป็นปูชนียบุคคลที่ดั่งาม และเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของศิษย์และลูกหลานตลอดไป

:: สมพันธ์ เตชะอธิก ::

ธรรมชาติ คือ ระเบียบ ระเบียบ คือ ธรรม

ถ้าถามว่า ผู้ใหญ่ในสังคมไทยที่ผู้คนให้ความเคารพ
นับถือด้วยความจริงใจ และไว้วางใจสุดๆ คือใคร?
ศ.ระพี สาคริก ย่อมเป็นชื่อต้นๆ ที่คนไทยคิดถึง

ท่านเป็นบิดากล้วยไม้โลก ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง
ที่มองลึกไปถึงธรรมชาติและคน ไม่ใช่มองกล้วยไม้เพื่อ
ผลิต ส่งออก จัดจำหน่ายเพื่อมีเงินมาก แต่มองกล้วยไม้
ด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่เข้าถึงความงดงาม และใช้เปรียบ
เทียบกับชีวิตได้

ผู้คนจำนวนมากที่ติดยึดกับตัวตน มองกล้วยไม้แค่
กล้วยไม้ มองกล้วยไม้เป็นเงินเป็นวัตถุ เป็นเพียงไม้ดอกไม้
ประดับ จึงมักเข้าใจไม่ถึงความคิดปรัชญาของ ศ.ระพี สาคริก

ความเป็นคนที่ยอมรับในสิ่งที่ตนเองไม่รู้แต่แรก แล้วก็
เริ่มศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง เป็นคุณสมบัติอันเยี่ยมยอด
ของท่าน จากไม่รู้สู่ความรู้พื้นฐาน จากนั้นก็เชี่ยวชาญ แล้ว
ก็เป็นปราชญ์ได้ กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจ
ตนเองและผู้อื่นว่า มีสิ่งใดบ้างที่ตนเองรู้แล้ว สิ่งใดบ้างที่
ตนเองยังไม่รู้ ยอมรับความจริงโดยไม่เย่อหยิ่งหรืออวดรู้
ไม่ยกตนข่มท่าน ย่อมทำให้คนแต่ละคนเป็นบุคคลเรียนรู้
ทุกสิ่งทุกอย่างได้ในทุกสถานการณ์

ศ.ระพี สาคริก เป็นบุคคลที่เรียนรู้ตลอดเวลาด้วยท่าที
อ่อนน้อมถ่อมตน และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่อ่อนอาวุโส

กว่าด้วยความเมตตา และพร้อมที่จะชื่นชมถ้าบุคคลนั้น พุดคุยเพื่อประโยชน์แก่ประเทศ สังคมส่วนรวม และผู้อื่น โดยเฉพาะคนยากคนจน มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวและ พรรคพวก

การเดินทางไปหาคนข้างล่าง อันหมายถึงคนยากคน คนใน ชนบท คนในชุมชนแออัด คนเดินดินตามถนน คนที่ด้อย โอกาสในสังคม เป็นสิ่งที่ ศ.ระพี สาคริก ประพฤติปฏิบัติมา ตลอดชีวิต และพากเพียรสั่งสอนคนอื่นๆ ว่า “อย่าลืมคน ข้างล่าง” ความเป็นคนดีดีนทำให้เป็นแบบอย่างที่จะช่วย ให้คนดีจำนวนมากไม่ลืมหูลืมตา และยังพยายามทำงานกับคน ข้างล่าง เพื่อเสริมสร้างให้คนยากจนสามารถพึ่งตนเองได้

ผมเริ่มต้นเรียนรู้จาก ศ.ระพี สาคริก ด้วยความไม่ เข้าใจในความคิด และจดหมายในภาษาเขียนที่เราสื่อสาร กันในระยะแรกๆ เมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน ด้วยความจริงใจ ผมได้เรียนท่านว่าผมไม่ค่อยเข้าใจ ท่านได้พยายามสื่อสาร และแลกเปลี่ยนความคิดต่อสถานการณ์ทางสังคม จนผม เรียนรู้มากขึ้นเรื่อยๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตการทำงาน การเคลื่อนไหวทั้งทางวิชาการ และการพัฒนาชุมชน และสังคม

ไม่เพียงความคิด ความรู้ ประสบการณ์และบทเรียน ในชีวิตเท่านั้น ผมยังได้รับกำลังใจเสมอๆ ในยามที่หมดหวัง กับการแก้ไขปัญหาสังคม หมดหวังกับการเมืองและผู้มี อำนาจ หมดหวังกับมหาวิทยาลัย หมดหวังกับระบบราชการ หมดหวังกับคนข้างล่าง ฯลฯ เราจำเป็นต้องเรียนรู้และ ปรับตัวให้สามารถทำความดีท่ามกลางวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อ อำนวยนัก

ความเข้าใจผู้อื่นและหน่วยงานที่สัมพันธ์ด้วย เป็นเรื่อง การเรียนรู้ไม่สิ้นสุด ความคาดหวังกับความจริงเป็นสิ่งที่ต้อง ปรับสมดุลในตัวเองแต่ละคนให้ได้ เพื่อหาช่องทางและก้าว ต่อไปสู่สร้างสรรค์ความดีตามแนวทางที่ ศ.ระพี สาคริก ได้ เป็นแบบอย่างที่ดีไว้

ความเป็นธรรมชาติและความรักในผู้คน เป็นลักษณะที่ ศ.ระพี สาคริก ดำเนินชีวิตด้วยการมองสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยความห่วงใย และอยากรักษาหวงแหนไว้ แน่นอนว่า

ด้านหนึ่งมีผู้กำลังทำลายธรรมชาติมาก ขณะที่อีกด้านหนึ่ง มีผู้พยายามปกป้องรักษามรดกธรรมชาติ สองด้านมีกำลังไม่สมดุล กันทั้งกำลังเงิน เทคโนโลยี อำนาจ และผลประโยชน์

แน่นอนว่า ศ.ระพี สาคริก สนับสนุนผู้คนที่รักษามรดก ธรรมชาติและต่อสู้กับผู้ทำลายธรรมชาติ โดยใช้ธรรมเป็นเครื่องนำทาง ด้วยความพยายามคิด เขียน บรรยาย พุดคุย ปาฐกถา ฯลฯ ที่สำคัญคือ ท่านได้ปฏิบัติด้วยตัวเองมาตลอดชีวิต ด้วยหวัง ว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และพฤติกรรมของ ผู้ทำลายธรรมชาติให้หันกลับมาคิดได้ และประพฤติปฏิบัติ ในหนทางที่ไม่ทำลายธรรมชาติ รวมทั้งเป็นเสาหลักเสาหนึ่ง และมีส่วนร่วมในขบวนการกับผู้ที่รักษามรดกธรรมชาติในการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาสร้างสรรค์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ อย่างปกติสุข

ธรรมของ ศ.ระพี สาคริก จึงเกิดจากธรรมชาติของ ตนเองในวิถีคิด วิถีปฏิบัติ พฤติกรรมในชีวิตที่เรียนรู้ด้วย ตนเอง การพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น การศึกษาทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศ การอ่านหนังสือจำนวนมาก การ สรุปวิเคราะห์และสรุปบทเรียนซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากนั้นก็นำมาสู่คำอธิบายเป็นคำพูดและลายลักษณ์อักษร ด้วย มีจิตใจสาธารณะในการเผยแพร่ และไม่เก็บงำความรู้ ประสบการณ์ และบทเรียน พร้อมทั้งที่จะเผยแพร่อย่าง มีพลังความดีงามในตัวตนแก่สังคมและผู้อื่น

ในโอกาสครบรอบอายุ ๗ รอบ ๘๔ ปี แบบอย่าง ความดีงามที่สังคมถามถึงและได้รับจาก ศ.ระพี สาคริก เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่า “ธรรมชาติคือระพี ระพีคือธรรม” น่าจะเป็นสิ่งที่คงอยู่คู่สังคมไทย ผมขออาราธนาสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์และคุณงามความดีที่ได้ปกป้องรักษาและ ค้ำครองคุณพ่อของลูกๆ ในสังคมไทย ให้มีสุขภาพ ร่างกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตใจที่แจ่มใส สุขภาพสังคม ที่มีผู้คนแวดล้อมด้วยคุณความดีดังที่คุณพ่อปรารถนา และสุขภาพปัญญาที่เฉียบคมตลอดไป

:: สมาคมชาวสวนกล้วยไม้ไทย ::

กล้วยไม้ของคุณพ่อ

กล้วยไม้ไปแบ่งบานอยู่ ณ แห่งไหนก็ตาม จะมีสีสัน
รูปทรงทั้งงดงามสะดุดตาชวนมอง ทำให้ผู้พบเห็นชื่นชม
และมีความสุข

เริ่มต้นจากการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ไว้ดูเล่นในบ้านผู้มี
ฐานะดี เมื่อกาลเวลาผ่านไป ปริมาณของกล้วยไม้มีมากขึ้น
ผู้คนนิยมปลูกเลี้ยงมากขึ้น ทำให้เกิดการซื้อขาย กลายมา
เป็นการค้าต้นกล้วยไม้ และเวลาต่อมา มีเกษตรกรปลูก
กล้วยไม้พันธุ์และสีเดียวกันมากๆ จึงตัดดอกไปขาย กล้วยไม้
จึงกลายเป็นพืชเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ได้เปิดสอนวิชา
กล้วยไม้ราวปี พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา อาจารย์ระพี สาคริก
เป็นผู้สอนและเขียนตำรากล้วยไม้ ถ่ายทอดสู่นิสิตนักศึกษา
และประชาชนทั่วไป การอบรมวิชาที่ภาคฤดูร้อนของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของทุกๆ ปี วิชากล้วยไม้ได้รับ
การบรรจุอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน
โดยตรง

หลักสูตรการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เบื้องต้น หลักสูตร
การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ขั้นสูง หลักสูตรการตัดสินกล้วยไม้
หลักสูตรการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ ทำให้ความรู้เรื่อง
กล้วยไม้ได้เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง ทั้งหนังสือ การจัด
รายการวิทยุกระจายเสียง และทางสถานีโทรทัศน์

กล้วยไม้ได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอด ต่อมา มีการส่งต้น
และดอกกล้วยไม้ไปยังต่างประเทศ กล้วยไม้ซ่อแรกที่ส่งขาย
ยังต่างประเทศคือ หวายมาตามปอมปาดัวร์ หรือที่ชาวสวน
เรียกว่า “หวายมาดาม” เป็นจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรม
กล้วยไม้ตัดดอกในเวลาต่อมา

คุณพ่อระพี สาคริก ได้รับเชิญไปเป็นผู้บรรยายทาง
วิชาการในการประชุมกล้วยไม้โลกทุกครั้ง ช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๐
กล้วยไม้ไทยเจริญสูงสุดในทุกๆ ด้าน การประชุมกล้วยไม้
โลกครั้งที่ ๙ จึงเกิดขึ้นในประเทศไทย ในเดือนกุมภาพันธ์
๒๕๒๑ ณ สวนสามพราน

ก่อนจัดงานกล้วยไม้โลก คุณพ่อได้ทำงานอย่างหนัก
เพื่อวางรากฐานของกล้วยไม้ไปสู่ชุมชน และได้จัดตั้งกลุ่ม
ชมรม สมาคม สโมสรตามต่างจังหวัด เพื่อเป็นเครือข่าย
ช่วยจัดงานครั้งนี้ ชาวสวนกล้วยไม้ตื่นตัวมาก ดีใจที่จะมี

งานกล้วยไม้ระดับโลกเกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินนี้ การจัดงานประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้ทั่วโลกรู้จักกล้วยไม้ไทย และคนไทยมากยิ่งขึ้น

หลายครั้งที่คุณพ่อเดินทางไปต่างประเทศ เพื่อบรรยาย และร่วมตัดสินกล้วยไม้ ท่านได้ชักชวนให้เกษตรกรชาวสวนไปด้วย เพื่อไปเปิดหูเปิดตา ไปดูการประกวด การจัดแสดงที่สวยงาม และดูการตลาดกล้วยไม้ เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงพัฒนาการตลาดกล้วยไม้ในบ้านเรา

อย่ากลับบ้านมือเปล่า สมอ่งเปล่า ต้องนำความรู้ความคิดของเขากลับมาด้วย จะได้รู้ทิศทางการตลาด แล้วผลิตกล้วยไม้ตามที่ตลาดเขาต้องการ ต้องรู้เขารู้เรา การค้าในอนาคตไม่ได้มีแต่ในประเทศเท่านั้น ตลาดต่างประเทศก็เป็นตลาดที่สำคัญ เราต้องศึกษาเรียนรู้เอาไว้เป็นประโยชน์สำหรับทุกคน

คุณพ่อ-คุณแม่ เป็นคำเรียกผู้ที่มีพระคุณสูงสุดในชีวิตของลูก เปรียบเสมือนเป็นพระอรหันต์ในบ้าน เลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูกอย่างจริงใจโดยไม่มีอะไรแอบแฝง ลูกเรียกคุณพ่อคุณแม่ด้วยความเคารพและสำนึกในพระคุณของท่านอย่างหาที่สุดมิได้

ท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก ได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาของกล้วยไม้ไทย” ชาวสวนกล้วยไม้เรียกท่านว่า “คุณพ่อ” ท่านมีแต่ให้ ให้ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจให้ กำลังใจเพื่อต่อสู้กับอุปสรรคต่อไป

ท่านสอนให้เป็นตัวของตัวเอง มีความคิดที่อิสระ ไม่มีกรอบ มีความรักในเพื่อนมนุษย์ กล้วยไม้ของคุณพ่อได้เบ่งบานอยู่ในหัวใจพวกเราทุกคน คุณพ่อเป็นเสาหลักของชาวสวนกล้วยไม้จริงๆ

คุณพ่อและคุณแม่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และได้ตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินแล้ว ท่านอยู่อย่างสมถะ อยู่อย่างพอเพียง เปี่ยมล้นด้วยความรัก ความเมตตาต่อศิษย์และชนรุ่นหลัง ไม่ว่าแก่หรืออ่อนเพียงใด

๘๔ ปี หรือ ๗ รอบที่ผ่านชีวิตมา เป็นช่วงเวลาที่ได้พิสูจน์แล้วถึงคุณความดีที่มอบให้แก่แผ่นดิน เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับลูกหลานไทยต่อไป

ผมเฝ้าชื่นชมคุณพ่อ ตั้งแต่เลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรก ตอนอายุ ๑๓ ขวบ ผมได้ชมโทรทัศน์รายการกล้วยไม้ที่คุณพ่อจัด ผมได้เข้ารับการฝึกอบรมการเพาะปลูกกล้วยไม้ในปี พ.ศ.๒๕๑๗,๒๕๑๘,๒๕๑๙,๒๕๒๐ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เป็นผู้เข้ารับการอบรมกล้วยไม้ที่อายุน้อยที่สุด

คุณพ่อสร้างวงการกล้วยไม้จากหนึ่งสมอสองมือ ทำของเล่นของชนชั้นปกครองสมัยนั้นมาสู่ของเล่นอย่างชาวบ้าน ได้พัฒนาจากของเล่นของชาวบ้านสู่การค้าในประเทศ พัฒนาจากการค้าในประเทศสู่ธุรกิจส่งออก ในปัจจุบันมียอดขายส่งออกกล้วยไม้มูลค่าหลายพันล้านบาทต่อปี เป็นรายได้ที่นำมาหล่อเลี้ยงครอบครัวคนทำสวนกล้วยไม้ทั่วประเทศ และผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจกล้วยไม้อีกหลายพันคน

คุณพ่อเป็นผู้ริเริ่มการค้ากล้วยไม้ในยุคเริ่มแรก คุณพ่อมีโอกาสทางการค้า แต่คุณพ่อไม่ใช่ออกาสเพื่อครอบครองธุรกิจ คุณพ่อเคยเล่าให้ฟังว่า “หลังจากที่คุณพ่อพานักกล้วยไม้ออกไปรู้จักตลาดในต่างประเทศ ชี้ให้เห็นโอกาสว่าเลี้ยงกล้วยไม้ค้าขายส่งออกได้ เมื่อพวกเขาค้าขายกล้วยไม้ไปแล้ว คุณพ่อก็เลิกที่จะค้ากล้วยไม้ต่อ”

คุณพ่อเป็นเสาหลักของวงการกล้วยไม้ คุณพ่อวางพื้นฐานให้กับวงการกล้วยไม้มากว่า ๖๐ ปีแล้ว สิ่งที่คุณพ่อทำมาตลอดคือ “การพัฒนาคน” คุณพ่อยู่กับพวกเราทุกครั้ง ที่วงการกล้วยไม้เกิดวิกฤต จากการตัดสินใจที่ผิดพลาดของผู้บริหารบ้านเมืองที่ไม่รู้จักจริงในปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต คุณพ่อจะออกมาแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชนเสมอ

ผมมีโอกาสได้ร่วมคัดค้านกับคุณพ่อและเพื่อนนักกล้วยไม้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่นักลงทุนจากไต้หวันจะมาลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อปลูกกล้วยไม้ส่งออกขนาดใหญ่ลงทุน ๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลในปี พ.ศ.๒๕๔๕

เหตุการณ์ครั้งนั้นถ้าไม่มีคุณพ่อออกมาร่วมคัดค้านด้วย รัฐบาลในสมัยนั้นเตรียมอนุมัติโครงการแน่นอน วันนี้ธุรกิจกล้วยไม้ไทยคงจะต้องตกอยู่ในมือของธุรกิจต่างชาติ เหมือนกับที่เกิดขึ้นในหลายธุรกิจ ผมประทับใจคุณพ่อในความเรียบง่ายแต่คมในการคัดค้านครั้งนั้นจนได้รับความสำเร็จ

คุณพ่อสร้างพันธมิตรในต่างประเทศ และวางโครงสร้างการผลิตเพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน แต่ให้เกิดการเชื่อมโยงถึงกัน มีทั้งบริษัทส่งออกกล้วยไม้ ห้องแล็บเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อและเพาะเมล็ด สวนกล้วยไม้ตัดดอก สวนกล้วยไม้ขายต้น สวนที่ผสมพันธุ์กล้วยไม้ขาย

ผู้ผลิตอุปกรณ์การผลิตกล้วยไม้แต่ละผู้ประกอบการจะมีความเก่งในการทำงานเฉพาะอย่าง มีความเก่งสะสมมาเป็นเวลาหลายสิบปี ความเก่งเหล่านี้เกิดการเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ทำให้ธุรกิจกล้วยไม้ไทยมีจุดแข็งในด้านต้นทุนและความหลากหลายของพันธุ์กล้วยไม้ไทยส่งขายไปทั่วโลก ปัจจุบันเราเรียกกลุ่มภาคการผลิตนี้ว่า คลัสเตอร์ คุณพ่อได้วางพื้นฐานไว้ให้กว่า ๔๐ ปีแล้ว

พวกเรานักกล้วยไม้รุ่นลูกรุ่นหลานหลายคนได้ร่วมกันที่จะสานต่อแนวทางที่คุณพ่อวางไว้ให้ เพื่อพัฒนาให้เป็นคลัสเตอร์กล้วยไม้ที่เข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้กล้วยไม้ไทยแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน

:: ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ::

ปลายปี พ.ศ.๒๕๔๕ ผมจัดงานเสวนาเรื่อง “ภูมิปัญญา
กับทางเลือกการศึกษา” ที่โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญา
ล้านนา จ.เชียงใหม่

ได้อารธนานิมนต์หลวงพ่อบุญพจนนารักษ์ วัด
เจติยหลวง ประธานโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญา เรียนเชิญ
คุณหมอประเวศ วะสี, อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ มาร่วม
เสวนา ณ ลานดินได้ต้นจำปาใหญ่

ด้านหน้ายกพื้นเวทีเป็นที่นั่งของวิทยากร ปูเสื่อกับพื้น
สำหรับผู้เข้าร่วมฟังการเสวนา ขณะที่ผู้ฟังทยอยเข้ามา ผม
ต้องตกใจมิได้คาดฝันที่ท่านอาจารย์ระพี สาคริก ถือก๊อลอง
ถ่ายวิดีโอเดินเข้ามาร่วมฟังด้วย ผมเข้าไปไหว้อาจารย์และ
พยายามเชิญอาจารย์นั่งเก้าอี้ที่น้องๆ จัดมาให้ อาจารย์
บอกว่าไม่ต้องๆ ขอนั่งบนเสื่อเหมือนคนอื่นๆ ไม่ต้องเป็นห่วง

อาจารย์ระพีท่านเป็นคนเรียบง่าย ไม่ถือเนื้อถือตัว ท่าน
ร่วมรับฟังการพูดคุยเสวนาตลอดรายการ ทำให้ผมซาบซึ้ง
ในแบบอย่างการเรียนรู้จากท่านอาจารย์ แม้อายุจะมาก ก็
ยังแข็งแรงและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา น่าเคารพนับไหว

ผมติดตามอ่านหนังสือ ข้อเขียน บทความของท่าน
อาจารย์มาโดยตลอด ท่านคอยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของธรรม-
ชาติ จิตวิญญาณของธรรมชาติ ให้เคารพในคุณค่า ศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน
ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การพัฒนาใดๆ ต้องไม่ทำลาย
จิตวิญญาณในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เรียนรู้จากธรรมชาติ
และไม่ทำลายศักดิ์ศรี จิตวิญญาณของเพื่อนมนุษย์

สิ่งที่อาจารย์บอก แนะนำ ชี้ชวน เป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง ไม่มี
สอนในตำราเรียนและห้องเรียนของยุคปัจจุบัน ท่านพยายาม
เสนอให้สถาบันการศึกษาเข้าใจ และปฏิรูปการเรียนการสอน
ในสิ่งเหล่านี้ โดยการปฏิบัติจากวิถีชีวิตจริงมาโดยตลอด

ผมพยายามศึกษาเรียนรู้จากชุมชน หลักธรรมคำสอน
ของพุทธศาสนาตามแนวทางที่อาจารย์พูดไว้มาก่อน
ต่อเนื่อง ก็เข้าใจได้เท่าสติปัญญาที่มีอยู่ ยังคงต้องเรียนรู้

ศึกษาไปตลอดชีวิต จากแบบอย่างที่อาจารย์พูดให้ฟัง เขียนให้อ่าน ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ในชีวิตปกติธรรมดา

แบบอย่างจากชีวิตจริงนั้นสำคัญมากในปัจจุบัน เพราะยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร การตลาด และบริโภคนิยม ทำให้เด็กรุ่นใหม่อยู่ในโลกไซเบอร์ที่เวอร์ จากความเป็นจริง ผู้คนทั้งโลกกำลังถูกทำให้หลงในวัตถุ ยึดติดในวัตถุ ให้คุณค่ากันแค่เปลือกภายนอก เสื้อผ้า อาหาร แฟชั่น ผิวขาว มือถือ รถยนต์ ฯลฯ

แบบอย่างชีวิตท่านอาจารย์ระพี สาคริก นั้น เป็นแบบอย่างของชีวิตที่ให้คุณค่าของแก่นแท้ที่อยู่ภายใน ที่มีรากแห่งคุณธรรมทางศาสนา เรียบง่าย สงาม สานชีวิตเข้ากับธรรมชาติ มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์

ยืนหยัดท้าทายต่อพายุ แดดกล้า แห่งกระแสโลกาภิวัตน์อย่างไม่หวั่นไหว

บางครั้งผมรู้สึกเหนื่อยล้า อยากหยุดทำงานพัฒนา พอหันมานึกถึงท่านอาจารย์ ท่านทำงานมานานก่อนเราอีก ท่านอายุมากแล้ว แต่ท่านยังทำไม่เคยหยุดเลย เรายังหนุ่มแน่น ยังแข็งแรงอยู่ เราจะหยุดแล้วหรือ คิดไปนึกมา กำลังใจค่อยๆ คืบกลับมา ทำต่อไป ทำต่อไป

ผมขอโน้มจิตเรียนรู้แบบอย่างจากท่านอาจารย์ และขอเดินตามเส้นทางชีวิตสายนี้เท่าที่กำลังกาย กำลังสติ ปัญญาจะสามารถทำได้

ขอท่านอาจารย์มีสุขภาพที่แข็งแรง อายุยืนนาน คอยเป็นที่ปรึกษา เป็นขวัญและกำลังใจให้กับคนรุ่นหลัง ที่กำลังก้าวเดินบนเส้นทางแห่งการทำงาน เพื่อการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมที่งดงาม

“ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ผู้เป็นครูในดวงใจของศิษย์”

ข้าพเจ้ามีโอกาสได้รู้จักศาสตราจารย์ระพี สาคริก ครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๒๕ ต้นๆ ปี ในขณะที่ลาศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะนั้นท่านอาจารย์เป็นวิทยากรพิเศษ

ความประทับใจกับองค์ความรู้ ข้อคิดเห็น และความสง่างามในท่วงท่าของบุคลิกภาพของท่านอาจารย์ในวันนั้น ทำให้ข้าพเจ้าติดตามผลงานของท่านอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีโอกาสได้ไปร่วมงานครบอายุ ๖๐ ปีของท่านอาจารย์เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๕ ที่ห้องประชุมทหารช่างอากาศ สะพานแดง บางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ข้าพเจ้าได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์ระพีอย่างต่อเนื่อง คือการได้รับบทความที่ท่านเขียนแสดงความคิดเห็นและตีพิมพ์ในสื่อต่างๆ โดยท่านส่งให้ทางไปรษณีย์

ในเวลาต่อมา มีอยู่ครั้งหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสไปเยี่ยมแสดงความเคารพต่อท่านอาจารย์ที่บ้าน ขอพิชัยมนตรีนันทนพลโยธิน แต่น้องๆ ที่บ้านบอกว่า ท่านอาจารย์ไม่ค่อยสบาย ขณะนั้นนอนพักรักษาตัวเพื่อให้น้ำเกลือที่ “บางเขนโพลีคลินิก” ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสได้พบและเฝ้าไข้ท่านอาจารย์นานพอสมควร ร่วมๆ ครึ่งวัน จึงเป็นห้วงเวลาที่ข้าพเจ้ามีโอกาสรับใช้ใกล้ชิดครั้งแรก และวันนั้นเองได้ขออนุญาตเรียกท่านอาจารย์ว่า “คุณพ่อ” ซึ่งท่านก็อนุญาต

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ “คุณพ่อ ศาสตราจารย์ระพี สาคริก” ท่านมีความเป็นครูสูงมาก ซึ่งประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้จะเป็นเรื่องราวที่ยืนยันได้ว่า คุณพ่อมี “ความเป็นครูอย่างแท้จริง”

๑. “การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สมถะ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” คุณพ่อเป็นอดีตข้าราชการที่ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ เช่น อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สมัยรัฐบาลของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์) ประธานจัดงานแสดงกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๙ ฯลฯ

แต่การดำเนินชีวิตของคุณพ่อจะสมถะ เรียบง่าย ไม่เจ้ายศเจ้าอย่าง แวดล้อมมีความเป็นมิตร มีเมตตาสูง แม้เกษียณอายุราชการมานานแล้ว ก็ยังสม่ำเสมอในการดูแล

เอาใจใส่ลูกศิษย์ สอบถามถึงลูกศิษย์ลูกหาอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง และยังนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาอบรมสั่งสอนศิษย์ผ่านบทความของคุณพ่ออย่างสม่ำเสมอ

๒. “คุณพ่อเป็นครูการศึกษาจากระบบ หรือครูการศึกษาตามอัธยาศัย” ข้าพเจ้าเคยทราบจากศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทรแก้ว ว่า “ท่านรับเงินเดือนเดือนละหนึ่งบาท” จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปัจจุบัน (เพราะท่านประสงค์ที่จะไม่รับเงินเดือน แต่ถ้าท่านไม่รับเลย ท่านไม่สามารถจะดำรงตำแหน่งคณบดีวิทยาลัยสิ่งแวดล้อม)

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของคุณพ่อนั้น ในกรณีของ “คุณพ่อ” ท่านเป็นครูการศึกษาจากระบบ และครูการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะคุณพ่อจะสอนผ่านโทรทัศน์ (มีใบรายการทางการศึกษาโดยตรง หรือ Ed.T.V.) ซึ่งจะเป็นเรื่องกล้วยไม้บ้าง หรือเรื่องอื่นๆ บ้าง ลูกศิษย์ที่เรียนรู้ก็เป็นประชาชนหรือผู้ชมทางบ้านที่ได้รับข้อมูล องค์ความรู้จากการพูดคุยของคุณพ่อ หรือสิ่งที่คุณพ่อกำถามจากผู้ร่วมรายการ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นการบันทึกเทปนอกสถานที่ เช่น จ.พระนครศรีอยุธยา จ.นราธิวาส ฯลฯ

ผู้เรียนหรือลูกศิษย์ของคุณพ่อจึงประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย นับว่าเป็นการให้ความรู้กับผู้คนที่น่าสนใจใคร่รู้อย่างแท้จริง และใช้ต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการเรียนรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์

นอกจากนี้ คุณพ่อยังแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นกรณีประเด็นร้อน เช่น เรื่องของการดำเนินการที่เกี่ยวกับการลดหย่อนภาษีสินค้าระหว่างประเทศ (GST) หรือกรณีการกักขัง บทความของคุณพ่อก็มีส่วนร่วมในการสะท้อนความคิดเห็นแง่มุมบางประเด็นที่นักวิชาการบางกลุ่มมองข้ามไป

การมีส่วนร่วมให้ความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาในสังคมไทย คุณพ่อก็จะไม่นิ่งดูตาย รวมทั้งกรณีการเป็นเจ้าภาพจัดงาน “วันพืชสวนโลก” ที่รัฐบาลเปิดให้เข้าชมในเดือนพฤศจิกายนนี้ก็เช่นเดียวกัน คุณพ่อก็มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ซึ่งประเด็นที่ผู้รับผิดชอบจากกระทรวง

เกษตรและสหกรณ์ นำไปสู่การปฏิบัติเบี่ยงเบนไปจากหลักการ ทำให้เกิดความเสียหาย มีการทุจริตในโครงการ

๓. “คุณพ่อเป็นครูที่ขยัน มีความสม่ำเสมอในการตอบรับการไปบรรยายพิเศษ หรือให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์” แม้วัย ๘๐ ปีเศษของคุณพ่ออาจจะดูอายุมากแล้ว แต่สำหรับคุณพ่อแล้ว ท่านยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมวัย มีสุขภาพจิตที่ดีเยี่ยม

ผมไม่เคยเห็นคุณพ่อแสดงความไม่พอใจหรือหงุดหงิด ผู้คนรอบข้างหรือผู้คนในสภาพสังคมปัจจุบัน แต่กลับเห็นคุณพ่อแสดงความคิดเห็น แสดงความเป็นห่วง ห่วงใยบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ ท่านได้เสนอแนะแนวทางแก้ไข แนะนำทางออก ไม่แสดงความก้าวร้าว แต่เป็นแนวทางประนีประนอม แนวทางแห่งสันติ ให้ปัญญาในการแก้ปัญหา

ความขยันในการนำเสนอประสบการณ์และองค์ความรู้ของคุณพ่อ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ นับว่าเป็นต้นแบบของความขยัน (ทางวิชาการ) ที่สม่ำเสมอ มีจิตสำนึกสาธารณะที่มีความรับผิดชอบต่อแผ่นดินอย่างสูงยิ่ง

๔. “คุณพ่อเป็นปราชญ์บุคคล” ความที่คุณพ่อเป็นคนที่ย่อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ ดำเนินวิถีชีวิตโดยยึดหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และมีส่วนช่วยสร้างสรรค์จริยธรรมสังคมไทย ให้เป็นสังคมที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไทย เช่น ระบบเครือญาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

ท่านเคยสอนข้าพเจ้าให้ได้คิดว่า “ลูกไม่ควรชี้ว่าคนนั้นคนนี้เป็นลูกศิษย์ แต่ลูกคงจะต้องให้คนที่เราเคยพร่ำสั่งสอน เขายอมรับด้วยตัวของเขาเองว่า เราเป็นครูของเขา เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อยู่ที่ ‘จิตใจที่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง’”

คุณพ่อเป็นปราชญ์บุคคลที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยภาพรวม เช่น การเป็นครูสอนเกี่ยวกับกล้วยไม้อย่างครบวงจร โดยเฉพาะเน้นให้กลุ่มเกษตรกรตระหนักถึงคุณภาพของผลผลิต ความซื่อสัตย์ที่มีต่อผู้รับบริการ จนเป็นที่ยอมรับของผู้คนในวงการระดับนานาชาติและโลก

และครั้งหนึ่งรัฐบาลญี่ปุ่น โดยพระมหาจักรพรรดิของญี่ปุ่น ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดให้กับคุณพ่อ ซึ่งนับว่าเป็นชาวต่างชาติคนแรกที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่เคยพระราชทานแก่ชาวต่างชาติ

๕. “ความเป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์” การปฏิบัติหน้าที่ของคุณพ่อในฐานะพลเมืองของประเทศแล้ว คุณพ่อเป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อาจจะเป็นเพราะว่าคุณพ่อตั้งมั่นในความจริงตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความจริงโดยปราศจากเงื่อนไขของกาลเวลา “อกาลิก”

แม้คุณพ่อจะคิดจะเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใด ก็จะต้องข้อความจริงตามแนวทางของพุทธปรัชญาสม่ำเสมอ หรือจะเรียกว่าความคิดเห็นหรือทัศนคติที่แสดงออกนั้นพึงหลังด้วยหลักแห่งพุทธปรัชญา นอกจากนั้นท่านยังมีเว็บไซต์และอีเมลล์ของคุณพ่อ คือ prof.rapee@hotmail.com เพื่อรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารตามยุคสมัยไว้บริการลูกศิษย์

กล่าวโดยสรุปแล้ว “คุณพ่อ ศาสตราจารย์ระพี สาคริก” มีคุณลักษณะเด่นๆ ของความเป็นครูหลายๆ ประการ เช่น การแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมให้แก่ตนเองและประเทศชาติ โดยการแสดงออกซึ่งความคิดความเห็น เสนอแนะเพื่อเปิดทางเลือกให้แก่สังคมในการแก้ปัญหา การประพฤติปฏิบัติตนเยี่ยงความเป็นครูอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะมองในแง่ของครูในระบบ นอก ระบบ หรือตามอัธยาศัย และยังเป็นผู้ที่มีจิตเมตตาสูงยิ่งต่อศิษย์และประชาคมระดับรากหญ้าหรือรากแก้วก็ตาม

การทำตนเองให้เกิดคุณค่าต่อส่วนรวม ดังเช่นคุณพ่อ ศาสตราจารย์ระพี สาคริก พวกเราทุกคนที่เป็นลูกศิษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สมควรที่จะให้การยกย่องกล่าวถึง เป็นการแสดงความกตัญญูทวนเวียนต่อท่านตามหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นต้นแบบของความเป็นครูดี ครูในดวงใจของข้าพเจ้าและลูกศิษย์ทั่วๆ ไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ข้าพเจ้าจึงถือว่าคุณพ่อ คือ “คุณครูในดวงใจของข้าพเจ้า”

:: อลงค์กร จุฬารัตน์ ::

“ระพี สาคริก” เป็นชื่อที่ผมคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ผมต้องเห็นชื่อนี้ทุกครั้งที่เวลานั่งรถไปเรียนหนังสือที่สาธิตเกษตรฯ

ผมเคยถามแม่ว่า ทำไมเราต้องเอาชื่อคนมาตั้งเป็นชื่อตึก ชื่ออาคาร ชื่อสถานที่ หรือสิ่งปลูกสร้าง บางครั้งในหนังสือกรรม ชื่อเรือรบยังตั้งมาจากชื่อคนก็มี

แม่ตอบผมว่า “มันเป็นการให้เกียรติ แสดงความเคารพ ความรัก และสำนึกในบุญคุณที่เจ้าของชื่อเหล่านั้นทำไว้ให้กับชุมชน กับสังคม” แม่บอก “คนเรามีเกิด มีตาย แต่คุณความดีที่ถูกจารึกไว้จะยังคงอยู่ แม้ตึกหรือสิ่งก่อสร้างจะพังทลายไป”

ผมไม่ได้เข้าใจสิ่งที่แม่อธิบายทั้งหมดหรอกครับ เออๆ พักหน้าพร้อมกับเก็บความสงสัยนี้เอาไว้

ป้าเป็นคนที่สอง ที่ทำให้ผมรู้จัก “ระพี สาคริก” ป้าเป็นนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จบแล้วก็ทำงานอยู่ในแวดวงเกษตรที่กรมพัฒนาที่ดิน ทุกวันนี้เกษียณแล้ว แต่ก็เข้าออกนอกในเหมือนยังมีงานทำ

ความที่เป็นคนรักลูกหลาน บางครั้งหลานอย่างผมก็จะติดสอยห้อยตามไปที่ทำงาน ไปบ้านผู้หลักผู้ใหญ่ บ้านครูบาอาจารย์ที่เคารพอยู่เสมอ เด็กนะครับไปไหนก็เอาแต่ชน จนไม่รู้หรือกว่าบ้านที่มาวิ่งเล่นนั้นคือบ้านสาคริก ส่วนคุณตาใจดีที่กำลังอธิบายป้ากับเพื่อนๆ และชี้ชวนให้ดูดอกไม้สวยๆ ในโรงเรือนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยนั้นคือ ศ.ระพี สาคริก

ผมเคยถามป้าเหมือนกันว่าทำไมเด็กเกษตรฯถึงเคารพ ศ.ระพี สาคริก ป้าบอกว่า ก็เพราะอาจารย์อุทิศตนเพื่อมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ใส่ใจและสนใจในสุขทุกข์ผู้คนในรั้วมหาวิทยาลัยเป็นเวลาหลายสิบปี

ผมว่าน่าจะจริง เพราะทุกๆ คนที่ผมรู้จักตั้งแต่อาจารย์ที่สาธิตฯ เพื่อนๆ ของป้า หรือแม้แต่แม่ค้าขายแบ่งจี่ที่โรงอาหาร ก็ใช้สรรพนามนำหน้า ศ.ระพี ว่าอาจารย์กันทั้งหมด

บางคนยิ่งกว่านั้น เรียกอาจารย์ว่าคุณพ่อเลยก็มี

ภาพของอาจารย์ระพีในมโนคติของผมจึงเป็นปูชนียบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งสถาบันที่ผลิตบุคลากรทางการเกษตร ซึ่งถือว่ามีส่วนสำคัญต่อชาติที่เกษตรกรรมนำรายได้เข้าประเทศมากที่สุด กว่าจะรู้ว่ามโนคตินั้นคลาดเคลื่อนจาก ศ.ระพี สาคริก ของจริง ก็ใช้เวลาอีกนานโขเลยล่ะครับ

เรียนจบผมเข้าทำงานในองค์กรที่ผลิตรายการสารคดีมาเกือบ ๓๐ ปี เกือบห้าปีก่อนเราทำสารคดีสั้น ๑ นาที ชื่อ “หนึ่งในใจคุณ” ซึ่งเป็นสารคดีที่ออกอากาศทางช่อง ๗ นำเสนอข้อคิดของคนที่มีความคิด มีข้อคิด มีคตินิยม หรือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ควรแก่การเอาเป็นแบบอย่างมาถ่ายทอด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ชมได้คิดหรือประยุกต์ใช้ในชีวิตของแต่ละคน

“หนึ่งในใจคุณ” ได้มีโอกาสเรียนขอสัมภาษณ์คนในหลากหลายวงการ หลายระดับ มีทั้งท่านองคมนตรีเรื่อยไปจนถึงแม่ที่เลี้ยงลูกซึ่งเป็นออทิสติก “หนึ่งในใจคุณ” ได้มีโอกาสเรียนขอสัมภาษณ์อาจารย์ระพี ซึ่งนั่นก็เป็นครั้งที่สองที่ทำให้ผมได้พบกับคุณตาใจดีอีกครั้ง เพียงแต่ครั้งนี้ผมไม่ได้วิ่งเล่นชนทโมนเหมือนเมื่อก่อน แต่มีโอกาสนั่งคุยกับอาจารย์อยู่เกือบ ๓ ชั่วโมง เป็นเกือบ ๓ ชั่วโมงที่อบอุ่น ที่กันเอง ที่มีคุณค่า และควรค่าแก่การจดจำ

ก่อนหน้านั้นผมเคยคิดว่า ตันไม่ทำให้อาจารย์ใจเย็นใจดี และเป็นบุคคลที่เปี่ยมด้วยไมตรี ซึ่งเป็นบุคลิกที่ใครๆ ก็คงรู้สึกไม่ต่างกัน แต่ไปๆ มาๆ ผมว่าอาจารย์มีสิ่งนี้ก่อนที่จะเริ่มปลูกต้นไม้ซะอีก

แท้จริงแล้วเหมือนกับว่า อาจารย์กับต้นไม้เป็นอันหนึ่งอันเดียว สะท้อนภาพของกันและกันอย่างแยกไม่ออก เกิดจากดิน ค่อยๆ เติบโตใหญ่ ต่อสู้กับแรงลมพายุและเกศภัยต่างๆ แผ่กิ่งก้านสาขาปกคลุมผืนดินและต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ข้างใต้ บางครั้งบางครั้งก็มึนกดมาเจาะ มีมอดมาไช แต่

ความแกร่งภายในของไม้ บวกกับรากที่ยังลึกและแผ่แขนง
ครอบคลุมไปทั่ว ก็ยังทำให้มันคงยืนหยัดอยู่ได้

อาจารย์เล่าให้ฟังครับว่า อาจารย์เองปลูกต้นไม้ไว้ต้น
หนึ่ง ตั้งชื่อว่า “ความรักในสังฆธรรม” อาจารย์รักและหวงแหน
ต้นไม้นี้มาก ฝ้าพุ่มพักดูแลด้วยหวังว่า “ความรักในสังฆธรรม”
จะเติบโตจนผลิดอกออกผล จะปลิวไปตกได้ต้น งอกเงย
แพร่ขยายพันธุ์ไปทั่วทั้งแผ่นดิน

ผมเองก็อยากเห็น “ความรักในสังฆธรรม” งอกงามไกล
สุดลูกหูลูกตาเหมือนกันครับอาจารย์ เพราะถ้าเป็นอย่างนั้น
ถึงไทยจะไม่ใช่นาชาติที่มั่งคั่ง แต่คนไทยคงอยู่ร่วมกันด้วย
ความรู้รักสามัคคี ด้วยความพอดี ไม่โลภโมโหสัน ไม่เอารัด
เอาเปรียบกัน

กลับบ้านวันนั้น ผมนำเมล็ด “ความรักในสังฆธรรม” ที่
อาจารย์ให้กลับมากปลูกบ้าง มันไม่โตเร็วอย่างที่คิดเลยนะ
ครับ ไม่โตงายอย่างที่หวังด้วย บางครั้งผมคิดไปว่า หรือดิน
มันจะไม่ดี มีสิ่งปนเปื้อนมาก หรือว่าผมรดน้ำมันไม่ถูกต้อง
หรือมันเป็นของมันอย่างนั้นเอง เพียงแต่ผมวิตกกังวลไปเกิน
เหตุ หรือ...หรือและอีกหลายหรือ????

ยังก็ติดตาม “ความรักในสังฆธรรม” ต้นน้อยๆ ของผม
มันยังไม่ตายครับอาจารย์ เพราะพอเริ่มเหี่ยวเฉาหรือเป็น
โรค ผมก็จะได้รับน้ำ ปุ๋ย หรือยาฆ่าแมลงจากอาจารย์อย่าง
สม่ำเสมอ

ตอนเล็กๆ ผมเป็นเด็กที่ขี้บ่นเรื่อง ในขณะที่พี่ชายเขา
อ่านหนังสือ หรือนั่งฟังปฐกถาของอาจารย์เรื่องเก่าๆ ผมจะไป
เตะบอลกับเด็กในวัดใกล้บ้าน วิ่งไล่จับกับเด็กข้างบ้าน หรือไป
แกล้งหลอกผีคนในซอยตอนค่ำ ยากนักที่จะมานั่งฟังผู้หลัก
ผู้ใหญ่สอน จะมีก็ตอนโดนตำ (ซึ่งก็ไม่ค่อยสนใจฟังอยู่ดี)

แปลกครับ! ผมชอบฟังสิ่งที่อาจารย์ระพีเล่า เล่าเรื่องที่
อาจารย์ไปพบเจอ ไปเห็นเวลาเดินทางไปจังหวัดนั้นจังหวัด
นี้ เล่าเรื่องวิถีชีวิต ตลอดจนแนวคิดของชาวบ้านที่อาจารย์
ได้พบเจอ อาจารย์จะมีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย มีแง่มุมชวนคิด

อยู่เสมอไปทุกที่ที่เหยียบย่างไป หลายครั้งก็จะมีคำถามสงสัย
อันเกี่ยวกับความเป็นไปของผู้คนของบ้านของเมืองปนมา
กับเรื่องเล่า มากบ้างน้อยบ้างตามสถานที่และสถานการณ์

ผมเป็นกังวลครับ ในช่วงเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง
ช่วงที่สังคมแตกแยกอย่างรุนแรง กังวลจนเครียดต่างๆ ที่ไม่
ได้มีส่วนได้เสียกับเขาโดยตรง ไม่ได้ตำแหน่ง ไม่หลุดจาก
ตำแหน่ง ไม่ได้ผลประโยชน์ ไม่เสียผลประโยชน์ กังวลที่
อาจารย์ถูกเอาเข้าไปเกี่ยวข้องกับหลายๆ ประเด็น

แต่แปลก ผมไม่เคยเห็นอาจารย์เครียดหรือเป็นกังวล
ยังคงเป็นอาจารย์ระพีที่นิ่ง ยิ้มแย้ม หัวเราะอย่างอารมณ์ดี
มีความคิดและคำพูดที่เฉียบคม ทั้งยังเดินทางไปไหนต่อไหน
เหมือนคนหนุ่มอย่างไม่หยุดหย่อน เดินทางมากจนผมอด
แอบห่วงใยในสุขภาพอาจารย์ไม่ได้

บางครั้งอาจารย์ก็ชวนให้ไปด้วยกัน ให้ไปดูไปเห็น และ
เปิดวิสัยทัศน์จากของจริง อาจารย์เคยบอกว่า “ต้องเรียนรู้
คน ถึงจะเรียนรู้ชีวิต” แต่จนแล้วจนรอด ผมก็ยังไม่มีโอกาส
ติดตามอาจารย์ไปเรียนรู้ทั้งคนและชีวิตเสียที

ผมจะมีโอกาสเข้าไปกราบอาจารย์อย่างน้อยปีละ ๒
หน ปีใหม่เทศกับปีใหม่ไทยทุกครั้งจะได้หนังสือ บทความ
บางปีก็มีงานศิลปะของอาจารย์เป็นของแถมกลับมา แต่ผม
คิดว่าสิ่งที่มีค่าอันคือกำลังใจ คือข้อคิดที่ช่วยในการดำเนิน
ชีวิต ช่วยในการทำงาน ช่วยในการเติมเต็มความเป็นคน
คือบุญชั้นดีที่ช่วยให้ “ความรักในสังฆธรรม” ของผมค่อยๆ
เติบโตทีละน้อย

อาจารย์ครับ! ผมตั้งใจจะดูแลมันให้ดีที่สุดเท่าที่จะ
สามารถทำได้ ป้าครับ! ผมรู้แล้วว่าทำไมใครๆ ถึงรักและ
เคารพอาจารย์ระพี แม่ครับ! ผมรู้แล้วว่าทำไมเขาถึงเอาชื่อ
คนมาตั้งเป็นชื่อตึก รู้แล้วว่าทำไมคุณงามความดีมันถึงได้
คงอยู่ยืนนานกว่าสิ่งปลูกสร้าง รู้แล้วว่าหากจะยึดหลักคนให้
เป็นต้นแบบ หนึ่งในคนคนนั้นจะเป็นใคร?

ขอบคุณครับ อาจารย์ระพี สาคริก

:: สรยุทธ รัตนพจนารถ (เอเชียว) ::

ระพ็อยุ่ที่ไหนด ระพ็อยุ่ที่ใจ

หากเรามองว่า มนุษย์มีมิติที่เป็นสภาวะธรรม นอกเหนือไปจากสภาพทางกายภาพ มนุษย์ยังเป็นโยงใยของความสัมพันธ์ ตั้งแต่ระดับอะตอมไปถึงระดับโลก เราเป็นผลรวมของกรรมที่เรากระทำมาทั้งหมด

และด้วยว่าเราไม่ได้อยู่โดดๆ ในสุญญากาศ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับใคร แต่เราอยู่ในโลกที่มีความเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในโลก เราจึงยังเป็นผลของการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อเราทั้งแบบที่เราไม่รู้ตัวและไม่รู้ตัว บางคน บางสิ่ง หรือบางปฏิสัมพันธ์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรามาก บางสิ่งก็มีผลน้อย

หนึ่งในคนที่สร้างความเปลี่ยนแปลงมากที่สุดในชีวิตของผมคือ คุณพ่อระพี

สิ่งที่ท่านสอนนั้นมีไม่มาก อันที่จริงจะว่าไปแล้วก็มีอยู่อย่างเดียว แต่ก็ลึกซึ้งยิ่งนัก สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากคุณพ่อ บางส่วนมาจากการพูดกันแบบมนุษย์คุยกับมนุษย์ แบบใจถึงใจ แต่ก็มีไม่น้อยที่ท่านสอนโดยทำให้ดู อยู่ให้เห็น

ครั้งหนึ่งหลังจากเสร็จงานวิจัยชิ้นสำคัญ ผมถามทีมวิจัยว่าต้องการรางวัลอะไร พวกน้องๆ บอกว่าอยากให้ผมพาไปรู้จักท่านอาจารย์ระพี ผมจึงพาไปกราบคุณพ่อที่บ้าน น้องคนหนึ่งถามว่า “ทำไมอาจารย์ถึงดูมีความสุขจังคะ?”

ผมยังจำคำตอบของคุณพ่อได้แม่น ท่านว่า “อ้อ พ่อแบ่งเรื่องราวในโลกนี้เป็นสองอย่าง คือเรื่องของพ่อและเรื่องของคนอื่น เรื่องของพ่อ พ่อก็ดูแลมันให้ดีที่สุด ส่วนเรื่องของคนอื่น ก็ให้คนอื่นเขาไปดูแล” แล้วก็จริงๆ เรื่องของเรานั้นก็มีนิดเดียว แค่ดูจิตใจของเราให้ดี และทำตามหน้าที่ของเราเท่านั้น

เรื่องง่ายๆ แค่นี้ แต่พอออกจากปากท่านก็ดูเหมือนมีพลังพิเศษ อาจเป็นเพราะคุณพ่อดำเนินชีวิตดังตาม

ตามธรรมดาธรรมชาติ และที่สำคัญ ตามที่ท่านเชื่อและพูดจริงๆ ผมรู้สึกว่ “โดน” มากๆ ถึงขนาดรู้สึกว่ ผมก็อาจแบ่งชีวิตเป็นสองส่วนง่าย ๆ คือชีวิตก่อนเจอคุณพ่อ และชีวิตหลังเจอคุณพ่อ

ยอมรับว่าตอนแรกที่เราเจอกัน บางทีก็ฟังท่านไม่เข้าใจ อาจเพราะรอบเครื่องผมมันหมุนไวเหลือเกิน แรกๆ ฟังท่านพูดให้ฟังเนิบๆ ช้าๆ แล้วอี๊ดอัด เล่นเอาเครื่องผมกระตุกทีเดียว แถมคำก็ “ใจ” คำก็ “ธรรมะ” คำก็ “ธรรมชาติ” เล่นเอาคนที่ถูกระบบการศึกษาสมัยใหม่หลอมมาแบบผมเอียนไม่หยอก

แต่หาู้ไม่ นานๆ ไปผมจึงได้ตระหนักว่ คุณพ่อเป็นคนทำให้ผมกล้าที่จะยืนหยัดและยืนยันถึงความสำคัญของมิติทางจิตใจในงานที่ทำทุกเรื่องอย่างไม่เหนียวอายว่ เป็นเรื่องโบราณล้าหลัง งานวิจัยทุกชิ้นที่มีความสมบูรณ์ในมิติทางจิตวิญญาณ ส่วนหนึ่งก็เพราะได้ระลึกถึงคุณพ่ออยู่เป็นนิตย์

สิ่งดีๆ ที่ประสบพบเจอในชีวิตหลายสิ่ง หากได้ย้อนไปถึงต้นตอ ก็มักพบว่ามาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้จากคุณพ่อที่ผมเคารพยิ่งนั่นเอง

ผมไม่ค่อยเหงาหรือรู้สึกห่างไกลจากคุณพ่อ ด้วยเหตุที่ท่านไปกับผมทุกที่ ผมเห็นท่านในงานของผม ในเครือข่ายที่เอาเรื่องจิตเรื่องใจเป็นที่ตั้ง ผมเห็นท่านในต้นไม้ใหญ่ (ไม่เฉพาะแต่ในกล้วยไม้) ที่แผ่กิ่งก้านให้ร่มเงา ผมเห็นท่านในใบหญ้าที่อ่อนนุ่มถ่มตน ผมเห็นท่านในแสงแดดที่ให้ความอบอุ่น ผมเห็นท่านในแววตาของเด็กๆ ที่สนใจใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอด ผมเห็นท่านในธรรมชาติทุกแห่ง

ยามใดที่งานหรือเรื่องราวในชีวิตทำให้เดือดเนื้อร้อนใจ ผมก็มักจะย้อนไปดูข้างใน ย้อนไปดูใจ ย้อนไปปรึกษาคุณพ่อพระพิที่อยู๋ในใจผม

ด้วยรักและเคารพเสมอ :-)

อยู่กับพื้นดิน

ทันทีที่ลงแท็กซี่ แวบแรกที่เห็นอาจารย์ระพียืนรออยู่ที่ประตูบ้าน ผมรู้สึกเกรงใจอย่างบอกไม่ถูกที่ทำให้ผู้อาวุโสต้องคอยอยู่พักใหญ่จนกระทั่งต้องออกมายืนอยู่หน้าประตูบ้าน

ช่วงบ่ายๆ วันที่ 7 พ.ย. อาจารย์ชวนนรินทร์พิทักษ์มาคุยกับผม ตอนท้ายๆ ท่านบอกว่าอาจารย์ระพีอยากจะคุยด้วยเรื่องชาวสวนกล้วยไม้ ซึ่งผมตีความเอาเองว่าคงไม่มีอะไรเรงรีบนัก เลยยังไม่ได้โทรไปหา เพราะพัวพันอยู่กับงานอย่างอื่นงุดงิด พอดตกค่ำผมต้องไปงานต่อแถวพระโขนง

“นี่...มีชาวสวนกล้วยไม้มาที่บ้านผมหลายคน เขากำลังเจอปัญหาหนักเรื่องน้ำท่วม เขามีข้อมูลเยอะแยะเลย เขาอยากเล่าให้ฟัง” อาจารย์ระพีโทรมาหาผมราวๆ 2 ทุ่ม 2 ครั้ง ครั้งแรกผมไม่ได้ยินเพราะปิดเสียงเอาไว้ พอเห็นเบอร์โทรซ้ำในครั้งที่ 2 ทำให้ผมฉกคิดได้ว่าลืมโทรกลับไปหาอาจารย์และรู้สึกผิดมหันต์

“ครับ ผมจะรีบไปหาอาจารย์ที่บ้าน” ผมรีบปากอาจารย์ทันที แต่ขนาดนั่งรถไฟฟ้าแล้วไปต่อแท็กซี่ก็ยังใช้เวลาถึงค่อนข้างโหม่ง ยิ่งพอเห็นอาจารย์มายืนรอที่หน้าประตูบ้าน แม้ท่านยังคงยิ้มแยมแจ่มใสเหมือนเคย แต่ผมรู้สึกที่อดด่าตัวเองไม่ได้ที่ทำเหมือนใจเย็นไปหน่อย ยิ่งได้มาพูดคุยกับชาวสวนกล้วยไม้ซึ่งกำลังทุกข์หนักอยู่กับสถานการณ์น้ำท่วม ยิ่งทำให้รู้สึกละอายใจยิ่งขึ้น

อาจารย์ระพีให้ความใส่ใจกับคนเล็กคนน้อยในสังคมอย่างยิ่ง แต่ตัวผมเองเสียอีกที่มีหน้าที่ถ่ายทอดข้อเท็จจริงให้สังคมได้รับทราบ กลับยังทำงานแบบหลวมๆ

วันนั้นสมาชิกสมาคมชาวสวนกล้วยไม้ไทย 4-5 คนได้มาหาอาจารย์ระพีที่บ้าน ขณะนั้นน้ำเหนือได้ไหลบ่าท่วมทุ่งเจ้าเจ็ด อ.เสนา และทุ่งอื่นๆ ใน จ.พระนครศรีอยุธยา จนทำให้สวนของลุงมานิตย์ แยมประยูร ต้องจมดิ่งอยู่ใต้น้ำ แม้พวกเขาพยายามช่วยกันถึงที่สุดแล้ว แต่ก็เอาไม่อยู่

แต่ที่สำคัญคือกระแสน้ำกำลังมุ่งลงใต้ไปยังท้องทุ่งต่างๆ ที่เป็นสวนกล้วยไม้สำคัญของประเทศไทย แต่การบริหารจัดการน้ำของภาครัฐกลับไม่เป็นไล่เป็นพาย ประตูน้าไหนที่ควรเปิดก็ไม่เปิด ประตูใดที่ควรปิดก็ไม่ปิดแต่ละ อบต. ต่างพยายามป้องกันพื้นที่ของตัวเองกันสุดฤทธิ์สุดเดช ผลสุดท้ายคนที่รับเคราะห์กรรมคือชาวสวนชาวสวน ซึ่งพวกเขาไม่รู้จะไประบายความกลัดกลุ้มกับใคร เลยมาหาอาจารย์ระพี ซึ่งพวกเขาเรียก “คุณพ่อ”

ผมเข้าใจว่าพออาจารย์ระพีได้รับฟังความทุกข์ของชาวสวนกล้วยไม้ก็คงรู้สึกร้อนใจไม่น้อย วันนั้นอาจารย์นั่งฟังเขาระบายความอัดอัดใจจนดิ๊กตื้น

ผมเพิ่งได้รู้จักและใกล้ชิดอาจารย์ระพีจริงๆ เมื่อไม่นานนี้เอง แม้ก่อนหน้านี้เคยทำความรู้จักผ่านตัวหนังสือของท่านมาบ้าง และชื่นชมท่านในรายการศาลาวิมสวน ที่มีรูปแบบนำเสนอใจดี เพราะรายการทั่วไปเรามักเห็นผู้ดำเนินรายการพาไปเจาะใจในเรื่องราวต่างๆ จากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าในแต่ละด้าน แต่รายการที่อาจารย์ทำ นอกจากชวนไปรับรู้ประสบการณ์ของชาวไร่ชาวสวนแล้ว ตัวท่านเองกลายเป็นองค์ความรู้ที่เคลื่อนที่ไปแลกเปลี่ยนปัญญาให้เขาได้รับรู้ด้วย

แต่ผมยังไม่เคยได้พูดคุยกับอาจารย์ระพีโดยตรงเลย ผมเพิ่งมานะนำตัวและרבกวนท่านอยู่บ่อยครั้งในฐานะนักข่าวก็เมื่อต้นปีที่ผ่านมา เพราะอยากได้บทความของท่านมาลงในเช็กชั้น “คติชน” ในหนังสือพิมพ์

มติชนฉบับวันอาทิตย์ ซึ่งผมรับผิดชอบอยู่

ท่ามกลางสถานการณ์บ้านเมืองที่สับสนยุ่งเหยิง ผมต้องเกาะติดข่าวการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยอยู่นานนับเดือน หลายครั้งรู้สึกกระวนกระวายใจในสถานการณ์ จนต้องโทรมาปรึกษาทุกซ์กับอาจารย์ระพี ซึ่งท่านก็เมตตารับฟังและสะท้อนแนวคิดต่างๆ มาโดยตลอด

ผมแอบคารวะท่านเป็นปรมาจารย์อยู่ในใจโดยไม่ได้ออกกล่าว

หลายครั้งที่คุยกันเรื่องปัญหาของชาวบ้าน สิ่งที่ผมได้ยินจากอาจารย์เสมอคือคำว่า “พื้นดิน” แรกๆ ผมก็พอเข้าใจแบบเลาๆ แต่พอได้มาคลุกคลีกับท่านมากขึ้น ทำให้เข้าใจถึงสิ่งที่อาจารย์บอกได้คมชัดขึ้น ผมได้รู้จักกล้วยไม้มากกว่าสีสันสวยงามของดอกไม้ แต่รับรู้ถึงวิถีทางและกระบวนการกว่าจะมาเป็นกล้วยไม้ไทยในวันนี้

ในการจัดงานพืชสวนโลกที่เช่นกัน รัฐบาลขณะนั้นมีแต่ “เปลือก” ซึ่งไม่แตกต่างจากเรื่องการโปรโมตสนามบินสุวรรณภูมิ แกมยังมีเรื่องไม่โปร่งใสอีกมากมาย ผมพูดคุยกับอาจารย์ในเรื่องนี้

แม้ไม่ได้ยินเสียงถอนหายใจจากท่าน แต่ก็พอจะสัมผัสได้ถึงความรู้สึกสลายใจที่เขาเอาชื่อท่านไปอ้าง ซึ่งผมได้ขออนุญาตนำไปเสนอเป็นข่าว แม้รู้ว่าจะมีเสียงวิจารณ์จากคนในรัฐบาลกลับมา แต่อาจารย์บอกว่าไม่มีปัญหาและยอมเป็นหลักให้โดยตรงไปตรงมา

แม้สลายเกินไปที่จะหยุดยั้งหลายๆ

อย่างได้ แต่ก็ยังพอที่จะกระเทาะเปลือกให้สังคมได้เห็นแก่นอยู่บ้าง

ผมสะท้อนให้ท่านฟังว่า ผมและคนในสังคมส่วนใหญ่ไม่มีใครรู้จักว่าการจัดงานพืชสวนโลกที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และแก่นแท้ของงานควรเป็นอย่างไร เพราะฟังจากคนของรัฐบาล ทำให้เข้าใจว่าเหมือนกับเทศกาลโชว์สวนหย่อมนานาชาติ ซึ่งมีแต่ความสวยงามให้ชื่นชม

ซึ่งอาจารย์ก็ให้ความเมตตาเขียนประสบการณ์ในการไปร่วมงานพืชสวนโลกออกมาเผยแพร่ เช่นเดียวกับบทความอีกหลายชิ้นที่ท่านเขียนออกมาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผมมักไม่พลาดที่จะนำไปเสนอสู่สาธารณชน เพราะผมคิดว่าประเด็นปัญหาว่าการอ่านงานเขียนของคอลัมน์นี้สัปดาห์จำนวนมาก

“เขาทำงานแบบเท้าไม่เหยียบพื้นดิน คนเราถ้าเท้าไม่ถึงดินก็ไม่เกิดปัญญา” อาจารย์สะท้อนปัญหาของการจัดงานพืชสวนโลก ที่ผู้จัดงานเอาแต่ของสำเร็จรูปไปใส่ แต่เกษตรกรไทยตัวจริงเสียงจริง แทนที่จะได้แสดงผลงานให้ทั่วโลกได้ประจักษ์ กลับไม่ได้อานิสงส์ครั้งนี้

เช่นเดียวกับการแก้ปัญหาน้ำท่วมใหญ่ในภาคกลางครั้งนี้ คนของภาครัฐไม่ได้ลงไปเหยียบดินจริงๆ อย่างมากก็แค่ไปแจกของและช่วยเหลือเฉพาะหน้า ดังนั้น เลยไม่รู้ปัญหาที่แท้จริงเกษตรกรในท้องทุ่งท้องนา

ผมรู้สึกเสียดายที่ลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมาก ไม่ได้นำแนวทางและแบบอย่างการลงถึงพื้นดินของอาจารย์ระพีไปใช้ หลายคนได้เป็นใหญ่เป็นโตในภาครัฐ แต่เท้ากลับลอย เพราะลืมคำพร่ำสอนของอาจารย์ แม้แต่คนในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็เช่นกัน ที่นำพาองค์กรกันไปผิดทิศผิดทางจนถึงห่างชาวบ้าน เพราะลืมเป้าหมายที่ปุชนิยบุคคลเคยวางไว้

ผมนึกไม่ออกเหมือนกันว่าสังคมที่ล่องลอยนี้จะอยู่อย่างไร ถ้ายังไม่หันมายึดโยงลงพื้นดินตามแนวทาง

:: สุธานี-นิกร วิสเพัญ ::

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก...เมื่อได้ยินชื่อนี้คนส่วนใหญ่จะนึกถึงท่านในฐานะที่เป็น “บิดาแห่งวงการกล้วยไม้” ที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศและระดับโลก

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก...อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีลูกศิษย์จำนวนมากรุ่นแล้วรุ่นเล่าให้ความเคารพรักมากที่สุด แม้เมื่อจบออกมาแล้วก็ยังไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนท่านกันมิได้ขาด

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก...อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปี ๒๕๒๒ ในยุครัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ท่านได้นำความเป็นนักวิชาการ ประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ไปทำงานพัฒนาการเกษตรของประเทศในระดับนโยบาย ที่มุ่งเน้นไปที่ฐานราก คือชาวไร่ชาวนา

อาจารย์ระพี สาคริก...ชื่อนี้คือพลเมืองอาวุโสอีกท่านที่ไม่กะล่อน สังคมกราบไหว้ได้ ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่เอาธุระเรื่องบ้านเมือง ท่านเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของชาติ ทั้งด้านการเกษตร การศึกษา และสังคม โดยเสนอความคิดเห็นผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ ...

คุณพ่อระพี...อีกนามหนึ่งที่ถูกเรียกขานจากบรรดาลูกศิษย์ลูกหาตั้งแต่สมัยที่ท่านยังสอนหนังสืออยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จนแม้ท่านมิได้สอนหนังสือแล้ว นิสิตเกษตรรุ่นต่อๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกิจกรรมชมรมต่างๆ นอกจากนั้นยังได้ขยายวงถึงผู้คนที่ทำงานเพื่อสังคมในแวดวงอาชีพต่างๆ จำนวนมากที่เคารพท่าน ก็ได้พลอยขออนุญาตจากท่านเรียกท่านว่า “คุณพ่อ” ถ้ามองว่าเขาเหล่านั้นเคารพอะไร

คำตอบคือ...เคารพในการดำเนินชีวิต ในการทำงานที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมที่ผ่านมาในอดีตจวบจนปัจจุบันอันงดงาม มีเคยต่างพร้อย มีเมตตาเอาใจใส่แนะนำลูกศิษย์ลูกหา มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมถะ สงบเย็น มิได้เห่อเหิมติดยึดในยศ ตำแหน่งต่างๆ ท่านจึงเป็นครูโดยแท้ทั้งคำสอนและการปฏิบัติตน...ซึ่งหาได้ยากในสังคมไทยปัจจุบัน... ท่านจึงเป็นคุณพ่อที่ใครๆ เอ่ยปากเรียกด้วยความเคารพศรัทธาจากใจจริง

ข้าพเจ้าได้ยินชื่อคุณพ่อระพีครั้งแรกเมื่อเข้าเป็นนิสิตปี ๑ คณะเกษตร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๔ ได้ยินพวกพี่ๆ ที่เป็นนักกิจกรรมพูดถึงท่านบ่อยๆ และแวะไปทักทายที่บ้านกัน

ก็แปลกใจว่า ทำไมจึงเรียกอดีตอธิการบดีว่าคุณพ่อ และทำไมจึงชอบไปบ้านท่าน เพราะความคิดเด็กๆ ของข้าพเจ้าเวลานั้นคิดว่า เป็นนิสิตไปบ้านอาจารย์ทำไม ไม่เห็นมีอะไรน่าสนใจ น่าสนใจ

และข้าพเจ้าเองก็เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มชมรมต่างๆ อยู่ห่างๆ มิได้คลุกวงใน แต่ก็ชื่นชมการทำงานของพวกพี่ๆ ทั้งพี่ๆ ในองค์การบริหารนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อมก.) ในยุคนั้นที่มีพี่ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นนายก

แม้ว่ากิจกรรมนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในช่วงนั้นจะไม่เข้มข้นนัก แต่พี่ๆ นักกิจกรรมผู้มีอุดมการณ์ ใน อมก. หรือสโมสรคณะเกษตร และชมรมต่างๆ ได้เพียรพยายามถ่ายทอดอุดมการณ์ในการรับใช้สังคม รับใช้ประชาชน

ข้าพเจ้ารู้สึกประทับใจและภาคภูมิใจที่ได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพราะรุ่นพี่ได้ถ่ายทอดสู่น้องใหม่ในเวลานั้นอย่างข้าพเจ้าว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก่อกำเนิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเกษตรของประเทศและรับใช้เกษตรกรชาวไร่ ชาวนา ตึกทุกตึกที่สร้างขึ้นมาจากเงินภาษีราษฎร ที่ดินหลายพันไร่ที่สร้างวิทยาเขตกำแพงแสน ต้องแลกกับการเสียสละของชาวไร่ชาวนาจำนวนมาก...

แม้ว่าในยุคนั้นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะมีคณะต่างๆ เพิ่มขึ้นมากมาย ซึ่งอาจจะมิได้เกี่ยวข้องโดยตรงแต่เฉพาะการเกษตร แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่านิสิตคณะอื่นๆ เองก็ภาคภูมิใจในความเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยที่ก่อเกิดขึ้นเพื่อรับใช้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ปัจจุบันเขายังถ่ายทอดปณิธานนั้นกันต่อๆ มาอีกหรือไม่

เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบและได้มาทำงานเป็นอาสาสมัครของโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม (ปัจจุบันคือ มอส.) รุ่น ๗ โดยการชักชวนของพี่เกษตรฯ รุ่น ๔๐ คือ พยัธวี (อกนิษฐ์ บ้องภัย) ในปี ๒๕๒๔ ในสมมติสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) พื้นที่ทำงานที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียง

โครงการที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบอยู่ได้จัดกิจกรรมเสวนา

กลุ่มครู เมื่อประมาณปี ๒๕๒๙ ในประเด็นเกี่ยวกับอุดมคติกับบทบาทครูผู้สอน ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียนเชิญท่านอาจารย์ระพีมาเป็นวิทยากร

ในการเสวนาเท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ คุณครูทั้งหลายที่เข้าร่วมประชุมในวันนั้นได้แลกเปลี่ยนกับท่านอาจารย์อย่างเต็มที่ โดยท่านจะมองปัญหาของสังคมไทยเชื่อมโยงทั้งปัญหาโครงสร้างและปัญหาของคน และเรียกร้องให้แก้ที่ตัวเราเองก่อน

ในเวลานั้นข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณครูที่มาร่วมที่จะเข้าใจคนทุกคน รวมทั้งคนเลว หรือคนที่ก่อปัญหาเป็นกระแสของคนที่มีเมตตาและสงบนั่น อาจารย์ได้เสนอข้อคิดเห็นที่ลึกซึ้งเชิงปรัชญา

การมาครั้งนั้นท่านได้มอบหนังสือ “เพียงข้าวเมล็ดเดียว” ไว้เป็นที่ระลึกแก่พวกเราด้วย... ในครั้งนี้พี่ๆ ชมรมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จ.อุบลราชธานี ก็ได้มาร่วมต้อนรับท่านอาจารย์อย่างอบอุ่นด้วย... หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็ไม่ได้พบท่านอีกเลย

จนกระทั่งปี ๒๕๔๔ กลุ่มอักษะแพ่งอุบลได้จัดเสวนาเรื่องพืชจีเอ็มโอ และ FTA ที่อุทยานบุญนิยม จ.อุบลฯ ซึ่งมีท่านอาจารย์ระพี สาคกริก และพีวีฑูรย์ เลียนจำรุญ และผู้แทนจากกระทรวงพาณิชย์อีก ๑ ท่าน มาเป็นวิทยากร

วิทยากรทุกท่านพูดได้ดีมาก ผู้ฟังซึ่งส่วนใหญ่คือ เกษตรกรกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรไร่นาสวนผสม จ.อุบลฯ พี่วีฑูรย์ได้ให้ข้อมูลผลกระทบจากการที่รัฐบาลทำสัญญา FTA กับประเทศจีนและออสเตรเลีย ซึ่งส่งผลกระทบเร็วเกินคาด เกิดเป็นความสับสนของเกษตรกรในภาคเหนือและเกษตรกรผู้เลี้ยงโค และเรื่องราวของพืชตัดต่อพันธุกรรม

สำหรับท่านอาจารย์ระพี ท่านได้

พูดถึงความห่วงใยต่อแผ่นดินเกิดและผืนดินที่เป็นแหล่งผลิตอาหารและถิ่นฐาน ท่านวิพากษ์นโยบายเรื่อง FTA ของรัฐบาลนี้อย่างเข้มข้น นักห่วงจนข้าพเจ้าซึ่งไม่ได้พบท่านมานานเกือบ ๒๐ ปี ประหลาดใจเป็นอย่างมาก

ณ วันที่ประเทศไทยกำลังก้าวเดินไปอย่างผิดทิศผิดทางภายใต้นโยบายทุนนิยมสุดขั้ว แล้วทำไมท่านอาจารย์ซึ่งมีอายุมากแล้วยังต้องเดินทางไปยังที่ต่างๆ เพื่อปลุกผู้คนให้ตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบ้านเมืองกับเกษตรกรด้วยท่วงทำนองที่เข้มข้นหนักหน่วง ถ้าไม่ใช่เพราะจิตวิญญาณที่รักผืนดิน ห่วงใยผู้คน และตระหนักถึงระดับความรุนแรงที่โหมกระหน่ำคนส่วนใหญ่ของประเทศ และประเทศไทยทั่วประเทศ

จากการได้พบท่านอาจารย์ในครั้งนี้ทำให้ได้มีโอกาสพบท่านอีก เมื่อท่านเดินทางไปในงานของโครงการทับทิมสยาม จ.ศรีสะเกษ ท่านก็ได้กรุณาแวะมาเยี่ยม และได้พบกลุ่มของข้าพเจ้ากับเพื่อนซึ่งกำลังประชุมเตรียมงานเปิด “ห้องสมุดเด็กบ้านหนังสือสร้างสรรค์” ในการประชุมวันนั้นมี อาจารย์มาโนช พรหมสิงห์, อาจารย์ธีรพล อันมัย, อาจารย์พนัส ดอกบัว, คุณเศรษฐีใส สายโกสีย์, คุณทวีสิทธิ์ วีระวันชัย และอีกหลายท่าน

พวกเราหลายๆ คนกำลังกังวลกันว่าห้องสมุดของเราจะเปิดกันไปได้อย่างไร เพราะเราเพิ่งถูกปฏิเสธการขอสนับสนุนงบประมาณโครงการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หลายคนบอกว่าเราคงเปิดไปไม่ได้ไม่กี่เดือน

ขณะที่ประชุมกันท่านอาจารย์ก็ได้เข้ามาเยี่ยมและพูดให้กำลังใจ โดยท่านบอกว่า ท่านดีใจที่เห็นพวกเรา

รวมตัวทำกิจกรรมเพื่อเด็กๆ กิจกรรมห้องสมุดนั้นอย่าไปคาดหวังว่าเมื่อเปิดแล้วจะมีคนมา ขอให้คิดว่าแม้มีเด็กมาเพียงคนเดียว ก็จงพอใจ เหมือนข้าวเพียงเมล็ดเดียว หากข้าวเมล็ดเดียวนั้นเติบโตงอกงามก็ขอให้พอใจ

หลังจากที่ท่านอาจารย์ระพีเดินทางกลับไปแล้ว ท่านได้กรุณาส่งภาพเขียน และบทกวีที่ท่านแต่งให้กับห้องสมุดเด็กของเราโดยเฉพาะ พวกเราซาบซึ้งและขอบพระคุณท่านมาก รวมทั้งสำเนาภาพเขียนอื่นๆ อีกที่เป็นฝีมือท่านวาดเอง และได้จัดส่งหนังสือมาให้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ

และหลายครั้งที่ ท่านได้แสดงความห่วงใยโทรศัพท์ถามข่าวการดำเนินโครงการของพวกเราอยู่เป็นระยะ นับว่าท่านได้เมตตาพวกเรามาก และท่านก็ยังได้เอ่ยปากว่าหากมีอะไรจะให้ช่วยขอให้บอก ข้าพเจ้าได้แจ้งกับคณะกรรมการโครงการบ้านหนังสือถึงเรื่องต่างๆ ที่ท่านอาจารย์ได้สื่อสารมา และเราก็ได้รีบทวนท่านอาจารย์ขอให้ท่านเป็นประธานที่ปรึกษากลุ่มเครือข่ายครอบครัวสร้างสรรค์ด้วย

ซึ่งนอกจากกิจกรรมห้องสมุดเด็กแล้ว พวกเราได้ทำกิจกรรมนิทานเคลื่อนที่ กิจกรรมค่ายศิลปะ และกิจกรรมค่ายครอบครัว ซึ่งได้รับความสนใจเข้าร่วมจากเด็กและผู้ปกครองอย่างดี แต่ในส่วนของห้องสมุดเด็กนั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจจากเด็กๆ เท่าที่ควร

กรรมการเราจึงพยายามที่จะพัฒนาแก้ไขให้สอดคล้องกับเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ให้มากขึ้น ท่านอาจารย์ระพีได้กรุณามาเยี่ยมโครงการพวกเราอย่างเป็นทางการอีกสองครั้ง โดยครั้งแรกท่านได้มาพร้อมกับการบันทึกเทปรายการ “ศาลาวิมสวน” เพื่อออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑

เมื่อปี ๒๕๔๘ ในครั้งนี้ท่านอาจารย์ได้พบกับเด็กๆ จากศูนย์เด็กเล็กกลับแลซึ่งมาร่วมกิจกรรมที่ห้องสมุดในวันหยุดด้วย โดยที่ศูนย์เด็กกลับแลนี้เป็นศูนย์เด็กที่เครือข่ายครอบครัวเราเลือกที่จะไปทำกิจกรรมนิทานเคลื่อนที่ คือจัดหนังสือนิทานของห้องสมุด โดยคัดให้เหมาะกับวัยเด็กปฐมวัย และผลัดกันอาสาสมัครไปอ่านนิทานให้เด็กฟัง

เนื่องจากศูนย์เด็กกลับแลนี้เป็นศูนย์ที่น่าสนใจมากคือ เกิดขึ้นโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน และเพื่อเด็กๆ ในชุมชน แม้ว่าจะขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ แต่กลับเปี่ยมด้วยความรักของคนในชุมชนและครูที่เลี้ยง ควรที่จะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากฝ่ายต่างๆ ต่อไป โดยคงความเป็นเจ้าของและจัดการโดยชุมชนเอง

การมาเยือนอย่างเป็นทางการครั้งที่ ๒ เมื่อประมาณเดือนกันยายน ๒๕๔๙ ท่านอาจารย์ได้มาพร้อมกับคุณแม่กัลยา สาคริก, รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ และคณะในกิจกรรมเกี่ยวกับเยาวชนของโรงเรียนรุ่งอรุณ และได้แวะมาเยี่ยมกลุ่มของเราเพื่อให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนและรับฟังข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากคณะท่าน

คณะของอาจารย์ได้พบกับกรรมการเครือข่ายครอบครัว และรับฟังการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่มเรา ท่านอาจารย์ระพีได้ให้ข้อคิดเรื่องหนึ่งที่ท่านเน้นมากคือเรื่องผืนดินว่าเราต้องให้เด็กได้ใกล้ชิดสัมผัสผืนดิน อยู่กับดิน รู้คุณค่าของดิน

เมื่อได้ฟังท่านอาจารย์พูดจบ ข้าพเจ้าก็รำพึงในใจว่า จริงสินะ เรื่องนี้ดูเหมือนมันใกล้ตัวเสียจนเราไม่เคยเห็นคุณค่า เราอยากให้เด็กๆ ของเราแข็งแรง หนักเอาเบาได้ มีทักษะชีวิต

ที่ดี แล้วเราก็ไปคิดค้นกิจกรรมสารพัดเรื่อง แต่เราลืมเรื่องใกล้ตัวที่อาจารย์ชี้ให้เห็น เหมือนได้ฟังคำตอบที่เรานำไปคิดต่อเพื่อตอบโจทย์ที่เราต้องการได้หลายเรื่องทีเดียว

แม้เวลาที่อาจารย์และคณะจะมีไม่มากนัก เราก็ได้รับประโยชน์เป็นข้อคิดมากมาย ท่านอาจารย์ระภาภัทรซึ่งโรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนที่มีการสอนแนววิถีพุทธ ท่านก็ได้กรุณาแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องของการพัฒนาเด็กในวงของพวกเรา

และเพื่อให้เป็นประโยชน์วงกว้างทางสถานีเคเบิลท้องถิ่นจึงเรียนเชิญอาจารย์ระภาภัทรไปร่วมสนทนาออกรายการในประเด็นปัญหาความรุนแรงในเด็ก เนื่องจากในช่วงนั้นจังหวัดอุบลฯ เพิ่งมีกรณีแก๊งเด็กใช้ความรุนแรงกระทำต่อเด็กด้วยกัน เป็นข่าวที่น่าตระหนกที่เกิดขึ้น

และได้เรียนเชิญท่านอาจารย์ระพีไปสนทนาเรื่องมหกรรมพืชสวนโลก ซึ่งกำลังเป็นกระแสข่าว โดยออกรายการทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลท้องถิ่น Rtv นอกจากความเอาใจใส่ที่ท่านมีให้กับคนกลุ่มเล็กๆ อย่างพวกเราแล้ว การมาอุบลราชธานีแต่ละครั้งของท่านอาจารย์ เรียกว่าแทบไม่มีเวลาว่างเวลาที่นำไปสู่การสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเต็มที่...

ท่านอาจารย์ระพี เป็นพลังใจอันสำคัญยิ่ง ในบางครั้งข้าพเจ้าเองในฐานะหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งมีบางครั้งก็รู้สึกเหนื่อยและท้อเมื่อเจอปัญหาอุปสรรคในหลายด้านที่มีอาจพูดให้ใครฟังได้นอกจากปลุกพลังใจด้วยตนเองแล้ว ข้าพเจ้าระลึกได้เสมอว่ามีผู้ใหญ่อีกท่านหนึ่งที่เปี่ยมด้วยคุณความดีและเมตตา

ท่านคอยเป็นกำลังใจให้เราอย่างสม่ำเสมอ เรียกว่าพลังใจจากทางไกล

ก็คงจะได้ และโดยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง คือในวัย ๘๐ กว่านี้ ท่านยังคงทำงานอย่างไม่ว่างเหนื่อย แล้วเราจะเหนื่อยได้อย่างไร เมื่อท่านเห็นเค้าร่างความไม่โปร่งใสของโครงการมหกรรมพืชสวนโลก ท่านก็กล้าหาญที่จะลุกขึ้นปกป้องผลประโยชน์ของชาติ

ในห้วงเวลาที่รัฐบาลพรรคการเมืองใหญ่ที่ครองอำนาจเบ็ดเสร็จในขณะนั้นมีอำนาจอยู่เต็ม จะหาผู้กล้าได้สักเท่าใด ท่านไม่กลัวการเปลื้องตัว แม้ว่าท่านจะถูกฝ่ายอธรรมหมิ่นหมาย ท่านก็ได้สะท้อนสะท้อน มีแต่ลูกศิษย์ลูกหาผู้มีใจเป็นธรรมต่างเจ็บร้อนและปกป้องท่านในทันที

ณ วันนี้ท่านกำลังก้าวย่างเข้าสู่วัย ๘๔ ปี ในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๙ ตลอดช่วงชีวิตที่ผ่านมา ท่านได้ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ สงบเย็น สร้างสรรค์เปี่ยมด้วยประโยชน์ต่อส่วนรวมตลอดมาตั้งแต่ยุคหนุ่มถึงปัจจุบันมิได้ขาดสาย ชีวิตและวันเวลาของท่านจึงทรงคุณค่ายิ่ง

ข้าพเจ้าและครอบครัว รวมทั้งคณะกรรมการเครือข่ายครอบครัว สร้างสรรค์ จ.อุบลราชธานี จึงกราบคารวะท่านอาจารย์ด้วยความเคารพรักและศรัทธาอย่างสูง

ขอคุณงามความดีที่ท่านอาจารย์ได้สร้างสมมาอย่างดีแล้ว เป็นเหตุปัจจัยให้ท่านอาจารย์และคุณแม่กัลยา มีสุขภาพแข็งแรง มีพลังกายพลังใจที่เต็มเปี่ยม เพื่อเป็นหลักของความดีงาม เป็นสติและปัญญาให้กับสังคมไทยตราบนานเท่านาน

:: ดร.ทิพวัลย์ สีจันทร์ ::

แต่คุณพ่อผู้เป็นคน “ต้นแบบ” แห่งจิตวิญญาณอิสระ

คุณพ่อผู้มีหัวใจอันกล้าแกร่ง

มันคงดั่งหินผาสูง หากเปี่ยมล้นด้วยความรักและเมตตาอันอ่อนโยน

ผู้สอนสั่งให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

ให้ลูกๆ ได้เรียนรู้ว่า “เมื่อคิดแล้วต้องทำ” และ “เมื่อทำต้องอดทน”

ดั่งเช่นคนเขียนแผ่นดิน

มีเม็ดทรายนับไม่ถ้วนจำนวนทราย

คนทั้งหลายนับไม่ถ้วนในคุณค่า

เม็ดทรายแกร่งก็เพราะผ่านกาลเวลา

คนมีค่าก็เพราะผ่านการอดทน

ถ้ามีคุณแหว่งอยู่อย่างนี้

โลกก็มีดในทุกที่และทุกหน

แต่ถ้าคุณกำหมัดในบัดดล

โลกก็หมุนเริ่มต้น...ตามมือเรา

กราบคารวะด้วยความเคารพรักเต็มดวงใจ

อยากมี พ่อ ชื่อ “ระพี สาคริก” ไหม?

ถ้ามีใครถามฉันด้วยคำถามนี้ ฉันจะตอบอย่างไม่ลังเลใจเลยว่า “ไม่อยากจะ” แต่สมัครใจจะเป็นเพียง “ลูกศิษย์” ที่เคารพรัก ได้รับใช้ท่าน และได้เรียกท่านว่า “คุณพ่อ” เท่านั้น ทำไมฉันจึงคิดเช่นนั้น!!!

จากประสบการณ์ที่ฉันได้รับโอกาสดีๆ ที่ได้ทำงาน และดูแลใกล้ชิดกับทั้งปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์ชาวเมือง ผู้ที่สร้างสรรค์สิ่งดี สิ่งงาม สิ่งมีคุณค่ากับสังคมไทย ฉันเฝ้าสังเกต เรียนรู้วิถีการทำงาน การดำเนินชีวิตของท่านเหล่านั้น ฉันพบว่า คนในครอบครัว คนที่รักท่านเหล่านั้น ต้องเสียสละชีวิตส่วนตัวเวลา และแบ่งปันความรักให้กับบุคคลรอบๆ ข้าง ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่เคยรู้จักเลย ซึ่งฉันคิดว่าตัวเองคงเสียสละแบบนั้นไม่ได้ เพราะพ่อในใจฉันนั่นคือ

- เวลาฉันกลับจากทำงาน...ฉันอยากเจอพ่ออยู่บ้านทุก ๆ วัน หรือบางวันก็ทำกับข้าวให้ฉันกิน
- เวลาฉัน เสร้า เ هنگ สุข...ฉันจะมีพ่ออยู่เคียงข้างทุกเวลาที่ฉันต้องการ
- เวลาพ่อปลดเกษียณ...ฉันอยากให้พ่อได้พักผ่อน ทำงานอดิเรก อ่านหนังสือ ไม่ต้องตรากตรำ
- ฉันไม่อยากมีความรู้สึกเป็นห่วง กังวล เวลาพ่อไปต่างจังหวัดกับใคร ๆ ที่บางครั้งฉันก็ไม่รู้จักรั ว่าเขาจะดูแลพ่อฉันดีไหม พ่อจะเหนื่อยไหม...
- ฉันมีความคาดหวัง และความต้องการต่าง ๆ มากมาย ต่อพ่อ...พ่อที่ฉันรัก

โอกาสและความโชคดีของฉันที่มาทำงานใกล้ชิดกับ “คุณพ่อระพี” “คุณพ่อ” ของนิสิตเกษตรและสังคมไทย ทำให้ฉันเรียนรู้ว่า “ความรักแท้” นั้นคือการให้ความเข้าใจ การส่งเสริม การสนับสนุน ให้คนที่เรารักได้ทำตามความฝัน และฉันก็ได้ตระหนัก สำนึกในบุญคุณ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ “ครอบครัวสาคริก” ที่ได้เสียสละให้กับสังคมไทย ซึ่งคุณพ่อเองก็ได้จัดสมดุลของชีวิตครอบครัวและการทำงานได้อย่างลงตัวยิ่ง

ดังนั้น.....

เวลาฉันได้มีโอกาสดูแลท่าน ฉันก็จะต้องดูแลให้เหมือนกับดูแลพ่อของตัวเอง

เวลาได้ทำงานให้ท่าน ฉันก็จะทำด้วยอย่างเต็มกำลังและเต็มหัวใจ เพื่อให้งานของคุณพ่อสำเร็จ

ทำทุกๆ อย่างที่ดีที่สุดในกับ “คุณพ่อระพี” เพื่อให้ท่านได้สร้างสรรค์สิ่งที่ดี สิ่งงาม สิ่งที่มีคุณค่ากับสังคมไทยตลอดไป

ฉันได้เรียนรู้อีกอย่างว่า อายุฉันนั้นเป็นเพียงตัวเลขสำหรับคุณพ่อ อายุไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความมุ่งมั่น ที่จะทำตามความฝัน

ความสุขของคุณพ่อ คือความสุขของลูกๆ ทุกๆ คน

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

:: ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ ประเวศ วะสี ::

วิธีระพี สาคริก

หลายปีมาแล้ว ท่านอาจารย์ระพี สาคริก ท่านอาจารย์เสนห์ จามริก และผม ได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยไปอภิปรายร่วมกัน โดยที่ท่านอาจารย์ระพีที่ปกติพูดอะไรเป็นนามธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งคนทั้งหลายให้ความเคารพ

อาจารย์ท่านหนึ่งเป็นสุภาพสตรีลุกขึ้นมาถาม หรือขอให้อาจารย์ระพีพูดว่า “คนเราควรทำอะไร” ซึ่งสะท้อนปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่คนทั้งหลายล้วนอยากทำอะไรดี ๆ แต่ไม่ทราบว่าจะทำอะไรดี

ท่านอาจารย์ระพีตอบว่า

“ทำอะไรก็ได้ที่ชอบ การได้ทำอะไรที่ชอบจะทำให้มีความสุข แล้วพยายามทำให้ประณีต ความประณีตจะเป็นความงามที่มาพัฒนาจิตใจของตนเอง แล้วพยายามให้เข้าใจลึกซึ้งขึ้น ๆ แล้วมันก็จะไปเจอกันเอง”

ผมรู้สึกประทับใจในคำกล่าวข้างต้นมาก และน่าจะเป็นหลักการของการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งผมขออธิบายขยายความดังต่อไปนี้

มนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่มีใครในโลกสองคนที่เหมือนกันเลย แม้แต่คู่แฝดจากไข่ใบเดียวกัน ซึ่งมีดีเอ็นเอเหมือนกันทุกอย่าง ก็มีความชอบ ความถนัดแตกต่างกัน

ถ้ามีโอกาสได้ทำสิ่งที่ตนชอบก็มีความสุข ทำได้นาน ทำได้ทน มีความจดจ่อหรือสมาธิในสิ่งนั้น ทำได้เก่งและสร้างสรรค์ได้มาก

ในระบบการศึกษาของเราบังคับให้ทุกคนเรียนเหมือนกัน กันหมด ทำให้น่าเบื่อหน่าย ขาดสมาธิ ทำไม่ได้ดี ขาดความสร้างสรรค์ ท่านอาจารย์ระพีจึงกล่าวว่า “ทำอะไรก็ได้ที่ชอบ”

เมื่อได้ทำสิ่งที่ชอบ แล้วก็พยายามทำให้ประณีต การทำให้ประณีตเป็นศิลปะ เป็นความงามที่มาหล่อเลี้ยงจิตใจให้เกิดความปิติ อิ่มเอิบ ภูมิใจ

“พยายามเข้าใจให้ลึกซึ้งขึ้น ๆ แล้วมันจะไปเจอกันเอง” หมายความว่าอย่างนี้คือสรรพสิ่งล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน ส่วนที่ปรากฏว่าต่างกัน เช่น หู หาง ขา ลำตัวของช้างเป็นส่วนของช้างตัวเดียวกัน

เมื่อเริ่มต้นไปจับหรือสัมผัสส่วนที่ต่างกัน ก็ไม่จำเป็นต้องไปทะเลาะกัน เหมือนตาบอดคลำช้าง ถ้าตาไม่บอดก็จะรู้ว่าส่วนต่างนั้นเป็นของช้างตัวเดียวกัน

ฉะนั้น เมื่อเริ่มต้นแต่ละคนเริ่ม “ทำอะไรก็ได้ที่ชอบ” ซึ่งต่างๆ กันไปก็ไม่เป็นไร เพราะเมื่อเข้าใจให้ลึกซึ้งขึ้น ๆ แล้วมันไปเจอกันเอง หมายถึงเข้าถึงความเป็นทั้งหมดซึ่งเป็น

หนึ่งเดียวกัน เหมือนกับว่าเริ่มคลำส่วนต่างๆ ของช้างที่แตกต่างกัน แต่ในที่สุดก็จะเข้าถึงความเป็นทั้งหมด คือช้างตัวเดียวกัน

ตรงนี้มีความสำคัญมาก เพราะในการศึกษาของเรานั้นมักรู้เป็นส่วนๆ เป็นเรื่องๆ ไม่รู้อย่างเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ เหมือนตาบอดคลำช้าง หรือรู้เฉพาะส่วนของจิกจอร์ ไม่รู้ว่าทั้งหมดนั้นคืออะไร

การรู้ทั้งหมดคือปัญญา

การรู้ทั้งหมดทำให้หลุดพ้นจากความบีบคั้น ทำให้ประสบความสำเร็จ เพราะความงามเกิดจากความเป็นทั้งหมด

การรู้เป็นส่วนเป็นเลี้ยวทำให้เกิดความบีบคั้น และเข้าไปสู่ความขัดแย้ง เหมือนคนตาบอดที่สัมผัสรู้เป็นส่วนๆ แล้วทะเลาะกันใหญ่

การศึกษาใดๆ ไม่ควรแต่จะมีความรู้แบบเป็นส่วน แต่ควรจะต้องบูรณาการไปสู่ความเป็นทั้งหมด ซึ่งเป็นหนึ่งเดียว นั่นคือบรรลุปัญญา

นั่นคือความหมายของการที่ว่า “แล้วมันก็จะไปเจอกันเอง”

ผมอยากจะเรียกหลักการที่ท่านอาจารย์ระพีกล่าวว่าเป็น “วิธีระพี ศาคริก” ซึ่งเป็นวิธีพัฒนาคนที่สำคัญ ซึ่งนอกจากแต่ละคนจะสามารถเอาไปเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองแล้ว หากกระบวนการศึกษานำหลักการนี้ไปใช้ ก็จะเป็นการศึกษาที่เอาความเป็นคนเป็นตัวตั้ง จะทำให้การศึกษาเป็นความสุข และความสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่

คนที่ชอบอะไรเหมือนๆ กัน ควรจะรวมตัวเป็นกลุ่มแล้วทำสิ่งนั้นๆ ร่วมกัน ทำให้ประณีต และลึกซึ้ง

ในสังคมควรมีกลุ่มหรือชุมชนแห่งการปฏิบัติอันหลากหลายให้เต็มสังคม เป็นกลุ่ม “ทำอะไรก็ได้ที่ชอบ” เช่น กลุ่มที่ทำเรื่องต้นไม้ เรื่องวัฒนธรรม เรื่องการศึกษา เรื่องสุขภาพ เรื่องประวัติศาสตร์ เรื่องศิลปะ เรื่องธรรมะ ฯลฯ

ทุกคนจะมีทางออก มีความสุข และสร้างสรรค์ กลุ่มทั้งหมด “ทำลึกซึ้งๆ ก็จะไปเชื่อมโยงกันเอง”

เป็นพลังสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ที่จะทำให้สามารถทำเรื่องดีๆ ได้สำเร็จ รวมทั้งเรื่องการศึกษา เพื่อพามนุษย์ไปพ้นวิกฤตตามที่กล่าวมา หรือแม้ยิ่งกว่านี้

การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของมนุษย์

เพราะทำให้เข้าถึงความจริง ความดี และความงาม

ศาสตราจารย์ระพี ศาคริก คือตัวอย่างของคน que เข้าถึงความจริง ความดี และความงาม

:: ัญญา ผลอนันต์ ::

ผมได้ยื่นชื่ออาจารย์ระพี สาคริก ตั้งแต่ยังเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล จากมาสเตอร์และบราเดอร์ว่า เป็นศิษย์เก่าที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ ในช่วงนั้นก็มียู่สองท่านคือ คุณเทียม คมกฤส ผู้เป็นอธิบดีกรมป่าไม้ ระหว่างปี ๒๔๙๕-๒๕๐๐ และอาจารย์ระพี สาคริก ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตร โดยเฉพาะกล้วยไม้ ออกรายการทางโทรทัศน์เป็นประจำ

สำเร็จประโยคมัธยมปลาย ผมก็เข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาที่คณะเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากแรงบันดาลใจในขบวนการสหกรณ์ที่ซึมซับมาจากงานเขียนของคุณสด ฐธะโรหิต กิตติศัพท์ของอาจารย์ระพีก็ยิ่งประทับอยู่ในความทรงจำมากขึ้น ทั้งจากรุ่นพี่และอาจารย์ แต่ก็ยังไม่มีโอกาสพบปะหรือสัมผัสกับท่านโดยตรง นอกจากได้พลิกอ่านหนังสือ ตำราเกี่ยวกับกล้วยไม้ที่ท่านเขียนในหอสมุดของมหาวิทยาลัย

ผมสำเร็จการศึกษาแล้วก็ไปตระเวนเห็นอยู่ต่างประเทศสิบกว่าปี กลับมาก็ได้สัมผัสกับงานเขียนของอาจารย์ระพีที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือเล่มที่ไม่ใช่งานวิชาการ แต่เป็นงานความคิด ปรัชญามากขึ้น แม้จะยังไม่เคยสัมผัสกับท่าน แต่ก็ได้สัมผัสกับความคิดของอาจารย์อย่างต่อเนื่อง ได้รู้จัก “ระพีกถา” จากอาจารย์ประเวศ วะสี

สมัยเป็นอุปนายกสมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย สมาคมก็ได้รับพนักงานใหม่คนหนึ่ง คือคุณวชิราภรณ์ แสงพ่ายพ ซึ่งในอดีตประธานชมรมวรรณศิลป์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเป็นศิษย์ที่ช่วยงานอาจารย์ระพีอย่างใกล้ชิดและเรียกอาจารย์ว่า “คุณปู่” ก็ยังได้รับฟังจริยวัตรอันงดงามและที่เป็นแบบอย่างของอาจารย์บ่อยๆ ก็ยิ่งเพิ่มความศรัทธาในตัวอาจารย์มากขึ้น และรำลึกถึงอาจารย์ดัง “คุณพ่อ”

จนเมื่อราวปี ๒๕๔๔ ที่ผมรับหน้าที่เป็นกรรมการฝ่ายวิชาการ และคุณชมัยภร แสงกระจ่าง เป็นเลขานุการสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เราจึงร่วมกันจัดหลักสูตรการเขียนหนังสือสำหรับผู้บริหารขึ้น และเชิญอาจารย์ระพีมาเป็นวิทยากรผู้หนึ่ง และได้มีโอกาสไปรับอาจารย์จาก

บ้านมาโรงแรมที่จัดอบรม ซึ่งก็เป็นครั้งแรกที่ได้ใกล้ชิดกับอาจารย์ในฐานะศิษย์กับอาจารย์จริงๆ เพราะได้นั่งฟังคำบรรยายของอาจารย์ซาบซึ้งจนน้ำตาซึม เพราะอาจารย์บรรยายได้อย่างลุ่มลึกและสะเทือนใจมาก

หลังจากนั้นผมก็ได้รับความเมตตาจากอาจารย์มาโดยตลอด อาจารย์กรุณาส่งหนังสือ บทความที่อาจารย์เขียนใหม่มาให้อ่านเป็นประจำ บทความหลายๆ ชิ้นเขียนจากลายมือของอาจารย์เอง ข้อเขียนชิ้นที่ผมรักและเป็นแรงบันดาลใจสำหรับผมก็คือ “กำลังใจจากใครคนหนึ่ง?” ซึ่งเขียนด้วยลายมือ และมีภาพรุ่งอรุณที่มีคนพายเรือกลางลำน้ำที่อาจารย์วาดเองประกอบ ซึ่งผมติดไว้ในห้องทำงานใช้อ่านยามหมดแรงกายและแรงใจ

แม้ผมจะไม่ได้มีโอกาสได้พบกับอาจารย์บ่อยเท่าที่ใจปรารถนา แต่ก็เมื่อเกิดอาการท้อแท้ เหนื่อยกาย เพลียใจ ภาพและข้อเขียน “กำลังใจจากใครคนหนึ่ง?” ก็จะช่วยชีวิตให้ผมสามารถลุยงานต่อได้ และยังจำประโยคที่อาจารย์ตอบคำถามของผมที่ว่า ทำไมอาจารย์ไม่หยุดพักรับงานทั้งในประเทศและต่างประเทศบ้าง “คุณัญญา ผมหยุดไม่ได้หรอก ต้องทำงานต่อไปเพื่อเป็นกำลังใจให้คนรุ่นหลังอย่างคุณนี่แหละ” ตอนนั้นอายุอาจารย์ก็ขึ้นต้นด้วยเลข ๘ แล้วผมยังคงเป็นเลข ๕ อยู่เลย

สมัยเด็ก อาจารย์ระพีเป็นแบบอย่างในเรื่องของปัญญา ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ แต่ในปัจจุบันอาจารย์เป็นแบบอย่างในด้านจริยธรรม คุณธรรม และความดีความงาม

อาจารย์ระพี สาคริก จึงเป็นเสมือนบูรพาจารย์ผู้ชักจูงและถ่ายทอดแสงแห่งคุณธรรมและปัญญา ไม่ใช่แต่เฉพาะชาวไทยเท่านั้น แต่ให้กับคนทั้งโลกด้วย

“ระพี” สุริย์คุโลกนี้
คือสว่างสติปัญญา
“สาคริก” คลื่นสมุทรมา
ได้ฟุ้งสำเภาแก้ว

ปากมนุษย์แพ่ดอกไม้
แล้งปียาจายอม
แก่ตนเปื้อนทะนุถนอม
โศกอดสูสัตว์แล้

จันทน์กะพ้อหอมคลื่นฟ้า
คืออิสระทิพยธาตุ
วิเศษลือเลื่องเปรี๊ญปราชญ์
กุศลสงจงสฤษดิ์ได้

เสมอสุคันธรสป่าแก้ว
เกียรติยศมนุษย์สำคัญ
มณีรุ่งเรืองเรื่องขวัญ
ปราชญ์เปรี๊ญเลื่องลือล้ำ

มนุษยชาติไทยเช่นนี้
เกิด แก่ เจ็บ ตายวิถี
ทุกข์โศกโรคภัยมี
สนิมกร่อนเพชรไปได้

ขุนศิขรสลับซับซ้อน
เหวหุบห้วยตรวยโตรก
ชะอ้อนตาค่าของโลก
ปลิวร่วงรุ่งแสงอึ้ง

“ระพี” ทับเสน่ห์โลกนี้
สรวรรค์อยู่ดวงใจอัน
สัจจนั้นแก่นธรรมขันธ์
โศกสว่างสว่างวิญญะล้ำ

“ระพี” สุริย์เรืองรุ่ง
อุโฆษอยู่คู่สยามขวัญ
เกษตราศตว์เรื่องมหัศจรรย์
ผ่านโศกสุญญตาแก้ว

ปรารภนา รุ่งฤ
พรางแพรว
กิเลสคลื่น นั้นแล
มุ่งแล้วนิรพาทน์ ฯ

ไม่หอม ดังฤ
พ่ายแพ้
เสน่ห์โลก
แต่เว้น “ระพีสยาม” ฯ

เอกราช ดังฤ
ดอกไม้
ธรรมชาติ นั้นนา
แว่นแก้วโพธิญาณ ฯ

หิมวันต์ คุรุณา
ค่าฟ้า
อัจฉริยะ ดังฤ
เลิศล้ำนำสมัย ฯ

แก้วมณี นั้นแล
โลกไซ้
เพชรรุ่ง ดังฤ
เพชรไขใจโฉน ฯ

ชะง่อนชะโงก
โศกซึ่ง
แพงลิว
อร่ามฟ้าฉายผัน ฯ

มหัศจรรย์
สว่างฟ้า
สิ้นโลก
แจ่มจำวิญญาน ฯ

แสงสรวรรค์
เลิศแล้ว
วิชัยโลก วิจรรณญาณ
เพริศแพรวบารมี ฯ

เพียงไม่กี่คน จนกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน

ชื่อเสียงด้านกล้วยไม้ของศาสตราจารย์ระพี สาคริก นั้น ไม่จำกัดเฉพาะในประเทศไทย และทวีปเอเชียเท่านั้น แต่เป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือไปทั่วโลก และในวาระที่ท่านอาจารย์ระพีอายุครบ ๘๔ ปี หรือ ๗ รอบนักษัตร อันเป็นมงคลนี้ จึงขอนำเรื่องกล้วยไม้มากล่าวในที่นี้ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองวาระ “๘๔ ปี ระพี สาคริก” และเป็นเครื่องหมายแสดงความเคารพ ในฐานะที่ท่านให้ความเมตตาแก่ผู้เขียนมาโดยตลอดเวลาที่ได้รู้จักท่าน

กล้วยไม้ : ช่างเผือกจากพงไพร กล้วยไม้เป็นชื่อเรียกของพืชในวงศ์ Orchidaceae ประกอบด้วยกันประมาณ ๘๐๐ สกุล (genus) และแยกได้ราว ๓๕,๐๐๐ ชนิด (species) ในธรรมชาติพบกล้วยไม้อยู่มากในเขตร้อน (tropical) รองลงมาคือเขตกึ่งร้อน (sub tropical)

กล้วยไม้เป็นพืชประเภทลำต้นอ่อน ไม่มีเนื้อไม้แข็ง เหมือนต้นไม้ทั่วไป เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว อายุข้ามปี อาจขึ้นบนพื้นดิน หรืออาศัยเกาะอยู่บนต้นไม้อื่น แต่ไม่ใช่พืชประเภทกาฝาก เพราะรากกล้วยไม้ไม่ได้ดูดอาหารจากต้นไม้ที่เกาะอยู่ แต่มากของกล้วยไม้ดูดน้ำจากอากาศ และผลิตอาหารได้เองจากสิ่งแวดล้อม หรือเชื้อราที่อาศัยอยู่ในราก

กล้วยไม้ส่วนใหญ่ขยายตัวทางแนวราบโดยการแตกหน่อลำต้น มักมีใบเป็นช่วงๆ คล้ายข้อหรือปล้องไม้ กล้วยไม้ส่วนน้อยมีลำต้นเดี่ยว และเติบโตในแนวตั้ง โดยยึดตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ดอกกล้วยไม้อาจเป็นดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อ แต่ละดอกมีขนาดตั้งแต่ ๐.๒-๓ ซม.

ดอกกล้วยไม้ส่วนใหญ่มีลักษณะร่วม คือ กลีบบน ๓ กลีบ กลีบล่าง ๒ กลีบ และกลีบตรงกลาง ซึ่งกลายมาจากกลีบล่างอีก ๑ กลีบ ส่วนใหญ่มีเกสรตัวผู้เพียง ๑ ก้าน ส่วนน้อยมี ๒ ก้าน เมื่อผสมพันธุ์แล้ว กล้วยไม้จะติดผลบรรจุเมล็ดขนาดจิ๋วจำนวนมาก อาจมีถึง ๒ ล้านเมล็ดต่อผล (ฝัก)

ซึ่งเมื่อฝัก (ผล) กล้วยไม้แก่จัดจะแตกออก เมล็ดกล้วยไม้จะปลิวตามลมไปได้ไกลๆ เมล็ดกล้วยไม้ต้องอาศัยความช่วยเหลือของเชื้อราบางชนิดในการงอกและหาอาหารตามสภาพธรรมชาติ แต่เมื่อนำมาเพาะเลี้ยงในวุ้นอาหาร ก็สามารถงอกและเติบโตได้

รูปทรงลำต้น ใบ และดอกของกล้วยไม้แต่ละชนิดมีความหลากหลายแตกต่างกันอย่างยิ่ง รวมทั้งสีและกลิ่นก็เช่นเดียวกัน ในกล้วยไม้แต่ละชนิดก็ยังมีหลากหลายย่อยลงไปอีก ยิ่งเมื่อเอากล้วยไม้ต่างชนิดมาผสมข้ามเป็นลูกผสม (hybrid) ก็ยิ่งจะได้กล้วยไม้ลักษณะใหม่ๆ มากขึ้นไปไม่รู้จักรับสิ้น กล้วยไม้จึงเป็นพืชให้ดอกที่น่าสนใจและมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์

กล้วยไม้ : ดอกฟ้าที่โน้มลงสู่ชาวดิน

กลิ่นกล้วยไม้	หอมระรื่น	ชื่นดวงจิต
ดูจได้มิตร	สนิทเนื้อ	เหนือกลิ่นหอม
แสนสุดซึ้ง	ถึงวิญญาณ	ผ่านใจยอม
มอบความหอม	พร้อมความดี	ศรีกำจาย.....

ระพี สาคริก (๒๕๔๔)

เมื่อเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ผู้เขียนได้ไปร่วมงานมงคลที่จัดโดยความร่วมมือขององค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กร ชื่องาน “๘๐ ปี ระพี สาคริก” ซึ่งจัดขึ้นในวาระครบรอบวันเกิดปีที่ ๘๐ ของศาสตราจารย์ระพี สาคริก

งานนี้จัดขึ้นในบริเวณสวนกล้วยไม้ ระพี สาคริก ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะนอกจากท่านจะเป็นอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น แล้วท่านยังได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาแห่งกล้วยไม้ไทย” อีกด้วย เนื่องจากเป็นผู้บุกเบิกการเพาะเลี้ยง และปรับปรุงพันธุ์กล้วยไม้ในประเทศไทย จากพืชที่รู้จักกันในกลุ่มคนชั้นสูง

นักปรับปรุงพันธุ์พืชได้นำกล้วยไม้ชนิดต่างๆ จากป่ามาเพาะเลี้ยงและคัดเลือก ผสมพันธุ์จนมีความสวยงาม และปรับตัวเข้ากับสภาพโรงเรือนที่ต่างจากถิ่นกำเนิดดั้งเดิมมาเป็นเวลานานร้อยปีแล้ว เริ่มจากประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น ประเทศในทวีปยุโรป แล้วเผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ ๕ หลังจากเสด็จประพาสยุโรปแล้ว

ตามบันทึกระบุว่าบรรดาชนชั้นสูงของไทยสมัยนั้น เช่น พระราชวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักเรียนนอก เป็นต้น ได้สั่งกล้วยไม้ชนิดต่างๆ เข้ามาจากทวีปยุโรปตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นต้น นับถึงปัจจุบันก็ ๑๒๖ ปีแล้ว

ผู้ส่งกล้วยไม้ต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยคนแรกคือ มร.เฮนรี อาลาบาสเตอร์ (ต้นสกุล เสวตคิลลา) ขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้จัดการอุทยานสราญรมย์ กล้วยไม้สกุลแรกที่ส่งเข้ามาคือกล้วยไม้สกุลแคทลียา (Cattleya sp.) นั่นเอง

นอกจากยุโรปแล้ว กล้วยไม้ยังถูกนำเข้ามาจากประเทศฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของพระมหากษัตริย์ในขณะนั้น กล้วยไม้จึงเป็นพืชหายากราคาแพง นิยมเพาะปลูกเล่นกันในบรรดาชนชั้นสูงเท่านั้น ตำราเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ภาษาไทยเล่มแรก เรียบเรียงโดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ชื่อ “ตำราเล่นกล้วยไม้”

จากชื่อตำรากล้วยไม้ฉบับแรกของไทย ชี้ให้เห็นฐานะของกล้วยไม้ในสมัยนั้นว่า เป็น “ของเล่น” ของชนชั้นสูงในสังคม คล้ายกับการเล่นเครื่องลายครามนั่นเอง

การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทยยังคงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนชั้นสูงในสังคมอยู่เป็นเวลานาน จนถึงช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เริ่มสนใจกล้วยไม้ก็ยังคงอยู่ในสภาพเดิม ท่านได้สะท้อนภาพการจำกัดวงของการปลูกกล้วยไม้ในสมัยนั้นไว้ในบทความเรื่องดอกกล้วยไม้ในดวงใจ (พ.ศ. ๒๕๓๗) เอาไว้ว่า...

“คนในกลุ่มเศรษฐีและมียศถาบรรดาศักดิ์ ต่างก็เล่นกล้วยไม้กันอยู่ในรั้วบ้านตัวเองและพรรคพวก ซึ่งมีการปิดกันไว้อย่างแน่นหนา และลักษณะการเล่นก็ยังสะท้อนภาพพจน์ให้คนทั่วไปรู้สึกได้ว่า กล้วยไม้เป็นของเล่นสำหรับคนมีเงินมีศถาบรรดาศักดิ์เท่านั้น...”

วิถีชีวิตของศาสตราจารย์ระพี สาคริก จากปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นต้นมา ได้มุ่งพัฒนากล้วยไม้ในประเทศไทยจากสมบัติเฉพาะกลุ่มคนชั้นสูงมาเป็น “คุณค่าออกสู่เพื่อนมนุษย์ที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อีกด้านหนึ่ง จนถึงมือชาวนาชาวไร่ซึ่งยังยากไร้ และถึงชีวิตเด็กๆ ที่ยังคงวิ่งอยู่บนทางเท้าริมถนน เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ...”

นอกจากจะทำให้กล้วยไม้กลายเป็นของประชาชนไทยทั่วไปได้เข้าถึงและชื่นชมโดยถ้วนหน้า การเข้าป่าเสาะหากล้วยไม้พื้นบ้านของไทยมาเพาะเลี้ยงพัฒนาให้ทรงคุณค่า

ยิ่งขึ้นก็เป็นคุณูปการสำหรับวงการกล้วยไม้ไทย ไม่ว่าจะเป็นกล้วยไม้สกุลช้าง (Rhynchostylis) รองเท้านารี (Paphiopedilum) หรือแวนด้า (Vanda) ที่เป็นของไทย เช่น พ้ามุ่ย อันมีกลีบดอกเป็นตาข่ายสีม่วงดงาม เป็นที่มาของสีประจำสายการบินไทย เป็นต้น

ประโยชน์ของกล้วยไม้ กล้วยไม้เป็นไม้ดอกที่สำคัญยิ่งประเภทหนึ่งของโลก ดอกกล้วยไม้มีมูลค่าซื้อขายกันทั่วโลก ปีละหลายหมื่นล้านบาท ประเทศไทยเองก็ส่งดอกกล้วยไม้ไปขายต่างประเทศปีละหลายพันล้านบาท และนับวันมูลค่าจะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ

นอกจากนี้ กล้วยไม้ยังส่งออกเป็นกระถางพร้อมดอกและต้น หรือส่งต้นอ่อนที่เกิดจากการเพาะเมล็ดไปขายทั้งขวด กัดสะดวกและได้ปริมาณมาก เกษตรกรไทยนับเป็นกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์กล้วยไม้ระดับแนวหน้าของโลก เคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศพัฒนาแล้วที่เริ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้มาก่อนหน้าหลายประเทศ

ในด้านการปลูกเป็นไม้ดอกที่ไม่หวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ กล้วยไม้ก็สามารถตอบสนองอรณิยมของผู้ปลูกได้มากมาย เพราะมีความหลากหลายให้เลือกได้ ทั้งการปลูกรูปทรงต้น ฤดูกาลออกดอก สีกลิ่น ขนาด และกลีบ เป็นต้น กล้วยไม้มีศักยภาพในการปรับปรุงพันธุ์ให้ตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ได้ดีมาก อาจกล่าวได้ว่าไม่มีที่สิ้นสุด เราทุกคนจึงอาจสร้างสรรค์กล้วยไม้พันธุ์ใหม่ๆ ขึ้นตามรสนิยมของเราได้ แทบจะไม่มีที่ซ้ำกับของเดิมเลย

กลิ่นของดอกกล้วยไม้ก็มีคุณค่าไม่แพ้ความงามของดอกเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น น้ำหอมจากดอกกล้วยไม้พันธุ์อุดรชนิษฐ์ เป็นต้น หรือในอุตสาหกรรมระดับโลก กลิ่นหอมที่เรียกว่าวานิลลา (Vanilla) ที่เราค้นเคยจากไอศกรีมก็มาจากผัก (ผล) ของกล้วยไม้สกุลวานิลลา (Vanilla sp.) นั่นเอง

กล้วยไม้บางชนิดนำมาทำยารักษาโรค บางชนิดนำมาทำเครื่องดื่ม และบางชนิดก็มีความเชื่อในทางโหราศาสตร์หรือไสยศาสตร์ในท้องถิ่นด้วย

ประการสำคัญที่สุด กล้วยไม้สามารถสอนให้มนุษย์เรียนรู้ความจริงของชีวิต ดังที่ท่านศาสตราจารย์ระพี สาคริก เขียนเอาไว้ว่า... “ไม่ว่าจะมุ่งทำอะไร ถ้าเกิดจากจิตวิญญาณจริงและมั่นคงอยู่ได้ตลอดไป ย่อมรู้และเข้าถึงความจริงของชีวิตอื่น สิ่งอื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ...”

:: ฟ่ำใส ยิงยศกำจรชัย ::

เริ่มแรกที่ฉันรู้จักชื่อ ระพี สาคริก ก็คือวันแรกที่ฉันมาทำงานกับท่าน ตอนแรกฉันก็ไม่วรรอกว่า คนที่ฉันมาทำงานด้วยท่านเป็นใคร และมีความสำคัญแค่ไหน ฉันรู้แต่เพียงว่า ผู้ชายสูงอายุ ท่าทางใจดีคนนี้แหละที่ฉันจะต้องทำงานด้วย

พี่ที่พาฉันมาทำงานให้ฉันเรียกท่านว่า คุณพ่อ ตามที่ใครหลาย ๆ คนที่เข้ามาหาท่านเรียก แต่ฉันไม่สนใจที่จะเรียกท่านว่าพ่อสักเท่าไร เพราะดูยังไง ท่านก็คงไม่เหมือนพ่อของฉันแน่ ๆ

ตอนแรกฉันเรียกท่านว่า อาจารย์ แล้วก็เริ่มทำงานเป็นผู้ช่วยในการทำงานของท่านตั้งแต่วันนั้นมาจนถึงตอนนี้ ฉันก็ไม่วรรู้ตัวเหมือนกันว่า ตั้งแต่เมื่อไหร่ที่ฉันเริ่มเรียกท่านว่าคุณพ่อ ตามที่ทุก ๆ คนที่เข้ามาหาและฝากตัวเป็นลูกของท่าน (ถ้าจะนับลูก ๆ ที่เรียกท่านว่าพ่อจริง ๆ ละก็) ฉันคิดว่าคงจะบันทึกได้ว่าอาจารย์ระพีเป็นคนที่มีลูกเยอะที่สุดคนหนึ่งในประเทศก็ได้

หลาย ๆ คนถามฉันว่า ทำงานกับอาจารย์ระพีเป็นยังไงบ้าง และหลาย ๆ คนคงจะมองภาพจากภายนอกว่า มันคงจะเป็นงานที่ง่าย ๆ และสบาย ๆ มีโต๊ะทำงานสวย ๆ และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ชั้นเลิศ แถมได้นั่งทำงานในห้องแอร์เย็นฉ่ำ แต่ฉันอยากจะบอกว่า สิ่งที่คุณคิดมันเป็นเพียงแค่เปลือกนอกเท่านั้น สิ่งสำคัญในการที่ทำงานกับคนที่เป้นแบบอย่างและเป็นที่เคารพของคนทั่วไปได้ก็คือ ความอดทน ความรัก และความเข้าใจเคารพในสิ่งที่ท่านทำ

ท่านอาจารย์ระพีดินนอนตั้งแต่ตี ๔ นั่งเขียนบทความ และรอให้ผู้ช่วยที่ไม่ค่อยได้เรื่องอย่างฉันมาช่วยท่าน พิมพ์ให้เป็นรูปเป็นร่างในตอนแปดโมงครึ่งของทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์ ในระหว่างวัน ถ้าท่านไม่มีงานที่มีคนเชิญท่านไปที่ไหน ท่านจะเขียนบทความไปเรื่อย ๆ เวลาที่ท่านจะพักก็มีเพียงแค่ช่วงกินข้าวเท่านั้น

นอกจากนั้น ในแต่ละวันท่านก็จะมีแขกมาขอเข้าพบ มาขอคำปรึกษา บางคนไม่ได้มาด้วยตัวเองก็จะมาในรูปแบบโทรศัพท์ บางคนแม้กระทั่งปลุกกล้วยไม้แล้ว ไม่ออกดอกขึ้น ก็ยังโทรมาเรียนปรึกษาขอคำแนะนำจากท่าน

ท่านเป็นผู้สูงอายุวัย ๘๔ ที่ทำงานหนักเสียยิ่งกว่าคนหนุ่มคนสาวอายุยี่สิบกว่า ๆ อย่างฉัน จนบางครั้งฉันเคยคิดสงสัยว่า ท่านทำงานหนักขนาดนี้ไปเพื่ออะไร? บางครั้งเห็นท่านนั่งเฉย ๆ แล้วถอนหายใจ ฉันเลยถามท่านว่า...คุณพ่อเป็นอะไร ?

ท่านก็ตอบฉันกลับมาว่า “ท่านเป็นหวงบ้านเมือง” คำตอบของท่านในวันนั้น มันทำให้ฉันที่มีสมองเล็กๆ (แต่ตัวใหญ่) ของฉัน ได้เริ่มเข้าใจว่า ที่ท่านทำงานหนักอย่างทุกวันนี้ ก็เพียงเพื่อหวังที่จะให้มีใครสักคน แม้จะเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยในสังคมที่ได้อ่านบทความที่ท่านเขียน ได้รู้สึกสำนึกถึงส่วนรวมและชาติบ้านเมือง อย่าคิดถึงเพียงแต่ความสุข ความสบายส่วนตัวเพียงอย่างเดียว

ในปีที่ท่านมีอายุครบ ๘๔ ปี และท่านก็มีลูกที่ท่านได้เพาะเมล็ดความคิดทิ้งเอาไว้เต็มบ้านเต็มเมือง ฉันเชื่อว่า ท่านคงหวังที่จะได้เห็นลูก ๆ ของท่านได้ประพาส และปฏิบัติตนที่ช่วยกันสร้างเสริมให้สังคมมีความสงบ และเป็นสุขในแบบอย่างของคนที่เป็นพ่อที่ชื่อ ระพี สาคริก

กราบ...คุณพ่อระพี สาคริก ด้วยดวงใจ

นับว่าเป็นความโชคดีของผมที่เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปี ๒๕๐๙ ซึ่งเป็นยุคแรกของนิสิตค่ายอาสาพัฒนาชนบท ต่อมาผมมีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดกับท่าน เรียนรู้ชีวิตจากท่าน และประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างท่าน ทุกครั้งที่นิสิตออกค่ายในชนบทตามภูมิภาคต่างๆ ท่านจะไปเยี่ยมเยียนสร้างขวัญและกำลังใจ และยังลงมือปฏิบัติงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับนิสิตค่ายทุกคนนอนกลางดิน กินกลางทรายแจกเช่นเดียวกัน ท่านได้ให้ข้อคิดดีๆ ในหลายๆ เรื่อง ซึ่งผมเองได้นำไปคิด ไปวิเคราะห์หาคำตอบให้กับตนเองเสมอมาจนถึงปัจจุบัน

ผมยอมรับว่า ความเป็นคนที่มีความสมบูรณ์เช่นทุกวันนี้ เป็นเพราะได้รับความเมตตาจากคุณพ่อระพี สาคริก นอกจากท่านจะทำหน้าที่เป็นครูแล้ว ยังให้การอบรมสั่งสอนเพื่อให้เกิดเป็น คือ รู้จักคิดดี และกระทำความดีต่อส่วนรวมด้วยความอดทน เสียสละอย่างบริสุทธิ์ใจ

ครูสอนภาษา

อาจารย์ระพีเคยบอกผมครั้งหนึ่งว่า อาจารย์เขียนหนังสือมากกว่าอ่าน ยิ่งระยะหลังที่สายตาเริ่มเสื่อมถอย ยิ่งอ่านน้อยลงอีก

บางครั้ง อาจารย์ก็วานให้ผู้ช่วยใกล้ตัวอ่านหนังสือให้ฟัง

แต่มีการอ่านอีกแบบที่อาจารย์ไม่เคยหยุดอ่านเลย นั่นก็คือ “การอ่านใจคน”

อาจารย์สอนผมว่า การอ่านใจคนนั้นอ่านได้หลากหลายวิธี นอกจากอ่านใจคนจากหนังสือแล้ว การพูดคุยกับผู้อื่นก็เป็นการอ่านใจคนอีกประเภทหนึ่ง

ทั้งที่อ่านใจคู่สนทนาจาก “คำพูด” และจากอากัปกิริยาต่างๆ ที่แสดงออกระหว่างการสนทนา

ส่วนการเขียน อาจารย์ระพีจับปากกาขีดเขียนหนังสือมานานและต่อเนื่อง ไม่แพ้ชั่วโมงการจับจอบเสียม

อาจารย์ว่า “การเขียน” นอกจากจะเขียนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความนึกคิดของผู้เขียนกับผู้อ่านแล้ว การเขียนยังเป็นไปเพื่อให้ตัวผู้เขียนเองได้ใช้โอกาสนี้อ่านใจตนเองด้วย

นัยยะของการเขียนในทัศนะของอาจารย์จึงกินความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง เป็นการเขียนเพื่อเฝ้าติดตามความคิดและพินิจจิตใจตัวผู้เขียน ตลอดจนเขียนเพื่อ “ขัดเกลา” จิตวิญญาณของตนเอง

อาจารย์เคยบอกผมว่า เมื่อใดที่ท่านรู้สึกอยากเขียนแล้วไม่ได้เขียน อาจารย์จะรู้สึกอึดอัดเหมือนมีความในใจแล้วไม่ได้ระบายออกมา ต่อเมื่อจรดปลายปากกา ระบายออกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว จิตใจของอาจารย์ก็สบายขึ้น เสมือนได้รับการเยียวยารักษาหัวใจเลยทีเดียว

และแม้แต่การเขียนตัวอักษร อาจารย์ก็สอนว่า “การบรรจงเขียน” ตัวอักษรหรือถ้อยคำให้ใครสักคนนั้น ย่อมเป็นการแสดงออกว่าเราเอาใจใส่ผู้นั้นมากน้อยแค่ไหนด้วย

หากใส่ใจ ลายมือจะออกมาบรรจง แต่ถ้าไม่ ลายมือก็จะหวัดอย่างเห็นได้ชัด

การบรรจงเขียนถ้อยความ และคำกลอนแต่ละตัวอักษรให้ผู้รับด้วยลายมือของตัวเอง ในทัศนะของอาจารย์จึงเป็นวิธีการแสดงความเคารพต่อผู้รับหรือผู้อ่านแบบหนึ่ง

ที่สำคัญ การเขียนในความเห็นของอาจารย์ระพี ถือเป็นการฝึกตน ขัดเกลาจิตใจตนเองให้คำนึงถึงผู้อื่น ไม่ยึดติดกับตัวตนของตนเองอย่างหนึ่ง

ฉะนั้น การอ่านและการเขียนที่อาจารย์ธรรมดาในสายตาของใครหลายคน กลับมีความหมายและคุณค่ายิ่งในโลกของอาจารย์ระพี ครูผู้สอน “ภาษาแห่งความเป็นมนุษย์” ด้วยชีวิตและจิตใจของตนอย่างแท้จริง

:: นิยมรัฐ ไตรศรี ::

การบูชาแด่คุณพ่อ...อาจารย์“ระพี สาคริก”

พฤษภาภาสร

อิกกฤษรอนปลดปลง

โททนต์เสน่งคง

สําคัญหมายในกายมี

นรชาติวางวาย

มลายสินท้งอินทรี

สถิตทัวแต่ชั่วดี

ประดับไว้ในโลกา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ได้รับการทาบถามทางโทรศัพท์จากเลขานุการของคุณพ่อระพี สาคริก (ซึ่งต่อไปนี้จะเขียนขอใช้นาม “คุณพ่อ” แทนชื่อท่านอาจารย์) ว่าให้ลูกศิษย์ลูกหา ผู้ที่สนใจ นิยมชมชอบ มีจิตพิศวาสในสรีระเรือนร่างของกล้วยไม้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปลูก ผู้ผลิต ผู้เชยชมในสีสัน กลิ่น ของกล้วยไม้ หรือชมรายการที่คุณพ่อนำเสนอในสื่อต่างๆ ขึ้นขอบงานเขียนบทความ หนังสือ ไม่ว่าในฐานะใดก็ตาม

นั่นแสดงให้เห็นว่า ผู้คนเหล่านั้นมีจิตผูกพันกับคุณพ่อศรัทธาในวิถีทางที่คุณพ่อดำเนินชีวิต ผ่านร้อน หนาว ผ่านมาถึง ๔๔ ปี ในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๙ นี้ ประสบทั้งความสุข ความทุกข์ จากปฐมวัยจบถึงปัจฉิมวัย มีความหลากหลายในบทเพลงชีวิต ครอบครั้วหน้าที่การงาน ส่วนตัวทุกรูปแบบในชีวิตคุณพ่อ นำศึกษา นำเรียนรู้ นำมาเป็นแบบอย่าง ประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตของตนเอง

ก่อนอื่นผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณครอบครัวคุณพ่อ ที่ให้โอกาสแสดงมุทิตาจิต จากใจถึงใจ ชีตเขียนแสดงความรู้สึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการคารวะบูชา แสดงกตัญญูตาแด่คุณพ่อ ผู้เขียนถือเป็นมงคลชีวิตตนเอง ยากที่จะมีโอกาสเช่นนี้

จากวันนั้นถึงวันนี้ จาก “ครูบาอาจารย์” มาเป็น “คุณพ่อ” ใครจะเรียกขานผู้ใดว่า “พ่อ” ไม่ง่ายและสนิทปากมากนัก นอกจากพ่อของตัวเองหรือเพื่อนๆ ที่สนิทสนม

บางกลุ่ม หรือเรียกแทนลูกเพื่อนๆ เฉพาะกิจบางเวลา บางสถานการณ์ ไม่จริงยังยืนลึกซึ้งเท่าใดนัก

แต่ในกรณีการจะเรียกขานครูอาจารย์ท่านใดว่า “พ่อ” หรือ “คุณพ่อ” นั้นไม่่ง่ายนัก คำที่ขานออกมานั้น ถูกกลั่นกรองออกมาจากส่วนลึกของหัวใจ เจกเช่น “พ่อ” ของตัวเองอย่างไม่วะเคะเขิน ทังต่อน้าและลับหลัง

ผู้เขียนติดตามชื่ออาจารย์ระพี สาคริก มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๒ เนื่องจากพ่อบังเกิดเกล้าทำสวนยางพารา สวนผลไม้ พ่อไปทำสวนทุเรียนบนภูเขาจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๕๐๐ เมตร สามารถมองเห็นน้ำทะเลเมื่ออยู่บนสวน

วันหนึ่งหลังจากพ่อกลับมาจากสวน พร้อมทั้งหิ้วกิ่งไม้เล็กๆ มีต้นไม้กลุ่มใหญ่ติดมากับกิ่ง ๑ กอ พ่อบอกว่า กิ่งไม้เล็กๆ ที่มีปีก ๒ ข้าง เราย่างที่ต้นมาทำชัน กิ่งหักตกลงมา มีเอื้องผึ้งติดมาด้วย พ่อเอาไปผูกด้วยเชือกหวายติดคาบต้นส้มจุหลังบ้าน และกำชับว่า ถ้าใครว่างก็ช่วยสาดน้ำให้ต้นเอื้องผึ้งบ้าง อย่าให้เหี่ยวตาย หน้าแล้งจะออกดอกให้เห็น ถามพ่อว่า ทำไมถึงออกดอกหน้าแล้ง พ่อบอกว่า เห็นบนต้นทุเรียนป่าบนภูเขาเอื้องผึ้งออกดอกหน้าแล้งทุกปี ผู้เขียนเผ้าสังเกตรต้นน้ำบ้าง ไม่สาดบ้าง

ต่อมาช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ลมว่าวพัดมา พ่อบอกว่า เอื้องผึ้งเริ่มแทงช่อแล้ว อีกไม่กี่วันจะเห็นดอกบาน หอม

ด้วย ก่อนไปและกลับจากโรงเรียนแอบไปดูการเปลี่ยนแปลงของเอื้องผึ้งทุกวัน ขึ้นชมความสวยสีขาว เหลือง กลิ่นหอมอยู่เป็นเดือน จนค่อยๆ เที่ยงแห้ง ร่วงหล่นเหลือแต่ก้านช่อในที่สุดถามพ่อว่า ใครเก่งเรื่องกล้วยไม้บ้าง พ่อบอกว่า ชื่ออาจารย์ระพี สอนการเพาะปลูกกล้วยไม้อยู่ที่บางกอก ถ้าอยากรู้ลองไปถามครูที่โรงเรียนดูว่า นามสกุลอะไร?

คำว่า “อาจารย์ระพี ไม่รู้นามสกุลอะไร?” สอนกล้วยไม้ฝังใจตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนปี ๒๕๐๘ มีโอกาสเข้ากรุงเทพฯ พยายามเสาะแสวงหา อยากรพบ อยากสัมผัสอาจารย์ระพี รู้ว่านามสกุล “สาคริก” จากหนังสือ ไม่เคยได้พบ

ปี ๒๕๑๓ มีโอกาสรับราชการที่กรมกสิกรรม เลิกงานตอนเย็นเดินไปสามแยกเกษตร มีสมาคมกล้วยไม้บางเขนเป็นตึกแถวบนถนนงามวงศ์วาน ใกล้ประตูหนึ่ง มหาวิทยาลัยเกษตรฯ คูโนนดูนี้ มีกล้วยไม้ในขวดที่วางขายอยู่ในร้านหนังสือตำราปลูกเลี้ยงกล้วยไม้หลายเล่ม

ปลายปี ๒๕๑๓ มีโอกาสฟังการบรรยายการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ที่หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รู้สึกประทับใจในบุคลิกความสุภาพอ่อนโยน กิริยาจากใจเพราะใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แผงด้วยความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อผู้ทุกคน ทุกระดับ มีอุดมการณ์ คติธรรมแนวทางในการประกอบอาชีพ สัมมาอาชีวะที่ดีงาม

เหนือสิ่งอื่นใด คุณพ่อสมณะ ไม่ยึดติดในความเป็นข้าราชการ ครูบาอาจารย์ หรือหัวโขนที่ถูกกำหนดให้แสดงในบทบาทนั้นๆ หรือที่พูดกันว่า “ท่านติดดิน” จากนั้นเป็นต้นมา มีโอกาสร่วมกิจกรรมกล้วยไม้กับคุณพ่อเป็นครั้งคราว ได้พบปะสนทนาใกล้ชิดทั้งคุณพ่อ คุณแม่กล้วยไม้ดำเนินกิจกรรมกับท่านทั้งภายในและเดินทางไปต่างประเทศด้วยกัน ยังมีโอกาสรับใช้ท่านอย่างใกล้ชิดและมีความสนิทสนมมากขึ้น

หลังจากท่านครบเกษียณอายุราชการในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แล้วท่านอุทิศเวลาเดินทางไปช่วยงานพิเศษหลายโครงการ ทั้งภาครัฐ องค์กรเกษตรกร มูลนิธิ สถาบัน โครงการพิเศษในพระราชดำริ ฯลฯ ทั่วทุกภาคของประเทศ

ท่านจะโทรศัพท์ไปหา หรือส่งความบอกให้ผู้รู้จักกับผู้เขียนว่า คุณพ่อจะไปทำงานที่นั่นที่นี่ อยากจะให้ไปร่วมเดินทางไปทำงานกับท่านด้วย ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะเกิดประโยชน์กับหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ

ซึ่งผู้เขียนมีความตั้งใจทำงานกับท่านอยู่แล้ว ยินดีปรีดากับท่านตกลงใจทันทีโดยไม่ลังเล อย่างน้อยงานวิจัยที่เกิดขึ้นที่ผู้เขียนรับผิดชอบอยู่ โดยเฉพาะไม้ดอกไม้

ประดับ พืชผัก ได้รับการแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยเสมอ ทำให้ผู้เขียนทราบปัญหาและความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริงที่ไม่คาดคิดมาก่อน

ช่วงหลัง ๓-๔ ปี ที่ผ่านมา ด้วยความซราภาพในสังขาร วุฒิที่ธรรมชาติกำหนดมากับสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง พลังกำลังของคุณพ่อลดน้อยถอยลง การเดินทางไกลทั้งในและต่างประเทศใช้เวลานานๆ ไม่ค่อยสะดวกเท่าใดนัก แต่สถิติสัมปัญญะของคุณพ่ออยู่ในสภาพสมบูรณ์ คุณพ่ออ่านขิดเขียนอยู่ตลอดเวลา ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลืองานตามหน่วยงานต่างๆ เสมอมา ไม่เคยได้ยินคุณพ่อบ่นให้ฟังเลยว่า คุณพ่อน้อย เบื่อ หยุดทำงานตรงกันข้าม คุณพ่อยังมุ่งมั่นมุ่งมั่นเพื่อทำประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

คุณพ่อก็โครงการจะทำโน่นทำนี่เพื่อผู้ด้อยโอกาส เช่น เกษตรกร คนจน ฯลฯ ให้กินดีอยู่ดี เมื่อเจอคุณพ่อหรือได้พบท่าน ท่านสอนและพูดให้เราฟังว่า เราต้องเสียสละอุทิศเวลาให้แก่สังคม คุณพ่อก็จิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ มีความห่วงใยต่อคนที่คุณพ่อรู้จัก เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีกับเขาเหล่านั้น เป็นตัวของตัวเอง ไม่ให้ใครหรืออำนาจเงินตราครอบงำ

บางครั้งคุณพ่อเป็นทั้งครู พ่อ เพื่อน ที่ทำให้ผู้ใกล้ชิดอบอุ่น มีความสุขเมื่ออยู่ใกล้ ให้ข้อคิด ให้สติ คำพูดแผ่ด้วยธรรมะ เหนือสิ่งอื่นใด คุณพ่อสอนให้ละเลิกความเห็นแก่ตัว อยาเห็นแก่ได้ จงเป็นผู้ให้ ยิ่งใกล้ชิด ยิ่งมีความรู้สึกว่าคุณพ่อ “ให้กับให้”

สำคัญที่สุด คุณพ่อพูดเสมอว่า บางคนรู้จักชื่ออาจารย์ระพี สาคริก ก็คิดว่าคุณพ่อคือ “กล้วยไม้” แต่ท่านปฏิเสธตลอดมาว่า “ท่านไม่ใช่กล้วยไม้” ท่านบอกว่า “เวลา ชื่อเสียง เกียรติคุณ คุณงามความดีหาซื้อไม่ได้ ไม่มีใครนำมามอบให้ ต้องสร้างสมเอาเอง” ท่านคือปุชนิยบุคคล คุณูปการของศิษย์ สัมผัสได้โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่มีเขา ไม่มีเรา เพียบพร้อมอยู่ในตัวท่าน นั่นคือ “พ่อ, คุณพ่อ” ของเรา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บารมีพระสยามเทวาธิราช ตลอดจนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของคุณพ่อ จงแผ่บารมีปกป้องคุ้มครองให้คุณพ่อ “ระพี สาคริก” จงมีความสุขกาย สุขใจ สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ตราบนานแสนนาน

กราบคุณพ่อด้วยความเคารพ

:: รศ.ดร.วงศ์สถิตย์ จั่วกุล ประพันธ์ ::

จตุราสี่ติวัสสชาติระพีสาคริกจาริยะสังเขปะคุณาภิตติกถา

(โคลงสี่สุภาพ)

ระรองระปรี่อง
พิรศักดิ์ร่วมมือ
สาคลาครังครือ
ริกอปรแรกได้
พ้อเนื่องนบนอบน้อม
มหาเทพธาดา
กษัตริกรรณา
สมุหนามหลังลั่น
แม่สนิทสนั่นนั้น
ภคะภักดีภาส
มรรษมหรธม์มาตถ์
สุดสุทฺธสุทฺธิค้อม
กัลพุมกัลปิตเกื้อ
ยาตรยศยังยืนย่อง
มนตริมนุญพ้อง
วัตรวัณณกะนาว

รำลือ
ก่อไว้
คราญครุ
เริ่มต้นระลอง
นิภา
ท่อมทั้น
กฤติ
โอบอ้อมอารี
นันทนาถ
พรักพร้อม
มาตุ
อะคร้าวอะเคื้อ
กิจก้อง
ยะย้าว
มโนชญ์
มอบให้วิสุทธิ

ระปือ
คามภีร์
นิรันดร์
กฤตยา
นันทิ
มารดา
กรณีย์
มโนช

(วสันตดิถีกันต์ ๑๔)

อาทิตย์ลูคราจรวาร
ศรัทธาระบบัปิริยะพา
หกหัวคินจรณะสร้าง
พรั่งพร้อมนิรุตม์วิริยะมี
สรรพสรรค์สุธีสุธะสันต์
ศีลธรรมพิสุทธิททททาง

(กาพย์ยานี ๑๑)

สามเสนสามิภักดี
เซนต์คาเบรียลอิมเอม
จิตรลดาลำลึก
นาฏศิลป์นิรามย์
เบญจมบพิตร
เกษตรกรรมกมล
พฤษศาสตร์พฤติ
สถิตisphere
วางแผนวิจัยวาท
วิชาข้าววิสาร
ดุขภูมิฬาลมรรยาท
ศาสตราจารย์ไสว
กล้วยไม้ไทยกีก้อง
กล้วยไม้โลกสัญญา

อนุমানณันวา
ครุวารสดุดี
อนุเคราะห์สิริศรี
สละสัตสฤษฐ์สร้าง
วสะสัตย์ศรัณย์นาง
อดิศัยอนันตดา

สิริศักดิ์สุขเกษม
ปลื้มปรีดีเปรมแสนสุกใส
ตั้งตรงตริกตรระกลไทร
นิรภัยนิรมล
สฤษดิ์สถิตสกล
แม่ใจดลดวงดุขภู
พฤตพฤติพฤนทพิจิ
สงเสริมเสรีสถาน
วิษณุวะวสนวิศาล
วุฒิวุฒวารเวทย์เวไนย
มฤคย์มาดมุงหมายไว้
สว่างสวัสดิ์สุทธา
ปราชญ์ปกป้องปรัชญา
สัจสัทธาสัตถาสันต์

(กลอน ๙)

นางอ้ว “Pecteilis” นิตยน์ฤมิต
“Seidenf.” สรรเสริญสุจริตปอง
สังคมไทยทำลายตัวไม่แชเชือน
ไม่สู้ต่างชาติสู้คนไทยเองปล้น
เกษตรคืออาชีพเป็นวัฒนธรรม
รักแผ่นดินถิ่นเกิดของตัวเองนาน
ภูมิใจเป็นคนไทยไม่เป็นทาส
ไม่สนใจเกษตรอย่างนี้ตายต่อไป
ถ้าเขาเจ็บประชาชนก็เจ็บด้วย
อดีตมีใจเอามาแบ่งปันเจาะจง
“บูรณาการ” รวบอำนาจวัดถู
“เอฟทีเอ” กระทบชาวบ้านเร็วพลัน

สาคริกฤทธิ “sagarikii” ช้อง
สรละสรวมสมสนองสรลมสรณ
เลื่อยเสาะเรื้อนตัวเองทิ้งไม่รู้ตน
นี่แหละคือที่ชักกลศึกเข้าบ้าน
เกษตรกรรมจริงบ่มนิสัยร่วมงาน
รับผิดชอบกิจการตัวเองให้ได้
ไม่สนใจประวัติศาสตร์ชาติไทย
ทำอะไรให้กลับตัวกลับใจลง
บูรณาการช่วยเครือข่ายความจริงตรง
สิ่งดีเสริมส่งร่วมมือร่วมกัน
ความจริงบูรณาการเป็นด้านจิตใจนั้น
เรียนรู้ใจกว้างมั่นคงสบายใจ

(ร่ายสุภาพ)

สี่ธันวาคมผ่านไป เวลาได้มั่งคั่ง เจริญชัยดลคาถา
อำนวยการพรบรูชา ภารกิจที่ได้ ชมชื่นผลงานให้ ครู
สถิตโดยธรรม หนุนนำเนื่องหนุนพา เมตตา
ไตรรัตน์เจ้า เสริมส่งเข้านำบุญ พุทธคุณกรุณา
พัฒนาส่งเสริมไว้ กอปรไกรมุทิตา อุปมาธรรมคุณ
สังฆคุณหนุนเนื่อง รุ่งเรืองใจเสมอมา อุเบกขาพรัง
พร้อม ประสบน้อมปลอดภัย สุขสบายสดสุกใส
เสมอเทอญ

ท่านอาจารย์ระพี สาคริก มีอายุครบ ๘๔ ปีในปีนี้นับเป็นวาระอันเป็นมงคลและน่ายินดีสำหรับลูกศิษย์ลูกหา ผู้เคารพนับถือท่านอาจารย์จะได้ศึกษาเรียนรู้ “ความเป็นท่านอาจารย์ระพี สาคริก” ผลงานและความคิดงานเขียนของท่านอาจารย์ ได้สะท้อนความเป็นปุชนิยบุคคลอันมี “คุณค่า” ของสังคมไทย ความสำคัญจึงมีใช่เพียงการกราบไหว้บูชา แต่อยู่ที่พวกเราจะได้ศึกษาเรียนรู้และถอดประสบการณ์ในชีวิต และการทำงานของท่านอาจารย์มาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมไทยเราให้มากที่สุด

ผมเองไม่เคยเป็นลูกศิษย์ในห้องเรียนของท่านอาจารย์ แต่ผมศึกษาหลักคิด การทำงานของท่านโดยผ่านบทความที่ดี การบรรยายแสดงความคิดเห็น หรือบางโอกาสก็ได้สนทนาโดยตรง ผมมีความรู้สึกว่าคุณอาจารย์เป็น “ครูแห่งชีวิตและสังคม” ของผมคนหนึ่ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วงเวลาที่ต้องเผชิญกับอำนาจและอิทธิพลในระบบบทักษิณ ท่านอาจารย์เป็นหลักและกำลังใจให้ผมยึดมั่นในการทำงานการเมืองภาคพลเมือง เพื่อขจัดระบบทักษิณที่เป็นเพียงภาพลวงตาของการพัฒนาระยะสั้น แต่หายนะระยะยาวสำหรับสังคมไทย

หลักการทำงานของท่านอาจารย์ระพี สาคริก ที่ผมคิดว่ามีความสำคัญและเป็นคุณูปการต่อสังคมไทย คือ ความเป็นนักวิชาการอิสระที่ยึดมั่น

ข้อสัจตย์ต่อประชาชน ฐานคิดของท่านอาจารย์ในการมองภาคเกษตรกรรมเพื่อสังคมวัฒนธรรมไทย เกษตรกรรมเป็นชีวิตและจิตวิญญาณของสังคมไทย รัฐมีหน้าที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเกษตรมีความมั่นคงแข็งแรง ทำให้เกษตรกรรมมีศักยภาพพึ่งตนเอง เพื่อสังคมวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง

แต่ระบบการผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์ที่เชื่อมโยงทุนข้ามชาติและทุนผูกขาดในชาติ พยายามดำเนินนโยบายจัดการภาคเกษตรกรรมในเชิงระบบธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมผูกขาด โดยใช้กลไกอำนาจรัฐในการออกกฎหมายและนโยบายในการจัดการที่ดิน ลุ่มน้ำ ป่าเขา และแร่ธาตุให้เป็นประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จและสมบูรณ์

เช่น นโยบายการเจรจาธุรกิจการค้าเสรีที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของเกษตรกรให้กลายเป็นลูกจ้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรม มีสภาพชีวิตครอบครัวที่ตกอยู่ในความยากจน เป็นหนี้สินทั้งในและนอกระบบ, ร่าง พ.ร.บ.เขตเศรษฐกิจพิเศษ, รวมทั้งกฎหมายขายชาติทั้ง ๑๑ ฉบับ ที่ล้นแล้วแต่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ต่อระบบทุนนิยมผูกขาด เข้ามายึดกุมและครอบครองฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ

สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน บทบาทของท่านอาจารย์ที่ออกมาเป็นผู้นำในการคัดค้านทุนต่างชาติ ที่เข้ามาลงทุนยึด

ครองธุรกิจการเพาะปลูกกล้วยไม้ของคนไทยก็ดี การให้หลักคิดในแง่มุมมองของการเจรจาธุรกิจการค้าเสรีที่จะมีผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม จึงส่งผลเป็นกำลังใจให้พวกเรามีความมุ่งมั่นที่จะทำงานสืบสานสังคมไทย

ท้ายที่สุด ความเป็น “ครูแห่งชีวิต”ของท่านอาจารย์ระพี สาคริก ยังทำให้พวกเราได้เห็นผู้ใหญ่ในบ้านเมืองไทยคนหนึ่งที่มีความสมถะ เน้นความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ศีลธรรมในการดำรงชีวิตในห้วงเวลา ๘๔ ปีที่ผ่านมา ไม่ว่าในฐานะครูอาจารย์ของลูกศิษย์, ในฐานะผู้บริหารมหาวิทยาลัย หรือผู้บริหารของประเทศ ท่านอาจารย์ได้สะท้อนการใช้ชีวิตที่สันโดษ เรียบง่าย เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ยึดติดในยศถาบรรดาศักดิ์

ท่านอาจารย์เป็นผู้มีจิตวิญญาณของความเป็น “ครู” คือผู้ให้ทางวิชาความรู้ทางวิชาการ ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดความเห็นความเข้าใจในทางโลกจากประสบการณ์ในชีวิตของท่านให้กับคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวในสังคมอย่างสม่ำเสมอตลอด

ผมเองเคยได้ยืมลูกศิษย์ชั้นมัธยมที่ท่านอาจารย์ออกไปเยี่ยมค่ายกิจกรรมนิสิตเกษตรฯ และใช้ชีวิตกับเขาเหล่านั้นในชนบท ผมเองไม่เคยมีบุญถึงขนาดนั้น

แต่เวลาอาจารย์มาที่อุบลราชธานี ท่านก็มีเมตตาบอกลูกศิษย์ให้ตามผมไปร่วมพบปะพูดคุย สนทนาด้วยทุกครั้ง และมักจะได้นั่งสอ บทความ ข้อคิดเห็นของท่านอาจารย์กลับมา

ศึกษา เพื่อเป็นความรู้และข้อคิดในการทำงานให้กับตนเองเสมอมา

ความเป็นท่านอาจารย์ “ระพีสาคริก” จึงเป็นครูแห่งชีวิตและสังคมไทย ที่ถ่ายทอดจิตวิญญาณของความเป็น “คน” ยึดมั่นใน ศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ ยึดหลักคุณธรรม ศีลธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ ในการรับใช้สังคม ในทัศนะของผม ถือเป็นมิติสำคัญของวิถีตะวันออก ในการพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็งตลอดไป

